ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

Ἐποπτεία
ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ — ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΥ
Καθηγητῶν Πανεπιστημίου

∴

Ἐπιμέλεια
ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑ — ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗ
Διδακτόρων τῆς Θεολογίας

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 21

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΟΜΙΛΙΑΙ ΕΠΙ ΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Εἰσαγωγή—Μετάφρασις—Σχόλια
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΤΡ. ΓΙΟΥΛΤΣΗ

Κείμενον: **B. Montfaucon**

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

Ἱερεὺς ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΔΙΩΤΗΣ
Γραμματεὺς Συντάξεως
Ἐφημέριος Ἱ. Ν. Ἁγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τὸ σύνολον τῶν ὁμιλιῶν «Ἐπὶ τῶν γεγονότων τῆς θείας οἰκονομίας» ἀποτελεῖ ὀργανικὴν ἑνότητα ἀνεξαρτήτως τοῦ χρόνου ἐκφωνήσεως αὐτῶν, διότι καλύπτει τὸν ὅλον κύκλον τῶν δεσποτικῶν ἑορτῶν τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους. Ὅλαι αἱ ὁμιλίαι ἐξεφωνήθησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν καὶ τὰ πέριξ, χαρακτηρίζονται δὲ ὑφ' ἑνὸς ἐντόνου δυναμισμοῦ, ὁ ὁποῖος κυμαίνεται μεταξὺ τῆς ζωηρᾶς ἐπιθυμίας τοῦ Χρυσοστόμου νὰ οἰκοδομήσῃ τοὺς Χριστιανοὺς ἀκροατάς του καὶ τῆς σθεναρᾶς διαθέσεως αὐτοῦ νὰ ἐλέγξῃ τὴν σκληροκαρδίαν τῶν Ἰουδαίων καὶ τὴν ἀσέβειαν τῶν εἰδωλολατρῶν.

Ἡ πρώτη ὁμιλία ἀναφερομένη «Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» ἐξεφωνήθη τὴν 25ην Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 386,[1] μετὰ τοὺς κατὰ Ἰουδαίων λόγους, καὶ ἀποτελεῖ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς λεπτομερεστάτην ἀπόδειξιν περὶ τῆς ἀκριβοῦς ἡμερομηνίας τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου. Ἡ ἐπέτειος αὕτη ἑορταζομένη ἀπὸ μακροῦ εἰς τὴν Δύσιν ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὴν Ἀνατολὴν μόλις τὸ ἔτος 376 καὶ ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου κατέστη περίλαμπρος ἑορτὴ χάρις εἰς τὴν πρὸς ταύτην βαθεῖαν εὐλάβειαν τῆς πλειονότητος τῶν χριστιανῶν τῆς Ἀντιοχείας. Πρὸς τὴν εὐλάβειαν ταύτην ἀπευθυνόμενος ὁ ἱερὸς πατήρ, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς ἀμφιβολίας ὡρισμένων ἐπιφυλακτικῶν ἐκθέτει διὰ τριῶν βασικῶν ἐπιχειρημάτων τοὺς λόγους διὰ τοὺς ὁποίους ἡ 25η Δεκεμβρίου ἀποτελεῖ τὴν ἐπέτειον τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου. Ἀρχικῶς προβάλλει ὡς ἐπιχείρημα τὴν ταχύτητα διὰ τῆς ὁποίας ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου, θείᾳ ἐπινεύσει, ἡ ἑορτὴ κατέστη γνωστὴ τοῖς πᾶσιν. Ἀκολούθως ὑπενθυμίζει ὅτι πρὸ τῆς Ἀνατολῆς ἑωρτάζετο εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἦτο εὔκολον εἰς τοὺς πιστοὺς νὰ πληροφορηθοῦν τὴν ἀκριβῆ ἡμερομηνίαν τῆς γεννήσεως τοῦ Κυρίου ἐκ τῶν πινάκων τῆς κατὰ διαταγὴν τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου ἀπογραφῆς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Συρίας Κυρηνίου. Τέλος διὰ τοῦ ἐπακριβοῦς καθορισμοῦ τῆς ἑορτῆς τῆς σκηνοπηγίας, ἡμέρας

1. Τὸ ἔτος 386 ἀποτελεῖ καὶ ἐπισήμως ἔτος ἐνάρξεως τοῦ κηρυκτικοῦ ἔργου τοῦ Χρυσοστόμου, διότι χειροτονηθεὶς κατ' αὐτὸ εἰς πρεσβύτερον ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ἀντιοχείας Φλαβιανοῦ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν ἐντολὴν τοῦ κηρύγματος εἰς τοὺς μεγαλυτέρους ναοὺς τῆς πόλεως. Βλ. J. Quasten, Initiation aux Pères de l'Église, Paris 1962, τόμ. III, σελ. 597.

τῆς εἰσόδου τοῦ Ζαχαρίου εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων προβάλλεται τὸ τελευταῖον ἐπιχείρημα διὰ τοῦ ὁποίου καθορίζεται ὁ χρόνος τῆς συλλήψεως τοῦ Ἰωάννου ὑπὸ τῆς Ἐλισάβετ· ἀλλ' ὡς γνωστὸν (Λουκ. 1, 36) τὸ γεγονὸς τοῦτο τοποθετεῖται ἓξ μῆνας πρὸ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου καὶ συνεπῶς ἡ 25η Δεκεμβρίου ἀποτελεῖ τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Κυρίου.

Ἡ δευτέρα ὁμιλία ἐπιγραφομένη «Εἰς τὸ γενέθλιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» ἐξεφωνήθη ἐπίσης κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων, ἀλλ' ἄγνωστον ποῖον ἔτος. Ὡς πρὸς τὴν γνησιότητα αὐτῆς ὑπεστηρίχθησαν παλαιότερον διάφοροι ἀπόψεις, ἀλλ' ἤδη διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ C. Martin ἀπεδείχθη ὡς αὐθεντική.[2] Βασικὸν θέμα τῆς ὁμιλίας ἀποτελεῖ τὸ μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Λόγου καὶ συγκεκριμένως ἡ ἑρμηνεία τοῦ μεγαλειώδους σχεδίου τῆς θείας οἰκονομίας. Ἡ προφητικὴ ἐξάρτησις τῶν γεγονότων τῆς Καινῆς ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης χρησιμοποιεῖται ὑπὸ τοῦ Χρυσοστόμου δι' ἄλλην μίαν φορὰν πρὸς ἔλεγχον τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι καίτοι ἐσταύρωσαν τὸν Μεσσίαν, παρέμειναν ἀμετανόητοι. Πιθανὴν ἔνδειξιν περὶ τοῦ χρόνου ἐκφωνήσεως τῆς ὁμιλίας θὰ ἠδύνατο νὰ ἀποτελέσῃ ἡ ἐκτενὴς ἀναφορὰ εἰς τὴν ἄρρητον ἐκ Πατρὸς γέννησιν τοῦ Υἱοῦ. Ὡς γνωστὸν ἡ διδασκαλία αὕτη ἀπετέλεσε τὴν θεμελιωδεστέραν ἔκφρασιν τοῦ δόγματος τῶν συνόδων Νικαίας - Κωνσταντινουπόλεως (325/381 μ. Χ.) διὰ τῶν ὁποίων καὶ κατεδικάσθη ὁ ἀρειανισμός. Συνεπῶς ἡ χρῆσις ἤδη διαμορφωθεισῶν ἐκφράσεων ὡς «γεννηθεὶς ἀρρήτως ἐκ Πατρός», «ἄγω μόνος ἐκ μόνου Μονογενής», «Ὁ Πατὴρ ἀρρεύστως ἐγέννησε», θὰ ἠδύνατο νὰ τοποθετήσῃ τὴν ὁμιλίαν ὀλίγον μετὰ τὸ ἔτος 381 ὄχι ὅμως ἐνωρίτερον.

Ἡ ὁμιλία «Εἰς τὸ ἅγιον καὶ σωτήριον βάπτισμα τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» ἀποτελεῖ εὐρύτερον πλαίσιον καὶ ἄλλων θεμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξ ἀφορμῆς εἰδικῶν περιστατικῶν ἀναπτύσσονται παραλλήλως πρὸς τὸ κεντρικὸν θέμα τοῦ βαπτίσματος τοῦ Κυρίου. Ἀρχικῶς ἐλέγχονται οἱ πιστοί, οἱ ὁποῖοι παραλείπουν νὰ ἐκκλησιάζωνται τακτικῶς, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι ἀναξίως προσέρχονται διὰ νὰ κοινωνήσουν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Τέλος, θεωροῦνται μιμηταὶ τοῦ Ἰούδα ὅσοι ἐγκαταλείπουν τοὺς ναοὺς πρὸ τοῦ τέλους τῆς θείας λειτουργίας. Τὸ κεντρικὸν θέμα τῆς ὁμιλίας διεξέρχεται ὁ ἱερὸς πατὴρ μὲ τὴν μεγίστην δυνατὴν σαφήνειαν καὶ κατὰ τὸν προσφιλῆ εἰς αὐτὸν τρόπον τῆς διαρκοῦς ἀναφορᾶς εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. Οὕτω τὸ βάπτισμα τοῦ Κυρίου συγκρίνεται πρωτίστως πρὸς τὸ Ἰουδαϊκὸν καὶ ἀκολούθως πρὸς τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου. Διὰ τῆς συγκρίσεως ταύτης ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐξαίρεται τὸ ὅλως πνευματικῶς περιεχόμενον τοῦ βαπτίσματος τοῦ Κυρίου ἔναντι τοῦ νομικοῦ τοιούτου τῶν Ἰουδαίων, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποκαλύπτεται τὸ περιεχόμενον τῆς θυσίας αὐτοῦ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ὑπὸ τοῦ Κυρίου πληρώσεως «πάσης δικαιοσύνης». Διὰ τοῦ βαπτίσματος, λοιπόν, ὁ Χριστὸς «κατέβαλε τὸ χρέος, ἐπλήρωσε τὸ ὄφλημα, ἐξήρπασε τοὺς οὐκ ἔχοντας δοῦναι» καὶ ἀπέδωσεν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν λύτρωσιν. Ἡ ὁμιλία ἐξεφωνήθη τὴν 6ην Ἰανουαρίου, ἑορτὴν τῶν Θεοφανείων, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τοῦ ἔτους 387, ὡς τοῦτο δύναται νὰ ὑποστηριχθῇ ἐξ ἀναλόγων ἐκφράσεων, αἱ ὁποῖαι ἀπαντοῦν εἰς προηγουμένας προσφάτους ὁμιλίας «Εἰς τὸν ἅγιον Φιλογόνιον»[3] τῆς 20ης Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 386 καὶ «Εἰς τὴν γενέθλιον ἡμέραν τοῦ Σωτῆρος» τῆς 25ης Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους, περὶ τῆς ὁποίας ἐγένετο λόγος ἀνωτέρω.

Αἱ τρεῖς ὁμιλίαι «Εἰς τὴν προδοσίαν τοῦ Ἰούδα» ἀποτελοῦν ἐν τῷ συνόλῳ τὴν λεπτομερεστέραν ἀφήγησιν τῶν δραματικῶν γεγονότων τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου. Ἐκ τούτων αἱ πρῶται θὰ ἠδύναντο νὰ θεωρηθοῦν ὡς δύο διάφοροι ἐκδόσεις τοῦ αὐτοῦ ἔργου, παρὰ τὸ γεγονὸς σαφοῦς διαφορᾶς μεταξύ των ὡς πρὸς τὸ ὕφος, τὴν ἔκτασιν, τὴν σαφήνειαν καὶ ὡρισμένας ἐπὶ μέρους λεπτομερείας. Ἐν αὐταῖς ὁ Χρυσόστομος σκιαγραφεῖ τὴν εἰκόνα τῆς ψυχῆς τοῦ Ἰούδα, ὁ ὁποῖος κινούμενος ἐκ φιλαργυρίας προδίδει τὸν διδάσκαλον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἄλλους μαθητὰς τοῦ Κυρίου, οἱ ὁποῖοι φροντίζουν νὰ ἐκφράσουν πρὸς αὐτὸν τὴν ἀφοσίωσιν καὶ τὴν ἀγάπην των. Ἡ θυσία τοῦ Κυρίου, ὡς θυσία «λογικοῦ προβάτου» συνιστᾷ τὸ Πάσχα τῶν Χριστιανῶν ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν θυσίαν τοῦ «ἀλόγου προβάτου» διὰ τῆς ὁποίας ἱδρύθη τὸ ἰουδαϊκὸν Πάσχα. Ἑορτάζων ὁ Χριστὸς τὸ ἰουδαϊκὸν Πάσχα ἀπέδωσεν εἰς τὸ πάσχα τοῦτο τοῦ νόμου τὴν ἐσχάτην τιμήν, καὶ διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ κατήργησε τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου. Οὕτω μὲν τῷ Ἰουδαϊκῷ Πάσχα ἐθυσιάσθη «ἄλογος ἀμνὸς» χάριν τῆς σωτηρίας τῶν πρωτοτόκων τέκνων τοῦ Ἰσραὴλ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐτέθη ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου, ἐν δὲ τῷ Χριστιανικῷ ἐθυσιάσθη «ὁ λογικὸς ἀμνὸς» διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ κατηργήθη ἡ ἰσχὺς τοῦ νόμου. Ἡ προτύπωσις τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἀποτελεῖ «σκιὰν» ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ χριστιανικὸν

2. Βλ. «Un centon d' extraits de l' homélie in Salvatoris Nostri Jesu Christi Nativitatem de saint Jean Chrysostome» ἐν «Le Muséon» 54 (Louvain 1941) 30-33, 48-52 (Le sermon de Noël MG 56, 385-394 est authentique: Texte grec 48-52).

3. Π. Χρήστου, Ἰωάννου Χρυσοστόμου. Περὶ ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ, ἐν Ἀθήναις 1958, σ. 9.

Πάσχα, τὸ ἀποτελοῦν τὴν «ἀλήθειαν». Εἰς τὸ τέλος τῶν δύο ὁμιλιῶν ὁ Χρυσόστομος ἀναφέρεται ἰδιαιτέρως εἰς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ὀφείλουν νὰ προσέρχωνται οἱ πιστοὶ εἰς τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ δι' ὀξυτάτων ἐκφράσεων προσπαθεῖ νὰ καταστήσῃ τοὺς ἀκροατάς του προσεκτικωτέρους καὶ εὐλαβεστέρους ἐνώπιον τοῦ φρικτοῦ μυστηρίου. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἄλλωστε, τονίζει ὅτι πρωταρχικὸν καθῆκον πάντων εἶναι ἡ συγχώρησις τῶν ἐχθρῶν καὶ ἡ ἐκδήλωσις πρὸς αὐτοὺς ἀγάπης καὶ συμπαθείας. Αἱ ὁμιλίαι ἐξεφωνήθησαν τὴν Μ. Πέμπτην, ἀλλ' ἄγνωστον ποῖον ἔτος. Κατὰ τὸν Tillemont τοῦ ὁποίου τὴν ἄποψιν δέχεται μετ' ἐπιφυλάξεως καὶ ὁ Bareille τὸ πιθανώτερον ἔτος θὰ ἠδύνατο διὰ τὴν δευτέραν νὰ εἶναι τὸ 395,[4] διότι τὸ ἔτος τοῦτο ἐξεφωνήθησαν αἱ ὁμιλίαι «Εἰς τὴν Γένεσιν» μετὰ τῶν ὁποίων ἔχει αὕτη στενοτάτην συγγένειαν. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰς τὴν πρώτην, τίποτε μετὰ βεβαιότητος δὲν δύναται νὰ λεχθῇ. Πολλαὶ ἐνδείξεις τὴν τοποθετοῦν ὀλίγα ἔτη πρὸ τῆς δευτέρας.

Ἡ τρίτη ὁμιλία «Εἰς τὴν προδοσίαν» τελείως διάφορος κατὰ τὸ περιεχόμενον τῶν δύο προηγουμένων, ἐξεφωνήθη εἰς τὸ προάστιον τῆς Ἀντιοχείας, Δάφνη, ὅπου παλαιότερον ὑπῆρχε ναὸς πρὸς τιμὴν τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος. Τὸ γεγονὸς τοῦτο καθίσταται ἀφορμὴ διὰ νὰ ἐκθέσῃ ὁ Χρυσόστομος τὰς διαφορὰς μεταξὺ χριστιανισμοῦ καὶ εἰδωλολατρείας καὶ νὰ ἐξάρῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πρώτου ἔναντι τῆς δευτέρας. Ἡ ὑπόλοιπος ὁμιλία ἀναφέρεται εἰς τὸ γεγονὸς τῆς προδοσίας, τὴν ὁποίαν ἀναλύει περιγραφικώτατα καὶ διὰ τῶν πλέον μελανῶν χρωμάτων προκειμένου νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ὑπῆρξε καρπὸς τῆς σκληροκαρδίας καὶ φιλαργυρίας τοῦ ἀχαρίστου μαθητοῦ.

Ἡ ὁμιλία «Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κοιμητηρίου καὶ τὸν Σταυρὸν» ἀποτελεῖ σύντομον ἀλλὰ πλῆρες ὑψηλῶν θεολογικῶν ἐννοιῶν κείμενον, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ Χρυσόστομος δικαιολογεῖ τὴν ἔξοδον τῶν πιστῶν εἰς ναὸν κοιμητηρίου ἔξω τῆς πόλεως. Εἰς τὸ κοιμητήριον τὸ ὁποῖον ὀρθῶς ὠνομάσθη οὕτως, ἀναπαύονται ἐκεῖνοι ποὺ ἔφυγαν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ἀναμένουν τὸν Κύριον νὰ ἀναστήσῃ αὐτοὺς διὰ τὴν ἄλλην ζωήν. Ὁ θάνατος, λοιπόν, παρουσιάζεται ὡς ὕπνος, διότι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ ἔπαυσεν ἰσχύουσα ἡ καταλυτικὴ δύναμις αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ὑπάρχουν πλέον πύλαι εἰς τὸν Ἅδην, διότι συνετρίβησαν ὑπὸ τοῦ Κυρίου, δὲν ὑπάρχει πλέον σκότος διότι ἔλαμψεν «ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης». Καὶ διὰ τὴν ὁμιλίαν ταύτην δὲν εἶναι γνωστὸς ὁ χρόνος ἐκφωνήσεως. Εἰκάζεται

4. J. Bareille. Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου. Τὰ εὑρισκόμενα ἅπαντα, Paris 1865, τόμ. III, σ. 624.

ὅτι ἐξεφωνήθη τὴν Μ. Παρασκευὴν τοῦ ἔτους 392.[5]

Αἱ δύο ὁμιλίαι «Εἰς τὸν Σταυρὸν καὶ τὸν λῃστὴν» ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μὲν πρώτη ἀποτελεῖ καὶ τὸ τελευταῖον κείμενον τοῦ παρόντος τόμου, ἡ δὲ δευτέρα τὸ πρῶτον τοῦ ἑπομένου, θεωροῦνται ὡς καὶ αἱ ἀναφερόμεναι «εἰς τὴν προδοσίαν» δύο διάφοροι ἐκδόσεις τοῦ αὐτοῦ ἔργου. Παραλλήλως δύναταί τις νὰ διαπιστώσῃ καὶ ἀναλογικὰς ὁμοιότητας πρὸς ἐκείνας ὡς πρὸς τὴν δομὴν αὐτῶν. Βασικὰ θέματα τῶν ὁμιλιῶν ἀποτελοῦν ἡ μίμησις τῆς μετανοίας καὶ τῆς πίστεως τοῦ λῃστοῦ καὶ ἡ προβολὴ τοῦ σταυροῦ ὡς συμβόλου νίκης καὶ θριάμβου. Διὰ τὸν σταυρὸν ἰδίως, πρέπει νὰ χαίρουν οἱ χριστιανοί, διότι οὗτος ὑπῆρξεν τὸ τρόπαιον τῆς νίκης τοῦ Κυρίου κατὰ τοῦ προαιωνίου ἐχθροῦ τῶν ἀνθρώπων, τοῦ διαβόλου. Πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν τὸ πλαίσιον τῆς νέας ἐν Χριστῷ πραγματικότητος ἐν τῇ ὁποίᾳ πάντες συναδελφώθησαν διὰ τῆς ἐν τῷ σταυρῷ θυσίας. Συνέπεια ταύτης ἀποτελεῖ ἡ ἐκδήλωσις ἀγάπης καὶ συγχωρήσεως πρὸς τοὺς ἐχθρούς, ἡ ὁποία καὶ ἀποτελεῖ τὴν σημαντικωτέραν θυσίαν τοῦ πιστοῦ ἐνώπιον τοῦ ἐσταυρωμένου Κυρίου. Πότε ἐξεφωνήθησαν αἱ ὁμιλίαι αὗται δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν μετὰ βεβαιότητος. Ἡ συγγένεια νοημάτων ὅμως μὲ τὰς προηγουμένας «Εἰς τὴν προδοσίαν» καὶ ἡ ἔκφρασις τῆς δευτέρας «ἅπερ χθὲς παρῄνεσα, ταῦτα καὶ νῦν πάλιν παραινῶ» καθιστᾷ πολὺ πιθανὴν τὴν ἄποψιν ὅτι ἐφ' ὅσον αἱ ὁμιλίαι «Εἰς τὴν προδοσίαν» ἐξεφωνήθησαν τὴν Μ. Πέμπτην, αἱ «Εἰς τὸν σταυρὸν καὶ τὸν λῃστὴν» δὲν ἀποκλείεται νὰ ἠκολούθησαν ἐκείνας κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν, ἤτοι Μ. Παρασκευήν. Ὡς πρὸς τὸ ἔτος δὲ ἰσχύουν καὶ δι' αὐτὰς ὅσα ἐλέχθησαν καὶ περὶ τῶν δύο «Εἰς τὴν προδοσίαν». Ἡ ὑποστηριχθεῖσα ἄποψις ὅτι δυνατὸν νὰ ἐξεφωνήθησαν τὴν αὐτὴν ἡμέραν τοῦ ἰδίου ἔτους εἰς δύο διαφορετικὰ ἀκροατήρια εἶναι μᾶλλον ἀστήρικτος.

Τὸ σύνολον τῶν ἀνωτέρω ὁμιλιῶν, ὡς καὶ αἱ ἀκολουθοῦσαι εἰς τὸν ἑπόμενον τόμον τῆς παρούσης σειρᾶς, χαρακτηρίζονται διὰ τὴν ῥητορικὴν ἁπλότητα, τὸν πλοῦτον τῶν χρησιμοποιουμένων ἐπιχειρημάτων καὶ τὴν ἀναμφίβολον σαφήνειαν, στοιχεῖα τὰ ὁποῖα συνθέτουν τὴν χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τοῦ χρυσοστομικοῦ κηρύγματος. Ἐξ ἄλλου ἡ συνεχὴς ἀναφορὰ τοῦ ἱεροῦ πατρὸς εἰς γεγονότα καὶ χωρία τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης ἀποδεικνύει τὴν ἄμεσον ἐξάρτησιν τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἡ ὁποία καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἐπίκεντρον αὐτῆς. Δι' ὅλων τῶν ὡς ἄνω στοιχείων αἱ ὁμιλίαι τοῦ Χρυσοστόμου «Ἐπὶ τῶν γεγονότων

5. Αὐτόθι, τόμ. IV, σ. 2.

τῆς θείας οἰκονομίας», παρ' ὅτι ἐξεφωνήθησαν πρὸ χιλίων πεντακοσίων καὶ ἄνω ἐτῶν, διατηροῦν καὶ σήμερον τὴν πνοὴν καὶ τὸν δυναμισμὸν τῆς ἐπικαιρότητος, διότι ἀποτελοῦν ζῶσαν ἔκφρασιν τοῦ ὀρθοδόξου κηρύγματος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΤΡ. ΓΙΟΥΛΤΣΗΣ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΘΛΙΟΝ ΗΜΕΡΑΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

Η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΓΕΝΝΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΑΓΝΩΣΤΟΣ ΕΩΣ ΤΟΤΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗΝ ΚΑΤΕΣΤΗ ΓΝΩΣΤΗ ΠΡΟ ΟΛΙΓΩΝ ΕΤΩΝ ΥΠΟ ΠΙΣΤΩΝ, ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΗΛΘΑΝ ΕΚ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΗΓΓΕΙΛΑΝ.

1. **A** Τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, ποὺ ἀπετέλουν κατὰ τὸ παρελθὸν ἀντικείμενον ἀγωνιώδους στοχασμοῦ διὰ τοὺς πατριάρχας, καὶ οἱ προφῆται προεφήτευαν, καὶ οἱ εὐσεβεῖς, ἐπεθύμουν νὰ τὰ γνωρίσουν, σήμερον ἐπαληθεύθησαν καὶ ἐπραγματοποιήθησαν, «καὶ Θεὸς ἐπὶ γῆς ὤφθη διὰ σαρκός, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη» (Βαροὺχ 3, 38). Ἂς χαιρώμεθα, λοιπόν, καὶ ἂς πανηγυρίζωμεν μὲ ἀγαλλίασιν ἀγαπητοί μου. Διότι ἂν ὁ Ἰωάννης ἀνεσκίρτησεν εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός του, ὅταν ἡ Μαρία ἐπεσκέφθη τὴν Ἐλισάβετ, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς, ποὺ εἴδομεν ὄχι ἁπλῶς τὴν Μαρίαν, ἀλλὰ τὸν ἴδιον τὸν Σωτῆρα μας νὰ γεννᾶται σήμερον, πρέπει νὰ σκιρτῶμεν καὶ νὰ πανηγυρίζωμεν, νὰ θαυμάζωμεν καὶ νὰ ἐκπληττώμεθα διὰ τὴν ἀσύλληπτον μεγαλωσύνην τοῦ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας μας θείου σχεδίου. **B** Σκέψου, λοιπόν, πόσον μεγαλειῶδες εἶναι νὰ βλέπῃς νὰ καταβαίνῃ ὁ ἥλιος ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, νὰ βαδίζῃ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐξ αὐτῆς νὰ ἀποστέλῃ τὰς ἀκτῖνας του εἰς πάντα τὰ δημιουργήματα. Ἀλλ' ἐὰν θὰ ἐπροκάλει ἔκπληξιν εἰς ὅλους ἐκείνους ποὺ θὰ ἔβλεπαν νὰ συμβαίνῃ τοῦτο εἰς τὸν φυσικὸν ἥλιον, σκέψου καὶ ἀναλογίσου τώρα πόσον μεγαλειῶδες εἶναι νὰ βλέπωμεν τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης νὰ ἀποστέλλῃ ἐκ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματός του τὰς ἀκτῖνας καὶ νὰ φωτίζῃ τὰς ψυχάς μας.

Καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος ἐπεθύμουν πρὸ πολλοῦ νὰ πληροφορηθῶ περὶ τῆς ἡμέρας ταύτης. Καὶ ὄχι ἁπλῶς νὰ πληροφορηθῶ μόνος ἀλλὰ μεθ' ἑνὸς πλήθους τόσον μεγάλου. **355 A** Εὐχόμουν, λοιπόν, διαρκῶς νὰ εἶναι πλήρης ὁ χῶρος τῆς συγκεντρώσεώς μας, ὅπως ἀκριβῶς βλέπωμεν νὰ εἶναι τὴν στιγμὴν αὐτήν. Τοῦτο ἐπαληθεύθη σήμερον καὶ ἐπραγματοποιήθη. Ἐνῷ δὲ δὲν παρῆλθαν δέκα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ποὺ ἐπληροφορήθημεν καὶ ἐγνωρίσαμεν τὴν ἡμέραν αὐτήν, ἐν τούτοις διὰ τοῦ ζήλου σας ἐλαμπρύνθη τόσον ὡσὰν νὰ μᾶς παρεδόθη ἀπὸ πολὺ παλαιὰ καὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι σφάλμα ἐὰν ὀνομασθῇ συγχρόνως νέα καὶ παλαιά. Νέα μὲν διότι πρὸ ὀλίγου τὴν ἐγνωρίσαμεν, παλαιὰ δὲ καὶ ἀρχαία διότι ταχέως κατέστη συνομήλικος παλαιοτέρων καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν ἰδίαν ἡλικίαν μὲ αὐτάς. Καθὼς τὰ χυμώδη καὶ εὐγενῆ φυτὰ **B** ἀναπτύσσονται καὶ καρποφοροῦν εἰς ὀλίγον χρόνον ἀφ' ἧς στιγμῆς φυτευθοῦν, ἔτσι καὶ ἡ ἡμέρα αὐ-

τὴ ποὺ ἦτο πρὸ πολλοῦ γνωστὴ εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως καὶ μετεφέρθη εἰς ἡμᾶς ἐσχάτως καὶ ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν, τόσον ταχέως διεδόθη καὶ ἐκαρποφόρησεν, ὅσον διαπιστοῦται σήμερον, ποὺ ὑπερεπληρώθη ὁ αὐλόγυρος καὶ ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἀσφυκτικὰ γεμάτη ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν συγκεντρωθέντων. Τὴν ἀνταξίαν, λοιπόν, πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον σας ἀμοιβὴν ἀναμείνατε ἀπὸ τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος σήμερον ἐγεννήθη σαρκικῶς. Ἐκεῖνος θὰ σᾶς ἀμείψῃ ὁπωσδήποτε διὰ τὴν προθυμίαν σας αὐτήν. Διότι ἡ ἀγάπη καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν **C** ἡμέραν αὐτὴν εἶναι μεγίστη ἀπόδειξις ἀγάπης διὰ τὸν γεννηθέντα. Ἂν πρέπει ὅμως καὶ ἡμεῖς οἱ δοῦλοι τοῦ αὐτοῦ Κυρίου κάτι νὰ σᾶς προσφέρωμεν, θὰ τὸ πράξωμεν εὐχαρίστως, ἢ μᾶλλον θὰ προσφέρωμεν τὸ κατὰ δύναμιν, δηλαδὴ ὅσα ἐπιτρέπει ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, διὰ τὴν ἰδικήν σας ὠφέλειαν.

Τί λοιπόν, ἐπιθυμεῖτε νὰ ἀκούσητε σήμερον; Ἀλλὰ βεβαίως τί ἄλλο, παρὰ περὶ τῆς ἡμέρας αὐτῆς ποὺ ἑορτάζομεν; Διότι γνωρίζω καλῶς, ὅτι καὶ σήμερον ἀκόμη πολλοὶ ἀντιδικοῦν μεταξύ των, οἱ μὲν μὲ τὸ νὰ κατηγοροῦν, οἱ δὲ μὲ τὸ νὰ ἀπολογοῦνται. Ἄλλωστε παντοῦ γίνονται πολλαὶ συζητήσεις περὶ αὐτῆς καὶ ὡρισμένοι τὴν κατηγοροῦν ὅτι εἶναι νέα καὶ πρόσφατος καὶ ἔχει θεσπισθῆ ἐσχάτως, ἐνῷ ἄλλοι τὴν ὑπερασπίζονται, ὅτι εἶναι παλαιὰ καὶ ἀρχαιοτάτη, ἀφοῦ ἤδη οἱ προφῆται προεφήτευσαν τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἦτο γνωστὴ καὶ σπουδαία εἰς τοὺς λαοὺς ποὺ κατοικοῦν ἀπὸ τῆς Θράκης μέχρι τῶν Γαδείρων τῆς Ἰσπανίας.

Ἐμπρός, λοιπόν, ἂς ὁμιλήσωμεν δι᾽ αὐτά. Διότι, ἐάν, ἐνῷ ὑπάρχῃ ἀμφισβήτησις περὶ αὐτῆς, ἀπολαύῃ τόσον ὑψηλῆς τιμῆς ἐκ μέρους σας, εἶναι προφανὲς ὅτι ἂν καταστῆ γνωστοτέρα θὰ εἶναι πολὺ μεγαλύτερον τὸ ἐνδιαφέρον δι᾽ αὐτήν, διότι ἡ ἀποσαφήνισις, ποὺ θὰ γίνῃ διὰ τοῦ κηρύγματος θὰ αὐξήσῃ τὸν σεβασμόν σας δι᾽ αὐτήν. Ἔχω λοιπὸν τρεῖς ἀποδείξεις νὰ προβάλω, διὰ τῶν ὁποίων θὰ κατανοήσωμεν σαφέστατα, **E** ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Θεὸς Λόγος. Δι᾽ αὐτὰς τὰς τρεῖς ὑπάρχει μία ἀπόδειξις, ὅτι ἡ ἑορτὴ κατέστη γνωστὴ ταχύτατα καὶ ἔφθασεν παντοῦ καὶ εἰς τόσον ὕψος μεγαλοπρεπείας καὶ αἴγλης. Ἐκεῖνο δὲ ποὺ ὑπεστήριζε ὁ Γαμαλιὴλ σχετικῶς μὲ τὸ χριστιανικὸν κήρυγμα, ὅτι «ἐὰν ἢ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ αὕτη... καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτούς —μήποτε καὶ θεομάχοι εὑρεθῆτε» (Πράξ. 5, 38 - 39), τοῦτο **356 A** θὰ ἔλεγα κι᾽ ἐγὼ διὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὅτι, ἐπειδὴ δηλαδὴ ὁ Θεὸς Λόγος ἐκ τοῦ Θεοῦ προέρχεται, διὰ τοῦτο ὄχι μόνον δὲν ἐξηφανίσθη ἡ ἑορτὴ αὐτή, ἀλλὰ καὶ καθίσταται μεγαλοπρεπεστέρα ἀπὸ ἔ-

τους εἰς ἔτος. Δι᾽ αὐτὸ καὶ ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία ἐξηπλώθη ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην ἂν καὶ αὐτοὶ ποὺ τὴν μετέδιδαν παντοῦ ἦσαν σκηνοποιοί, ἁλιεῖς, ἀγράμματοι καὶ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι. Ἀλλ᾽ ἡ ἁπλότης ἐκείνων ποὺ τὴν ὑπηρέτησαν, οὐδεμίαν ἐπέφερε ζημίαν, διότι ἡ δύναμις τοῦ περιεχομένου της ἦτο ἰσχυροτέρα πάντων, καὶ ἀνέτρεπε ὅλα τὰ ἐμπόδια, ἐπιδεικνύουσα τὴν δύναμίν της.

2. Ἐὰν ὅμως κάποιος ἐξ αὐτῶν ποὺ ἐρίζουν δὲν παραδέχεται τὰ λεχθέντα, δύναμαι νὰ προβάλω καὶ δευτέραν ἀπόδειξιν. Ποία εἶναι αὐτή; **B** Εἶναι ἐκείνη ποὺ προκύπτει ἐξ ὅσων ἀναγινώσκομεν εἰς τὰ εὐαγγέλια σχετικῶς μὲ τὴν ἀπογραφήν. Λέγει, λοιπόν, ὁ εὐαγγελιστής· «Ἐγένετο γὰρ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Αὕτη ἡ ἀπογραφὴ πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου. Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ **C** τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέθ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυΐδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυΐδ, ἀπογράφεσθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ οὔσῃ ἐγκύῳ. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν· καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτόν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι» (Λουκ. 2, 1 - 7). Ἐκ τούτων εἶναι φανερόν, ὅτι ἐγεννήθη κατὰ τὴν πρώτην ἀπογραφήν. Καὶ δύναται, ὁποιος ἐπιθυμεῖ νὰ ἐρευνήσῃ τοὺς ἀρχαίους δημοσίους κώδικας τῆς Ρώμης καὶ νὰ πληροφορηθῇ **D** ἀκριβῶς τὸν χρόνον τῆς ἀπογραφῆς. Θὰ ἔλεγεν ὅμως κάποιος· δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἐφ᾽ ὅσον εἴμεθα μακρὰν τῆς Ρώμης καὶ οὐδέποτε τὴν ἐπεσκέφθημεν; Ἄκουε ὅμως καὶ μὴ ἀμφισβητῇς, διότι ἔχομεν παραλάβει τὴν ἡμέραν ἐξ ἐκείνων, ποὺ γνωρίζουν ταῦτα ἐπακριβῶς καὶ διαμένουν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην. Διότι οἱ κάτοικοί της τὴν ἑορτάζουν ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐκ παραδόσεως κι᾽ οἱ ἴδιοι τώρα μᾶς τὴν ἐγνώρισαν. Οὔτε ἄλλωστε ὁ εὐαγγελιστὴς μᾶς ἀνέφερε ἀσκόπως τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀλλὰ σκοπίμως μᾶς τὴν ἐφανέρωσε διὰ νὰ καταδείξῃ τὸ σχέδιον τῆς θείας οἰκονομίας. Οὔτε καὶ ὁ Αὔγουστος ἀφ᾽ ἑαυτοῦ του καὶ μὲ προσωπικὴν πρωτοβουλίαν ἐξέδωκε τότε τὸ διάταγμα, ἀλλ᾽ ὁ Θεὸς ὑπεκίνησε τὸν νοῦν του διὰ νὰ τὸν κάμῃ νὰ ὑπηρετήσῃ ἀκόμη καὶ παρὰ τὴν θέλησίν του τὴν γέννησιν τοῦ Μονογενοῦς. Καὶ **E** διατί τοῦτο, λέγει, συντελεῖ εἰς τὴν ἐνσάρκωσιν; Δὲν εἶναι μικρόν, οὔτε τυχαῖον, ἀγαπητέ, ἀλλ᾽ ἀντιθέτως εἶναι πάρα πολὺ μεγάλο καὶ ἕνα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα

καὶ τὰ ζητούμενα μὲ ἐπιμέλειαν. Ποῖον λοιπὸν εἶναι αὐτό; Ἡ Γαλιλαία εἶναι περιοχὴ τῆς Παλαιστίνης καὶ ἡ Ναζαρὲτ πόλις τῆς Γαλιλαίας. Κι 357 A ἡ Ἰουδαία ἐπίσης εἶναι μία περιοχὴ ποὺ ὀνομάζεται ἔτσι ὑπὸ τῶν ἐντοπίων της, καὶ ἡ Βηθλεὲμ πόλις τῆς Ἰουδαίας. Ὅλοι οἱ προφῆται προεφήτευαν ὅτι δὲν θὰ ἔλθη ὁ Χριστὸς ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, ἀλλ' ἀπὸ τὴν Βηθλεέμ, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ θὰ γεννηθῇ. Ἰδού, λοιπόν, τί λέγουν αἱ γραφαί· «Καὶ σὺ Βηθλεέμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ» (Ματθ. 2, 6· Μιχ. 5, 2). Καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ποὺ ἠρωτήθησαν τότε ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου, ποῦ ἐγεννήθη ὁ Χριστός, ἀνέφεραν εἰς αὐτὸν αὐτὴν τὴν μαρτυρίαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὅταν ὁ Φίλιππος εἶπεν· «Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρὲθ εὑρήκαμεν» B καὶ τὸν ἠρώτησεν ὁ Ναθαναήλ· «Ἐκ Ναζαρὲθ δύναταί τι ἀγαθὸν εἶναι;» ὁ Χριστὸς εἶπε δι' αὐτόν· «Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι» (Ἰω. 1, 46-48). Ἀλλὰ θὰ διερωτᾶτο κανείς, διατί τὸν ἐπῄνεσεν; Ἐπειδὴ δὲν παρεσύρθη ἐκ τῆς ἀναγγελίας τοῦ Φιλίππου, καὶ ἐγνώριζε σαφῶς καὶ μὲ ἀκρίβειαν, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔπρεπε νὰ γεννηθῇ εἰς τὴν Ναζαρέτ, οὔτε εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀλλ' εἰς τὴν Ἰουδαίαν καὶ μάλιστα εἰς τὴν Βηθλεέμ· ὅπως λοιπὸν καὶ ἔγινε. Καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν Φίλιππος τὸ ἠγνόει, ὁ δὲ Ναθαναὴλ ὡς νομομαθὴς ἀπήντησε συμφώνως πρὸς τοὺς λόγους τῆς ἀνωτέρω προφητείας, γνωρίζων ὅτι δὲν θὰ ἔλθη ὁ Χριστὸς ἐκ Ναζαρέτ, διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς εἶπεν· «Ἴδε ἀληθῶς Ἰσραηλίτης ἐν ᾧ δόλος οὐκ ἔστι». Διὰ τοῦτο καὶ ὡρισμένοι ἐκ τῶν Ἰουδαίων C ἔλεγαν εἰς τὸν Νικόδημον· «Ἐρεύνησον, καὶ ἴδε, ὅτι προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται» (Ἰω. 7, 52). Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον· «Οὐκ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαυΐδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται;» (Ἰω. 7, 42). Καὶ ὅλοι εἶχαν τὴν ἰδίαν γνώμην, ὅτι ἐξάπαντος ὁ Χριστὸς ἔπρεπε ἀπ' ἐκεῖ νὰ ἔλθη καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν Γαλιλαίαν. Ἐπειδὴ λοιπόν, ὁ Ἰωσὴφ καὶ ἡ Μαρία, ποὺ ἦσαν κάτοικοι τῆς Βηθλεέμ, τὴν ἐγκατέλειψαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ναζαρέτ, ὅπου καὶ διέμενον (πρᾶγμα ποὺ συμβαίνει συνήθως εἰς πολλοὺς ἀνθρώπους νὰ ἐγκαταλείπουν δηλαδὴ τὰς πόλεις ὅπου ἐγεννήθησαν, καὶ νὰ διαβιοῦν εἰς ἄλλας πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας δὲν ἐγεννήθησαν), ἔπρεπε δὲ ὁ Χριστὸς νὰ γεννηθῇ εἰς τὴν Βηθλεέμ, D ἐξεδόθη τὸ διάταγμα καὶ παρὰ τὴν θέλησίν των ἠναγκάζοντο νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην, διότι ἔτσι εἶχε προνοήσει ὁ Θεός. Διότι ὁ νόμος ποὺ διέταζε τὸν καθένα νὰ ἀπογραφῇ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν πατρίδα του, τοὺς ἐξηνάγκαζεν ἀπ' ἐκεῖ νὰ ξεκινήσουν, ἐννοῶ ἀπὸ τὴν Ναζαρέτ, καὶ νὰ ἔλθουν εἰς τὴν Βη-

θλεὲμ διὰ νὰ ἀπογραφοῦν. Ἀκριβῶς αὐτὸ ὑπονοοῦσε καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς ὅταν ἔλεγεν· «Ἀνέβη δὲ καὶ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρέθ, εἰς τὴν Ἰουδαίαν, εἰς πόλιν Δαυΐδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυΐδ, ἀπογράφεσθαι σὺν Μαριὰμ τῇ E μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικὶ οὔσῃ ἐγκύῳ. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἔτεκεν τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον» (Λουκ. 2, 4-7).

3. Εἶδες, ἀγαπητέ, τὸ μεγαλειῶδες σχέδιον τοῦ Θεοῦ, ποὺ ρυθμίζει πᾶν ὅ,τι ἀναφέρεται εἰς αὐτὸν μὲ τὸ νὰ χρησιμοποιῇ ὡς ὄργανά του πιστοὺς καὶ ἀπίστους, καὶ τοῦτο διὰ νὰ πληροφορηθοῦν οἱ ἄπιστοι τὴν ἀξίαν τῆς εὐσεβείας καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ μὲν ἀστὴρ ὡδήγει τοὺς μάγους ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς, τὸ δὲ διάταγμα ἔφερε 358 A τὴν Μαριὰμ εἰς τὴν πατρίδα, ποὺ προεφήτευσαν οἱ προφῆται. Ἐξ αὐτοῦ γίνεται φανερὸν ὅτι καὶ ἡ Παρθένος κατήγετο ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαυΐδ. Ἐπειδὴ ἦτο ἐκ τῆς Βηθλεέμ, εἶναι προφανὲς ὅτι ἦτο καὶ ἐκ τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς φυλῆς τοῦ Δαυΐδ. Τοῦτο καὶ προηγουμένως μᾶς ἐδήλωσεν ὁ εὐαγγελιστὴς μὲ ὅσα ἔλεγεν· «Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας σὺν Μαριάμ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαυΐδ» (Λουκ. 2, 4). Ἐπειδή, λοιπόν, ἐγνωρίσαμεν τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τοῦ Ἰωσήφ, τοὺς δὲ προγόνους ἐκείνης οὐδεὶς ἐσκέφθη νὰ μᾶς καταστήσῃ γνωστούς, ὅπως τοὺς προγόνους τοῦ Ἰωσήφ, καὶ διὰ νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃς καὶ λέγῃς· ἀπὸ ποῦ B φαίνεται, ὅτι κατάγεται καὶ αὕτη ἐκ τοῦ γένους τοῦ Δαυΐδ; ἄκουσε· «Ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Ναζαρέθ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀνδρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαυΐδ» (Λουκ. 1, 26-27). Τό, «ἐξ οἴκου Δαυΐδ» πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἔχει λεχθῆ διὰ τὴν Παρθένον, πρᾶγμα ποὺ ἔχει δηλωθῆ καὶ ἐδῶ. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἐξεδόθη τὸ διάταγμα καὶ ὁ νόμος, διὰ νὰ ὁδηγήσῃ αὐτοὺς εἰς τὴν Βηθλεέμ. Μόλις ἔφθασαν εἰς τὴν πόλιν εὐθὺς ἀμέσως ἐγεννήθη ὁ Ἰησοῦς. Διὰ τοῦτο καὶ ἐτοποθετήθη εἰς τὴν φάτνην ὡς βρέφος, ἐπειδὴ πολλοὶ καὶ ἀπὸ πολλὰ μέρη συνέρρεον C τότε ἐκεῖ, καὶ κατελάμβαναν τὰ καταλύματα καὶ ἐδημιουργοῦσαν στενότητα χώρου. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ μάγοι ἐκεῖ τὸν προσεκύνησαν. Διὰ νὰ σᾶς προσφέρω ὅμως μίαν σαφεστέραν καὶ πλέον πειστικὴν ἀπόδειξιν, σᾶς παρακαλῶ ἐντείνατε τὴν προσοχήν σας ὀλίγον· διότι ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς διηγηθῶ μεγάλην ἱστορίαν καὶ νὰ σᾶς διαβάσω παλαιοὺς νόμους, ὥστε μὲ ὅλα αὐτὰ νὰ κατανοήσετε σαφέστερον τὴν ὁμιλίαν μου.

Ὑπῆρχε κάποιο παλαιὸν ἔθιμον εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἀλλὰ μᾶλλον ἂς μεταφερθῶμεν παλαιότερον, ὅταν ὁ Θεὸς ἐλύτρωσε τοὺς Ἑβραίους ἀπὸ τὰς περιπετείας καὶ τὴν βάρβαρον **D** τυραννίαν τῶν Αἰγυπτίων, ἐπειδὴ τοὺς ἔβλεπε νὰ ἔχουν ἀκόμη ὑπολείμματα ἀσεβείας καὶ νὰ εἶναι προσηλωμέναι εἰς ὑλικὰ πράγματα καὶ νά, θαυμάζοντες τὸ κάλλος καὶ τὸν ὄγκον τῶν ναῶν, τοὺς ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ οἰκοδομήσουν ναὸν λαμπρότερον πάντων τῶν ναῶν τῆς γῆς, ὄχι μόνον κατὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν ὑλικῶν, οὔτε κατὰ τὸ εἶδος τῆς τέχνης ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σχῆμα τῆς οἰκοδομῆς. Καὶ ὡσὰν φιλόστοργος πατήρ, ποὺ ἀνεῦρε τὸν υἱόν του, ὁ ὁποῖος ἐπὶ πολὺν χρόνον συναναστράφη μὲ μιαρούς, διεφθαρμένους καὶ ἀσώτους ἀνθρώπους καὶ **E** ἀπήλαυσε πολλὰς ἁμαρτίας, τοῦ προσφέρει ἀφειδῶς τὰ πάντα μὲ σύνεσιν καὶ πολλὴν σκέψιν, ὥστε νὰ μὴ στενοχωρεῖται ἐνθυμούμενος τὰ περασμένα, οὔτε καὶ νὰ τὰ νοσταλγήσῃ, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς βλέπων τοὺς Ἰουδαίους νὰ συγκινοῦνται ἐκ τῶν ὑλικῶν πραγμάτων προσφέρει εἰς αὐτοὺς ἀφθονίαν ἀγαθῶν διὰ νὰ μὴ ἐπιθυμήσουν τὴν κατάστασιν ἢ τὰ ἀγαθὰ τῶν Αἰγυπτίων. Καὶ τοὺς ἐμβάλλει τὸ σχέδιον τῆς κατασκευῆς τοῦ ναοῦ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ σύμπαντος. Καθὼς δηλαδὴ ὑπάρχει **359 A** γῆ καὶ οὐρανὸς καὶ μεταξύ των τὸ διάστημα τοῦ στερεώματος καθ' ὅμοιον τρόπον διέταξε νὰ κατασκευασθῇ καὶ ὁ ναός. Ἀφοῦ δὲ διῄρεσε εἰς δύο τὸν ναὸν καὶ ἐτοποθέτησε καταπέτασμα εἰς τὸ κέντρον, ἐπέτρεψε τὴν εἴσοδον πάντων εἰς τὸ ἔξω τοῦ καταπετάσματος τμῆμα, καὶ ἀπηγόρευσεν αὐτὴν καθὼς καὶ τὴν θέαν τοῦ ἐσωτέρου τμήματος εἰς πάντας πλὴν τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ ὅτι δὲν ἀποτελοῦν ἰδικήν μου φαντασίαν ταῦτα, ἀλλ' ὅτι κατεσκευάσθη ὁ ναὸς κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ σύμπαντος, πρόσεξε τί λέγει ὁ Παῦλος ἀναφερόμενος εἰς τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἀνέβη εἰς τὸν οὐρανόν· «Οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χριστός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν» (Ἑβρ. 9, 24)· ἀποδεικνύων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὅτι τὰ ἐπίγεια ἅγια ἦσαν ἀπομίμησῃ τῶν ἀληθινῶν. Τὸ ὅτι δὲ διὰ τοῦ καταπετάσματος διεχωρίζοντο τὰ Ἅγια τῶν **B** ἁγίων ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ἅγια, ὅπως ἀκριβῶς διαχωρίζει ὁ οὐρανὸς τὰ εὑρισκόμενα ὑπεράνω αὐτοῦ ἀπὸ πάντων τῶν εὑρισκομένων εἰς ἡμᾶς, πρόσεξε πῶς τοῦτο ὑπεδηλώθη, χαρακτηρισθεὶς ὁ οὐρανὸς ὡς καταπέτασμα. Ὁμιλῶν περὶ τῆς ἐλπίδος, ὅτι δηλαδὴ ἀποτελεῖ ἀσφαλῆ καὶ ἀκλόνητον ἄγκυραν διὰ τὴν ζωήν μας, προσέθεσε· «Καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν ἄνω» (Ἑβρ. 6, 19 - 20). Βλέπεις, λοιπόν, ὅτι ὠνόμασε τὸν οὐρανὸν καταπέτασμα; Ἔ-

ξω τοῦ καταπετάσματος εὑρίσκετο ἡ λυχνία, καὶ ἡ τράπεζα καὶ ὁ χάλκινος βωμός, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσεφέροντο αἱ θυσίαι καὶ τὰ ὁλοκαυτώματα. Ὄπισθεν τοῦ καταπετάσματος καὶ εἰς τὸ ἔσω τμῆμα τοῦ ναοῦ εὑρίσκετο ἡ κιβωτός, κεκαλυμμένη ἐξ ὁλοκλήρου **C** διὰ χρυσοῦ καὶ περιέχουσα τὰς πλάκας τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν χρυσῆν στάμναν καὶ τὴν ῥάβδον τοῦ Ἀαρών, ἡ ὁποία ἐβλάστησε καὶ χρυσοῦν βωμὸν ὄχι διὰ θυσίας καὶ ὁλοκαυτώματα, ἀλλὰ μόνον διὰ θυμίαμα. Καὶ εἰς μὲν τὸ ἐξωτερικὸν τμῆμα ἡ εἴσοδος ἐπετρέπετο εἰς ὅλους, εἰς δὲ τὸ ἐσωτερικὸν μόνον εἰς τὸν ἀρχιερέα. Δι' ὅλα ταῦτα θὰ σᾶς παρουσιάσω πάλιν μαρτυρίαν τοῦ Παύλου, ποὺ λέγει περίπου τὰ ἑξῆς· «Εἶχε μὲν οὖν ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιώματα λατρείας, τό τε ἅγιον κοσμικόν» (Ἑβρ. 9, 1). Ὀνομάζει δὲ κοσμικὸν τμῆμα τοῦ ναοῦ τὸ ἔξω τοῦ καταπετάσματος, ἐπειδὴ ἐπετρέπετο εἰς πάντα νὰ εἰσέρχεται ἐλευθέρως· «Ἐν ᾗ ἥ τε λυχνία καὶ ἡ τράπεζα καὶ ἡ **D** πρόθεσις τῶν ἄρτων. Μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα σκηνὴ ἡ λεγομένη τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, χρυσοῦν ἔχουσα θυμιατήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης περικεκαλυμμένην πάντοθεν χρυσίῳ· ἐν ᾗ στάμνος χρυσῆ ἔχουσα τὸ μάννα, καὶ ἡ Ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθήκης· ὑπεράνω δὲ αὐτῆς Χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλαστήριον. Τούτων δὲ οὕτω κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν πρώτην σκηνὴν διαπαντὸς εἰσίασιν οἱ ἱερεῖς, τὰς λατρείας **E** ἐπιτελοῦντες· εἰς δὲ τὴν δευτέραν ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ μόνος ὁ ἀρχιερεύς, οὐ χωρὶς αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοημάτων» (Ἑβρ. 9, 2 - 7). Βλέπεις, λοιπόν, ὅτι καὶ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται, καὶ διὰ μίαν καὶ μόνην φορὰν καθ' ὅλον τὸ ἔτος;

4. Ποίαν λοιπὸν σχέσιν ἔχουν αὐτά, θὰ ἔλεγε κάποιος, μὲ τὴν ἡμέραν διὰ τὴν ὁποίαν ὁμιλοῦμεν; Ἀναμείνατε λίγο ἀκόμη καὶ μὴν ἀνησυχεῖτε. Διότι ἐξ ἀρχῆς σκάπτομεν τὴν πηγὴν καὶ ἐπειγόμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν ἰδίαν τὴν ἄκρην της, ὥστε μὲ εὐκολίαν νὰ σᾶς **360 A** γίνουν ὅλα φανερά. Καλλίτερον ὅμως, διὰ νὰ μὴ εἶναι ἡ ὁμιλία μου δυσνόητος ἐπὶ πολὺ καὶ ἀποβῇ εἰς βάρος σας ἡ ἀσάφεια, διὰ τῆς διαρκείας, θὰ σᾶς εἴπω ἀμέσως τὴν αἰτίαν, ἕνεκα τῆς ὁποίας ἀνεκίνησα ὅλα αὐτά. Ποία, λοιπόν, εἶναι ἡ αἰτία; Ὅταν ἡ Ἐλισάβετ ἦτο εἰς τὸν ἕκτον μῆνα τῆς κυήσεως τοῦ Ἰωάννου, τότε ἤρχισεν ἡ ἐγκυμοσύνη τῆς Μαρίας. Ἐάν, λοιπόν, πληροφορηθῶμεν ποῖος ἦτο ἐκεῖνος ὁ ἕκτος μῆνας, θὰ γνωρίσωμεν καὶ πότε ἤρχισεν ἡ ἐγκυμοσύνη τῆς Μαρίας. Ἔπειτα δὲ ἀφοῦ πληροφορηθῶμεν πότε ἤρχισεν ἡ ἐγκυμοσύνη, θὰ γνωρίσωμεν καὶ τὸν χρόνον τῆς γεννήσεως, ἀφοῦ μετρήσω-

μεν έννέα μῆνας ἀπὸ τῆς συλλήψεως.

Πῶς, λοιπόν, θὰ μάθωμεν, ποῖος ἦτο ὁ ἕκτος μῆνας τῆς ἐγκυμοσύνης τῆς Ἐλισάβετ; Ἂν μάθωμεν ποῖος ἦτο ὁ μῆνας κατὰ τὸν ὁποῖον **B** ἤρχισεν ἡ σύλληψις. Ἀλλὰ μὲ ποῖον τρόπον θὰ πληροφορηθῶμεν ποῖος ἦτο ὁ μῆνας, κατὰ τὸν ὁποῖον συνέλαβεν; Ἂν μάθωμεν ποίαν ἐποχὴν ὁ σύζυγός της Ζαχαρίας ἐπληροφορήθη ἐκ τοῦ ἀγγέλου τὴν χαρμόσυνον εἴδησιν. Καὶ τοῦτο ἀπὸ ποῦ θὰ τὸ γνωρίσωμεν; Ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς. Καθὼς λέγει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, ὁ ἄγγελος ἔφερε τὴν εὐχάριστον εἴδησιν εἰς τὸν Ζαχαρίαν ἐνῷ εὑρίσκετο εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσεν τὴν γέννησιν τοῦ Ἰωάννου. Ἂν λοιπὸν ἀποδειχθῇ σαφῶς ἐκ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ὅτι καὶ μίαν φορὰν εἰσήρχετο ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, καὶ μόνος του, καὶ πότε, καὶ ποῖον μῆνα τοῦ ἔτους πραγματοποιεῖται ἡ μοναδικὴ αὐτὴ εἴσοδος, θὰ καταστῇ **C** ἀπολύτως γνωστὸς ὁ καιρὸς τῆς ἀναγγελίας τῆς εἰδήσεως. Καὶ ἀφοῦ γίνῃ γνωστὸς καὶ ἐξ αὐτῆς ὁ καιρὸς αὐτός, τότε θὰ γίνῃ γνωστὸς εἰς ὅλους καὶ ὁ καιρὸς τῆς συλλήψεως. Τὸ ὅτι ὅμως μίαν μόνο φορὰν εἰσήρχετο εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων ὁ ἀρχιερεύς, καὶ ὁ Παῦλος τὸ ἐδήλωσε καὶ ὁ Μωϋσῆς τὸ φανερώνει διὰ τῶν ἑξῆς λόγων· «Καὶ ἐλάλησε Κύριος πρὸς Μωϋσῆν λέγων· Λάλησον πρὸς Ἀαρὼν τὸν ἀδελφόν σου, καὶ μὴ εἰσπορευέσθω πᾶσαν ὥραν εἰς τὸ ἅγιον τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ ἱλαστηρίου, ὅ ἐστιν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ μαρτυρίου, καὶ οὐκ ἀποθανεῖται» (Λευϊτ. 16, 2). Καὶ πάλιν· «Καὶ πᾶς ἄνθρωπος οὐκ ἔσται ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, εἰσπορευομένου αὐτοῦ ἐξιλάσασθαι **D** εἰς τὰ ἅγια, ἕως ἂν ἐξέλθῃ, καὶ ἐξιλάσεται περὶ ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ οἴκου αὐτοῦ, καὶ πάσης τῆς συναγωγῆς τῶν υἱῶν Ἰσραήλ· καὶ ἐξιλάσεται ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ ἔναντι Κυρίου» (Λευϊτ. 16, 17). Τὸ ὅτι λοιπὸν δὲν εἰσήρχετο εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων συχνάκις, οὔτε ὅταν ἦτο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ἐπετρέπετο νὰ ἐπικοινωνήσῃ κανεὶς μετ' αὐτοῦ ἀλλ' ἔπρεπε ἔξω τοῦ παραπετάσματος νὰ ἵσταται, εἶναι γνωστὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω. Ἤδη γνωρίζετε ἐπακριβῶς πάντα ταῦτα. Ὑπολείπεται, λοιπόν, νὰ ἀποδείξω ποῖος ἦτο ὁ καιρὸς κατὰ τὸν ὁποῖον εἰσήρχετο εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων καὶ ὅτι ἔπραττε τοῦτο μόνος καὶ μίαν φορὰν καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Ἀπὸ ποῦ, λοιπόν, εἶναι γνωστὸν τοῦτο; Ἀπὸ αὐτὸ **E** τὸ ἴδιο τὸ βιβλίο του. Μὲ τὰ ἑξῆς λόγια λέγει τοῦτο· «Ἐν τῷ μηνὶ τῷ ἑβδόμῳ, δεκάτῃ τοῦ μηνός, ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ πᾶν ἔργον οὐ ποιήσετε ἐν αὐτῇ, ὁ αὐτόχθων, καὶ ὁ προσήλυτος ὁ προσκείμενος ἐν ὑμῖν. Ἐν γὰρ τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ ἐξιλάσεται περὶ ὑμῶν καθαρίσαι ὑμᾶς περὶ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν· ἐναντίον Κυρίου καθαρισθήσεσθε. Σάββατα σαββάτων, ἀνάπαυσις αὕτη ἔσται ὑμῖν, καὶ ταπεινώσετε τὰς ψυχὰς ὑμῶν· νόμιμον αἰώνιον ἔσται ὑμῖν. Καὶ ἐξιλάσεται ὁ ἱερεύς, ὃν ἂν χρίσωσιν αὐτόν, καὶ ὃν ἂν τελειώσωσι τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἱερατεύειν μετὰ τὸν πατέρα αὐτοῦ· καὶ ἐνδύσεται τὴν 361 **A** στολὴν αὐτοῦ τὴν ἁγίαν, καὶ ἐξιλάσεται τὸ ἅγιον τοῦ ἁγίου, καὶ τὴν σκηνὴν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τὸ θυσιαστήριον ἐξιλάσεται, καὶ ἐξιλάσεται περὶ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἱερέων, καὶ περὶ πάσης τῆς συναγωγῆς ἐξιλάσεται. Καὶ ἔσται τοῦτο ὑμῖν νόμιμον αἰώνιον, ἐξελάσκεσθαι περὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ἀπὸ πασῶν τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. Ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ποιηθήσεται, καθάπερ συνέταξε Κύριος τῷ Μωϋσῇ» (Λευϊτ. 16, 29 - 34). Ἐδῶ ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Σκηνοπηγίας. Διότι τότε μίαν φορὰν καθ' ὅλον τὸ ἔτος εἰσήρχετο ὁ ἀρχιερεύς. Τοῦτο, λοιπὸν καὶ ὁ ἴδιος ἐδήλωσε, λέγων ὅτι· «Ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τοῦτο ποιηθήσεται».

5. Ἂν, λοιπόν, ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται **B** μόνος εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Σκηνοπηγίας. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἂς ἀποδείξωμεν ὅτι τότε παρουσιάσθη ὁ ἄγγελος εἰς τὸν Ζαχαρίαν, ὅταν αὐτὸς ἦτο εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων. Διότι εἰς αὐτὸν μόνον ἐπαρουσιάσθη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προσφορᾶς τοῦ θυμιάματος, ὁ δὲ ἀρχιερεὺς οὐδέποτε ἄλλοτε εἰσέρχεται μόνος παρὰ μόνον τότε. Τίποτε ἐξ ἄλλου δὲν μᾶς ἐμποδίζει νὰ ἀκούσωμε καὶ τὰ ἑξῆς λόγια· «Ἐγένετο ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρώδου τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς τις ὀνόματι Ζαχαρίας, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ τὸ ὄνομα αὐτῆς Ἐλισάβετ» (Λουκ. 1, 5). «Ἐγένετο δέ, ἐν τῷ ἱερατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας **C** αὐτοῦ ἐναντίον τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, ἔλαχε τοῦ θυμιᾶσαι εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ Κυρίου. Καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευχόμενον ἔξω, τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος» (Λουκ. 1, 8 - 10). Ἐνθυμήσου, ἀγαπητέ μου, τὴν μαρτυρίαν ἐκείνην ποὺ λέγει· «Καὶ πᾶς ἄνθρωπος οὐκ ἔσται ἐν τῇ σκηνῇ τοῦ μαρτυρίου, εἰσπορευομένου αὐτοῦ ἐξιλάσασθαι εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, ἕως ἂν ἐξέλθῃ. Ὤφθη δὲ αὐτῷ ἄγγελος Κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος». Δὲν εἶπε τοῦ θυσιαστηρίου τῶν θυσιῶν, ἀλλά, «τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ θυμιάματος» (Λουκ. 1, 11). Διότι τὸ ἐξωτερικὸν θυσιαστήριον **D** ἦτο διὰ θυσίας καὶ ὁλοκαυτώματα, ἐνῷ τὸ ἐσωτερικὸν διὰ τὸ θυμίαμα. Συνεπῶς ἐκ τούτου καὶ ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι μόνον εἰς αὐτὸν ἐπαρουσιάσθη καὶ ἐπειδὴ λέγεται ὅτι ὁ λαὸς εὑρίσκετο καὶ τὸν ἀνέμενε ἔξω, εἶναι προφανὲς ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων. «Καὶ ἐταράχθη Ζαχαρίας ἰδών, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν· Εἶπε

δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος· Μὴ φοβοῦ, Ζαχαρία, διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἡ γυνή σου Ἐλισάβετ γεννήσει υἱόν σοι καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰωάννην. Καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν, καὶ ἐθαύμαζον ἐν τῷ χρονίζειν αὐτόν. Ἐξελθὼν δὲ διένευεν αὐτοῖς, καὶ οὐκ ἠδύνατο λαλῆσαι» (Λουκ. 1, 12 - 22)

Βλέπεις ὅτι ἦτο ὄπισθεν τοῦ καταπετάσματος; Τότε λοιπὸν ἐπληροφορήθη τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν. Καὶ ἡ ἐποχὴ E καθ' ἣν συνέβη τὸ γεγονὸς τοῦτο ἦτο περίοδος τῆς Σκηνοπηγίας καὶ τῆς νηστείας. Διότι τοῦτο σημαίνει ἡ φράσις· «Ταπεινώσατε τὰς ψυχὰς ὑμῶν». Ἑορτάζεται δὲ ἡ ἑορτὴ αὐτὴ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων περὶ τὸ τέλος τοῦ Σεπτεμβρίου καθὼς καὶ σεῖς κάλλιστα γνωρίζετε. Πράγματι τότε ἐξεφωνήσαμεν τοὺς πολλοὺς καὶ μακροὺς λόγους κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ἐπικρίνοντες τὴν παράκαιρον νηστείαν των. Τότε λοιπὸν συνέλαβε καὶ ἡ Ἐλισάβετ ἡ σύζυγος τοῦ Ζαχαρίου· καὶ ἔκρυβε τὴν ἐγκυμοσύνην της πέντε μῆνας λέγουσα, ὅτι· «Οὕτω μοι πεποίηκεν ὁ Κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις» (Λουκ. 1, 25). Τώρα λοιπὸν εἶναι ἡ κατάλληλος στιγμὴ νὰ ἀποδείξω ὅτι ὅταν αὐτὴ εὑρίσκετο εἰς τὸν 362 A ἕκτον μῆνα τῆς ἐγκυμοσύνης διὰ νὰ γεννήσῃ τὸν Ἰωάννην, ἡ Μαρία ἔλαβε τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν ὅτι θὰ μείνῃ ἔγκυος. Μόλις, λοιπόν, τὴν ἐπεσκέφθη ὁ Γαβριὴλ τῆς εἶπε· «Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ Θεῷ. Καὶ ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρί, καὶ τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν» (Λουκ. 1, 30 - 31). Ἐπειδὴ ὅμως ἐκείνη ἐταράχθη καὶ ἀνεζήτει νὰ πληροφορηθῇ τὸν τρόπον πραγματοποιήσεως τοῦ γεγονότος, τῆς ἀπεκρίθη ὁ ἄγγελος καὶ τῆς εἶπε· «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον, κληθήσεται Υἱὸς Θεοῦ. Καὶ ἰδοὺ Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν ἐν γήρᾳ αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ B τῇ καλουμένῃ στείρᾳ· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ τῷ Θεῷ πᾶν ρῆμα» (Λουκ. 1, 35 - 37). Ἐάν, λοιπόν, μετὰ τὸν Σεπτέμβριον ἤρχισεν ἡ ἐγκυμοσύνη τῆς Ἐλισάβετ, καθὼς ἔχει ἀποδειχθῆ, πρέπει νὰ μετρήσωμεν ἓξ μῆνας μετὰ τοῦτον. Εἶναι λοιπὸν οἱ μῆνες αὐτοί· Ὀκτώβριος, Νοέμβριος, Δεκέμβριος, Ἰανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος.

Μετά, λοιπόν, τὸν ἕκτο τοῦτο μῆνα ἤρχισεν ἡ ἐγκυμοσύνη τῆς Μαρίας. Ἑπομένως ἂν μετρήσωμεν ἐννέα μῆνας μετ' αὐτὸν θὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὸν τὸν τωρινὸν περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦμεν. Ὁ πρῶτος λοιπὸν μῆνας τῆς συλλήψεως τοῦ Κυρίου εἶναι ὁ Ἀπρίλιος, ποὺ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸν Ξανθικόν, μετὰ τὸν ὁποῖον ἀκολουθοῦν οἱ Μάϊος, Ἰούνιος, Ἰούλιος, Αὔγουστος,

Σεπτέμβριος, Ὀκτώβριος, C Νοέμβριος, Δεκέμβριος ὁ μὴν εἰς τὸν ὁποῖον εὑρισκόμεθα καὶ ἑορτάζομεν τὴν ἡμέραν αὐτήν. Διὰ νὰ γίνῃ περισσότερον σαφὲς αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγω, ἀφοῦ ἐπαναλάβω ἐν συντομίᾳ τὰ ἴδια, θὰ εἴπω εἰς τὴν ἀγάπην σας. Μίαν φορὰν τὸ ἔτος μόνος εἰσήρχετο ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων. Καὶ πότε ἐγίνετο τοῦτο; Κατὰ τὸν μῆνα Σεπτέμβριον. Τότε λοιπὸν εἰσῆλθεν εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων ὁ Ζαχαρίας· καὶ τότε ἐπληροφορήθη τὴν χαρμόσυνον ἀγγελίαν τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰωάννου. Ἐξῆλθε λοιπὸν ἀπ' ἐκεῖ καὶ ἤρχισεν ἡ ἐγκυμοσύνη τῆς γυναικός του. Μετὰ δὲ τὸν Σεπτέμβριον, καὶ ὅταν εὑρίσκετο ἡ Ἐλισάβετ εἰς τὸν ἕκτον μῆνα, ποὺ εἶναι ὁ D Μάρτιος, ἤρχισεν ἡ ἐγκυμοσύνη τῆς Μαρίας. Ἂν μετρήσωμεν λοιπὸν ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου ἐννέα μῆνας θὰ φθάσωμεν εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ ὁποίου ὁμιλοῦμεν καὶ κατὰ τὸν ὁποῖον ἐγεννήθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

6. Ἀλλ' ἤδη σᾶς κατέστησα γνωστὰ ὅλα τὰ σχετικὰ πρὸς αὐτὴν τὴν ἡμέραν. Ἀφοῦ λοιπὸν ἀναφέρω ἓν ἀκόμη, θὰ τελειώσω τὴν ὁμιλίαν μου καὶ θὰ παραχωρήσω τὴν θέσιν μου εἰς τὸν κοινὸν διδάσκαλον διὰ τὰ σημαντικώτερα. E Ἐπειδή, λοιπόν, πολλοὶ εἰδωλολάτραι, ὅταν ἀκούουν ὅτι ὁ Θεὸς ἐγεννήθη μὲ ἀνθρωπίνην μορφὴν μᾶς περιγελοῦν καὶ μᾶς προσβάλλουν, καὶ πολλοὺς τῶν ἁπλοϊκῶν χριστιανῶν θορυβοῦν καὶ ταράσσουν, εἶναι ἀπαραίτητον καὶ εἰς ἐκείνους καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ποὺ ταράσσονται νὰ ἀπευθυνθῶ, ὥστε ποτὲ πλέον νὰ μὴ θορυβεῖσθε μεταπειθόμενοι ὑπὸ ἀνοήτων ἀνθρώπων, μήτε καὶ νὰ ταράσσεται κανεὶς ἀπὸ τὰς εἰρωνείας τῶν ἀπίστων. Διότι καὶ τὰ μικρὰ 363 A παιδιὰ πολλάκις γελοῦν ὅταν ἡμεῖς ὁμιλῶμεν περὶ σοβαρῶν πραγμάτων καὶ ἀσχολούμεθα μὲ σοβαρὰς ὑποθέσεις. Ἀλλ' ὁ γέλωτας δὲν εἶναι ἀπόδειξις ὅτι εἶναι γελοῖα αὐτὰ ποὺ περιγελᾷ, ἀλλὰ ἀπόδειξις τῆς ἀνοησίας, αὐτῶν ποὺ γελοῦν. Τοῦτο βεβαίως δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν καὶ διὰ τοὺς εἰδωλολάτρας, ὅτι δηλαδή, ἐπειδὴ εἶναι περισσότερον ἀνόητοι τῶν παίδων, διασύρουν ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ αἰσθανώμεθα δέος καὶ ἄπειρον σεβασμόν, ἐνῷ σέβονται καὶ ὑποστηρίζουν τὰ ἀληθῶς γελοῖα. Ἀλλ' ὅμως καὶ ἐκ τῶν ἰδικῶν μας, ὅσα ἐκεῖνοι περιγελοῦν, ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν σεβαστὰ χωρὶς εἰς τίποτε νὰ ζημιωθῇ ἡ δόξα των ἐκ τῆς εἰρωνείας των. Ἐνῷ ἀντιθέτως τὰ ἰδικά των ἀπὸ παντοῦ προφυλασσόμενα, ἐπιδεικνύουν τὴν ἰδικήν των B κατωτερότητα. Πράγματι πῶς δὲν εἶναι δεῖγμα ἄκρας παραφροσύνης τὸ νὰ νομίζουν αὐτοὶ μέν, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἐπιρρεπεῖς εἰς τὸ νὰ εἰσάγουν τοὺς θεούς των εἰς ξύλα καὶ λίθους καὶ μηδαμινὰ ξυλόγλυπτα εἴδωλα καὶ τὸ νὰ τοὺς ἐγκλείουν ἔτσι ὡσὰν εἰς φυλακήν, ὅτι τίποτε τὸ αἰσχρὸν οὐ-

τε κάμνουν οὔτε λέγουν, ἡμᾶς δὲ νὰ κατηγοροῦν διότι λέγομεν ὅτι ὁ Θεὸς κατεσκεύασε πρὸς χάριν του ζωντανὸν ναὸν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος μὲ τὸν ὁποῖον εὐηργέτησε τὴν οἰκουμένην. Ἀλλ' εἶναι ἔγκλημα τοῦτο; Διότι ἂν εἶναι αἰσχρὸν νὰ κατοικῇ ὁ Θεὸς ἐντὸς ἀνθρωπίνου σώματος, εἶναι ἀπείρως αἰσχρότερον νὰ κατοικῇ ἐντὸς λίθων καὶ ξύλων· τόσον δὲ αἰσχρότερον ὅσον ἀτιμότερον πρᾶγμα εἶναι ὁ λίθος καὶ τὸ ξύλον ἐν συγκρίσει πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ἐκτὸς βεβαίως ἂν νομίζουν ὅτι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα εὐτελέστεροι C τῶν ἀψύχων τούτων ἀντικειμένων. Διότι αὐτοὶ τολμοῦν νὰ κατεβάζουν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ εἰς γάτας καὶ σκύλους, ἐνῷ πολλοὶ αἱρετικοὶ καὶ εἰς ἀκόμη εὐτελέστερα ὄντα. Ἡμεῖς ἀντιθέτως δὲν ὑποστηρίζομεν τίποτε παρόμοιον, ἀλλ' οὔτε καὶ ἀνεχόμεθα νὰ ἀκούωμεν. Τοῦτο μόνον ὁμολογοῦμεν, ὅτι ὁ Χριστὸς προσέλαβεν καθαρὰν καὶ ἁγίαν σάρκα ἐκ παρθενικῆς μήτρας, ἀμόλυντον πάσης ἁμαρτίας καὶ ἐπανέφερεν εἰς τὴν πρωταρχικὴν κατάστασιν τὸ δημιούργημά του. Ἀλλ' ἐκεῖνοι, καὶ οἱ Μανιχαῖοι ποὺ ἀσεβοῦν καθ' ὅμοιον τρόπον μὲ αὐτοὺς πιστεύουν ὅτι ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς σκύλους, πιθήκους καὶ ποικίλα ζῷα (ὑποστηρίζοντες ὅτι ὅλα αὐτὰ ἔχουν ψυχήν, ὡς ἀπόρροιαν D ἐκ τῆς θεϊκῆς οὐσίας),[1] καὶ δὲν φοβοῦνται οὔτε ἐντρέπονται νὰ ὑποστηρίζουν δι' ἡμᾶς ταῦτα, λέγοντες ὅτι ἔχομεν ἀντιλήψεις ποὺ δὲν ἁρμόζουν νὰ ἀναφέρωνται εἰς τὸν Θεόν, διότι δὲν ἀνεχόμεθα οὔτε καὶ νὰ σκεφθοῦμε κάτι ἀπὸ αὐτά. Ἡμεῖς ὅμως ὑποστηρίζομεν αὐτὸ ποὺ ἔπρεπε καὶ ἥρμοζε εἰς τὸν Θεόν, ὅτι δηλαδὴ ἀφοῦ ἦλθε κατὰ τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως αὐτῆς ἀπεκατέστησε τὸ δημιούργημά του. Πές μου, λοιπόν, ἄνθρωπε, τί λέγεις; Ἐνῷ διακηρύττεις ὅτι ἡ ψυχὴ τῶν φονέων καὶ τῶν μάγων προῆλθεν ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, τολμᾶς νὰ μᾶς κατακρίνῃς, ἐπειδὴ τίποτε ἐκ τούτων δὲν ἀνεχόμεθα, οὔτε ὑποφέρομεν νὰ τὸ ἀκούωμεν νὰ λέγεται, ἀλλὰ καὶ θεωροῦμεν ἀσεβεῖς ἐκείνους, ποὺ καὶ ἁπλῶς τὰ ἀναφέρουν. Ἡμεῖς τοῦτο διακηρύττομεν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀνήγειρε δι' ἑαυτὸν ναὸν ἀμόλυντον E καὶ δι' αὐτοῦ εἰσήγαγεν εἰς τὴν ζωήν μας τὸ πολίτευμα τῶν οὐρανῶν. Καὶ πῶς δὲν θὰ ἄξιζε νὰ τιμωρηθῆτε μὲ ἀπείρους θανάτους καὶ διὰ τὰ ἐγκλήματα, ποὺ μᾶς κατηγορεῖτε καὶ διὰ τὰς ἀσεβείας ποὺ συνεχίζετε νὰ διαπράττετε; Διότι ἐὰν ὅπως διατείνεσθε ἐσεῖς, εἶναι ἀνάρμοστον εἰς τὸν Θεὸν νὰ κατοικήσῃ εἰς σῶμα καθαρὸν καὶ ἀμόλυντον, εἶναι πολὺ πὸ

1. Ὁ Χρυσόστομος ὑπαινίσσεται τὴν γνωστὴν θεωρίαν τῆς «ἀπορροίας» (emanation) καθ' ἣν τὰ ὄντα ἀπορρέουν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ συνθέτουν ἐν τῷ κόσμῳ ἐξελικτικὴν συνέχειαν τῆς θείας οὐσίας.

ἀνάρμοστον νὰ ἐνοικήσῃ εἰς τὸ σῶμα τοῦ μάγου, τοῦ τυμβωρύχου, τοῦ ληστοῦ, τοῦ πιθήκου καὶ τοῦ σκύλου, 364 A καὶ ὄχι εἰς τὸ ἅγιον καὶ ἀμίαντον, ποὺ τώρα κάθηται δεξιὰ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης τοῦ Πατρός. Διότι ποία βλάβη θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ εἰς τὸν Θεὸν ἢ ποία προσβολὴ ἐξ ἀφορμῆς τῆς οἰκονομίας ταύτης; Δὲν βλέπετε αὐτὸν ἐδῶ τὸν ἥλιον τοῦ ὁποίου τὸ σῶμα εἶναι φθαρτὸν καὶ μεταβλητὸν ἀντικείμενον; Ἔστω καὶ ἂν ἀπείρως κάνουν στενοχωρούμενοι οἱ εἰδωλολάτραι καὶ οἱ Μανιχαῖοι μὲ τὸ νὰ ἀκούουν ταῦτα. Ὄχι μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ θάλασσα καὶ γενικῶς ὁλόκληρος ἡ ὁρατὴ φύσις ὑπόκειται εἰς τὴν φθοράν.

Καὶ ἄκουε τὸν Παῦλον ποὺ τὸ διακηρύττει εἰς αὐτὰ ποὺ λέγει· «τῇ γὰρ ματαιότητι ἡ ὑπετάγη, οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι» (Ρωμ. 8, 20). Ἔπειτα διὰ νὰ δηλώσῃ τί σημαίνει B ἡ ὑποταγὴ εἰς τὴν ματαιότητα, προσέθεσε λέγων· «Ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ» (Ρωμ. 8, 21). Ὥστε τώρα ἡ φύσις εἶναι μεταβλητὴ καὶ φθαρτή. Διότι ὅταν λέγωμεν ὅτι ἓν ἀντικείμενον ὑπόκειται εἰς τὴν φθοράν, τίποτε ἄλλο δὲν ἐννοοῦμεν παρὰ ὅτι εἶναι φθαρτόν. Ἂν λοιπὸν ὁ ἥλιος, ποὺ εἶναι φθαρτὸν σῶμα, ρίπτει παντοῦ τὰς ἀκτῖνας του καὶ ἐρχόμενος εἰς ἐπαφὴν μὲ βορβόρους, ἀκαθαρσίας καὶ μὲ πολλὰ ἄλλα τέτοια πράγματα δὲν χάνει τίποτε ἀπὸ τὴν καθαρότητά του, λόγῳ τῆς ἐπαφῆς του μὲ τὰ σώματα αὐτά, ἀλλὰ καὶ πάλιν ἀνακαλεῖ τὰς ἀκτῖνας του καθαράς, ἀφοῦ μεταδώσει C εἰς πολλὰ ἀπὸ τὰ ἀντικείμενα, τὰ ὁποῖα τὸν ἐδέχθησαν, ἀπὸ τὴν λαμπρότητά του, χωρὶς ὁ ἴδιος νὰ προσλάβῃ οὔτε τὸ ἐλάχιστον ἀπὸ τὴν δυσωδίαν καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν, πολὺ περισσότερον ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ὁ Κύριος τῶν ἀσωμάτων δυνάμεων, ὄχι μόνον δὲν ἐμολύνθη μὲ τὸ νὰ προσλάβῃ καθαρὰν σάρκα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἰδίαν τὴν ἔκαμε καθαρωτέραν καὶ ἁγιωτέραν.

Γνωρίζοντες, λοιπόν, πάντα ταῦτα καὶ ἐνθυμούμενοι τοὺς λόγους ἐκείνους· «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω» (Λευϊτ. 26, 12)· καὶ ἐπίσης· «Ὑμεῖς ναὸς Θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐνοικεῖ ἐν ὑμῖν» (Α' Κορ. 3, 16) ἂς ἀπαντῶμεν καὶ ἡμεῖς εἰς ἐκείνους καὶ ἂς κλείωμεν τὰ ἀναίσχυντα στόματα τῶν ἀσεβῶν, καὶ ἂς αἰσθανώμεθα χαρὰν διὰ τὰ ἀγαθά μας, ἂς δοξάζωμεν τὸν Θεὸν ὁ ὁποῖος ἐσαρκώθη διὰ τὴν τόσον μεγάλην συγκατάβασιν, καὶ ἂς ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὸν κατὰ D τὴν δύναμίν μας, τὴν τιμὴν καὶ τὴν ἀνταμοιβὴν ποὺ τοῦ ἀξίζει. Ἀλλ' ἡμεῖς οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ ἀποδώσωμεν ἀνταμοιβὴν εἰς τὸν Θεόν, παρὰ μόνον τὴν

σωτηρίαν μας καὶ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν μας, καὶ τὴν φροντίδα μας διὰ τὴν ἀρετήν.

7. Ἂς μὴ γενώμεθα, λοιπόν, ἀγνώμονες εἰς τὸν εὐεργέτην μας, ἀλλ' ἂς τοῦ προσφέρωμεν ὅλοι, ὅλα τὰ κατὰ δύναμιν, δηλαδὴ πίστιν, ἐλπίδα, ἀγάπην, σωφροσύνην, **E** ἐλεημοσύνην, φιλοξενίαν. Καὶ αὐτὸ εἰς τὸ ὁποῖον προηγουμένως σᾶς προέτρεψα, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ τώρα καὶ πάντοτε δὲν θὰ παύσω νὰ σᾶς προτρέπω. Ἀλλὰ τί εἶναι αὐτό; Σκεπτόμενοι νὰ προσέλθητε εἰς τὴν φρικτὴν καὶ θείαν τράπεζαν καὶ τὴν ἱερὰν μυσταγωγίαν τῆς θείας εὐχαριστίας, κάμετε τοῦτο μὲ φόβον καὶ τρόμον, μὲ καθαρὰν συνείδησιν, νηστείαν καὶ προσευχήν, χωρὶς θορύβους καὶ λακτισμοὺς καὶ βιαίας ὠθήσεις τῶν πλησίον. Διότι τοῦτο ἀποτελεῖ μεγάλην ἀπερισκεψίαν καὶ οὐδόλως τυχαίαν περιφρόνησιν. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς ὅσους συμπεριφέρονται ἔτσι **365 A** ἐπέρχονται ποιναὶ καὶ τιμωρίαι. Σκέψου, λοιπόν, ἄνθρωπε, ποίαν θυσίαν πρόκειται νὰ προσεγγίσῃς, εἰς ποῖον θυσιαστήριον πλησιάζεις καὶ ἐνθυμήσου ὅτι ἐνῷ εἶσαι χῶμα καὶ στάχτη, μεταλαμβάνεις σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅταν μὲν προσκληθῆτε εἰς δεῖπνον ὑπὸ βασιλέως, συμμετέχετε μετὰ σεβασμοῦ, λαμβάνοντες ἐκ τῶν παρατιθεμένων φαγητῶν κοσμίως καὶ ἡσύχως. Ἐνῷ ὅταν σᾶς προσκαλεῖ ὁ Θεὸς εἰς τὴν τράπεζάν του καὶ σᾶς προσφέρει τὸν Υἱόν του, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἀγγελικαὶ δυνάμεις παρίστανται μετὰ φόβου καὶ τρόμου, τὰ Χερουβὶμ καλύπτουν τὰ **B** πρόσωπά των καὶ τὰ Σεραφὶμ ψάλλουν ἔντρομα, Ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, Κύριος· σύ, πές μου, φωνασκεῖς καὶ προξενεῖς θόρυβον ἐμπρὸς εἰς ἕνα τέτοιο πνευματικὸν δεῖπνον; Δὲν γνωρίζεις, ὅτι τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὀφείλεις νὰ γεμίσῃς τὴν ψυχήν σου μὲ γαλήνην; Ὑπάρχει ἀνάγκη πολλῆς ἡσυχίας καὶ εἰρήνης ὄχι δὲ θυμοῦ καὶ ταραχῆς. Διότι αὐτὰ κάμνουν ἀκάθαρτον τὴν ψυχὴν ποὺ προσέρχεται. Ποία συγγνώμη, λοιπόν, θὰ ἠμποροῦσε νὰ ὑπάρξῃ δι' ἡμᾶς, ἐὰν κατόπιν τόσων ἁμαρτημάτων μήτε τὴν στιγμὴν τῆς προσελεύσεως δὲν καθαριζόμεθα ἐκ τῶν παραλόγων ἐκείνων παθῶν; Καὶ γενικῶς τί πιὸ ἀναγκαιότερον ἀπὸ αὐτὰ ποὺ προτίθενται εἰς τὴν ἁγίαν τράπεζαν; ἢ τί μᾶς ἐνοχλεῖ ὥστε νὰ σπεύδωμεν, ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν αὐτὸ τὸ πνευματικόν, νὰ τρέχωμεν ἐκεῖ. Μή, σᾶς παρακαλῶ καὶ σᾶς ἱκετεύω, μὴ ἐπισύρωμεν ἐναντίον μας τὴν ὀργὴν **C** τοῦ Θεοῦ. Εἶναι φάρμακον σωτήριον διὰ τὰ τραύματά μας αὐτὸ ποὺ εὑρίσκεται ἐνώπιόν μας, ἀστείρευτος πλοῦτος καὶ πρόξενος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἂς προσέλθωμεν, λοιπόν, μὲ φόβον, καὶ ἂς εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεόν, ἂς προσπέσωμεν μὲ συντριβὴν ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας μας, ἂς

κλαύσωμεν μὲ ὀδύνην δι' ὅλας τὰς ἀνομίας μας καὶ ἂς προσευχηθῶμεν διὰ μακρῶν εἰς τὸν Θεόν. Ἀφοῦ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ ἐξαγνισθοῦμεν καὶ βεβαίως μετὰ τῆς καταλλήλου προσοχῆς καὶ τάξεως, ἂς προσέλθωμεν ὡς νὰ προσευχώμεθα ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν οὐρανῶν. Καὶ ἀφοῦ δεχθοῦμεν τὴν ἁγνὴν καὶ ἁγίαν θείαν εὐχαριστίαν, ἂς τὴν ἀσπασθοῦμεν, ἂς τὴν ἐναγκαλισθοῦν οἱ ὀφθαλμοί μας καὶ ἂς ἀναθερμάνωμεν τὸ λογικόν μας, **D** εἰς τρόπον ὥστε ἡ συγκέντρωσις νὰ μὴ ἀποβῇ εἰς καταδίκην καὶ κατάκρισίν μας, ἀλλ' εἰς ψυχικὴν γαλήνην, εἰς ἀγάπην, εἰς ἀρετήν, εἰς συμφιλίωσιν μετὰ τοῦ Θεοῦ, εἰς σταθερὰν εἰρήνην καὶ ὑπόθεσιν ἀπείρων ἀγαθῶν, διὰ νὰ ἐξαγιάσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλησίον μας νὰ ὠφελήσωμεν.

Δι' αὐτὰ συνεχῶς ὁμιλῶ καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ ὁμιλῶ. Διότι ποῖον τὸ ὄφελος, νὰ προστρέχετε ἀσκόπως ἐδῶ καὶ νὰ μὴ πληροφορῆσθε κάτι τὸ χρήσιμον; Ποῖον τὸ κέρδος ἐὰν διαρκῶς ὁμιλῶμεν περὶ εὐχαρίστων πραγμάτων; Σύντομος, ἀγαπητοί μου, εἶναι ἡ παροῦσα ζωή, καὶ ἂς προσέξωμεν, **E** ἂς ἐπαγρυπνήσωμεν καὶ ἂς αὐτοσυγκεντρωθῶμεν ἐπιδεικνύοντες πρὸς πάντας τὸ γνήσιον ἐνδιαφέρον μας, γενόμενοι εὐσεβεῖς κατὰ πάντα. Καὶ εἴτε εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀκροᾶσθε τὰ θεῖα λόγια, εἴτε νὰ προσεύχεσθε, εἴτε νὰ προσέρχεσθε εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν, εἴτε νὰ κάμνετε ὁ,τιδήποτε ἄλλο, ἂς γίνεται τοῦτο μὲ φόβον καὶ τρόμον Θεοῦ, διὰ νὰ μὴ προκαλέσωμεν μὲ τὴν ἀδιαφορίαν μας τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ. Διότι λέγει· «Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ποιῶν τὸ ἔργον τοῦ Κυρίου ἀμελῶς» (Ἱερεμ. 48, 10). Ὁ θόρυβος καὶ ἡ ὀργὴ ἀποτελοῦν προσβολὴν διὰ τὴν θείαν **366 A** εὐχαριστίαν. Καὶ εἶναι μεγίστη περιφρόνησις νὰ προσφέρῃς μολυσμένον τὸν ἑαυτόν σου εἰς τὸν Θεόν. Ἄκουσε τί λέγει διὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὁ Ἀπόστολος· «Εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός» (Α΄ Κορ. 3, 17). Ἀντί, λοιπόν, νὰ ἐπιδιώκωμεν τὴν συμφιλίωσιν μὴ ἐξοργίζωμεν τὸν Θεόν, ἀλλ' ἐπιδεικνύοντες κάθε προσοχὴν καὶ σεμνότητα καὶ ψυχικὴν γαλήνην, ἂς προσερχώμεθα μὲ προσευχὴν καὶ συντετριμμένην καρδίαν διὰ νὰ δυνηθῶμεν διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ ἐξιλεώσωμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ὑποσχεθέντα εἰς ἡμᾶς ἀγαθὰ διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ ἰδίου τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δοξολογία, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν

ΕΙΣ ΤΟ ΓΕΝΕΘΛΙΟΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

1. A Βλέπω παράξενο καὶ παράδοξο μυστήριον. ποιμένες ποὺ παίζουν ὄχι ἁπλῶς τὰς φλογέρας των, ἀλλὰ ποὺ ψάλλουν οὐράνιον ὕμνον καὶ γεμίζουν μὲ τοὺς ἤχους των τὰ αὐτιά μου. Ψάλλουν ἄγγελοι καὶ ἀνυμνοῦν ἀρχάγγελοι, ὑμνοῦν τὰ Χερουβὶμ καὶ δοξολογοῦν τὰ Σεραφίμ. Ὅλοι πανηγυρίζουν διότι βλέπουν τὸν Θεὸν εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τοὺς οὐρανοὺς τὸν ἄνθρωπον. Βλέπουν αὐτὸν ποὺ εἶναι ἐπάνω εἰς τὸν οὐρανόν, κάτω εἰς τὴν γῆν, λόγῳ τῆς οἰκονομίας του διὰ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν ἄνθρωπον ποὺ εἶναι εἰς τὴν γῆν, ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανὸν ἐξ αἰτίας τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ.

Σήμερον ἡ Βηθλεὲμ ἐμιμήθη τὸν οὐρανὸν καὶ ἐδέχθη ἀντὶ μὲν ἀστέρων τοὺς ἀνυμνοῦντας ἀγγέλους, ἀντὶ δὲ ἡλίου, B κατὰ θαυμαστότατον τρόπον ἐχώρησε τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης. Καὶ μὴ ἐπιζητῇς νὰ πληροφορηθῇς τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον συνέβη τοῦτο. Διότι ἐκεῖ ὅπου ἐκδηλώνεται ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ νικῶνται οἱ φυσικοὶ νόμοι. Ἠθέλησε, λοιπόν, ἠδυνήθη, κατῆλθεν ἐξ οὐρανῶν καὶ ἔσωσε τὸν ἄνθρωπον, διότι τὰ πάντα συντρέχουν εἰς τὸν Θεόν. Σήμερον γεννᾶται ὁ αἰώνιος καὶ γίνεται ὅ,τι δὲν ὑπῆρξε ποτέ. Διότι ἐνῷ ἦτο Θεὸς γίνεται ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ εἶναι Θεός. Καὶ δὲν ἔγινεν ἄνθρωπος ὁ Θεὸς κατόπιν ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως, οὔτε πάλιν Θεὸς ὁ ἄνθρωπος κατόπιν ἠθικῆς προκοπῆς. Ἀλλ' ἐνῷ ἦτο Λόγος, ἀπαθῶς προσέλαβε τὴν ἀνθρωπίνην σάρκα ἐνῷ ἡ θεία φύσις παρέμεινεν ἀμετάβλητος. C Καὶ ὅταν ἐγεννήθη, οἱ Ἰουδαῖοι ἠρνοῦντο νὰ δεχθοῦν τὴν παράδοξον γέννησίν του καὶ οἱ μὲν Φαρισαῖοι παρηρμήνευαν τὰς θείας Γραφάς, οἱ δὲ γραμματεῖς ἐδίδασκον τὰ ἀντίθετα τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ὁ Ἡρῴδης ἀνεζήτει τὸ νεογέννητον ὄχι διὰ νὰ τοῦ προσφέρῃ τιμάς, ἀλλὰ διὰ νὰ τὸ θανατώσῃ. Διότι κατὰ τὴν σημερινὴν ἡμέραν εἶδαν τὰ ἀντίθετα τῶν προσδοκιῶν. Διότι καθὼς λέγει ὁ Ψαλμῳδὸς «οὐκ ἐκρύβη ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῶν εἰς 393 A γενεὰν ἑτέραν» (Ψαλμ. 77, 4). Προσῆλθαν, λοιπόν, βασιλεῖς εἰς τὸν ἐπουράνιον βασιλέα, ἀποροῦντες διὰ τὸν τρόπον

τῆς καθόδου του εἰς τὴν γῆν ἄνευ ἀγγέλων, καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ θρόνων, καὶ κυριοτήτων, καὶ δυνάμεων καὶ ἐξουσιῶν,[2] καὶ διὰ τὴν διάβασίν του ἀπὸ δρόμον παράξενον καὶ ἀδιάβατον. Διότι ἐξῆλθεν ἐκ παρθενικῶν σπλάγχνων καὶ δὲν ἔπαυσε νὰ ἐπιστατῇ τοὺς ἀγγέλους του, οὔτε ἀπεμακρύνθη τῆς θείας φύσεως κατὰ τὴν πρόσληψιν τῆς ἀνθρωπίνης. Βασιλεῖς, λοιπόν, ἦλθαν νὰ προσκυνήσουν τὸν ἔνδοξον βασιλέα τῶν οὐρανῶν, στρατιῶται νὰ ὑπηρετήσουν τὸν ἀρχιστράτηγον τῶν οὐρανίων δυνάμεων, γυναῖκες νὰ προσκυνήσουν αὐτὸν ποὺ ἐγεννήθη ἐκ γυναικὸς B διὰ νὰ μεταβάλῃ εἰς χαρὰν τὰς θλίψεις τῆς γυναικός. Ἦλθαν παρθένοι πρὸς τὸν υἱὸν τῆς Παρθένου, ἀποροῦσαι πῶς ὁ δημιουργὸς τῶν μητρικῶν μαστῶν καὶ τοῦ γάλακτος, ἐκεῖνος ποὺ κάμει τοὺς μαστοὺς νὰ ἐκχυλίζουν μόνοι των ἄφθονον γάλα, ἔφαγε παιδικὴν τροφὴν ἐκ μητρὸς παρθένου. Ἦλθαν τὰ νήπια εἰς ἐκεῖνον, ποὺ ἔγινε νήπιον διὰ νὰ συντεθῇ πρὸς τὸν Κύριον ὕμνος διὰ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων. Ἦλθαν τὰ παιδία πρὸς τὸ παιδίον, ποὺ τὰ ἔκαμε μάρτυράς του ἐξ αἰτίας τῆς θηριωδίας τοῦ Ἡρῴδου. Ἦλθαν οἱ ἄνδρες εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἔγινεν ἄνθρωπος καὶ ἐθεράπευσε C τὰς ταλαιπωρίας τῶν δούλων. Ἦλθαν οἱ ποιμένες εἰς τὸν καλὸν ποιμένα, ποὺ θυσιάζεται διὰ νὰ σώσῃ τὰ πρόβατά του. Ἦλθαν οἱ ἱερεῖς εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἔγινεν ἀρχιερεὺς κατὰ σειρὰν διαδοχῆς ἐκ τοῦ Μελχισεδέκ. Ἤλθαμεν οἱ δοῦλοι εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἔλαβε δούλου μορφήν, διὰ νὰ μετασκευάσῃ εἰς ἐλευθερίαν τὴν δουλείαν μας. Ἦλθαν οἱ ἁλιεῖς εἰς ἐκεῖνον ποὺ μετέτρεψε τοὺς ἁπλοὺς ἁλιεῖς εἰς ἁλιεῖς ἀνθρώπων. Ἦλθαν οἱ τελῶναι εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἀνέδειξεν ἕνα τῶν τελωνῶν εἰς εὐαγγελιστήν. Ἦλθαν αἱ πόρναι εἰς ἐκεῖνον ποὺ ἄφησε τοὺς πόδας του εἰς τὰ δάκρυα τῆς πόρνης. Καὶ διὰ νὰ εἴπω ἐν συντομίᾳ, ὅλοι οἱ ἁμαρτωλοὶ ἦλθαν νὰ ἴδουν τὸν ἀμνὸν τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐσήκωσε ἐπάνω του D τὴν ἁμαρτίαν ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου· οἱ ταπεινοὶ μάγοι, οἱ ποιμένες ποὺ τὸν ἐτίμησαν, οἱ τελῶναι ποὺ ἐκήρυξαν τὸ Εὐαγγέλιον, αἱ πόρναι ποὺ τοῦ προσέφερον μύρα, ἡ Σαμαρεῖτις ποὺ ἐπεθύμει νὰ γευθῇ ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς τῆς ζωῆς, ἡ Χαναναία, ποὺ εἶχεν ἀκλόνητον πίστιν. Ἀφοῦ λοιπὸν ὅλοι ἀναπηδοῦν χαίροντες καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ σκιρτήσω, ἐπιθυμῶ νὰ χορεύσω καὶ νὰ πανηγυρίσω. Χορεύω δὲ χωρὶς νὰ παίζω κιθάραν, χωρὶς νὰ κινῶ κλάδους κισσοῦ, χωρὶς νὰ κρατῶ αὐλόν, χωρὶς νὰ κρατῶ ἀνημμένας λαμπάδας,

---

2. Περὶ τῆς σημασίας τῶν ὀνομάτων τῶν ἀοράτων ἀγγελικῶν ταγμάτων λεπτομερεστέραν ἐξήγησιν δίδει ὁ Διονύσιος Ἀρεοπαγίτης εἰς τὸ ἔργον του (ψευδεπ.), Περὶ Οὐρανίου Ἱεραρχίας 7, PG 3, 205.

ἀλλὰ κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας μου ἀντὶ μουσικῶν ὀργάνων τὰ σπάργανα τοῦ Χριστοῦ. Διότι δι' ἐμὲ αὐτὰ εἶναι ἐλπίς, αὐτὰ ζωὴ E καὶ σωτηρία, αὐτὰ αὐλός μου καὶ κιθάρα. Διὰ τοῦτο τὰ ἔχω μαζί μου, διὰ νὰ μοῦ δώσουν μὲ τὴν δύναμίν των δύναμιν τῶν λόγων, ὥστε νὰ εἴπω μετὰ τῶν ἀγγέλων «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ» καὶ μετὰ τῶν ποιμένων «καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία» (Λουκ. 2, 14).

Σήμερον γεννᾶται ἐκ Παρθένου κατὰ τρόπον ποὺ δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω ἐκεῖνος ποὺ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς κατὰ τρόπον ἀνέκφραστον πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Ἀλλὰ τότε ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν θείαν φύσιν αὐτοῦ, δηλαδὴ πρὸ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου καὶ καθὼς ἐγνώριζεν ὁ Πατήρ. Σήμερον ἐγεννήθη πάλιν, ὄχι ὅμως συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως, ἀλλὰ καθὼς γνωρίζει ἡ χάρις τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Καὶ ἡ προαιωνία γέννησις 394 A αὐτοῦ εἶναι ἀληθὴς καὶ ἡ ἐπίγειος ἐπίσης εἶναι ἀναμφισβήτητος καὶ βεβαίως ὁ Θεὸς ἐγεννήθη ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐπίσης καὶ ὁ ἴδιος ὡς ἄνθρωπος ἐκ τῆς παρθένου. Εἰς τὸν οὐρανὸν ἄνω ἐγεννήθη μόνος ἐκ μόνου τοῦ Πατρὸς Υἱὸς αὐτοῦ μονογενὴς καὶ εἰς τὴν γῆν ἐδῶ κάτω μόνος ἐκ μόνης τῆς Παρθένου υἱὸς αὐτῆς μονογενὴς ὁ ἴδιος. Καθὼς λοιπὸν διὰ τὴν προαιώνιον εἰς οὐρανοὺς γέννησιν εἶναι ἀσέβεια νὰ δεχθῶμεν μητέρα, καθ' ὅμοιον τρόπον ἀποτελεῖ βλασφημίαν νὰ ὑποθέσωμεν τὴν συνεργίαν πατρὸς διὰ τὴν ἐπὶ γῆς θείαν ἐνανθρώπισιν.

Ὁ μὲν Πατὴρ ἐγέννησεν ἄνευ σπορᾶς, ἡ δὲ παρθένος ἄνευ φθορᾶς τῆς ἁγνότητος αὐτῆς. Διότι οὔτε ὁ Θεὸς κατὰ τὴν γέννησιν ἔδωσεν σπέρμα, ἐπειδὴ κατὰ θεῖον τρόπον ἐγέννησεν, οὔτε ἡ Παρθένος κατὰ τὴν γέννησιν ἀπώλεσε τὴν ἁγνότητά της, διότι ἐγέννησε B κατὰ τρόπον πνευματικόν. Συνεπῶς οὔτε ἡ προαιωνία γέννησις αὐτοῦ δύναται νὰ ἑρμηνευθῇ, οὔτε καὶ ἡ κατὰ τοὺς ἐσχάτους καιροὺς ἔλευσίς του ἐπιδέχεται προσπάθειαν κατανοήσεως. Ἐκεῖνο λοιπὸν τὸ ὁποῖον γνωρίζω εἶναι ὅτι σήμερον ἡ Παρθένος ἐγέννησε τὸν Κύριον, τὸν ὁποῖον πιστεύω ὅτι ὁ Θεὸς ἐγέννησεν προαιωνίως. Καὶ τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως ἔμαθα νὰ σέβωμαι σιωπηρῶς καὶ ἐδιδάχθην νὰ μὴ πολυσυζητῶ τὸ θέμα τοῦτο. Διότι ἐπὶ θεμάτων ἀναφερομένων εἰς τὸν Θεόν, δὲν πρέπει νὰ ἐξετάζωμεν τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων, ἀλλὰ νὰ πιστεύωμεν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ δημιουργοῦ των. Φυσικὸς λοιπὸν νόμος εἶναι νὰ γεννήσῃ ἡ γυναῖκα ὅταν πανδρευθῇ μετά τινος ἀνδρός. Ἀλλ' ὅταν μία παρθένος ποὺ δὲν ὑπανδρεύθη παραμείνῃ παρθένος C ἀφοῦ γεννήσῃ, τοῦτο ὑπέρκειται τῶν φυσικῶν νόμων. Ὀφείλομεν λοιπὸν νὰ ἐρευνῶ-

μεν τὰ φυσικὰ φαινόμενα καὶ νὰ σεβώμεθα σιωπηρῶς τὰ ὑπερφυσικά, ὄχι διότι εἶναι ἐπικίνδυνα, ἀλλ' ἐπειδὴ ὡς ἀνερμήνευτα, ἀξίζει νὰ τὰ σεβώμεθα σιωπηλῶς.

Παρακαλῶ ὅμως νὰ μὲ συγχωρήσητε, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ διακόψω τὸν λόγον ποὺ ἤδη ἠρχίσαμεν. Διότι αἰσθανόμενος δειλίαν ἐνώπιον τῆς ἐρεύνης τῶν ὑπερφυσικῶν θεμάτων δὲν γνωρίζω κατὰ ποῖον τρόπον καὶ εἰς ποίαν κατεύθυνσιν νὰ στρέψω τὸν λόγον μου. Τί νὰ εἴπω λοιπὸν ἢ διὰ ποῖον θέμα νὰ ὁμιλήσω; Βλέπω τὴν μητέρα, ἀτενίζω τὸ βρέφος, ἀλλ' ἀδυνατῶ νὰ συλλάβω τὸν τρόπον τῆς γεννήσεως. Διότι ἐκεῖ ὅπου D θέλει ὁ Θεός, νικῶνται οἱ φυσικοὶ νόμοι καὶ καταννικῶνται τὰ ὅρια τῆς φυσικῆς τάξεως. Δὲν ἐπραγματοποιήθη λοιπὸν ἡ γέννησις συμφώνως πρὸς τοὺς φυσικοὺς νόμους, ἀλλ' ὑπῆρξε θαῦμα ὑπερφυσικόν, διότι παρεμερίσθη ἡ φυσικὴ τάξις καὶ ἐνήργησεν ἡ θέλησις τοῦ Θεοῦ. Πόσον ἀνέκφραστος εἶναι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Ὁ Μονογενὴς Λόγος πρὸ πάντων τῶν αἰώνων γεννηθείς, ὁ ἀπρόσιτος καὶ ἀσώματος καὶ μοναδικὸς εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ φθαρτοῦ καὶ ὁρατοῦ σώματός μου. Διὰ ποῖον λόγον; Διὰ νὰ διδάξῃ μὲ τὴν παρουσίαν του καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ πρὸς τὰ ἀόρατα. Ἐπειδὴ λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι πιστεύουν περισσότερον εἰς ὅ,τι βλέπουν παρὰ εἰς ὅ,τι ἀκούουν, καὶ ἀμφιβάλλουν δι' ὅ,τι δὲν βλέπουν, διὰ τοῦτο ἐδέχθη νὰ προσφέρῃ δι' ὁρατοῦ σώματος τὸν ἑαυτόν του E εἰς τὴν θέαν τῶν ἀνθρωπίνων ὀφθαλμῶν, ὥστε νὰ διαλυθῇ πᾶσα ἀμφιβολία. Καὶ γεννᾶται ἐκ παρθένου, ἡ ὁποία δὲν ἐγνώριζε τοῦτο. Οὔτε συμμετέσχε εἰς τὸ γεγονός, οὔτε συνειργάσθη δι' αὐτὸ ποὺ ἐγένετο, ἀλλ' ὑπῆρξεν ἁπλοῦν ὄργανον τῆς ἀνεξιχνιάστου θείας δυνάμεως, γνωρίζουσα μόνον ὅ,τι ἔμαθε ἀφοῦ ἠρώτησε τὸν Γαβριήλ, ὅτι «Πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω;» (Λουκ. 1, 34). Καὶ λέγει· αὐτὸ θέλεις νὰ μάθῃς; «Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, 395 A καὶ δύναμις Ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι» (Λουκ. 1, 35). Ἀλλὰ πῶς ἦταν μαζί της καὶ μετ' ὀλίγον ἐξῆλθεν ἐξ αὐτῆς; Καθὼς ὁ τεχνίτης ποὺ εὑρίσκει τὸ πλέον κατάλληλον ὑλικόν, κατασκευάζει ὡραιότατον σκεῦος, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἐπειδὴ εὗρεν ἄσπιλον τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τῆς παρθένου τὸ μετεσκεύασεν εἰς ἔμψυχον ναὸν διὰ τὸν ἑαυτόν του, καὶ παρουσιάσθη σήμερον εἰς τὸν κόσμον ἀφοῦ ἔπλασε κατὰ τὸν τρόπον ποὺ ἤθελε τὸν ἄνθρωπον ἐντὸς τῆς παρθένου καὶ ἀφοῦ τὸν ἐνεδύθη, ἐνεφανίσθη σήμερον χωρὶς νὰ ἐντραπῇ τὴν ἀσχήμιαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Διότι δὲν ἦτο προσβλητικὸν δι' αὐτὸν νὰ λάβῃ τὴν μορφὴν τοῦ δημιουργήματός του. Καὶ τὸ δημιούργημα ἐξ ἄλλου ἀπελάμβανε B μεγίστην τιμὴν καθιστάμενον ἐν-

δυμα τοῦ δημιουργοῦ του. Καθὼς λοιπὸν εἰς τὴν πρώτην δημιουργίαν ἦτο ἀδύνατον νὰ δημιουργηθῇ ὁ ἄνθρωπος πρὶν λάβῃ ὁ Θεὸς εἰς τὰ χέρια του τὸν πηλόν, ἔτσι καὶ τὸ σκεῦος ποὺ εἶχε φθαρῆ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀνακατασκευασθῇ ἂν δὲν ἐγίνετο ἔνδυμα τοῦ δημιουργοῦ του.

2. Ἀλλὰ τί νὰ εἴπω, ἢ τί νὰ ὁμιλήσω; Διότι τὸ θαῦμα μὲ ἐκπλήσσει. Ὁ προαιώνιος γίνεται μικρὸν παιδίον, ὁ καθήμενος εἰς ὑψηλὸν καὶ μεγαλοπρεπῆ θρόνον τίθεται μέσα εἰς φάτνην, ὁ ἀπρόσιτος καὶ μοναδικός, ὁ ἀσύνθετος καὶ ἀσώματος σπαργανώνεται διὰ ἀνθρωπίνων χειρῶν. Ἐκεῖνος ποὺ θραύει τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας, C ἐθελουσίως τυλίσσεται μὲ βρεφικὰ σπάργανα. Διότι θέλει νὰ μεταβάλῃ τὴν ἀτιμίαν εἰς τιμήν, νὰ ἐνδύσῃ μὲ δόξαν τὴν ἀσημότητα καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν ἔκφρασιν τῆς ὕβρεως τρόπον ἐκφράσεως τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο φορεῖ τὸ σῶμά μου, διὰ νὰ χωρέσω ἐγὼ τὸν Λόγον του. Καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὸ σῶμά μου, μοῦ προσφέρει τὸ Πνεῦμά του, ὥστε διὰ τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς λήψεως νὰ διαπραγματευθῇ μαζί μου τὸν θησαυρὸν τῆς αἰωνίου ζωῆς. Λαμβάνει τὸ σῶμα μου διὰ νὰ μὲ ἐξαγιάσῃ, μοῦ δίδει τὸ Πνεῦμα του διὰ νὰ μὲ διασώσῃ.

Ἀλλὰ τί νὰ εἴπω, καὶ τί νὰ ὁμιλήσω; «Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει» (Ἠσ. 7, 14). Δὲν ἀναφέρεται πλέον ὡς κάτι τὸ ὁποῖον πρόκειται νὰ γίνῃ, ἀλλὰ θαυμάζεται, D ὡς κάτι τὸ ὁποῖον ἤδη ἔγινε. Καὶ τοῦτο ἔγινεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους ποὺ τὸ διέδιδον, ἀλλ' ἐπιστεύθη ἀπὸ ἡμᾶς, ποὺ οὐδέποτε περὶ αὐτοῦ ὡμιλήσαμεν. «Ἰδοὺ ἡ Παρθένος ἐν γαστρὶ ἕξει». Ἡ μὲν ἔκφρασις ἀποτελεῖ κείμενον τῆς Ἰουδαϊκῆς συναγωγῆς, τὸ δὲ περιεχόμενόν της ὅμως εἶναι κτῆμα τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἰουδαϊκὴ συναγωγὴ εὗρε τὰ κείμενα ἐντὸς τῶν ὁποίων ἀνεφέρετο, ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἀνεκάλυψε τὸν πολύτιμον θησαυρὸν ποὺ περιεῖχαν. Ἐκείνη ἔβαψε τὸ νῆμα, αὐτὴ ἐνεδύθη τὴν βασιλικὴν στολήν. Ἡ Ἰουδαία ὑπῆρξε πατρὶς τοῦ Κυρίου καὶ ἡ οἰκουμένη ὁλόκληρος τὸν ὑπεδέχθη. Ἡ ἰουδαϊκὴ συναγωγὴ τὸν ἐξέθρεψε καὶ τὸν ἐγαλούχησε, καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν ἔλαβε καὶ ὠφελήθη. Ἐκεῖ ἐβλάστησε τὸ κλῆμα τῆς ἀμπέλου καὶ εἰς ἐμὲ ὡρίμασε ἡ σταφυλὴ τῆς ἀληθείας. Ἐκείνη ἐτρύγησε τὴν σταφυλήν, καὶ τὰ ἔθνη πίνουν τὸ μυστηριακὸν ποτόν. Ἐκείνη ἔσπειρε τὸν σπόρον τοῦ σίτου εἰς τὴν E Ἰουδαίαν, καὶ τὰ ἔθνη ἐθέρισαν τὸν στάχυν μὲ τὸ δρεπάνι τῆς πίστεως. Τὰ ἔθνη ἔκοψαν μὲ σεβασμὸν τὸ τριαντάφυλλον καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους ἀπέμεινεν ἡ ἄκανθα τῆς ἀπιστίας. Ἄνοιξε τὰ πτερά του ὁ νεοσσὸς καὶ ἐπέταξεν, καὶ οἱ ἀνόητοι ἀκόμη κάθηνται καὶ φυλάσσουν τὴν φωλεάν. Οἱ Ἰουδαῖοι ἑρμηνεύουν τὰ βιβλία ποὺ περιέχουν τὸ γράμ-

μα καὶ τὰ ἔθνη ἀπολαμβάνουν τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος. «Ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται». Πές μου, Ἰουδαῖε, πές μου, λοιπόν, ποῖον ἐγέννησε; Λάβε θάρρος, παρακαλῶ, τοὐλάχιστον ὅσον ἔλαβες ἐνώπιον τοῦ Ἡρώδου. Ἀλλὰ δὲν ἔχεις θάρρος. Γνωρίζω τὸν λόγον· εἶναι ἡ ἐπιβουλή σου κατὰ τοῦ Κυρίου. Εἶπες λοιπὸν εἰς ἐκεῖνον 396 A νὰ τὸν φονεύσῃ, ἀλλ' εἰς ἐμὲ δὲν τὸ λέγεις διὰ νὰ μὴ τὸν προσκυνήσω. Ποῖον ὅμως ἐγέννησεν; Ποῖον; Τὸν Κύριον τῆς δημιουργίας. Διότι καὶ ἂν σὺ δὲν τὸ ὁμολογῇς, τὸ διακηρύσσει ὅλη ἡ δημιουργία. Τὸν ἐγέννησε λοιπόν, καθὼς ὁ γεννηθεὶς ἠθέλησε νὰ γεννηθῇ. Διότι ἡ φύσις δὲν ἐγνώριζε τοιοῦτον τρόπον, ἀλλ' ὁ Κύριος τῆς φύσεως εἰσήγαγε τὸν παράξενον τρόπον τῆς γεννήσεως διὰ νὰ καταδείξῃ ὅτι ἂν καὶ ἐδέχθη νὰ γίνῃ ἄνθρωπος δὲν ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς Θεός.

Ἐγεννήθη λοιπὸν σήμερον ἐκ παρθένου, ἡ ὁποία ἐνίκησε τὴν φύσιν καὶ δὲν παρέστη ἀνάγκη νὰ ὑπανδρευθῇ. Διότι ἥρμοζεν εἰς τὸν ὕψιστον κατὰ τὴν ἁγιότητα νὰ γεννηθῇ κατὰ τρόπον B ἅγιον καὶ καθαρόν. Διότι εἶναι ὁ ἴδιος, ποὺ κάποτε ἔπλασε τὸν Ἀδὰμ ἐκ παρθενικῆς γῆς καὶ ἐμορφοποίησε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἄνευ μεσολαβήσεως γυναικός. Καθὼς λοιπὸν ὁ Ἀδὰμ ἄνευ γυναικὸς γυναῖκα ἀπέκτησεν, ἔτσι καὶ ἡ Παρθένος σήμερον ἄνευ ἀνδρὸς ἄνδρα ἐγέννησεν. Ἄνθρωπος λοιπὸν εἶναι, λέγει, καὶ ποῖος θὰ τὸν ἀναγνωρίσῃ; Ἐπειδὴ δηλαδὴ τὸ γυναικεῖον φῦλον ἐχρεώστει χάριν εἰς τὸ ἀνδρικόν, διότι ὁ Ἀδὰμ ἄνευ γυναικὸς ἀπέκτησε τὴν Εὔαν, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν σήμερον ἡ Παρθένος ἄνευ ἀνδρὸς ἐγέννησεν, ἀπαλείφουσα χάριν τῆς Εὔας τὸ ὀφειλόμενον χρέος εἰς τὸ ἀνδρικὸν φῦλον. Διὰ νὰ μὴ ὑπερηφανευθῇ δηλαδὴ ὁ Ἀδὰμ ὅτι ἄνευ γυναικὸς ἀπέκτησε γυναῖκα, διὰ C τοῦτο καὶ ἡ παρθένος ἄνευ ἀνδρὸς ἄνδρα ἐγέννησεν, ὥστε διὰ τοῦ κοινοῦ θαύματος νὰ καταδείξῃ τὴν ἰσοτιμίαν τῆς φύσεως. Διότι καθὼς ἀφήρεσεν ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ καὶ οὐδόλως ἐμείωσε τὴν σωματικήν του ἀρτιότητα, ἔτσι καὶ ἐντὸς τῆς παρθένου κατεσκεύασε τὸν ἔμψυχον ναὸν καὶ κατ' οὐδὲν ἔθιξε τὴν παρθενικήν της ἁγνότητα. Ἀκέραιος παρέμεινεν ὁ Ἀδὰμ καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τῆς πλευρᾶς, ἀδιάφθορος καὶ ἡ παρθένος μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ βρέφους. Διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐχρησιμοποίησεν ἄλλον τρόπον διὰ τὴν κατασκευὴν ναοῦ διὰ τὸν ἑαυτόν του, οὔτε ἔπλασεν ἄλλο σῶμα διὰ νὰ ἐμφανισθῇ ἐπὶ γῆς· διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι περιφρονεῖ τὴν ὕλην ἐκ τῆς ὁποίας ἐδημιουργήθη ὁ Ἀδάμ. D Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐξηπατήθη ὁ ἄνθρωπος καὶ μετεβλήθη εἰς ὄργανον τοῦ διαβόλου, διὰ τοῦτο ὁ Κύριος ἀνοικοδόμησε τὸν ἔμψυχον αὐτὸν ναὸν ποὺ εἶχε καταστραφεῖ, ὥσ-

τε διὰ τῆς σχέσεώς του πρὸς τὸν δημιουργόν του ἀπομακρύνει αὐτὸν ἐκ τῶν ἐπιδράσεων τοῦ διαβόλου. Ὅμως ἂν καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος, δὲν ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς Θεός. Διότι ἐὰν ἐγεννᾶτο ἐξ ἑνὸς συνήθους γάμου, ὡς ἐγώ, πολλοὶ θὰ ἐθεώρουν ἀπάτην τὴν γέννησίν του. Διὰ τοῦτο τώρα γεννᾶται ἐκ παρθένου, καὶ ἐνῷ γεννᾶται διαφυλάσσει ἄθικτον E τὴν μητρικὴν μήτραν καὶ ἀκεραίαν τὴν παρθενίαν, διὰ νὰ γίνη ὁ παράξενος τρόπος τῆς κυοφορίας πρόξενος μεγάλης πίστεως εἰς ἐμέ. Διὰ τοῦτο εἴτε εἰδωλολάτρης μὲ ἐρωτᾷ εἴτε Ἰουδαῖος, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐνῷ ἦτο κατὰ τὴν φύσιν του Θεός, πῶς ἔγινεν ἄνθρωπος παρὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους; θὰ ἀπαντήσω, ναί, καὶ θὰ καλέσω ὡς μάρτυρα τῶν λόγων μου τὴν ἄσπιλον σφραγῖδα τῆς παρθενίας. Διότι ἔτσι ὁ Θεὸς ὑπερβαίνει τὴ φυσικὴν τάξιν· ἔτσι διαπλάσσει τὴν μητρικὴν κοιλίαν καὶ ἐφευρίσκει τὴν παρθενίαν, ἐπειδὴ εὗρεν ἀμόλυντον 397 A τρόπον διὰ τὴν γέννησίν του καὶ ἀνήγειρε διὰ τὸν ἑαυτόν του ναὸν συμφώνως πρὸς τὴν θείαν αὐτοῦ θέλησιν.

Πές μου λοιπόν, Ἰουδαῖε, ἐγέννησεν ἡ Παρθένος ἢ ὄχι; Διότι ἂν μὲν ἐγέννησεν, ὀφείλεις νὰ ὁμολογήσῃς τὸ ὑπερφυσικὸν τῆς γεννήσεως· ἂν δὲ δὲν ἐγέννησε, διατί ἐξηπάτησες τὸν Ἡρώδην; Διότι ὅταν ἐκεῖνος ἐζήτει νὰ πληροφορηθῇ τὸν τόπον τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ, σὺ εἶπες ὅτι γεννᾶται εἰς τὴν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Μήπως λοιπὸν ἐγὼ ἐγνώριζα τὸ χωρίον τοῦτο, ἢ τὴν περιοχήν; Μήπως ἐγνώριζα τὴν ἀξίαν αὐτοῦ ποὺ ἐγεννᾶτο; Δὲν ὡμίλησε περὶ αὐτοῦ ὁ Ἡσαΐας ὅτι ἦτο Θεός; Διότι εἶπε· «Τέξεται υἱόν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ» (Ἡσ. 7, 14). Δὲν εἴσθε σεῖς ποὺ ἐνῷ ὑπήρξατε B ἀγνώμονες ἐχθροί του, ἐδιδάξατε τὴν ἀλήθειαν; Δὲν εἴσθε σεῖς οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, οἱ ἀκριβεῖς τηρηταὶ τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου, ποὺ μᾶς ἐδιδάξατε ὅλα ὅσα εἰς αὐτὸν ἀναφέρονται; Μήπως ἐγνωρίζομεν τὴν ἑβραϊκὴν γλῶσσαν; Ἐσεῖς δὲν ἑρμηνεύσατε τὰς Γραφάς; Καὶ ὅταν ἐγέννησεν ἡ Παρθένος, ἀλλὰ καὶ πρὶν γεννήσῃ, διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ἑρμηνεύεται τὸ ὑπὸ τῶν Γραφῶν λεγόμενον πρὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, σεῖς δὲν ἐπαρουσιάσατε, ὅταν σᾶς ἠρώτησεν ὁ Ἡρώδης, μάρτυρα τὸν προφήτη Μιχαία, διὰ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὴν μαρτυρίαν σας; Διότι λέγει· «Καὶ σὺ Βηθλεὲμ οἶκος τοῦ Ἐφραθὰ οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ C γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ» (Μιχ. 5, 2· Ματθ. 2, 6). Ὀρθῶς εἶπεν ὁ προφήτης «ἐκ σοῦ». Διότι ἀπὸ σᾶς προῆλθε καὶ ἐπαρουσιάσθη εἰς ὁλόκληρον τὸν κόσμον, ἐπειδὴ ἐκεῖνος ποὺ ὑπάρχει, παρουσιάζεται, ἐνῷ ἐκεῖνος ποὺ δὲν ὑπάρχει κατασκευάζεται ἢ γίνεται. Αὐτὸς ὅμως καὶ

ὑπῆρχεν, καὶ προϋπῆρχεν καὶ ἦτο αἰώνιος, ἀλλ' αἰώνιος ἦτο ὡς Θεὸς καὶ κυβερνήτης τοῦ κόσμου, σήμερον ὅμως ἐγεννήθη διὰ νὰ καθοδηγήσῃ τὸν κόσμον ὡς ἄνθρωπος καὶ νὰ διασώσῃ τὴν οἰκουμένην ὡς Θεός. Πόσον πράγματι εἶναι χρήσιμοι οἱ ἀντίπαλοι καὶ οἱ ἐπικριταὶ πόσον φιλάνθρωποι! Διότι αὐτοὶ ἀπέδειξαν κατὰ λάθος ὅτι εἶναι Θεὸς αὐτὸς ποὺ ἐγεννήθη εἰς τὴν Βηθλεέμ, αὐτοὶ ἔκαμαν γνωστὸν ὡς Κύριον αὐτὸν ποὺ ἦτο κρυμμένος εἰς τὴν φάτνην καὶ ἐφανέρωσαν παρὰ τὴν θέλησίν των αὐτὸν ποὺ εὑρίσκετο εἰς τὸ σπήλαιον. Καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ χωρὶς νὰ θέλουν τὸν εὐεργέτησαν, D διότι ἐνῷ ἤθελον νὰ ἀποκρύψουν τὴν γέννησίν του, τὴν κατέστησαν γνωστήν. Εἶδες πόσον ἀνόητοι διδάσκαλοι εἶναι. Δὲν κατανοοῦν καλῶς αὐτὰ τὰ ὁποῖα διδάσκουν· ἐνῷ οἱ ἴδιοι πεινοῦν διατρέφουν ἄλλους· ἐνῷ διψοῦν προσφέρουν ὕδωρ· ἐνῷ εἶναι πτωχοὶ ἄλλους πλουτίζουν. Ἐμπρὸς λοιπὸν ἂς ἑορτάσωμεν καὶ ἂς πανηγυρίσωμεν. Βεβαίως ὁ τρόπος τῆς ἑορτῆς εἶναι παράξενος, ἐπειδὴ καθ' ὅμοιον τρόπον παράδοξος εἶναι καὶ ὁ λόγος τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ.

Σήμερον λοιπὸν ἐλύθησαν τὰ μακροχρόνια δεσμά, κατησχύνθη ὁ διάβολος, ἐδραπέτευσαν οἱ δαίμονες, κατηργήθη ὁ θάνατος, ἠνοίχθησαν αἱ πύλαι τοῦ παραδείσου, ἐξηφανίσθη ἡ κατάρα, ἀπεμακρύνθη ἡ ἁμαρτία, ἐξεδιώχθη ἡ πλάνη, ἐπανῆλθεν ἡ ἀλήθεια καὶ ἐξεχύθη E τὸ κήρυγμα τῆς εὐσεβείας παντοῦ. Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μετεφυτεύθη εἰς τὴν γῆν, οἱ ἄγγελοι ἐπικοινωνοῦν μετὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀφόβως συνομιλοῦν μετὰ τῶν ἀγγέλων. Ἀλλὰ διατί συμβαίνουν ταῦτα; Ἐπειδὴ κατέβη ὁ Θεὸς εἰς τὴν γῆν καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς. Τὰ πάντα ἦλθαν εἰς στενὴν ἐπικοινωνίαν. Ἦλθε λοιπὸν εἰς τὴν γῆν ἐνῷ εὑρίσκετο ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς οὐρανούς. Καὶ ἐνῷ ἦτο ἀποκλειστικῶς εἰς τοὺς οὐρανούς, ὅλος κατέβη καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ἐνῷ ἦτο Θεός, ἔγινεν ἄνθρωπος χωρὶς νὰ παύσῃ νὰ εἶναι Θεός. Καὶ ἐνῷ ἦτο Λόγος μὴ ἐπιδεχόμενος μεταβολήν, ἔλαβεν ἀνθρωπίνην μορφήν, ἔγινεν ἄνθρωπος 398 A διὰ νὰ κατοικήσῃ ἐντὸς τῶν ἀνθρώπων. Δὲν ἔγινε λοιπὸν Θεὸς ἐκ τῶν ὑστέρων ἀλλ' ἦτο. Διὰ τοῦτο ἐσαρκώθη, διὰ νὰ δεχθῇ ἡ φάτνη αὐτὸν τὸν ὁποῖον δὲν ἐχωροῦσεν ὁ οὐρανός. Διὰ τοῦτο ἐτοποθετήθη εἰς τὴν φάτνην διὰ νὰ λάβῃ παιδικὴν τροφὴν ἐκ παρθένου μητρὸς αὐτὸς ποὺ προνοεῖ δι' ὁλόκληρον τὸ σύμπαν. Διὰ τοῦτο ὁ Δημιουργὸς τοῦ μέλλοντος ἀνέχεται νὰ κρατηθῇ ὡς θηλάζον βρέφος εἰς τὴν ἀγκάλην τῆς παρθένου διὰ νὰ δυνηθοῦν νὰ τὸν πλησιάσουν οἱ μάγοι. Διότι σήμερον ἦλθαν καὶ οἱ μάγοι, ἀφοῦ ἀπεφάσισαν νὰ ἀπαρνηθοῦν τὴν ἐξουσίαν τοῦ σατανᾶ. Ἀλλὰ καὶ ὁ οὐρανὸς

καυχᾶται μὲ τὸ νὰ ὑποδεικνύῃ τὸν Κύριον ὡς ἀστέρα του, καὶ ὁ Κύριος κάθηται ἐπὶ ἐλαφρᾶς **B** νεφέλης, ποὺ εἶναι τὸ σῶμα τῆς παρθένου, καὶ κατευθύνεται πρὸς τὴν Αἴγυπτον διὰ νὰ φανῇ μὲν ὅτι ἀποφεύγει τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ Ἡρώδου, εἰς τὴν πραγματικότητα ὅμως νὰ ἐπαληθεύσουν οἱ λόγοι τοῦ Ἡσαΐου· «Ἔσται ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ Ἰσραὴλ τρίτος ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις, καὶ ἐν τοῖς Αἰγυπτίοις· εὐλογημένος ἔσται ὁ λαός μου ἐν τῇ γῇ, ἣν εὐλόγησε Κύριος Σαβαὼθ λέγων· Εὐλογημένος ἔσται ὁ λαός μου ὁ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ὁ ἐν τοῖς Ἀσσυρίοις καὶ ὁ ἐν Ἰσραὴλ» (Ἡσ. 19, 24-25). Τί ἔχεις νὰ εἴπῃς Ἰουδαῖε; Σύ, ὁ ὁποῖος ἦσουν πρῶτος, ἔγινες τρίτος; Προηγήθησαν Αἰγύπτιοι καὶ Ἀσσύριοι καὶ ὁ πρωτότοκος **C** Ἰσραὴλ ἀκολουθεῖ; Ναί! Εὐλόγως θὰ εἶναι πρῶτοι οἱ Ἀσσύριοι διότι αὐτοὶ πρῶτοι τὸν προσεκύνησαν μὲ τοὺς μάγους των. Ἀκολουθοῦν κατόπιν αὐτῶν οἱ Αἰγύπτιοι διότι τὸν ἐδέχθησαν ὅταν κατέφυγεν ἐκεῖ λόγῳ τῆς ἐπιβουλῆς τοῦ Ἡρώδου. Τελευταῖος συγκαταλέγεται ὁ Ἰσραήλ, ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν ἀπὸ τὴν βάπτισιν εἰς τὸν Ἰορδάνην τὸν ἐγνώρισε διὰ τῶν ἀποστόλων. Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀφοῦ συνεκλόνισε τὰ εἴδωλά της καὶ ἔκλεισε τὰς πύλας διὰ τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν πρωτοτόκων νηπίων. Διὰ τοῦτο καὶ σήμερον εἰσῆλθεν ὡς πρωτότοκος διὰ νὰ διαλύσῃ τὸ πένθος **D** τῆς παλαιᾶς ἐκείνης φρικαλεότητος. Καὶ τὸ ὅτι δὲ λέγεται πρωτότοκος ὁ Χριστὸς τὸ μαρτυρεῖ σήμερον ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, ὁ ὁποῖος λέγει· «Καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτόν, καὶ ἀνέκλινεν ἐν τῇ φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι» (Λουκ. 2, 7). Εἰσῆλθε λοιπὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον διὰ νὰ διαλύσῃ τὸ πένθος τῆς παλαιᾶς ἐκείνης φρικαλεότητος καὶ ἀντὶ τῶν παλαιῶν πληγῶν προσέφερε χαρὰν καὶ ἀντὶ νυκτὸς καὶ σκότους ἐχάρισε τὸ φῶς τῆς σωτηρίας. Τότε ἦτο μολυσμένον τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ ἕνεκα τῆς σφαγῆς τῶν ἀνωρίμων νηπίων. Εἰσῆλθε λοιπὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον ἐκεῖνος ποὺ ἔκαμε παλαιότερον νὰ κοκκινίσῃ τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ καὶ μετήλλαξε τὰς **E** ὄχθας αὐτοῦ εἰς πηγὰς σωτηρίας ἀφοῦ μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὰς ἐκαθάρισεν ἀπὸ τὴν μόλυνσίν των. Ὑπέφεραν κακουχίας οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πλήρεις μανίας ἠρνοῦντο τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν. Εἰσῆλθεν εἰς τὴν Αἴγυπτον λοιπὸν καὶ ἐγέμισε τὰς ψυχὰς τῶν εὐσεβῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔδωσεν εἰς τὸν ποταμὸν τὴν δυνατότητα νὰ τρέφῃ μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ περισσότερον εὐφόρους ἀπὸ τὰ στάχυα τοῦ σιταριοῦ.

Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ χρόνος εἶναι πολύτιμος, ἐπιθυμῶ νὰ σταματήσω τὴν ὁμιλίαν μου. Θὰ σταματήσω δὲ ἐδῶ ἀφοῦ τὴν

συμπληρώσω μὲ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Λόγος ἐνῷ ἦτο 399 **A** ἀπαθής, περιεβλήθη ἀνθρώπινον σῶμα χωρὶς νὰ μεταβληθῇ οὐδόλως ἡ θεία φύσις του. Ἀλλὰ τί νὰ εἴπω, καὶ εἰς τί νὰ ἀναφερθῶ; Βλέπω ταυτοχρόνως δημιουργὸν καὶ φάτνην καὶ βρέφος καὶ σπάργανα καὶ λεχῶνα παρθένον ποὺ στερεῖται τὰ πλέον ἀπαραίτητα, ὅλα κατέχονται ἀπὸ πτωχείαν, ὅλα πληροῦνται ἀπὸ ἀνέχειαν. Εἶδες πλοῦτον μέσα εἰς τόσον μεγάλην πτωχείαν; Εἶδες πῶς ἐνῷ ἦτο πλούσιος ἐπτώχευσε χάριν ἡμῶν; Δὲν εἶχε κλίνην οὔτε στρωμνὴν καὶ δι' αὐτὸ ἐρρίφθη πάνω εἰς μίαν ξηρὰν φάτνην. Ὢ πτωχεία, ποὺ εἶσαι πηγὴ πλούτου! Ὢ πλοῦτε ἀμέτρητε ποὺ καλύπτεσαι ἀπὸ πτωχείαν! Εὑρίσκεται ἐντὸς τῆς φάτνης καὶ συνταράσσει τὴν οἰκουμένην. Περιτυλίσσεται εἰς τὰ σπάργανα καὶ διασπᾷ τὰ δεσμὰ τῆς ἁμαρτίας. Χωρὶς νὰ **B** ἀρθρώσῃ λέξιν τοὺς μάγους ἐδίδαξε καὶ τοὺς παρεκίνησεν εἰς μετάνοιαν καὶ μεταστροφήν. Τί νὰ εἴπω, καὶ εἰς τί νὰ ἀναφερθῶ; Ἰδοὺ ἓν βρέφος σπαργανώνεται καὶ ἐντὸς τῆς φάτνης εὑρίσκεται. Πλησίον του εἶναι ἡ Μαρία ποὺ εἶναι παρθένος καὶ μητέρα. Συμπαρίσταται καὶ ὁ Ἰωσὴφ ποὺ ὀνομάζεται πατήρ του. Ἐκεῖνος ὀνομάζεται σύζυγος καὶ ἐκείνη γυναῖκα του. Νόμιμοι ὀνομασίαι, ἀλλὰ χωρὶς περιεχόμενον συζυγικοῦ δεσμοῦ. Δύνασαι νὰ κατανοήσῃς τοὺς λόγους μου, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ ἀχθῇς εἰς τὰ γεγονότα. Μόνον αὐτὸς τὴν ἐμνηστεύθη καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὴν ἐκάλυψε. Διὰ τοῦτο εὑρισκόμενος εἰς ἀπορίαν ὁ Ἰωσὴφ δὲν ἐγνώριζε πῶς νὰ χαρακτηρίσῃ τὸ βρέφος. Δὲν ἐτόλμα νὰ εἴπῃ ὅτι ἦτο καρπὸς μοιχείας, καὶ δὲν ἠδύνατο **C** νὰ προφέρῃ λόγον βλάσφημον εἰς βάρος τῆς Παρθένου, οὔτε καὶ ἐδέχετο νὰ παραδεχθῇ αὐτὸ ὡς τέκνον του, διότι ἐγνώριζε καλῶς ὅτι ἠγνόει τὸν τρόπον καὶ ἐκ ποίου προῆλθε τὸ βρέφος. Ἐνῷ λοιπὸν διηρωτᾶτο διὰ τὸ γεγονός, ἦλθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ μήνυμα διὰ τῆς φωνῆς τοῦ ἀγγέλου· «Μὴ φοβοῦ, Ἰωσήφ· τὸ γὰρ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου» (Ματθ. 1, 20). Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα λοιπὸν ἐκάλυψε τὴν Παρθένον. Ἀλλὰ διατί γεννᾶται ὁ Χριστὸς ἐκ τῆς παρθένου καὶ διατηρεῖ ἀκεραίαν τὴν παρθενικήν της ἁγνότητα; Ἐπειδὴ παλαιότερον ὁ διάβολος ἐξηπάτησε τὴν Εὔαν, ποὺ καὶ ἐκείνη ἦτο παρθένος, διὰ τοῦτο καὶ ἡ Μαρία ποὺ ἦτο παρθένος ἔλαβεν ἐκ τοῦ Γαβριὴλ τὴν χαρμόσυνον εἴδησιν τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος. Ἀλλ' ἡ Εὔα **D** ὅταν ἐξηπατήθη προεκάλεσε διὰ τῶν λόγων της τὸν θάνατον εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἐνῷ ἡ Μαρία ἀφοῦ ἐδέχθη τὴν χαρμόσυνον εἴδησιν, ἐγέννησε μὲ ἀνθρωπίνην μορφὴν τὸν Θεὸν Λόγον, ποὺ ἔγινε φορεὺς ζωῆς αἰωνίου εἰς ἡμᾶς. Ὁ λόγος τῆς Εὔας ὑπέδειξε τὸ ξύλον μὲ τὸ ὁποῖον ἐδιώχθη ὁ Ἀδὰμ

ἐκ τοῦ Παραδείσου, ὁ Λόγος ὅμως ποὺ ἐγεννήθη ἐκ τῆς παρθένου ἔδειξε τὸν σταυρὸν μὲ τὸν ὁποῖον ἐνώπιον τοῦ Ἀδὰμ ὡδήγησε τὸν λῃστὴν εἰς τὸν παράδεισον.

Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἐπίστευαν οἱ εἰδωλολάτραι, οἱ Ἰουδαῖοι καὶ οἱ αἱρετικοί, ὅτι ὁ Θεὸς ἐγέννησεν ἄνευ ἀπορροῆς καὶ οἱασδήποτε μεταβολῆς, διὰ τοῦτο γεννηθεὶς σήμερον διὰ μέσου παθητοῦ σώματος, τὸ παθητὸν σῶμα διεφύλαξεν ἀπαθὲς E διὰ νὰ καταδείξῃ, ὅτι καθὼς ἐνῷ ἐγεννήθη ἐκ τῆς παρθένου δὲν ἠλλοίωσε τὴν παρθενικήν της ἁγνότητα, ἔτσι καὶ ὁ Θεός, ἐνῷ παρέμεινεν ἀναλλοίωτος καὶ ἀμετάπτωτος ἡ θεία οὐσία, ἐγέννησε Θεὸν ὡς Θεὸς κατὰ θεῖον τρόπον. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸν ἐγκατέλειψαν οἱ ἄνθρωποι καὶ κατεσκεύασαν ξύλινα ἀνθρωπόμορφα εἴδωλα, τὰ ὁποῖα ἐλάτρευαν, περιφρονοῦντες τὸν δημιουργόν, διὰ τοῦτο καὶ σήμερον ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἐνῷ εἶναι Θεὸς ἐνεφανίσθη μὲ ἀνθρωπίνην
400 A μορφήν, διὰ νὰ καταργήσῃ τὸ ψεῦδος καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ κατὰ κεκαλυμμένον τρόπον τὴν εἰς τὸ πρόσωπόν του λατρείαν. Εἰς αὐτὸν λοιπόν, τὸν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ἤνοιξε διάβασιν ἀπὸ ἀδιάβατον τόπον ἂς ἀποδώσωμεν δοξολογίαν καθὼς καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, νῦν καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΑΠΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΑΠΟ ΤΑΣ ΘΕΙΑΣ ΣΥΝΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΑΓΙΟΝ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΙΟΝ ΒΑΠΤΙΣΜΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΑΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΚΟΙΝΩΝΟΥΝ ΑΝΑΞΙΩΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΟΥΝ ΤΗΝ ΘΕΙΑΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΝ ΠΡΙΝ ΤΕΛΕΙΩΣΗ ΚΑΙ ΕΞΕΡΧΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΣ ΕΥΧΗΣ ΜΙΜΟΥΝΤΑΙ ΤΟΝ ΙΟΥΔΑΝ.

1. 367 A Ὅλοι σας χαίρεσθε σήμερον καὶ μόνος ἐγὼ διακατέχομαι ἀπὸ ὀδύνην. Διότι ὅταν ἀτενίσω τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἀνθρωποθάλασσαν καὶ ἀντικρύσω τὸν ἀμέτρητον πλοῦτον τῆς Ἐκκλησίας καὶ συλλογισθῶ ὅτι μόλις τελειώσει ἡ ἑορτή, ὅλο αὐτὸ τὸ πλῆθος θὰ μᾶς ἐγκαταλείψῃ καὶ θὰ ἀπομακρυνθῇ, ταράσσομαι καὶ ὑποφέρει ἡ ψυχή μου, διότι ἡ Ἐκκλησία μας ποὺ ἐγέννησε τόσα τέκνα δὲν ἠμπορεῖ νὰ τὰ ἀπολαμβάνῃ εἰς κάθε πνευματικήν της σύναξιν, ἀλλὰ μόνον κατὰ τὰς ἑορτάς. Πόση θὰ ἦτο ἡ πνευματικὴ ἀγαλλίασις, πόση ἡ χαρά, πόση ἡ δοξολογία εἰς τὸν Θεόν, πόση B ἡ ψυχικὴ ὠφέλεια· ἐὰν εἰς κάθε σύναξιν ἐβλέπαμεν τόσον πλήρεις τοὺς χώρους τῆς ἐκκλησίας; Τώρα, ἐνῷ οἱ ναῦται καὶ οἱ κυβερνῆται τῶν πλοίων κάμουν τὸ πᾶν διὰ νὰ διέλθουν τὸ πέλαγος καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὸν λιμένα, ἡμεῖς ἀντιθέτως ἀγωνιζόμεθα διὰ νὰ κλονιζώμεθα διαρκῶς εἰς τὸ πέλαγος, βυθιζόμενοι συνεχῶς εἰς τὰς τρικυμίας τῶν βιωτικῶν προβλημάτων, καὶ περιφερόμενοι ἀσκόπως εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ τὰ δικαστήρια ἐνῷ ἐδῶ συναντώμεθα μία ἢ δύο μόλις φορὰς καθ' ὅλον τὸ ἔτος.

Ἢ μήπως δὲν γνωρίζετε ὅτι ὁ Θεὸς ἐτοποθέτησε τὰς ἐκκλησίας ἐντὸς C τῶν πόλεων, καθὼς τοὺς λιμένας εἰς τὰ πελάγη, διὰ νὰ καταφεύγωμεν εἰς αὐτὰς ἀπὸ τὰς ταλαιπωρίας καὶ τὰς βιωτικὰς μερίμνας καὶ νὰ ἀπολαμβάνωμεν μεγαλυτέραν γαλήνην καὶ ἀσφάλειαν; Διότι ἐδῶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ φοβηθῶμεν οὔτε τὴν τρικυμίαν ποὺ προκαλοῦν τὰ κύματα, οὔτε τὰς ἐπιδρομὰς τῶν λῃστῶν οὔτε τὰς ἐπιθέσεις τῶν κακούργων, οὔτε τὴν ὁρμὴν τῶν ἀνέμων, οὔτε τὰς ἐνέδρας τῶν θηρίων, διότι εἶναι πνευματικὸν λιμάνι ἀπηλλαγμένον

ἀπὸ ὅλα αὐτά, εἶναι πνευματικὸν λιμάνι διὰ τὰς ψυχάς. Καὶ δι' ὅσα λέγω σεῖς εἶσθε μάρτυρες. Διότι ἂν κάποιος τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἀνοίξῃ τὴν συνείδησίν του θὰ εὕρῃ μέσα εἰς αὐτὴν πολλὴν γαλήνην. Ἐπειδὴ δὲν τὸν ἐνοχλεῖ ἡ ὀργή, οὔτε τὸν κατακαίει κάποια ἐπιθυμία, οὔτε τὸν λυώνει ὁ φθόνος, οὔτε τὸν καταπιέζει ἡ ἀπόγνωσις, οὔτε τὸν καταστρέφει τὸ πάθος τῆς ματαιοδοξίας, **D** ἀλλὰ ὅλα αὐτὰ τὰ θηρία τῶν παθῶν ἔχουν δαμασθῆ, διότι ὡσὰν κάποιον θεῖον ᾆσμα, ἡ ἀκρόασις τῶν θείων ἀναγνωσμάτων, εἰσέρχεται διὰ τῆς ἀκοῆς τοῦ καθενὸς εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ἀποκοιμίζει τὰ κτηνώδη αὐτὰ πάθη. Πόσον ἄθλιοι θὰ ἠδυνάμεθα νὰ χαρακτηρισθῶμεν διὰ τὸ ὅτι δὲν συχνάζομεν καὶ δὲν εἴμεθα διαρκῶς πλησίον τῆς κοινῆς μητρὸς ὅλων μας τῆς Ἐκκλησίας, τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ ἀπολαύσωμεν τόσην μεγάλην ἁγιότητα βίου; Διότι ποία ἀπασχόλησις θὰ ἠδύνασο **E** νὰ μοῦ εἴπῃς ὅτι εἶναι περισσότερον ἀπαραίτητος ἀπὸ αὐτήν; Ποία δὲ εἶναι ὠφελιμωτέρα συντροφιά; ἀλλὰ ποῖον εἶναι τὸ ἐμπόδιον διὰ τὴν πραγματοποίησιν **368 A** τῆς συναντήσεώς μας ἐδῶ; Θὰ μοῦ εἴπῃς βεβαίως ὅτι ἡ πτωχεία εἶναι τὸ ἐμπόδιον εἰς τὴν προσέλευσιν αὐτῆς τῆς ὡραίας συγκεντρώσεως, ἀλλ' ἡ δικαιολογία σου δὲν εἶναι σοβαρά.

Ἑπτὰ ἡμέρας ἔχει ἡ ἑβδομάς, καὶ τὰς ἑπτὰ ταύτας διεμοιράσθη ὁ Θεὸς μαζί μας. Καὶ δὲν ἐκράτησε διὰ τὸν ἑαυτόν του τὸ μεγαλύτερον τμῆμα δίδων εἰς ἡμᾶς τὸ μικρότερον, πολὺ περισσότερον οὔτε ἐξ ἡμισείας διεμοίρασε τὰς ἡμέρας καὶ δὲν ἔδωσεν οὔτε ἔλαβε τρεῖς, ἀλλ' ἄφησε δι' ἐσὲ ἓξ καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν του ἐκράτησε μίαν. Καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ταύτης δὲν δέχεσαι νὰ μείνῃς μακρὰν τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν, ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ κάμνουν οἱ ἱερόσυλοι, τὸ ἴδιο καὶ σὺ ὑποτολμᾷς νὰ κάμῃς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην, ποὺ ἐνῷ εἶναι ἀφιερωμένη εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν πνευματικῶν ὁμιλιῶν, τὴν σφετερίζεσαι καὶ τὴν **B** σπαταλᾷς εἰς βιωτικὰ θέματα. Ἀλλὰ διατί ὁμιλῶ δι' ὁλόκληρον ἡμέραν; Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ἡ χήρα εἰς τὸ θέμα τῆς ἐλεημοσύνης, κάμε καὶ σὺ εἰς τὸ θέμα τοῦ χρόνου κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην. Ὅπως δηλαδὴ ἐκείνη προσέφερεν δύο ὀβολοὺς καὶ ἐκέρδισεν πολλὴν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εὐλογίαν, ἔτσι καὶ σὺ δύο ὥρας δάνεισε εἰς τὸν Θεὸν καὶ θὰ ἐπιτύχῃς νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν σου κέρδος μυρίων ἡμερῶν. Ἀλλ' ἐὰν δὲν συγκατατίθεσαι, πρόσεξε μήπως, ἐνῷ δὲν ἐπιθυμεῖς νὰ χάσῃς ἐπίγεια κέρδη χάριν μικροῦ τμήματος τῆς ἡμέρας, ἀπολέσῃς ἀργότερον κόπους ὁλοκλήρων ἐτῶν. Διότι γνωρίζει ὁ Θεὸς ὅταν τὸν περιφρονῇς νὰ ἐξαφανίζῃ τὰ χρήματα ποὺ συνεκέντρωσες. Τοῦτο ἀκριβῶς ἔλεγεν ὅταν ἠπείλει τοὺς Ἰ-

ουδαίους, **C** ἐπειδὴ παρημέλουν τὴν εὐπρέπειαν τοῦ ναοῦ· «Εἰσενέγκατε αὐτὰ εἰς τοὺς οἴκους ὑμῶν, καὶ ἐξεφύσησα αὐτὰ λέγει Κύριος» (Ἀγγ. 1, 9). Πές μου, λοιπόν, ἐὰν ἔρχεσαι ἐδῶ μίαν ἢ δύο μόνον φορὰς κατ' ἔτος, τί θὰ ἠδυνάμεθα νὰ σὲ διδάξωμεν ἐκ τῶν πλέον ἀναγκαίων; Περὶ τῆς ψυχῆς, περὶ τοῦ σώματος, περὶ τῆς ἀθανασίας, περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, περὶ τῆς θείας τιμωρίας, περὶ τῆς κολάσεως, περὶ τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ, περὶ τῆς ἐπιεικείας, περὶ τῆς μετανοίας, περὶ τοῦ βαπτίσματος, περὶ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν, περὶ τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου τούτου ἐδῶ ἐπάνω καὶ τοῦ κάτω κόσμου, περὶ τῆς ἀνθρωπίνης καὶ τῆς ἀγγελικῆς φύσεως, περὶ τῆς κακότητος τῶν δαιμόνων, περὶ τῶν πονηρῶν τεχνασμάτων τοῦ διαβόλου, περὶ τοῦ τρόπου ζωῆς, περὶ τῶν δογμάτων, περὶ **D** τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ περὶ τῶν διεφθαρμένων αἱρέσεων; Διότι ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ ὅλα ταῦτα καὶ πολὺ περισσότερα τούτων ὁ Χριστιανὸς καὶ δι' ὅλα νὰ ἀπαντᾷ ὅταν τὸν ἐρωτοῦν. Σεῖς ὅμως οὐδ' ἐλάχιστον μέρος τούτων δὲν θὰ δυνηθῆτε νὰ μάθετε ἂν ἔρχεσθε ἐδῶ ἅπαξ τοῦ ἔτους καὶ δὴ χωρὶς σοβαρὸν ἐνδιαφέρον, ἀλλ' ἐκ συνηθείας νὰ λάβητε μέρος εἰς τὴν ἑορτὴν καὶ ὄχι ἐξ εὐλαβοῦς ἀνάγκης τῆς ψυχῆς. Διότι θὰ ἦτο ὑπέροχον ἂν κάποιος μὲ τὸ νὰ λαμβάνῃ μέρος εἰς κάθε συγκέντρωσιν, ἠδύνατο νὰ τὰ γνωρίσῃ ὅλα αὐτὰ ἐπακριβῶς. Πολλοὶ τῶν παρισταμένων ἔχετε καὶ δούλους καὶ υἱούς, ποὺ ὅταν πρόκειται νὰ ἐμπιστευθῆτε εἰς τεχνίτας τῆς προτιμήσεώς σας διὰ νὰ ἐκμάθουν κάποιαν τέχνην, τοὺς ἀπαγορεύετε νὰ ἐπισκέπτωνται τὴν οἰκίαν σας καὶ ἀφοῦ τοὺς ἑτοιμάσετε τροφὰς καὶ **E** στρώματα καὶ παντὸς ἄλλου εἴδους προμήθειαν τοὺς ὑποχρεώνετε νὰ διαμένουν πλησίον τοῦ διδασκάλου καὶ δὲν τοὺς ἐπιτρέπετε νὰ ἔρχωνται συχνάκις εἰς τὴν οἰκίαν σας, διὰ νὰ ἀποδώσῃ ἡ συνεχὴς ἐκεῖ διαμονὴ τὴν καλυτέραν διδασκαλίαν, χωρὶς νὰ διακόπτεται ἡ μάθησις ἀπὸ καμμίαν φροντίδα. Τώρα ὅμως δὲν πρόκειται νὰ μάθετε κάποιαν τυχαίαν τέχνην, ἀλλὰ τὴν σπουδαιοτέραν ὅλων, δηλαδὴ τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἀποκτήσητε τὴν εὔνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ κερδίσητε τὴν οὐράνιον βασιλείαν, νομίζετε δὲ ὅτι δύνασθε νὰ κατορθώσητε τοῦτο **369 A** χωρὶς μεγάλην προσπάθειαν; Πόσον ἀνόητον ὅμως θὰ ἦτο τοῦτο; Ὅτι δηλαδὴ ἡ μάθησις εἶναι πρᾶγμα ποὺ χρειάζεται πολλὴν προσοχήν, ἄκουσε τί λέγει ὁ Κύριος· «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πρᾶός εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. 11, 23)· καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον ὁ προφήτης λέγει· «Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου· φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς» (Ψαλμ. 33, 12)· καὶ πάλιν· «Σχολάσατε καὶ γνῶτε, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ Θεός» (Ψαλμ. 46, 10). Συνεπῶς ἀπαιτεῖται πολλὴ ἀπασχόλησις δι'

ἐκεῖνον ποὺ πρόκειται νὰ διδαχθῇ αὐτὴν τὴν φιλοσοφίαν, δηλαδὴ τὴν φιλοσοφίαν τῆς χριστιανικῆς ζωῆς.

2. Ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ δαπανήσωμεν ὅλον τὸν διαθέσιμον χρόνον κρίνοντες τὸ ἁμάρτημα ἐκείνων ποὺ παραμελοῦν τὸν συχνὸν ἐκκλησιασμόν των θὰ ἀρκεσθῶμεν εἰς ὅσα εἴπαμεν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν **B** διόρθωσιν τῆς ἀμελείας ἐκείνων καὶ θὰ ἐμβαθύνωμεν εἰς τὸ γεγονὸς τῆς σημερινῆς ἑορτῆς. Διότι πολλοὶ συμμετέχουν εἰς τὰς ἑορτὰς καὶ ἐνῷ γνωρίζουν τὰ ὀνόματα αὐτῶν, ἀγνοοῦν τὰ γεγονότα ποὺ τὰς καθιέρωσαν. Ἐπὶ παραδείγματι, εἶναι εἰς ὅλους γνωστὸν ὅτι ἡ σημερινὴ ἑορτὴ ὀνομάζεται Ἐπιφάνεια. Ἀλλὰ ποία εἶναι ἡ ἐμφάνισις αὕτη, καὶ ἂν πρόκειται περὶ μιᾶς ἢ δύο, τὸ ἀγνοοῦν ἀκόμη καὶ σήμερον. Εἶναι λοιπὸν ἐντροπὴ καὶ μεγάλη εἰρωνεία νὰ ἑορτάζωμεν κατ' ἔτος τὴν ἑορτὴν ταύτην καὶ νὰ ἀγνοῶμεν τὸ περιεχόμενόν της.

C Κατ' ἀρχὰς λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναφέρω εἰς τὴν ἀγάπην σας ὅτι δὲν πρόκειται περὶ μιᾶς παρουσίας τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ περὶ δύο. Καὶ ἡ μὲν μία εἶναι ἡ σήμερον ἑορταζομένη, ἡ δὲ ἄλλη θὰ συμβῇ ἐνδόξως εἰς τὸ μέλλον κατὰ τὴν συντέλειαν τοῦ κόσμου. Δι' ἑκάστην τῶν δύο, ἤδη ἠκούσατε σήμερον νὰ ὁμιλῇ ὁ Παῦλος εἰς τὸν Τῖτον καὶ νὰ τοῦ λέγῃ τὰ ἑξῆς· διὰ μὲν τὴν σημερινήν· «Ἐπεφάνη ἡ τοῦ Θεοῦ χάρις ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσθένειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι»· διὰ δὲ τὴν μέλλουσαν· «Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν **D** ἐλπίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ» (Τίτ. 2, 11 - 13). Ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης τὰ ἑξῆς ἔλεγε δι' αὐτὴν τὴν ἰδίαν· «Ὁ ἥλιος μεταστραφήσεται εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν ἐλθεῖν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ» (Ἰωὴλ 2, 31). Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον δὲν ὀνομάζεται ἐπιφάνεια ἡ ἡμέρα τῆς γεννήσεως αὐτοῦ καὶ ὀνομάζεται ἔτσι ἡ ἡμέρα τῆς βαπτίσεως; Διότι αὐτὴ εἶναι ἡ ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποίαν ἐβαπτίσθη καὶ ἡγίασε τὰ ὕδατα. Διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὸ μεσονύκτιον τῆς ἑορτῆς ταύτης, ὅλοι ἀφοῦ προμηθευθοῦν ὕδωρ, τὸ τοποθετοῦν εἰς τὴν οἰκίαν των καὶ τὸ φυλάσσουν **E** καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους, διότι σήμερον ἡγιάσθησαν τὰ ὕδατα. Καὶ τοῦτο ἀποδεικνύεται κάλλιστα ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο δὲν ἀλλοιοῦται μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρον ἔτος καὶ δύο καὶ τρία πολλάκις διατηρεῖται εἰς καλὴν κατάστασιν καὶ πάντοτε πρόσφατον τὸ ὕδωρ ποὺ πρὸ ὀλίγου ἐλάβαμεν ἐκ τῆς πηγῆς. Ἀλλ' ἐξ αἰτίας ποίου γεγονότος ἡ ἡμέρα αὕτη ὀνομάζεται Ἐπιφάνεια; Ἐπειδὴ δὲν ἔ-

γινε εἰς ὅλους γνωστὸς ὁ Κύριος ὅταν ἐγεννήθη, ἀλλ' ὅταν ἐβαπτίσθη. Διότι ἦτο ἄγνωστος εἰς τοὺς πολλοὺς μέχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. Καὶ ὅτι τὸν ἀγνοοῦσαν οἱ περισσότεροι καὶ δὲν τὸν ἐγνώριζαν ποῖος ἦτο, ἄκουσε τί λέγει ὁ Βαπτιστὴς Ἰωάννης· «Μέσος 370 **A** ὑμῶν ἔστηκε, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε» (Ἰω. 1, 26). Καὶ δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον ὅτι τὸν ἠγνόουν οἱ ἄλλοι, τὴν στιγμὴν ποὺ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Βαπτιστὴς δὲν τὸν ἐγνώριζεν μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Διὰ τοῦτο ἔλεγε· «Καὶ γὰρ ἐγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι ἁγίῳ» (Ἰω. 1, 33). Ἐκ τούτων εἶναι φανερὸν ὅτι δύο εἶναι αἱ ἐμφανίσεις. Ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπω διατί ὁ Χριστὸς ἦλθεν διὰ νὰ βαπτισθῇ καὶ τί εἶδος ἦτο τὸ βάπτισμα ἐκεῖνο. Διότι πρέπει νὰ γνωρίζωμεν καλῶς τὰ περὶ τούτου, καθὼς καὶ τὰ περὶ τοῦ ἑτέρου. Καὶ διὰ τὸ δεύτερον τοῦτο εἶναι ἀνάγκη ἀρχικῶς **B** νὰ ἀπευθυνθῶ πρὸς τὴν ἀγάπην σας, διότι ἐκ τούτου θὰ κατανοήσωμεν καὶ τὸ ἄλλο.

Ὑπῆρχεν τὸ ἰουδαϊκὸν βάπτισμα, ποὺ ἐκαθάριζε τὰς σωματικὰς ἀκαθαρσίας καὶ ὄχι τὰς ἁμαρτίας τῆς συνειδήσεως. Διότι ἐὰν κάποιος ἔπιπτεν εἰς τὸ ἁμάρτημα τῆς μοιχείας, ἢ ἀπετόλμα κάποιαν κλοπήν, ἢ διέπραττεν οἱανδήποτε ἀνάλογον πρᾶξιν, δὲν τὸν ἀπήλλασεν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας ταύτας. Ἀλλ' ἐὰν κάποιος ἤγγιζεν ὀστᾶ νεκρῶν, ἢ ἐδοκίμαζεν ἀπηγορευμένον φαγητόν, ἢ ἐπέστρεφεν ἀπὸ φονικόν, ἢ ἐπλησίαζε λεπρούς, ἐλούζετο καὶ ἐνῷ μέχρι τῆς ἑσπέρας ἦτο ἀκάθαρτος, ἔπειτα ἐγίνετο καθαρός· «Λούσεται γὰρ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὕδατι καθαρῷ» λέγει, «καὶ ἀκάθαρτος ἔσται ἕως ἑσπέρας, καὶ καθαρισθήσεται» (Λευΐτ. 15, 5). Διότι εἰς τὴν πραγματικότητα αὐτὰ δὲν ἦσαν ἁμαρτία οὔτε σωματικὴ ἀκαθαρσία, **C** ἀλλ' ἐπειδὴ ἦσαν ὀλιγώτερον τέλειοι τοῦ δέοντος διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὁ Θεὸς τοὺς ἔκαμε περισσότερον εὐσεβεῖς καὶ τοὺς προητοίμασε προηγουμένως διὰ νὰ εἶναι καταλληλότεροι νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ πλέον ἀξιόλογα πράγματα.

3. Τὸ ἰουδαϊκὸν λοιπὸν βάπτισμα δὲν ἐκαθάριζεν ἁμαρτήματα, ἀλλὰ μόνο σωματικὰς ἀκαθαρσίας. Ἐνῷ τὸ ἰδικόν μας δὲν εἶναι τέτοιο, ἀλλὰ πολὺ ἀνώτερον καὶ πλῆρες θείας χάριτος. Διότι ἀπαλλάσσει ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν, καθαρίζει τὴν ψυχὴν καὶ χορηγεῖ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὸ βάπτισμα ὅμως τοῦ Ἰωάννου ἦτο πολὺ ἀνώτερον τοῦ ἰουδαϊκοῦ, ἀλλὰ κατώτερον τοῦ ἰδικοῦ μας καὶ ἀπετέλεσε κατὰ κάποιαν τρόπον γέφυραν μεταξὺ τῶν δύο βαπτισμάτων διὰ νὰ ὁδηγήσῃ ἀπὸ τοῦ ἰουδαϊκοῦ εἰς τὸ χριστιανικόν. **D** Διότι, ὡς γνωστόν, δὲν ὡδήγει εἰς τὴν τήρησιν τῶν σωματικῶν καθαρ-

μῶν, ἀλλὰ προέτρεπε νὰ ἀπομακρύνωνται ἀπὸ αὐτοὺς καὶ συνεβούλευε μεταστροφὴν ἀπὸ τῆς κακίας εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ θεμελίωσιν τῆς ἐλπίδος πρὸς σωτηρίαν ὄχι εἰς διάφορα βαπτίσματα καὶ καθαρμοὺς εἰς τὰ ὕδατα, ἀλλ' εἰς τὰ ἀγαθὰ ἔργα. Καὶ δὲν ἔλεγεν· πλῦνε τὰ ἐνδύματά σου καὶ λοῦσε τὸ σῶμα σου καὶ θὰ εἶσαι καθαρός, ἀλλὰ τί; «Ποιήσατε καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας» (Ματθ. 3, 8). Καὶ κατὰ τοῦτο ἦτο ἀνώτερον τοῦ ἰουδαϊκοῦ καὶ κατώτερον τοῦ ἰδικοῦ μας, ἐπειδὴ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου δὲν παρεῖχεν οὔτε τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὔτε ἠμποροῦσε νὰ παράσχῃ τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν. Παρεκίνει λοιπὸν εἰς μετάνοιαν, E ἀλλὰ δὲν εἶχε τὴν ἐξουσίαν νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν· «Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς βαπτίζω ἐν ὕδατι, ἐκεῖνος δὲ ὑμᾶς βαπτίσει ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί» (Ματθ. 3, 11). Εἶναι φανερὸν ὅτι αὐτὸς δὲν ἐβάπτιζε διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλὰ τί σημαίνει, «Ἐν Πνεύματι ἁγίῳ καὶ πυρί;».

Ἐνθυμήσου τὴν ἡμέραν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν εἶδαν οἱ Ἀπόστολοι νὰ διαμοιράζωνται γλῶσσαι πυρὸς καὶ νὰ κάθηνται εἰς ἕναν ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. 371 A Ἐκ τοῦ γεγονότος τούτου εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου ἦτο ἀτελὲς καὶ δὲν παρεῖχε τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, οὔτε συνεχώρει τὰς ἁμαρτίας. Διότι ὅταν ὁ Παῦλος συνήντησεν ὡρισμένους μαθητὰς τοὺς εἶπεν· «Εἰ Πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; Οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἀλλ' οὐδὲ εἰ Πνεῦμα ἅγιόν ἐστιν ἠκούσαμεν. Εἶπέ τε πρὸς αὐτούς· Εἰς τί οὖν ἐβαπτίσθητε; Οἱ δὲ εἶπον· Εἰς τὸ Ἰωάννου βάπτισμα. Εἶπε δὲ Παῦλος· Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας» (Πράξ. 19, 2-4)· μετανοίας λοιπὸν καὶ ὄχι συγχωρήσεως. Καὶ ποῖος ἦτο ὁ σκοπὸς τοῦ βαπτίσματος τούτου; «Τῷ λαῷ λέγων· Εἰς τὸν ἐρχόμενον B μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσι, τοῦτ' ἔστιν, εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν. Καὶ ἀκούσαντες ἐβαπτίσθησαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ. Καὶ ἐπιθέντος αὐτοῖς τοῦ Παύλου τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς» (Πράξ. 19, 4-6). Εἶδες λοιπὸν ὅτι τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου δὲν ἦτο τέλειον; Διότι ἂν ἦτο τέλειον, δὲν θὰ ἐβάπτιζεν αὐτοὺς ἐξ ἀρχῆς ὁ Παῦλος καὶ δὲν θὰ ἐπέθετε τὰς χεῖρας του ἐπ' αὐτῶν. Ἀλλὰ τώρα δι' ἀμφοτέρων τούτων τῶν πράξεων διεδήλωσε τὴν ἀνωτερότητα τοῦ ἀποστολικοῦ βαπτίσματος καὶ ὅτι τὸ ἄλλο βάπτισμα ἦτο πολὺ κατώτερον τούτου.

Ἐξ ὅλων τούτων λοιπὸν ἔχομεν πληροφορηθῆ τὴν διαφορὰν τῶν βαπτισμάτων. Εἶναι ἀνάγκη ὅμως νὰ εἴπωμεν διατί ἐβαπτίσθη C ὁ Χριστὸς καὶ ποῖον βάπτισμα ἐδέχθη. Βε-

βαίως δὲν ἐδέχθη οὔτε τὸ ἰουδαϊκὸν βάπτισμα οὔτε ὅμως καὶ τὸ νεώτερον τὸ ἰδικόν μας· διότι δὲν εἶχεν ἀνάγκην συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἐφ' ὅσον ἦτο ἀναμάρτητος. Διότι ἡ Γραφὴ λέγει· «Ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ» (Α' Πετρ. 2, 22)· καὶ πάλιν, «Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας;» (Ἰω. 8, 46). Οὔτε ἔλειπε τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐκ τοῦ σώματος ἐκείνου. Διότι πῶς τοῦτο θὰ ἦτο δυνατόν, ἀφοῦ ἐγεννήθη δι' ἁγίου Πνεύματος; Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ σῶμα ἐκεῖνο δὲν ἐστερεῖτο ἁγίου Πνεύματος καὶ δὲν ἦτο D ὑπεύθυνον δι' ἁμαρτίας, διὰ ποῖον λόγον ἐβαπτίσθη;

Προηγουμένως ὅμως εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθωμεν ποῖον βάπτισμα ἐδέχθη, καὶ τότε θὰ κατανοήσωμεν σαφέστερον τὸ ζήτημα τοῦτο. Ποῖον βάπτισμα ἐδέχθη λοιπόν; Οὔτε τὸ ἰουδαϊκόν, οὔτε τὸ ἰδικόν μας, ἀλλὰ τὸ βάπτισμα τοῦ Ἰωάννου. Διὰ ποῖον λόγον, Διὰ νὰ μάθῃς ἐκ τοῦ εἴδους τοῦ βαπτίσματος, ὅτι δὲν ἐβαπτίσθη διὰ τὰς ἁμαρτίας, οὔτε διότι εἶχεν ἀνάγκην τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Διότι τὸ βάπτισμα ἐκεῖνο οὐδεμίαν εἶχε σχέσιν μὲ τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν καὶ τὴν χορήγησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καθὼς ἤδη ἀπεδείξαμεν. Καὶ ὅτι δὲν κατηυθύνθη εἰς τὸν Ἰορδάνην οὔτε διὰ συγχώρησιν ἁμαρτιῶν, οὔτε διὰ νὰ λάβῃ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἶναι φανερὸν ἐκ τῶν ἀνωτέρω. Ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃ κανεὶς ἐξ ἐκείνων ποὺ ἦσαν τότε παρόντες, E ὅτι προσῆλθε διὰ νὰ λάβῃ βάπτισμα μετανοίας καθὼς οἱ ἄλλοι, ἄκουσε κατὰ ποῖον τρόπον ὁ Ἰωάννης διευκρίνησε τοῦτο. Αὐτὸς δηλαδή, ποὺ ἔλεγεν εἰς τοὺς ἄλλους «Ποιήσατε καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας» (Ματθ. 3, 8)· ἄκουσε τί τοῦ εἶπεν· «Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι καὶ σὺ ἔρχῃ πρός με»; (Ματθ. 3, 14). Καὶ ἔλεγε τοῦτο διὰ νὰ καταδείξῃ ὅτι δὲν προσῆλθεν εἰς αὐτὸν διὰ τὸν ἴδιον λόγον, ποὺ τὸν ἐπλησίαζαν τὰ πλήθη, καὶ ὅτι διαφέρει τόσον τὸ βάπτισμά του, ἀφοῦ ἦτο πολὺ μεγαλύτερος καὶ ἀσυγκρίτως καθαρώτερος καὶ αὐτοῦ τοῦ βαπτιστοῦ. Διὰ ποῖον λοιπὸν λόγον ἐβαπτίζετο, ἐφ' ὅσον οὔτε διὰ μετάνοιαν, οὔτε διὰ συγχώρησιν ἁμαρτημάτων, ἀλλ' οὔτε καὶ διὰ νὰ δεχθῇ τὴν χάριν 372 A τοῦ ἁγίου Πνεύματος μετέβαινε πρὸς τοῦτο; Διὰ δύο ἄλλους λόγους· ὁ ἕνας εἶναι αὐτὸς διὰ τὸν ὁποῖον ὁμιλεῖ ὁ μαθητὴς καὶ ὁ ἄλλος αὐτὸς τὸν ὁποῖον ὁ ἴδιος ἀνέφερεν εἰς τὸν Ἰωάννην. Ποίαν λοιπὸν αἰτίαν ἀναφέρει ὁ Ἰωάννης ὡς αἰτίαν τοῦ βαπτίσματος τούτου; Διὰ νὰ γίνῃ εἰς τοὺς πολλοὺς γνωστόν, καθὼς ἔλεγεν καὶ ὁ Παῦλος, ὅτι «Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισε βάπτισμα μετανοίας, εἰς τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσιν» (Πράξ. 19, 4). Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ ἐπίτευγμα

τοῦ βαπτίσματος. Διότι τὸ νὰ περιέρχεται ἀφ' ἑνὸς τὴν οἰκίαν τοῦ καθενὸς καί, προσερχόμενος εἰς τὰς θύρας, νὰ καλῇ ἔξω τοὺς ἐνοίκους καὶ κρατῶν ἀπὸ τὸ χέρι τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, θὰ ἔκαμνε ὕποπτον τὴν μαρτυρίαν καὶ τὸ ἔργον του πολὺ κοπιῶδες. Ἀφ' ἑτέρου, ἐὰν ἀφοῦ τὸν ἐλάμβανε μεθ' αὐτοῦ, εἰσήρχετο εἰς τὴν συναγωγὴν καὶ τὸν ἐπεδείκνυε καὶ B τοῦτο κατ' ἀνάλογον τρόπον θὰ ἐκαθίστα παρομοίως ὕποπτον τὴν μαρτυρίαν. Ἀλλὰ τὸ νὰ ἔλθῃ ὁ ἴδιος διὰ νὰ βαπτισθῇ τὴν στιγμήν, ποὺ ὅλος ὁ λαὸς κάθε πόλεως ἐξεχύθη εἰς τὸν Ἰορδάνην καὶ παρέμενε κοντὰ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, καὶ νὰ δεχθῇ τὴν ἄνωθεν ἀναγνώρισιν διὰ τῆς φωνῆς τοῦ Πατρὸς καὶ διὰ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν μορφῇ περιστερᾶς, τοῦτο συνέβαλε ὥστε νὰ μὴ θεωρηθῇ ὕποπτος ἡ περὶ αὐτοῦ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου. Διὰ τοῦτο λέγει· «Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτὸν» (Ἰω. 1, 31) καὶ καθιστᾷ ἀξιόπιστον τὴν μαρτυρίαν του. Ἐπειδὴ λοιπὸν C ἦσαν μεταξύ των συγγενεῖς κατὰ σάρκα («Ἰδοὺ γὰρ Ἐλισάβετ ἡ συγγενής σου, καὶ αὐτὴ συνειληφυῖα υἱὸν» (Λουκ. 1, 36) λέγει ὁ ἄγγελος εἰς τὴν Μαρίαν διὰ τὴν μητέρα τοῦ Ἰωάννου καὶ ἐφ' ὅσον ἦσαν συγγενεῖς αἱ μητέρες εἶναι φανερὸν ὅτι ἦσαν καὶ τὰ τέκνα). Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦσαν συγγενεῖς καὶ διὰ νὰ μὴ φανῇ ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐξ αἰτίας τῆς συγγενείας ἐμαρτύρει ὅτι ἦτο ὁ Χριστός, ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπρονόησε ὥστε νὰ διέλθῃ ὁ Ἰωάννης ὅλην τὴν προηγουμένην του ἡλικίαν εἰς τὴν ἔρημον, διὰ νὰ μὴ νομισθῇ ὅτι αἰτία τῆς μαρτυρίας ταύτης ἦτο ἡ φιλία ἢ κάποιος ἄλλος δεσμός, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐπληροφορήθη ἐκ τοῦ Θεοῦ, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κάμνει αὐτὸν γνωστὸν εἰς πάντας. Διὰ τοῦτο λέγει· «Κἀγὼ οὐκ ᾔδειν αὐτόν». Ἐκ ποίου λοιπὸν τὸν ἔμαθες; «Ὁ πέμψας με», λέγει, «βαπτίζειν D ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπε». Τί σοῦ εἶπεν; «Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ Πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστεράν, καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν, ὁ βαπτίζων ἐν Πνεύματι ἁγίῳ» (Ἰω. 1, 33). Βλέπεις ὅτι ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἦλθε τὸ ἅγιον Πνεῦμα ὄχι ὡς κατερχόμενον τότε διὰ πρώτην φοράν, ἀλλὰ διὰ νὰ καταδείξῃ ἐκεῖνον, περὶ τοῦ ὁποίου ἐκήρυξαν οἱ προφῆται, καὶ διὰ τῆς πτήσεως τῆς περιστερᾶς ὡσὰν διὰ δακτύλου νὰ καταστήσῃ εἰς πάντας γνωστὸν αὐτόν; Αὐτὸς λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον προσῆλθεν εἰς τὸ βάπτισμα. Ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλην αἰτίαν, τὴν ὁποίαν ἀναφέρει ὁ ἴδιος. Ποία λοιπὸν εἶναι αὐτή; Ὅταν ὁ Ἰωάννης εἶπεν, «Ἐγὼ χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός E με;» αὐτὸς ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν· «Ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶ ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην» (Ματθ. 3, 14 - 15). Εἶδες εὐγνωμοσύνην δούλου; Εἶδες ταπεινοφροσύνην Κυρίου; Καὶ τί σημαίνει τό, «Πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην»; Δικαιοσύνη ὀνομάζεται ἡ τήρησις ὅλων τῶν ἐντολῶν, ὅπως ὅταν λέγῃ· «Ἦσαν ἀμφότεροι δίκαιοι πορευόμενοι ἐν ταῖς ἐντολαῖς τοῦ Κυρίου ἄμεμπτοι» (Λουκ. 1, 6). Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔπρεπε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ τηρήσουν τὰς ἐντολὰς ταύτας, ἀλλ' οὐδεὶς τὰς ἐτήρησεν οὔτε τὰς ἐφήρμοσεν, ἦλθεν ὁ Κύριος καὶ τὰς ἐτήρησεν.

4. Καὶ ποίαν δικαιοσύνην ἐκπληρώνει, λέγει, μὲ τὸ νὰ βαπτισθῇ; Μήπως ἦτο δικαιοσύνη τὸ ὅτι ἐπείσθη νὰ βαπτισθῇ ὑπὸ τοῦ προφήτου; Καθὼς δηλαδὴ 372 A ὑπεβλήθη εἰς περιτομήν, καὶ προσέφερε θυσίαν, καὶ ἐτήρησε τὴν ἀργίαν τοῦ σαββάτου, καὶ συμμετέσχεν εἰς τὰς ἰουδαϊκὰς ἑορτὰς κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον προσέθεσε καὶ τοῦτο ποὺ ὑπελείπετο, δηλαδὴ ἐπείσθη νὰ βαπτισθῇ ὑπὸ τοῦ προφήτου. Τὸ ὅτι ἦτο θέλημα Θεοῦ νὰ βαπτίζωνται τότε ὅλοι, ἄκουσε τί λέγει ὁ Ἰωάννης, «Ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι» (Ἰω. 1, 33)· καὶ ὁ Χριστὸς πάλιν, «Οἱ τελῶναι καὶ ὁ ὄχλος ἐδικαίωσαν τὸν Θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου· οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς ἠθέτησαν τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ μὴ βαπτισθέντες ὑπ' αὐτοῦ» (Λουκ. 7, 29 - 30). Ἐὰν λοιπὸν ἀποτελεῖ δικαιοσύνην ἡ ὑπακοὴ εἰς τὸν Θεόν, καὶ ὁ Θεὸς ἔστειλε τὸν Ἰωάννην διὰ νὰ βαπτίσῃ τοὺς ἀνθρώπους, ὁ Χριστὸς ἐτήρησε καὶ αὐτὸ μαζὶ μὲ B ὅλα ὅσα ἐπιβάλλει ὁ μωσαϊκὸς νόμος. Ἂν ὑποθέσωμεν λοιπὸν πῶς αἱ ἐντολαὶ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου ἀντιστοιχοῦν εἰς διακόσια δηνάρια. Τὸ χρέος τοῦτο ἔπρεπεν ἡμεῖς νὰ καταβάλωμεν. Δὲν τὸ κατεβάλαμεν. Εἴμεθα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ θανάτου ὡς ὑπεύθυνοι διὰ τὴν ἁμαρτίαν ταύτην. Ὅταν ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ μᾶς εὗρεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ θανάτου, ἐπλήρωσε τὸ χρέος, ἐξώφλησε τὴν ὀφειλὴν καὶ ἠλευθέρωσε αὐτούς, ποὺ δὲν εἶχαν νὰ πληρώσουν. Διὰ τοῦτο δὲν εἶπε· Πρέπει νὰ κάμω τοῦτο κι ἐκεῖνο ἀλλά· «Πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην» (Ματθ. 3, 15). Πρέπει, ἐγὼ ὁ Κύριος, λέγει, ποὺ ἔχω νὰ πληρώσω δι' ἐκείνους ποὺ δὲν ἔχουν. Αὐτὴ εἶναι ἡ C αἰτία τοῦ βαπτίσματος, διὰ νὰ καταστῇ φανερὸν ὅτι ἐτήρησεν ὅλον τὸν νόμον, αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία καὶ ἡ ἄλλη ποὺ ἀνέφερα προηγουμένως. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα κατέβη ὡσὰν περιστερά. Διότι ὅπου γίνεται καταλλαγὴ μὲ τὸν Θεόν, ἐκεῖ ἐμφανίζεται καὶ περιστερά. Καὶ πράγματι ἦλθε καὶ ἐκάθησεν ἐπὶ τῆς κιβωτοῦ τοῦ Νῶε φέρουσα κλάδον ἐλαίας ὡς σύμβολον τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀπαλλαγῆς ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ. Καὶ τώρα ὑπὸ μορφήν, ὄχι δὲ ἐν σώματι περιστερᾶς (διότι πρέπει ὀρθῶς νὰ γνωρίζωμεν ταῦτα) ἔρχεται τὸ ἅγιον Πνεῦ-

μα διὰ νὰ ἀναγγείλῃ εἰς τὸν κόσμον τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ, συγχρόνως δὲ νὰ δηλώσῃ ὅτι πρέπει ὁ πνευματικὸς ἄνθρωπος νὰ εἶναι ἁπλοῦς καὶ ἄκακος καὶ μακρὰν τῆς ἁμαρτίας, καθὼς λέγει καὶ ὁ Χριστός· «Ἐὰν μὴ στραφῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 18, 3). Ἐκείνη D λοιπὸν ἡ κιβωτὸς ὅταν κατέπαυσεν ὁ κατακλυσμὸς ἔμεινεν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐνῷ αὐτὴ μόλις ἐπέρασεν ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανούς, καὶ εὑρίσκεται τώρα εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρὸς τὸ ἁγνὸν καὶ ἀμόλυντον ἐκεῖνο σῶμα.

Ἐπειδὴ ὅμως ἐνεθυμήθην τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου εἶναι ἀνάγκη νὰ τελειώσω τὴν ὁμιλίαν μου, ἀφοῦ εἴπω καὶ ὀλίγα σχετικὰ μὲ αὐτό. Γνωρίζω ὅτι πολλοὶ εἰς τὸν τόπον μας θὰ πλησιάσουν τὴν πνευματικὴν ταύτην τράπεζαν, ἐπειδὴ τοῦτο ἀποτελεῖ συνήθειαν τῆς ἑορτῆς. Θὰ ἔπρεπεν ὅμως, καθὼς ἔχω εἴπει πολλάκις εἰς τὸ παρελθόν, νὰ μὴ προσέχωμεν τὰς ἑορτὰς ὅταν πρόκειται νὰ κοινωνήσωμεν, ἀλλὰ νὰ καθαρίζωμεν τὴν συνείδησίν μας καὶ ἀκολούθως νὰ προσεγγίζωμεν εἰς τὴν ἱερὰν E θυσίαν. Διότι ὁ ἀσεβὴς καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς οὔτε κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑορτῆς θὰ ἠδύνατο νὰ κοινωνήσῃ τὸ ἅγιον καὶ τίμιον ἐκεῖνο σῶμα. Ἐνῷ ὁ καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας ποὺ ἐκαθαρίσθη ἐκ τούτων μὲ εἰλικρινῆ μετάνοιαν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν ἑορτῆς ἀλλὰ καὶ πάντοτε θὰ ἠμπορῇ νὰ μετέχῃ τῶν θείων μυστηρίων καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ ἀξίως τῶν δωρεῶν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ὅμως δὲν γνωρίζω πῶς ἔχει παραθεωρηθῆ ἀπὸ μερικούς, ἐνῷ εἶναι κατάφορτοι ἁμαρτιῶν, ὅταν ἴδουν ὅτι ἔφθασεν ἡ ἑορτή, ὡσὰν νὰ τοὺς παρακινῇ ἡ ἡμέρα, λαμβάνουν μέρος εἰς τὰ ἱερὰ μυστήρια, 374 A ποὺ ἀπαγορεύεται καὶ νὰ τὰ ἴδουν ὅσοι εὑρίσκονται εἰς τὴν κατάστασιν αὐτήν. Αὐτοὺς λοιπὸν ποὺ γνωρίζω διὰ παντὸς τρόπου θὰ ἐμποδίσω, τοὺς δὲ ἀγνώστους θὰ ἀφήσω εἰς τὴν προαίρεσιν τοῦ Θεοῦ, ποὺ γνωρίζει τὰ ἀπόρρητα τῆς διανοίας τοῦ καθενός.

Τὸ ἁμάρτημα λοιπὸν ποὺ διαπράττεται ἐμφανῶς ὑφ' ὅλων θὰ προσπαθήσω νὰ διορθώσω σήμερον. Ποῖον λοιπὸν εἶναι τὸ ἁμάρτημα τοῦτο; Τὸ ὅτι δὲν προσέρχεσθε μὲ φόβον Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ λακτισμοὺς καὶ κτύπους καὶ θυμοὺς καὶ φωνὰς καὶ ὕβρεις καὶ σπρωξίματα τῶν πλησίον, πλημμυρισμένοι ἀπὸ ταραχήν. Αὐτὰ καὶ πολλὰς φορὰς τὰ ἀνέφερα καὶ δὲν θὰ παύσω νὰ τὰ ἀναφέρω. Δὲν βλέπετε τί συμβαίνει B εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, ὅταν διέρχεται τὴν ἀγορὰν κάποιος κριτὴς στεφανωμένος καὶ περιβεβλημένος τὴν ἐπίσημον στολήν, ἐνῷ στὸ χέρι του κρατεῖ τὴν ἐπίσημον ράβδον, πόση εἶναι ἡ τάξις, ἐπειδὴ ὁ κῆρυξ ἐφώναξε νὰ κάμουν ἡσυχίαν καὶ

νὰ συμπεριφερθοῦν κοσμίως; Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι παράλογον, ἐκεῖ ὅπου παρελαύνει ὁ διάβολος νὰ γίνεται τόση ἡσυχία, ἐνῷ ἐκεῖ ποὺ προσκαλεῖ πλησίον του ὁ Χριστὸς νὰ ὑπάρχῃ πολὺς θόρυβος; Ἡσυχία εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν φωναί; Γαλήνη εἰς τὰ πελάγη, καὶ εἰς τὸν λιμένα κύματα; Διατί προκαλεῖς θόρυβον, πές μου, ἄνθρωπε; Διατί βιάζεσαι; Μήπως σὲ πιέζει ἡ ἀνάγκη τῶν ἀσχολιῶν σου; Γνωρίζεις καλῶς ὅτι ἔχεις ἀσχολίας τὴν ὥραν ἐκείνην; Ἐνθυμεῖσαι καλῶς, ὅτι εὑρίσκεσαι ἐπὶ τῆς C γῆς καὶ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων; Καὶ πῶς δὲν ἀποδεικνύει τοῦτο λιθίνην καρδίαν τὸ νὰ νομίζῃ δηλαδὴ κανεὶς ὅτι εὑρίσκεται τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐπὶ τῆς γῆς καὶ δὲν συγχορεύει μετὰ τῶν ἀγγέλων, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ἀνέπεμψε ἐκείνην τὴν μυστικὴν ψαλμωδίαν, καὶ προσέφερε τὴν νικητήριον ᾠδὴν εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς μᾶς ὠνόμασεν ἀετούς, λέγων· «Ὅπου τὸ πτῶμα ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί» (Λουκ. 17, 37), διὰ νὰ ἀναβαίνωμεν εἰς τὸν οὐρανόν, διὰ νὰ πετῶμεν ἐλαφρύτερον εἰς τὰ ὕψη μὲ τὰ πτερὰ τοῦ πνεύματος. Ἡμεῖς ὅμως ὡς τὰ ἑρπετὰ συρόμεθα ἐπὶ τῆς γῆς καὶ τρώγομεν χῶμα. Θέλετε νὰ σᾶς εἴπω ποῦ ὀφείλεται ὁ θόρυβος καὶ αἱ φωναί; D Εἰς τὸ ὅτι δὲν σᾶς κλείομεν τὰς θύρας καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς λειτουργίας, ἀλλ' ἐπιτρέπομεν πρὸ τῆς θείας εὐχαριστίας νὰ φεύγητε καὶ νὰ κατευθύνησθε πρὸς τὰς οἰκίας σας πρᾶξις ποὺ ἀποδεικνύει πολλὴν καταφρόνησιν.

Τί κάμνεις ἄνθρωπε; Ἐνῷ ὁ Χριστὸς εἶναι παρὼν καὶ συμπαρίστανται ἄγγελοι, ἐνῷ ἐνώπιόν σου εἶναι ἡ φρικτὴ αὐτὴ τράπεζα καὶ οἱ ἀδελφοί σου συνεχίζουν νὰ μεταλαμβάνουν, σὺ τοὺς ἐγκαταλείπεις καὶ φεύγεις; Καὶ ἐὰν προσκληθῇς εἰς δεῖπνον, καὶ χορτάσῃς πρῶτος, τολμᾷς νὰ ἀναχωρήσῃς πρὸ τῶν φίλων ποὺ ἀκόμη δὲν ἔχουν τελειώσει; Ἐδῶ ὅμως ποὺ τελοῦνται τὰ φρικτὰ μυστήρια τοῦ E Χριστοῦ καὶ ἐνῷ συνεχίζεται ἡ ἱεροτελεστία, ἐγκαταλείπεις τὰ πάντα εἰς τὴν μέσην καὶ ἀναχωρεῖς; Καὶ ποῦ συγχωροῦνται τέτοια πράγματα; Καὶ μὲ ποίαν ἀπολογίαν; Θέλετε νὰ σᾶς εἴπω τίνος ἐργασίαν ἐπιτελοῦν, αὐτοὶ ποὺ ἀναχωροῦν πρὸ τοῦ τέλους τῆς θείας εὐχαριστίας, καὶ δὲν ἀναπέμπουν εὐχαριστηρίους ὕμνους εἰς τὸ τέλος τοῦ δείπνου. Ἴσως εἶναι πολὺ βαρύ, αὐτὸ ποὺ πρόκειται νὰ λεχθῇ, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ λεχθῇ ἕνεκα τῆς ἀδιαφορίας τῶν πολλῶν. Ὅταν ἔλαβε μέρος εἰς τὸ τελευταῖον δεῖπνον ὁ Ἰούδας, τὸ δεῖπνον ποὺ ἔγινε κατὰ τὴν τελευταίαν ἐκείνην νύκτα, ἐνῷ οἱ ἄλλοι ὅλοι 375 A ἐκάθηντο εἰς τὴν τράπεζαν, αὐτὸς ἐσηκώθη πρῶτος καὶ ἔφυγεν. Ἐκεῖνον λοιπὸν μιμοῦνται καὶ αὐτοί, ποὺ πρὸ τοῦ τέ-

λους τῆς θείας εὐχαριστίας ἀποχωροῦν. Διότι ἐὰν ἐκεῖνος δὲν ἔφευγεν δὲν θὰ ἐγένετο προδότης· ἐὰν δὲν ἐγκατέλειπε τοὺς συμμαθητάς του, δὲν θὰ ἐκατεστρέφετο· ἐὰν δὲν ἀπεχωρίζετο ἐκ τῆς ποίμνης δὲν θὰ τὸν εὕρισκε μόνον ὁ λύκος καὶ δὲν θὰ τὸν κατέτρωγεν· ἐὰν δὲν ἀπεμακρύνετο ἐκ τοῦ ποιμένος δὲν θὰ κατεσπαράσσετο ὑπὸ τῶν θηρίων. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἐκεῖνος ἠκολούθησε τοὺς Ἰουδαίους, ἐνῷ αὐτοὶ ἀφοῦ μετὰ τοῦ Κυρίου ηὐχαρίστησαν τὸν Θεόν, ἔφυγαν. Βλέπεις ὅτι ἡ τελευταία μετὰ τὴν θείαν εὐχαριστίαν προσευχὴ γίνεται συμφώνως πρὸς τὸν τύπον ἐκείνης;

Καὶ τώρα, ἀγαπητοί μου, ἂς κατανοήσωμεν ταῦτα καὶ ἂς συλλογιζώμεθα μὲ φόβον τὴν τιμωρίαν ποὺ ἐπιβάλλεται **B** διὰ τὸ ἁμάρτημα τοῦτο. Αὐτὸς σοῦ προσφέρει τὸ σῶμα του διὰ νὰ μεταλάβῃς καὶ σὺ οὔτε μὲ λόγους τοῦ ἀνταποδίδεις τὴν ὀφειλήν, οὔτε τὸν εὐχαριστεῖς δι' ὅσα ἔλαβες, ἀλλ' ὅταν ἀπολαμβάνῃς ὑλικῆς τροφῆς προσεύχεσαι μετὰ τὸ φαγητόν, ὅταν ὅμως μετέχῃς εἰς πνευματικὴν τράπεζαν, ἀνωτέραν πάσης ὁρατῆς καὶ ἀοράτου δημιουργίας, ἐνῷ εἶσαι ἄνθρωπος εὐτελοῦς φύσεως, δὲν ἐπιχειρεῖς νὰ εὐχαριστήσῃς μὲ λόγους καὶ ἔργα; Αὐτὰ δὲν ἀξίζουν τὴν μεγαλυτέραν τιμωρίαν. Καὶ δὲν τὰ ἀναφέρω, οὔτε διὰ νὰ τὰ ἐπιδοκιμάζετε, οὔτε καὶ διὰ νὰ προκαλῆτε θόρυβον καὶ νὰ κραυγάζετε, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐνθυμεῖσθε τὰ λόγια αὐτὰ τὴν κατάλληλον στιγμὴν καὶ νὰ ἐπιδεικνύετε τὴν ἀπαιτουμένην καλὴν διαγωγήν. Εἶναι καὶ λέγονται μυστήρια· καὶ ὅπου τελοῦνται μυστήρια ἀπαιτεῖται **C** ἡσυχία. Μὲ πολλὴν λοιπὸν ἡσυχίαν, μὲ πολλὴν τάξιν, μὲ τὴν ἀπαιτουμένην εὐλάβειαν, ἂς λάβωμεν μέρος εἰς τὴν ἱερὰν ταύτην θυσίαν διὰ νὰ κερδίσωμεν περισσοτέραν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, νὰ καθαρίσωμεν τὴν ψυχήν μας καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθά. Καὶ εἴθε ὅλοι μας ταῦτα νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ προσκύνησις τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΔΟΣΙΑΝ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑ Α΄

ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΜΕΘΑ ΜΝΗΣΙΚΑΚΟΙ. ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΠΕΜΠΤΗΝ.

1. **A** Εἶναι ἀνάγκη ἐν ὀλίγοις σήμερον νὰ ἀπευθυνθῶ εἰς τὴν ἀγάπην σας καὶ νὰ εἴπω ὀλίγα, ὄχι διότι σᾶς κουράζουν τὰ πολλά. Ἄλλωστε δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῇ ἄλλη πόλις, ποὺ νὰ ἐπιθυμῇ τόσον ζωηρῶς τὴν ἀκρόασιν λόγων μὲ πνευματικὸν περιεχόμενον. Δὲν θὰ εἴπωμεν λοιπὸν ἕνεκα τούτου ὀλίγα, ἐπειδὴ διστάζομεν δηλαδὴ νὰ σᾶς κουράσωμεν μὲ πολλά, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶναι σοβαρὰ σήμερον ἡ αἰτία τῆς συντομίας. Διότι βλέπω πολλοὺς τῶν πιστῶν νὰ ἐπείγωνται νὰ κοινωνήσουν τῶν ἀχράντων μυστηρίων. Διὰ νὰ μὴ ἀπολέσουν λοιπὸν οὔτε ἐκείνην, ἀλλ' οὔτε καὶ αὐτὴν τὴν τράπεζαν, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσαρμόσωμεν ἀναλόγως καὶ τὴν πνευματικήν μας προσφορὰν διὰ νὰ ἔχητε κέρδος καὶ **377 A** ἐκ τῶν δύο· καὶ ἐξ ἐκείνης ἀφοῦ λάβετε πνευματικὰ ἐφόδια καὶ ἐκ τῆς ὁμιλίας μου. Ἔτσι νὰ ἀναχωρήσητε, καὶ μὲ φόβον καὶ τρόμον καὶ ἀνάλογον εὐλάβειαν νὰ προσέλθητε εἰς τὴν φοβερὰν καὶ φρικτὴν κοινωνίαν.

Σήμερον, ἀγαπητοί, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς παρεδόθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Διότι τὴν ἑσπέραν ποὺ ἀκολουθεῖ τὸν παρέλαβαν μαζί των καὶ ἔφυγον οἱ Ἰουδαῖοι. Μὴ γίνεσαι ὅμως σκυθρωπὸς ὅταν ἀκούῃς ὅτι παρεδόθη ὁ Ἰησοῦς, ἀλλὰ μᾶλλον σκυθρώπασε καὶ κλαῦσε πικρῶς ὄχι διὰ τὸν παραδοθέντα Ἰησοῦν, ἀλλὰ διὰ τὸν προδότην Ἰούδαν. Διότι ἐκεῖνος μὲ τὴν παράδοσίν του ἔσωσε τὸν κόσμον, ἐνῷ αὐτὸς διὰ τῆς προδοσίας του ἔχασε τὴν ψυχήν του. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἀφοῦ παρεδόθη κάθηται ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός του εἰς τοὺς οὐρανούς, αὐτὸς δὲ ἀφοῦ ἐπρόδοσεν εὑρίσκεται εἰς τὸν ᾅδην **B** ἐν ἀναμονῇ τῆς ἐπερχομένης τιμωρίας. Δι' αὐτόν, λοιπόν, κλαῦσε καὶ στέναξε, δι' αὐτὸν χύσε πένθιμα δάκρυα, ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριός μας ἐδάκρυσε δι' αὐτόν. «Ἰδὼν γὰρ αὐτὸν» λέγει «ἐταράχθη καὶ εἶπεν· Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με» (Ἰω. 13, 21). Πόσον μεγάλη εἶναι ἡ εὐσπλαχνία τοῦ Κυρίου! Ἐκεῖνος ποὺ προδίδεται ὑποφέρει διὰ τὸν προδότην του. «Ἰδὼν γὰρ αὐτόν, ἐταράχθη» λέγει «καὶ εἶπεν· Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με». Διὰ ποῖον λόγον ἐστενοχωρήθη; Διὰ νὰ δείξῃ συγχρόνως καὶ τὴν στοργήν του καὶ νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι γενικῶς εἶναι σωστὸ νὰ θρηνῶμεν ὄχι ἐκεῖνον ποὺ ὑ-

ποφέρει χωρὶς αἰτίαν, ἀλλ' ἐκεῖνον ποὺ κάμνει τὸ κακόν. C Διότι τοῦτο εἶναι χειρότερον ἀπὸ ἐκεῖνο, καὶ μᾶλλον ἐκεῖνο δὲν εἶναι κακόν, δηλαδὴ τὸ νὰ πάθῃ κάποιος κακόν, ἀλλὰ κακὸν εἶναι νὰ διαπράξῃ κανεὶς τὸ κακόν. Διότι τὸ νὰ ὑποφέρωμεν ἀποτελεῖ αἰτίαν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, τὸ νὰ τὸ διαπράξωμεν ὅμως γίνεται αἰτία νὰ πᾶμε εἰς τὴν κόλασιν καὶ νὰ τιμωρηθῶμεν. Διότι λέγει· «Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 5, 10). Βλέπεις πῶς τὸ νὰ ὑποφέρῃς ἔχει ὡς ἀμοιβὴν καὶ ἔπαθλον τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Ἄκουσε καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἐπιφέρει τὴν τιμωρίαν καὶ τὴν κόλασιν ἡ κακὴ πρᾶξις. Ὅταν δηλαδὴ ὁ Παῦλος λέγει περὶ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι «Τὸν Κύριον ἀπέκτειναν, καὶ τοὺς προφήτας ἐδίωξαν» (Α΄ Θεσσ. 2, 15), προσθέτει· «Ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν» (Β΄ Κορ. 11, 15). Εἶδες πῶς κερδίζουν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν αὐτοὶ ποὺ διώκονται καὶ πῶς ἐπισύρουν ἐπάνω των τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ αὐτοὶ ποὺ διώκουν; D Ἐλέχθησαν δὲ αὐτὰ τώρα ὄχι τυχαίως, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ ὀργιζώμεθα κατὰ τῶν ἐχθρῶν, μᾶλλον δὲ νὰ τοὺς λυπώμεθα νὰ θρηνῶμεν καὶ νὰ συμπάσχωμεν δι' αὐτούς· διότι ἐκεῖνοι εἶναι ποὺ ὑποφέρουν, δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ μᾶς μισοῦν. Ἂν ἔτσι προετοιμάσωμεν τὴν ψυχήν μας θὰ δυνηθῶμεν νὰ προσευχώμεθα καὶ δι' αὐτοὺς ἀκόμη. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἀκριβῶς σήμερον διὰ τετάρτην κατὰ σειρὰν ἡμέραν σᾶς ὁμιλῶ ἀναφερόμενος εἰς τὴν προσευχὴν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν διὰ νὰ καταστῇ μονιμώτερον τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διδασκαλίας καὶ ἐμπεδωθῇ διὰ τῆς συνεχοῦς προτροπῆς. Διὰ τοῦτο ἐπιμένω εἰς τοὺς λόγους διὰ νὰ κάμω νὰ ὑποχωρήσῃ τὸ ἀπόστημα τῆς ὀργῆς καὶ νὰ κατέλθῃ ὁ πυρετός, ὥστε νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένος ὀργῆς ἐκεῖνος ποὺ προσέρχεται νὰ προσευχηθῇ. Διότι καὶ ὁ Χριστὸς ὄχι μόνον ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν συνεβούλευσε ταῦτα, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς ποὺ συγχωροῦμεν τὰ ἁμαρτήματα ἐκείνων. Διότι περισσότερα λαμβάνεις ἐξ ὅσων δίδεις ὅταν συγχωρῇς εἰς τὸν ἐχθρόν σου τὴν ὀργήν. Θὰ διερωτᾶτο ὅμως κανεὶς πῶς λαμβάνω περισσότερα; Ἐὰν συγχωρήσῃς εἰς τὸν ἐχθρόν σου τὰ ἁμαρτήματά του, σοῦ συγχωροῦνται τὰ ἔναντι τοῦ Κυρίου παραπτώματά σου. Ἐκεῖνα εἶναι ἀθεράπευτα καὶ ἀσυγχώρητα, 178 A ἐνῷ αὐτὰ παρέχουν πολλὰς ἐλπίδας παρηγορίας καὶ συγγνώμης. Ἄκουσε ἐπὶ παραδείγματι τὸν Ἠλὶ ποὺ ἔλεγεν εἰς τοὺς υἱούς του· «Ἐὰν ἁμαρτάνων ἁμάρτῃ ἄνθρωπος εἰς ἄνθρωπον, καὶ προσεύξονται περὶ αὐτοῦ· ἐὰν δὲ εἰς Θεὸν ἁμάρτῃ, τίς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ;» (Α΄ Βασ. 2, 25). Συνεπῶς ἐκεῖνο τὸ τραῦμα οὔτε διὰ τῆς προσευχῆς θεραπεύεται

εὐκόλως. Διὰ τῆς προσευχῆς λοιπὸν δὲν θεραπεύεται, ἀλλὰ διὰ τῆς συγχωρήσεως τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ πλησίον ἐξαφανίζεται. Διὰ τοῦτο ὁ Χριστὸς τὰς πρὸς τὸν Θεὸν ἁμαρτίας ὠνόμασε μύρια τάλαντα, ἐνῷ τὰς πρὸς τὸν πλησίον ἑκατὸν δηνάρια. Χάρισε λοιπὸν ἑκατὸν δηνάρια, διὰ νὰ σοῦ χαρισθοῦν μύρια τάλαντα.

2. Ἀλλ' ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν προσευχὴν ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν ἀρκετὰ εἴπαμεν. Καὶ ἐὰν νομίζητε ὅτι πρέπει, B ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν περὶ τῆς προδοσίας ὁμιλίαν καὶ ἂς ἴδωμεν πῶς παρεδόθη ὁ Κύριός μας εἰς τοὺς Ἰουδαίους. «Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, Ἰούδας ὁ λεγόμενος Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς εἶπε· Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» (Ματθ. 26, 14 - 15). Καὶ φαίνεται, ὅτι οἱ λόγοι εἶναι σαφεῖς καὶ τίποτε ἄλλο δὲν ὑπονοοῦν. Ἂν ὅμως κάποιος ἐξετάσῃ ἐπισταμένως μίαν πρὸ μίαν τὰς λέξεις, θὰ διαπιστώσῃ πολλὰ σπουδαῖα καὶ πολὺ βάθος εἰς τὰ νοήματα. Κατ' ἀρχὰς ὁ καιρός. Διότι δὲν τὸν ἀναφέρει τυχαίως ὁ εὐαγγελιστής. Ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ἁπλῶς «πορευθεὶς» ἀλλὰ προσέθεσε τὸ «Τότε πορευθείς». «Τότε;» Πές μου, πότε; καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐπισημαίνει τὸν χρόνον· τί θέλει νὰ μοῦ C διδάξῃ; διότι τὸ «Τότε» δὲν λέγεται τυχαίως, ἐπειδὴ πράγματι ὁμιλεῖ κατόπιν φωτισμοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ δὲν ὁμιλεῖ ἁπλῶς καὶ τυχαίως. Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «Τότε;». Πρὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, πρὸ τῆς ὥρας αὐτῆς, ἐπλησίασε μία πόρνη, ποὺ ἐκράτει δοχεῖον ἐξ ἀλαβάστρου πλῆρες μύρου καὶ τὸ ἔχυσεν ὅλο εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Κυρίου. Ἐπέδειξε ἰδιαιτέραν περιποίησιν, πολλὴν πίστιν, πολλὴν ὑπακοὴν καὶ εὐλάβειαν. Ἤλλαξε ζωὴν καὶ ἔγινε καλυτέρα καὶ φρονιμωτέρα. Καὶ ἀκριβῶς ὅταν ἡ πόρνη μετενόει, ὅταν κατεφίλει τὸν Κύριον, τότε ἐπρόδιδε τὸν διδάσκαλον ὁ μαθητής. Διὰ τοῦτο εἶπε· «Τότε», διὰ νὰ μὴ κατηγορήσῃς δι' ἀδυναμίαν D τὸν διδάσκαλον, ὅταν ἴδῃς τὸν μαθητήν του νὰ τὸν προδίδῃ. Διότι τόσον μεγάλη ἦταν ἡ δύναμις τοῦ διδασκάλου, ὥστε νὰ πείθῃ νὰ τὸν ἀκολουθοῦν ἀκόμη καὶ πόρναι.

Θὰ ἔλεγεν ὅμως κάποιος, διατί λοιπὸν δὲν ἐπέτυχε νὰ κερδίσῃ τὸν μαθητήν του, αὐτὸς ποὺ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ μεταστρέφῃ τὰς πόρνας καὶ νὰ τὰς κάμῃ νὰ τὸν ἀκολουθοῦν; Εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κερδίσῃ τὸν μαθητήν, ἀλλὰ δὲν ἐπεθύμει νὰ τὸν μεταβάλῃ ἀναγκαστικῶς εἰς καλόν, οὔτε βιαίως νὰ τὸν προσελκύσῃ πλησίον του. «Τότε πορευθείς». Καὶ τὸ «πορευθεὶς» αὐτὸ δὲν στερεῖται κάποιας σημασίας. Διότι δὲν ἐκλήθη ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων, οὔτε ὑπεχρεώθη ἢ ἠναγκάσθη, ἀλλ' ὁ ἴδιος ἀφ' ἑαυτοῦ του καὶ ἐλευθέρως ἐγέννησε τὴν πονηρὰν σκέψιν καὶ ἔβγαλε τὴν ἀπόφασιν αὐτήν, χωρὶς νὰ ἔχῃ κανένα

σύμβουλον εἰς τὸ πονηρὸν αὐτὸ ἔργον του. «Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα». Τί σημαίνει, «Εἷς τῶν δώδεκα»; Καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει διὰ τῆς ἐκφράσεως «Εἷς τῶν δώδεκα» ὅτι ἐπερρίπτετο μεγάλη κατ᾽ αὐτοῦ κατηγορία. Διότι εἶχεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἄλλους μαθητὰς ἑβδομήκοντα B συνολικῶς. Ἀλλ᾽ ἐκεῖνοι εὑρίσκοντο εἰς δευτέραν θέσιν, καὶ δὲν ἀπελάμβανον τόσης τιμῆς, οὔτε εἶχαν τόσην μετὰ τοῦ διδασκάλου οἰκειότητα, οὔτε ἐγνώριζαν τόσον τὰ μυστικά του καθὼς οἱ δώδεκα. Αὐτοὶ μάλιστα ἦσαν οἱ ἐκλεκτοὶ καὶ ἀπετέλουν τὰ γνωστότερα πρόσωπα τοῦ βασιλικοῦ περιβάλλοντος· αὐτὴ ἦτο ἡ περὶ τὸν διδάσκαλον ὁμὰς καὶ ἐξ αὐτῆς ἐξεπήδησεν ὁ Ἰούδας. Διὰ νὰ μάθῃς, λοιπόν, ὅτι δὲν ἁπλῶς κάποιος μαθητὴς τὸν ἐπρόδωσεν, ἀλλ᾽ εἷς ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν του, διὰ τοῦτο λέγει «Εἷς τῶν 379 A δώδεκα». Καὶ δὲν ἐντρέπεται ὁ Ματθαῖος ποὺ τὰ ἔγραψεν αὐτά. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον νὰ ἐντραπῇ; Διὰ νὰ πληροφορηθῇς, ὅτι παντοῦ εἰς τὰς Γραφὰς λέγονται τὰ πάντα καὶ δὲν ἀποκρύπτεται τίποτε, ἀκόμη καὶ αὐτὰ ποὺ θεωροῦνται ἀξιοκατάκριτα. Διότι αὐτὰ ποὺ φαίνονται πὼς εἶναι ἀξιοκατάκριτα, αὐτὰ ἀποδεικνύουν τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου. Ὅτι δηλαδὴ προσέφερε τόσα πολλὰ ἀγαθὰ εἰς τὸν προδότην, τὸν λῃστήν, τὸν κλέπτην καὶ συνέχιζε μέχρι τὴν τελευταίαν ὥραν νὰ τὸν ἔχῃ κοντά του. Διότι καὶ τὸν ἐνουθέτει καὶ τὸν συνεβούλευε καὶ τὸν ἐφρόντιζε διὰ παντὸς τρόπου. Ἂν δὲ ἐκεῖνος δὲν ἐπρόσεχε, δὲν πταίει ὁ Κύριος. Μάρτυς B ἡ πόρνη. Αὐτὴ ἡ ὁποία ἐσώθη, ἐπειδὴ ἐπρόσεξε. Μὴ λοιπὸν ἀπελπίζεσαι βλέπων τὴν πόρνην καὶ μὴ ἐνθουσιάζεσαι προσέχων τὸν Ἰούδαν. Διότι καὶ τὰ δύο αὐτὰ εἶναι ὀλέθρια, καὶ τὸ θάρρος καὶ ἡ ἀπόγνωσις, διότι τὸ μὲν θάρρος κάμνει νὰ πέσῃ αὐτὸν ποὺ ἵσταται ὀρθὸς ἡ δὲ ἀπόγνωσις ἐμποδίζει νὰ ὀρθωθῇ αὐτός, ποὺ ἔχει πέσει. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος συνεβούλευε διὰ τῶν λόγων του· «Ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ» (Α´ Κορ. 10, 12). Ἔχεις τὰ παραδείγματα καὶ τῶν δύο· πῶς δηλαδὴ ἔπεσεν ὁ μαθητὴς ποὺ ἐνόμιζε πὼς ἵστατο ὀρθός, καὶ κατὰ ποῖον ἐσηκώθη ἡ πόρνη, ποὺ εἶχε πέσει. Ἡ σκέψις μας εὐκόλως παρασύρεται καὶ ἡ θέλησίς μας εἶναι εὐμετάβλητος. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ διασφαλίζωμεν καὶ ὀχυρώνωμεν ἀπὸ παντοῦ τοὺς ἑαυτούς μας.

«Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν C δώδεκα, Ἰούδας Ἰσκαριώτης». Βλέπεις ἀπὸ ποῖον ὅμιλον ἀπεμακρύνθη; Βλέπεις ποίαν διδασκαλίαν περιεφρόνησε; βλέπεις πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ ἀμέλεια; «Ἰούδας ὁ λεγόμενος Ἰσκαριώτης». Διατί μοῦ ὑπενθυμίζεις τὸν τόπον καταγωγῆς του; Θὰ προετίμων νὰ μὴ τὸν ἐγνώριζα! «Ἰούδας ὁ λεγόμενος Ἰσκαριώτης». Διὰ ποῖον λόγον ἀναφέρεις τὴν πατρίδα

του; Ὑπῆρχε καὶ ἄλλος Ἰούδας ὁ ὀνομαζόμενος ζηλωτής. Διὰ νὰ μὴ γίνῃ κάποιο λάθος ἐξ αἰτίας τῆς ὁμωνυμίας, διέκρινεν αὐτὸν ἀπ᾽ ἐκείνου, καὶ ἐκεῖνον μὲν ἐκ τοῦ προτερήματός του ὠνόμασεν, Ἰούδαν ζηλωτήν, αὐτὸν ὅμως δὲν τὸν ἐχαρακτήρισεν ἐξ ἀφορμῆς τῆς ἁμαρτίας του· διότι δὲν εἶπεν D Ἰούδας ὁ προδότης. Ἂν καὶ ἔπρεπε, καθὼς ἐκεῖνον ἐχαρακτήρισεν ἐκ τοῦ προτερήματος, ἔτσι καὶ αὐτὸν ἐκ τοῦ ἁμαρτήματος νὰ κατονομάσῃ καὶ νὰ εἴπῃ Ἰούδας ὁ προδότης. Διὰ νὰ σὲ παιδαγωγήσῃ ὅμως εἰς τὸ νὰ ἔχῃς τὴν γλῶσσαν σου καθαρὰν πάσης κατηγορίας, λυπᾶται καὶ τὸν ἴδιον τὸν προδότην. Λέγει λοιπὸν «Πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, Ἰούδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν αὐτοῖς· «Τί μοι θέλετε δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» Ὢ πόσον βρωμερὰ ἦτο ἡ φωνὴ ἐκείνη! Καὶ πῶς ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ στόματος; πῶς ἐκίνησε τὴν γλῶσσαν; πῶς δὲν ἐνέκρωσεν ὅλον τὸ σῶμα; πῶς δὲν ἐσάλεψε τὸ λογικόν;

3. E «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» Πές μου, αὐτὰ σοῦ ἔμαθεν ὁ Χριστός; Δι᾽ αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἔλεγε, «Μὴ κτήσασθε χρυσόν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν» (Ματθ. 10, 9), διὰ νὰ καταστείλῃ ἐκ τῶν προτέρων τὴν φιλαργυρίαν σου; Αὐτὰ δὲν σοῦ συνεβούλευε διαρκῶς καὶ δὲν σοῦ ἔλεγε συγχρόνως· «Ἐάν τις σὲ ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην»; (Ματθ. 5, 39). «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν,» (Ματθ. 25, 15). Ὢ πόση ἀναλγησία! Πές μου, διὰ ποῖον λόγον; Ποίαν μικρὰν ἢ μεγάλην ἔχεις αἰτίαν καὶ παραδίδεις τὸν διδάσκαλον; Ἐπειδὴ σοῦ ἔδωκε τὴν ἐξουσίαν νὰ ὑποτάσσῃς τὰ 380 A κακὰ πνεύματα; Ἐπειδὴ σὲ κατέστησε ἱκανὸν νὰ θεραπεύῃς ἀσθενείας, Νὰ καθαρίζῃς ἐκ τῆς λέπρας; Νὰ ἀνιστᾷς νεκρούς; Ἐπειδὴ σὲ ἀπελύτρωσεν ἐκ τῆς τυραννίδος τοῦ θανάτου; Ἀντὶ ὅλων αὐτῶν τῶν εὐεργεσιῶν τὸν ἀντήμειψες διὰ τοῦ «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» Ὢ πόση ἀναλγησία, ἀλλὰ μᾶλλον πόση φιλαργυρία! Διότι αὐτὴ ἐγέννησεν ὅλα τὰ κακά· αὐτὸς τὴν ἐπεθύμησε καὶ ἐπρόδωσε τὸν διδάσκαλον. Ἐπειδὴ τέτοια εἶναι ἐκείνη ἡ κακὴ αἰτία, μεθάει χειρότερον τοῦ δαίμονος τὰς ψυχὰς ποὺ αἰχμαλωτίζει καὶ τὰς κάμνει νὰ ἀδιαφοροῦν δι᾽ ὅλας καὶ διὰ τὸν ἑαυτόν τους καὶ τοὺς πλησίον καὶ διὰ τοὺς φυσικοὺς νόμους, καὶ τὰς καθιστᾶ τρελλὰς καὶ παράφρονας. Βλέπε πόσα αὐτὴ ἀπεμάκρυνεν ἐκ B τῆς ψυχῆς τοῦ Ἰούδα, τὴν συναναστροφήν, τὰς καλὰς συνηθείας, τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν κοινὴν τράπεζαν, τὰ θαύματα, τὴν διδασκαλίαν, τὰς συμβουλάς, τὰς νουθεσίας. Ὅλα αὐτὰ τὰ ἔρριψεν τότε εἰς τὴν λήθην ἡ φιλαργυρία. Διὰ τοῦ-

το εὐλόγως ὁ Παῦλος ἔλεγεν, ὅτι «Ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία» (Α΄ Τιμ. 6, 10). «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν». Πολλὴ ἡ σκληρότης τῶν λόγων. Προδίδεις, πές μου, τὸν κυρίαρχον τῶν πάντων, τὸν ἐξουσιαστὴν τῶν δαιμόνων, αὐτὸν ποὺ διατάσσει τὴν θάλασσαν καὶ εἶναι ὁ Κύριος πάντων τῶν ἐντὸς τῆς φύσεως ὑπαρχόντων; Διὰ νὰ περιορίση λοιπὸν τὴν σκληρότητα, καὶ διὰ νὰ ἀποδείξη ὅτι ἐὰν δὲν ἤθελε, δὲν θὰ παρεδίδετο, ἄκουσε τί κάμνει. Ἀκριβῶς κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς προδοσίας, ὅταν ἦλθαν ἐναντίον του μὲ ξύλα, λαμπάδας καὶ πυρσούς, τοὺς λέγει· «Τίνα C ζητεῖτε;» (Ἰω. 18, 4)· μάλιστα δὲν ἐγνώριζαν, ποῖον ἐπρόκειτο νὰ συλλάβουν. Τόσον πολὺ ἐστερεῖτο δυνάμεως ὁ Ἰούδας διὰ νὰ τὸν παραδώση ὥστε δὲν ἔβλεπεν αὐτὸν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ παραδώση, ἐνῷ ἦτο παρών, καὶ ὅλα αὐτὰ ἐν μέσῳ τόσων λαμπάδων καὶ τόσης φωτοχυσίας. Ἐπειδὴ ὑπενήχθη καὶ τοῦτο ὁ εὐαγγελιστὴς διὰ τῶν λόγων· εἶχαν λαμπάδας καὶ πυρσοὺς καὶ δὲν τὸν ἔβλεπαν. Κάθε ἡμέραν δὲ τοῦ ὑπενθύμιζε ἐμπράκτως καὶ διὰ λόγων καὶ τοῦ ὑπεδείκνυε ὅτι δὲν θὰ ἠμπορέση νὰ τὸν προδόση κρυφίως. Καὶ δὲν τὸν ἤλεγχε οὔτε ἐνώπιον ἄλλων διὰ νὰ μὴ τὸν κάμη ἀναιδέστερον, οὔτε ἀπεσιώπα τὰ σφάλματά του, διὰ νὰ μὴ νομίση ὅτι περνοῦν ἀπαρατήρητα καὶ ἐπιχειρήση ἀφόβως τὴν προδοσίαν, ἀλλὰ διαρκῶς ἔλεγε· D «Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με»· ἀλλ' ὅμως δὲν τὸν ἀπεκάλυψε.

Πολλὰ εἶπε καὶ διὰ τὴν κόλασιν, πολλὰ καὶ διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ἐπέδειξε τὴν δύναμίν του καὶ ἐπὶ τῶν δύο, τὴν δύναμιν εἰς τὸ νὰ τιμωρῇ αὐτοὺς ποὺ ἁμαρτάνουν καὶ τὴν δύναμιν εἰς τὸ νὰ τιμᾷ ὅσους πράττουν τὴν ἀρετήν. Ἀλλὰ ἐκεῖνος ὅλα αὐτὰ τὰ περιεφρόνησε, ὁ Θεὸς ὅμως δὲν τὸν ἀνεκάλεσε βιαίως εἰς τὴν θέσιν του. Ἐπειδὴ λοιπὸν μᾶς ἐδημιούργησεν ἐλευθέρους εἰς τὴν ἐκλογὴν τῶν κακῶν ἢ ἐναρέτων πράξεων, ἐπιθυμεῖ νὰ εἴμεθα καλοὶ μὲ τὴν θέλησίν μας. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἐὰν δὲν θέλωμεν, δὲν μᾶς πιέζει οὔτε μᾶς ἀναγκάζει. Ἐπειδὴ αὐτὸς ποὺ γίνεται διὰ τῆς βίας ἐνάρετος, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι ἐνάρετος. Ἀφοῦ λοιπὸν E καὶ ἐκεῖνος ἦτο ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξη καὶ ἦτο εἰς θέσιν νὰ μὴ ὑποστῇ βίαν διὰ νὰ κλίνη πρὸς τὴν φιλαργυρίαν, δι' αὐτὸ ἐτυφλώθη ἡ διάνοιά του, ἐπρόδωσε τὴν σωτηρίαν του καὶ εἶπε· «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» Ἐπικρίνων λοιπὸν τὴν διανοητικήν του τύφλωσιν καὶ τὴν ἀναισθησίαν, ὁ εὐαγγελιστὴς λέγει· τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔκαμαν τὴν ἔφοδον διὰ νὰ τὸν συλλάβουν, εὑρίσκετο πλησίον των ὁ Ἰούδας, ἐκεῖνος ποὺ εἶπε· «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;»

Καὶ ὄχι μόνον ἐκ τούτου εἶναι δυνατὸν νὰ ἴδωμεν τὴν δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ὅτι μόλις ἁπλῶς ὡμίλησεν
381 A ἀπεμακρύνθησαν καὶ ἔπεσαν κάτω. Ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἔτσι ἐσταμάτησαν τὸ ἐπαίσχυντον ἔργον των, παραδίδεται ἀμέσως ὡς νὰ ἔλεγε· Ἐγὼ ἐπετέλεσα τὸ καθῆκον μου, ἀπεκάλυψα τὴν δύναμίν μου, καὶ ἀπέδειξα ὅτι ἐπιχειρεῖτε πράγματα ἀκατόρθωτα. Ἠθέλησα νὰ περιορίσω τὴν κακίαν σας, ἀλλ' ἐπειδὴ σεῖς δὲν ἠθελήσατε καὶ ἐπιμένετε εἰς τὴν παραφροσύνην σας, παραδίδομαι λοιπόν.

Ἀνέφερα δὲ αὐτά, διὰ νὰ μὴ κατηγορήσουν μερικοὶ τὸν Χριστόν, καὶ εἴπουν· διατὶ δὲν μετέτρεψε τὸν Ἰούδα; διατὶ δὲν τὸν ἔκαμε σώφρονα καὶ συνετό; Πῶς ὅμως θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν συνετίση; διὰ τῆς βίας ἢ διὰ τῆς ἐλευθέρας ἐπιθυμίας ἐκείνου; Ἂν μὲν διὰ τῆς βίας, B οὔτε ἔτσι ἐπρόκειτο νὰ γίνη καλύτερος. Διότι οὐδεὶς δύναται νὰ γίνη ἀγαθὸς διὰ τῆς βίας. Ἂν ὅμως διὰ τῆς ἐλευθέρας ἐπιθυμίας καὶ ἐκλογῆς, τοῦ προσέφερεν ὁ Κύριος κάθε τι ποὺ θὰ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ διορθώση τὴν θέλησιν καὶ τὴν ἐκλογήν. Ἀφοῦ ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ δεχθῇ τὸ φάρμακον, δὲν πταίει ὁ ἰατρός, ἀλλ' ὁ ἴδιος ποὺ ἀπέκρουσε τὴν θεραπείαν. Βλέπε λοιπὸν πόσα ἔκαμε διὰ νὰ τὸν κερδίση καὶ νὰ τὸν διασώση. Τοῦ ἐδίδασκεν ὅλο τὸ περιεχόμενον τῆς πίστεως δι' ἔργων καὶ λόγων, τὸν κατέστησεν ἀνώτερον τῶν δαιμόνων, τὸν προητοίμασε διὰ νὰ ἐπιτελέση πολλὰ θαύματα, τὸν ἐφόβησε C διὰ τῆς ἀπειλῆς τῆς κολάσεως καὶ τὸν προέτρεψε διὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τῆς οὐρανίου βασιλείας. Διαρκῶς ἐπέκρινε τὰς ἐνδομύχους ἐπιθυμίας του, ἀλλὰ ἀπέφευγε δημοσίως. Ἔνιψε τοὺς πόδας του μετὰ τῶν ἄλλων μαθητῶν καὶ μετ' αὐτοῦ συνέφαγεν τὴν κοινὴν τράπεζαν. Τίποτε δὲν παρέλειψεν, οὔτε μικρὸν οὔτε μεγάλον, ἀλλ' ἐκεῖνος παρέμεινεν ἐθελουσίως ἀδιόρθωτος. Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῇς ὅτι ἐνῷ ἠδύνατο νὰ μετανοήση δὲν ἠθέλησεν, ἀλλὰ ὅλα ἔγιναν ἕνεκα τῆς ἀδιαφορίας του, ἄκουσε. Ἀφοῦ δηλαδὴ τὸν παρέδωσε, ἐπέταξε τὰ τριάκοντα ἀργύρια, καὶ εἶπεν· «Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα δίκαιον». Τί ἔγινεν; Ὅταν τὸν εἶδες νὰ θαυματουργῇ, δὲν ἔλεγες, «Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον», ἀλλά, «Τί D θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» Ἀφοῦ δὲ ἐπροχώρησε τὸ κακὸν καὶ ἡ προδοσία εἶχεν ἐπιτελεσθῇ καὶ ἡ ἁμαρτία συνετελέσθη, τότε ἀντελήφθης τὴν ἁμαρτίαν.

Τί διδασκόμεθα λοιπὸν ἐκ τούτων; Ὅτι ὅταν μὲν ἀδιαφορῶμεν, οὐδόλως μᾶς ὠφελοῦν αἱ συμβουλαί, ὅταν ὅμως δεικνύωμεν ἐπιμέλειαν δυνάμεθα καὶ μόνοι μας νὰ ἀφυπνισθῶμεν. Διότι καὶ αὐτὸς ὅταν μὲν τὸν συνεβούλευε ὁ διδάσκαλος, δὲν ἐπρόσεχεν, ὅταν ὅμως δὲν ὑπῆρχε κανεὶς διὰ νὰ

συμβουλεύση, έπαναστάτησεν ή συνείδησίς του, καὶ ἐνῷ δὲν ὑπῆρχε διδάσκαλος μετεστράφη καὶ κατεδίκασε τὸ ἐγχείρημά του, καὶ ἔρριψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια. «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω **E** αὐτόν; Καὶ ἔστησαν» λέγει «αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια». Τοῦ ἐπλήρωσαν τὴν ἀξίαν τοῦ αἵματος ποὺ ἦτο ὑπεράνω πάσης ἀξίας. Διατί, Ἰούδα, λαμβάνεις τριάκοντα ἀργύρια; Ὁ Χριστὸς ἦλθε διὰ νὰ χύση δωρεὰν τὸ αἷμα του χάριν τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου, αἷμα διὰ τὸ ὁποῖον σὺ ἔρχεσαι εἰς συμφωνίας καὶ αἰσχρὰς συναλλαγάς. Διότι ποία συναλλαγὴ θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι αἰσχροτέρα ἀπὸ αὐτήν;

4. «Τότε προσῆλθον οἱ μαθηταί». Τότε· πότε; Ὅταν ἐπραγματοποιήθησαν αὐτά, ὅταν εἶχε προχωρήση ἡ προδοσία, ὅταν ἔχασε τὴν ψυχήν του ὁ Ἰούδας, «Προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγοντες· Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» (Ματθ. 26, 17· 19). Εἶδες μαθητήν; εἶδες μαθητάς. Ἐκεῖνος **382 A** προδίδει τὸν Κύριον. αὐτοὶ ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ Πάσχα. Ἐκεῖνος ἔρχεται εἰς συμφωνίας, αὐτοὶ ἑτοιμάζονται διὰ νὰ περιποιηθοῦν τὸν διδάσκαλον. Κι ἐκεῖνος κι αὐτοὶ ἀπήλαυσαν τὰ ἴδια θαύματα, τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν, τὴν ἰδίαν ἐξουσίαν. Ἀπὸ ποῦ προῆλθεν ἡ μεταβολή; Ἀπὸ τὴν ψυχικὴν διάθεσιν. Αὐτὴ εἰς κάθε τόπον εἶναι αἰτία ὅλων τῶν καλῶν καὶ τῶν κακῶν. «Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» Τὸ βράδυ ἐκεῖνο ἦτο ἡ παραμονή. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Κύριος δὲν εἶχεν οἰκίαν, διὰ τοῦτο οἱ μαθηταὶ τοῦ λέγουν· «Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;». Δὲν ἔχομεν ὡρισμένον κατάλυμα, οὔτε σκηνήν, οὔτε οἰκίαν. Ἂς μάθουν ὅσοι κτίζουν τὰς **B** λαμπρὰς κατοικίας, καὶ τὰς εὐρυχώρους στοὰς καὶ τὰς μεγάλας αὐλάς ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε τόπον νὰ κατακλιθῆ. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἐρωτοῦν οἱ μαθηταί· «Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» Ποῖον Πάσχα; Ὄχι αὐτὸ τὸ ἰδικόν μας, ἀλλὰ τὸ προηγούμενον τὸ ἰουδαϊκόν· διότι ἀκριβῶς ἐκεῖνο προητοίμαζαν οἱ μαθηταί, ἐνῷ αὐτὸ τὸ ἰδικόν μας προετοίμασεν αὐτός. Καὶ ὄχι μόνο τὸ Πάσχα τοῦτο ἐδημιούργησεν, ἀλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ἔγινε Πάσχα. «Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» Τὸ Πάσχα ἐκεῖνο ἦτο ἰουδαϊκὸν **C** καὶ ἤρχισεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἑορτάζει τοῦτο ὁ Χριστός; Διότι ἐτήρησεν ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. Ἐπειδὴ καὶ ὅταν ἐβαπτίζετο ἔλεγεν· «Οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ὑμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην» (Ματθ. 3, 15). Ἦλθα διὰ νὰ ἀπαλλάξω τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν κατάραν τοῦ νόμου· «Ὁ γὰρ Θεὸς τὸν ἑαυτοῦ Υἱὸν ἔπεμψε γεννόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράση» (Γαλατ. 4, 4 - 5), καὶ ἀκυρώση τὴν ἰσχὺν τοῦ νόμου. Διὰ νὰ μὴ

λέγη λοιπὸν κανείς, ὅτι διὰ τοῦτο κατήργησε τὸν νόμον, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν τηρήση ἀπολύτως, λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο πιεστικὸς καὶ βαρὺς καὶ δυσκατόρθωτος, ἀφοῦ πρῶτα ἐτήρησεν ὅλας τὰς διατάξεις του, **D** τότε τὸν κατήργησε. Διὰ τοῦτο καὶ ἑώρτασε τὸ Πάσχα, ἐπειδὴ ἦτο ἐντολὴ τοῦ νόμου ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν ἑορτασμὸν τοῦ Πάσχα. Ἀλλὰ διὰ ποίαν αἰτίαν ὁ νόμος ἐπέβαλε νὰ τρώγουν τὸ Πάσχα; Οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν ἀχάριστοι ἔναντι τοῦ εὐεργέτου των καὶ παρ' ὅλας τὰς εὐεργεσίας ἐλησμόνουν τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δηλαδὴ ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Αἰγύπτου καὶ εἶδαν τὴν θάλασσαν νὰ σχίζεται καὶ νὰ ἐπανενοῦται καὶ μύρια ἄλλα θαύματα, ἔλεγαν· «Ποιήσωμεν ἑαυτοῖς θεούς, οἳ προπορεύσονται ἡμῶν». (Ἔξ. 32, 1). Τί εἶναι αὐτὰ ποὺ λέγεις; Τὰ θαύματα εἶναι πρόσφατα ἀκόμη καὶ ἐλησμόνησες τὸν εὐεργέτην; Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦσαν τόσον ἀσυνείδητοι καὶ ἀχάριστοι, διὰ τῆς καθιερώσεως τῶν ἑορτῶν ἔκαμεν ἀλησμόνητον τὴν ἀνάμνησιν τῶν εὐεργεσιῶν του ὁ Θεός, καὶ ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἔδωσεν ἐντολὴν νὰ προσφέρουν θυσίας κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα. «Ἵνα, ἐὰν σὲ ἐρωτήση», λέγει «ὁ υἱός **E** σου»· Τί εἶναι αὐτὸ τὸ Πάσχα; νὰ τοῦ ἀπαντήσης, ὅτι κάποτε οἱ πρόγονοί μας εἰς τὴν Αἴγυπτον ἔβαψαν τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν των δι' αἵματος ἀμνοῦ, διὰ νὰ μὴ τολμήση ὅταν ἔλθη καὶ ἴδη ὁ ὀλοθρευτὴς ἄγγελος νὰ εἰσέλθη καὶ κτυπήση. Ἦτο λοιπὸν ἡ ἑορτὴ διαρκὴς ὑπενθύμισις τῆς σωτηρίας. Ἀλλὰ μᾶλλον δὲν ὠφελοῦντο τοῦτο μόνο, δηλαδὴ δὲν ἐνεθυμοῦντο τὰς παλαιὰς εὐεργεσίας, ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο μεγαλύτερον, ὅτι προεικόνιζε αὐτὰ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν. Διότι ὁ ἀμνὸς ἐκεῖνος ἦτο πρoτύπωσις ἑνὸς ἄλλου πνευματικοῦ ἀμνοῦ καὶ τὸ πρόβατον προεικόνισις τοῦ πνευματικοῦ προβάτου. Καὶ τὸ μὲν ἕνα ἦτο σκιὰ ἐνῷ τὸ ἄλλο ἀλήθεια. Ὅταν δὲ ἐνεφανίσθη ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἔπαυσεν ἀμέσως νὰ ὑφίσταται ἡ σκιά, διότι ὅταν ὁ ἥλιος ἀνατέλλη ἡ σκιὰ χάνεται. Διὰ τοῦτο βεβαίως **383 A** καὶ πραγματοποιοῦνται εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο Πάσχα· καὶ τὸ Πάσχα ποὺ ἀποτελεῖ τὴν προτύπωσιν καὶ τὸ Πάσχα ποὺ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ ζωγράφοι εἰς τὸν ἴδιον πίνακα χαράσσουν τὰς γραμμὰς καὶ ζωγραφίζουν τὴν σκιάν, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἁπλώνουν ἐπάνω του τὰ πραγματικὰ χρώματα· ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Χριστός. Ἐπὶ τῆς ἰδίας τραπέζης ὑπέγραψε τὸ τυπικὸν καὶ τὸ ἰουδαϊκὸν Πάσχα καὶ τὸ πραγματικὸν προσέθεσε. «Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» Τότε ἦτο καιρὸς τοῦ ἰουδαϊκοῦ Πάσχα, ἀλλὰ ἀφοῦ ἦλθεν ὁ ἥλιος ἂς παύση πλέον νὰ φέγγη ὁ λύχνος καὶ ἀφοῦ ἔφθασεν ἡ ἀλήθεια, ἂς σταματήση νὰ ὑπάρχη ἡ σκιά.

5. Λέγω ταῦτα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, ἐπειδὴ νομίζουν ὅτι ἑορτάζουν τὸ Πάσχα, ἐπειδὴ αἰσχρῶς **B** προβάλλουν ὡς ἐπιχείρημα τὸν ἄζυμον ἄρτον, αὐτοὶ ποὺ παρέμειναν σκληροκάρδιοι. Πές μου, Ἰουδαῖε, κατὰ ποῖον τρόπον ἑορτάζεις τὸ Πάσχα; Κατεστράφη ὁλοσχερῶς ὁ ναός, ἐκρημνίσθη ὁ βωμός, ἐβεβηλώθησαν τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων, κατηργήθη κάθε εἴδους θυσία. Λοιπὸν διατὶ ἐπιχειρεῖτε νὰ κάμνετε τὰς παρανόμους αὐτὰς πράξεις; Ἠχμαλωτίσθητε κάποτε εἰς τὴν Βαβυλῶνα καὶ αὐτοὶ ποὺ σᾶς ἠχμαλώτισαν ἔλεγαν· «Ἄσατε ἡμῖν ἐκ τῶν ᾠδῶν Σιών» (Ψαλμ. 136, 3)· καὶ ἠρνήθητε. Καὶ διὰ νὰ δείξῃ αὐτὰ ὁ Δαυΐδ ἔλεγεν· «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν» καὶ ἐκλαύσαμεν· ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν» (Ψαλμ. 136, 1 - 2)· δηλαδὴ τὸ ψαλτήριον, **C** τὴν κιθάραν, τὴν λύραν καὶ τὰ ὑπόλοιπα ὄργανα. Ὅλα αὐτὰ λοιπὸν ἐχρησιμοποιοῦντο τὴν παλαιὰν ἐποχὴν καὶ δι᾽ αὐτῶν ἔψαλλον τοὺς ψαλμούς των. Καὶ ὅταν ἠχμαλωτίσθησαν τὰ ἔλαβαν μαζί των ὄχι διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐνθυμῶνται τὴν ζωὴν τῆς πατρίδος των. Διότι λέγει· «Ἐκεῖ ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς λόγους ᾠδῶν» (Ψαλμ. 136, 3). Καὶ ἀπηντήσαμεν· «Πῶς ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;» Τί λέγετε; Δὲν ψάλλετε εἰς ξένην χώραν τὸν ὕμνον εἰς τὸν Κύριον, καὶ ἑορτάζετε εἰς αὐτὴν τὸ Πάσχα του; Βλέπετε τὴν ἀχαριστίαν καὶ τὴν παρανομίαν; Ὅταν τοὺς ἐπίεζαν οἱ ἐχθροί, δὲν ἐπεχείρουν οὔτε ὕμνον νὰ ψάλλουν εἰς τὴν ξένην χώραν, τώρα ὅμως μόνοι των χωρὶς νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ ἢ νὰ τοὺς πιέζῃ κανείς, **D** ἀντιστρατεύονται κατὰ τοῦ Θεοῦ. Βλέπεις πόσην ἁμαρτίαν ὑποκρύπτουν τὰ ἄζυμα; Πόσην παρανομίαν περιέχει ἡ ἑορτή; Πῶς δὲν εἶναι ἰουδαϊκὴ ἑορτὴ τὸ Πάσχα; Κάποτε ὑπῆρχεν ἰουδαϊκὸν Πάσχα, ἀλλὰ τώρα κατηργήθη, καὶ ἀντὶ ἐκείνου ἔχομεν τὸ πνευματικὸν Πάσχα ποὺ μᾶς παρέδωσε τότε ὁ Χριστός. Ἐνῷ λοιπόν, ἔτρωγαν καὶ ἔπινον, λέγει, ἀφοῦ ἔλαβε τὸν ἄρτον καὶ τὸν ἐτεμάχισεν εἶπε· «Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» (Ματθ. 26, 26). Αὐτοὶ ποὺ ἔχουν μυηθῆ καὶ μετέχουν εἰς τὸ μυστήριον γνωρίζουν τὰ λεγόμενα. Καὶ κατόπιν ἀφοῦ ἔλαβε τὸ ποτήριον, εἶπε· «Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» (Ματθ. 26, 28). Καὶ ἦτο παρὼν καὶ ὁ Ἰούδας τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἔλεγε τοὺς λόγους τούτους ὁ Χριστός. Αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμα ποὺ ἐπώλησες, Ἰούδα, ἀντὶ τριάκοντα ἀργυρίων. Αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα, **E** διὰ τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἐπραγματοποίεις τὰς αἰσχρὰς συμφωνίας μετὰ τῶν ἀχαρίστων Φαρισαίων. Ὢ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ, καὶ πόσον

ἀσύλληπτος ἡ παραφροσύνη καὶ ἡ μανία τοῦ Ἰούδα. Διότι αὐτὸς μὲν ἐπώλησε τὸν Χριστὸν ἀντὶ τριάκοντα ἀργυρίων, ἐνῷ ὁ Χριστὸς κατόπιν τοῦ γεγονότος τούτου δὲν ἠρνήθη νὰ προσφέρῃ τὸ αἷμα τοῦτο, ποὺ ἐπωλήθη πρὸς συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν ἐκείνου ποὺ τὸ ἐπώλησεν, ἐὰν βεβαίως τὸ ἐπεθύμει. Πράγματι ἦτο παρὼν ὁ Ἰούδας καὶ συμμετεῖχε εἰς τὴν ἱερὰν ἐκείνην τράπεζαν. Καθὼς λοιπὸν ἔπλυνε τοὺς πόδας του μετὰ τῶν ἄλλων μαθητῶν, ἔτσι καὶ ἐκεῖνος συμμετεῖχεν εἰς τὴν ἱερὰν τράπεζαν, διὰ νὰ μὴ ἔχῃ καμμίαν δικαιολογίαν, ἐὰν συνέχιζε νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὴν πονηρὰν πρᾶξιν του.
384 **A** Ὁ Χριστὸς τοῦ ἐφανέρωσε καὶ τοῦ προσέφερεν ὅλην τὴν ἀγάπην του, ἀλλ᾽ ἐκεῖνος ἐπέμεινε νὰ διατηρῇ τὴν κακόβουλον σκέψιν του.

6. Ἀλλ᾽ εἶναι καιρὸς πλέον νὰ προσέλθωμεν εἰς τὴν φρικτὴν ταύτην τράπεζαν. Ὅλοι λοιπὸν ἂς πλησιάσωμεν μὲ τὴν ἁρμόζουσαν σύνεσιν καὶ προσοχήν, καὶ κανεὶς νὰ μὴ συμπεριφερθῇ πλέον καθὼς ὁ Ἰούδας. Κανεὶς νὰ μὴ ἔχῃ πονηρίαν, κανεὶς δηλητήριον εἰς τοὺς λόγους του, οὔτε ἄλλα νὰ λέγῃ διὰ τοῦ στόματος καὶ ἄλλα νὰ ἔχῃ εἰς τὴν σκέψιν του. Ἐνώπιόν μας εὑρίσκεται ὁ Χριστός, ἐκεῖνος ποὺ ἐστόλισε τὴν τράπεζαν ἐκείνην ὁ ἴδιος καὶ τώρα τὴν στολίζει. Διότι δὲν εἶναι ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ μεταβάλλει τὰ **B** προσφερόμενα δῶρα εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλ᾽ ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ποὺ ἐσταυρώθη δι᾽ ἡμᾶς. Ἵσταται ὁ ἱερεὺς συμφώνως πρὸς τὸν τύπον καὶ ἀπαγγέλλει ἐκεῖνα τὰ λόγια, ἐνῷ τὴν μεταβολὴν ἐνεργοῦν ἡ δύναμις καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. «Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα», λέγει. Αὐτὰ τὰ λόγια μεταβάλλουν τὰ προσφερόμενα δῶρα· καὶ ὅπως ἡ φωνὴ ἐκείνη ποὺ λέγει· «Αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν» (Γεν. 1, 28), ἐλέχθη διὰ μίαν μόνην φοράν, ἀλλὰ διαρκῶς πραγματοποιεῖ μὲ τὸ νὰ δίδῃ δύναμιν εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος νὰ ἀποκτᾷ τέκνα, ἔτσι καὶ οἱ λόγοι αὐτοί, ἐνῷ μίαν φορὰν ἐλέχθησαν, εἰς ἑκάστην θείαν εὐχαριστίαν εἰς τοὺς ναοὺς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς του μέχρι σήμερον καὶ μέχρι τὴν δευτέραν **C** παρουσίαν του, πραγματοποιοῦν τὴν ὁλοκλήρωσιν τῆς θυσίας.

Κανεὶς λοιπὸν ἂς μὴ εἶναι δόλιος καὶ πλήρης πονηρίας, οὔτε νὰ ἔχῃ εἰς τὴν σκέψιν του δηλητήριον, διὰ νὰ μὴ μεταλαμβάνῃ ἀναξίως εἰς τιμωρίαν. Διότι τότε, μετὰ τὴν μετάληψιν, ἐκυρίευσε τὸν Ἰούδαν ὁ διάβολος, ὄχι διὰ νὰ περιφρονήσῃ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, ἀλλὰ διὰ νὰ περιφρονήσῃ τὸν Ἰούδαν διὰ τὴν ἀναισχυντίαν του, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ διάβολος εἰσέρχεται καὶ ἐξουσιάζει, καθὼς τότε τὸν Ἰούδα, αὐτοὺς ποὺ ἀναξίως μετέχουν τῶν θείων μυστηρίων. Διότι αἱ τιμαὶ ἀποδίδονται εἰς ἐκείνους ποὺ εἶναι ἄξιοι, ἐκείνους

ὅμως πού τὰς ἀπολαμβάνουν D ἀναξίως ὁδηγοῦν εἰς μεγάλην τιμωρίαν. Καὶ δὲν τὰ λέγω αὐτὰ διὰ νὰ σᾶς φοβήσω, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς προφυλάξω. Κανεὶς λοιπὸν ἂς μὴ γίνῃ Ἰούδας, κανεὶς ἂς μὴ προσέλθῃ μὲ τὸ δηλητήριο τῆς πονηρίας ἐντός του. Διότι ἡ θεία εὐχαριστία εἶναι πνευματικὴ τροφὴ καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἡ σωματικὴ τροφὴ ὀξύνει περισσότερον τὴν ἀσθένειαν, ὅταν εἰσέλθῃ εἰς στόμαχον πλήρη βλαβερῶν ὑγρῶν, ὄχι βεβαίως ἕνεκα ἀκαταλληλότητος τῆς τροφῆς, ἀλλ' ἕνεκα τῆς στομαχικῆς ἀσθενείας, ἔτσι συνήθως συμβαίνει καὶ εἰς τὰ πνευματικὰ μυστήρια. Διότι καὶ αὐτὰ ὅταν εἰσέλθουν εἰς μίαν ψυχήν, πού εἶναι πλήρης κακίας τὴν καταστρέφουν καὶ τὴν διαφθείρουν ἀκόμη περισσότερον, ὄχι ἕνεκα ἀκαταλληλότητός των, ἀλλ' ἕνεκα ἀσθενείας E τῆς ψυχῆς πού τὰ ἐδέχθη. Κανεὶς λοιπὸν ἂς μὴ ἔχῃ ἐντός του πονηρὰς σκέψεις, ἀλλὰ ὅλοι ἂς καθαρίσωμεν τὴν διάνοιάν μας, διότι προσερχόμεθα διὰ νὰ συμμετάσχωμεν εἰς καθαρὰν θυσίαν. Ἂς κάμωμεν ἁγίαν τὴν ψυχήν μας διότι τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ἐντὸς μιᾶς μόνης ἡμέρας. Πῶς καὶ μὲ ποῖον τρόπον, Ἐὰν ἔχῃς κάτι κατὰ τοῦ ἐχθροῦ σου, ἐκρίζωσε τὴν ὀργήν, θεράπευσε τὴν πληγήν, διάλυσε τὴν ἐχθρότητα διὰ νὰ θεραπευθῇς ἀπὸ τὴν θείαν εὐχαριστίαν, ἐπειδὴ προσεγγίζεις εἰς φρικτὴν καὶ ἁγίαν θυσίαν. Νὰ σεβασθῇς τὴν σημασίαν τῆς προσφορᾶς αὐτῆς. Ἐνώπιόν σου εὑρίσκεται ἐσφαγμένος ὁ Χριστός. Καὶ διὰ ποῖον ἐσφάγη, καὶ διατί; Διὰ νὰ προσφέρῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὰ οὐράνια καὶ ἐπίγεια πλάσματά του, διὰ νὰ σὲ κάμῃ φίλον τῶν ἀγγέλων, νὰ σὲ συμφιλιώσῃ μετὰ τοῦ παντοκράτορος Θεοῦ, διὰ νὰ σὲ καταστήσῃ φίλον του ἐνῷ ἤσουν ἐχθρὸς 385 A καὶ ἀντίπαλός του. Ἐκεῖνος προσέφερε τὴν ψυχήν χάριν αὐτῶν πού τὸν ἐμίσουν, καὶ σὺ ἐξακολουθεῖς νὰ μισῇς τὸν συνάνθρωπόν σου; Πῶς λοιπὸν δύνασαι νὰ βαδίσῃς πρὸς τὴν τράπεζαν τῆς εἰρήνης; Διότι ἐνῷ ἐκεῖνος δὲν ἠρνήθη νὰ ἀποθάνῃ δι' ἐσέ, σὺ ἀρνεῖσαι νὰ παύσῃς νὰ μισῇς τὸν συνάνθρωπόν σου; Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ σοῦ συγχωρηθοῦν ὅλα αὐτά; Μὲ ἐξηπάτησε, λέγει, καὶ μὲ ἐξεμεταλλεύθη ὑπερβολικῶς. Καὶ τί εἶναι αὐτό; Ὑλικὴ πάντως ἡ ζημία, διότι ποτὲ δὲν σὲ ἔβλαψεν ὅπως ἀκριβῶς τὸν Χριστὸν ὁ Ἰούδας, ἀλλ' ὅμως καὶ τὸ ἴδιο τὸ αἷμα πού ἔχυσε τὸ προσέφερε διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκείνων πού ἔγιναν αἰτία νὰ χυθῇ. Τί ἔχεις νὰ εἴπῃς ἴσης ἀξίας πρὸς αὐτό;

Ἐὰν δὲν συγχωρήσῃς τὸν ἐχθρόν σου, δὲν B διαπράττεις κατ' αὐτοῦ ἀδίκημα, ἀλλὰ κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου. Διότι ἐνῷ ἐκεῖνον ἀδίκησες πολλάκις εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, εἰς τὸν ἑαυτόν σου ἐστέρησες τὴν δυνατότητα συγχωρήσεως κατὰ τὴν ἀπολογίαν εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν. Ὁ Θεὸς τίποτε

δὲν μισεῖ τόσον, ὅσον τὸν μνησίκακον ἄνθρωπον, τὴν καρδίαν πού μισεῖ καὶ τὴν ψυχὴν πού φλέγεται ἀπὸ πάθη. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει· «Ὅταν προσφέρῃς τὸ δῶρον σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ἄνω παρεστὼς ἐπὶ τῷ θυσιαστηρίῳ, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἀπελθὼν διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε πρόσφερε τὸ δῶρόν σου» (Ματθ. 5, 23 - 24). Τί λέγεις νὰ ἀφήσω τὸ δῶρόν μου; Ναὶ λέγει. Διότι χάριν τῆς εἰρήνης μὲ τὸν ἀδελφόν C σου ἔγινε ἡ θυσία αὐτή. Ἐὰν λοιπὸν διὰ τὴν εἰρήνην μὲ τὸν ἀδελφόν σου ἔγινεν ἡ θυσία καὶ σὺ δὲν εἰρηνεύεις, κακῶς συμμετέχεις εἰς τὴν θυσίαν. Διότι εἰς τίποτε δὲν ὠφελεῖ ἡ συμμετοχή σου. Κατ' ἀρχὴν λοιπὸν κάμε ἐκεῖνο διὰ τὸ ὁποῖον ἐπραγματοποιήθη ἡ θυσία καὶ τότε θὰ συμμετάσχῃς ἀξίως εἰς αὐτήν. Δι' αὐτὸ κατέβη εἰς τὴν γῆν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ συμφιλιώσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος μετὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὄχι ἁπλῶς δι' αὐτὸ καὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ καταστήσῃ μετόχους τοῦ ὀνόματός του, ὅσους ἐξ ἡμῶν πράττουν ταῦτα. Διότι λέγει· «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται» (Ματθ. 5, 9).

Αὐτὸ λοιπὸν πού ἔκαμεν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ὁ μονογενής, κάμε καὶ σὺ ἀνθρωπίνως καὶ πρόσφερε εἰς τὸν ἑαυτόν σου καὶ τοὺς ἄλλους εἰρήνην. Διὰ D τοῦτο καὶ σὲ ὀνομάζει υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐσὲ τὸν εἰρηνοποιόν, διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς θυσίας δὲν ὑπενθυμίζει οὐδεμίαν ἄλλην ἐντολήν, παρὰ τὴν ἐντολὴν τῆς συμφιλιώσεως μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐπιδεικνύων ὅτι τοῦτο εἶναι τὸ σπουδαιότερον πάντων. Θὰ ἤθελα νὰ συνεχίσω τὴν ὁμιλίαν, ἀλλ' εἶναι ἀρκετά, ὅσα ἐλέχθησαν, δι' ἐκείνους πού προσέχουν, ἐὰν δὲν τὰ λησμονοῦν. Νὰ ἐνθυμούμεθα λοιπὸν πάντοτε τὰ λόγια αὐτά, ἀγαπητοί, καὶ τοὺς ἁγνοὺς ἐναγκαλισμοὺς καὶ τὸν φοβερὸν ἀσπασμὸν πού ἀνταλλάσσωμεν μεταξύ μας. Διότι τοῦτο συνδέει τὰς σκέψεις μας καὶ μᾶς μεταβάλλει ὅλους εἰς ἓν σῶμα, ἀκριβῶς ἐπειδὴ μετέχομεν ὅλοι εἰς ἓν σῶμα. Εἰς ἓν σῶμα λοιπὸν ἂς ἑνωθῶμεν, ὄχι βεβαίως σωματικῶς, ἀλλὰ ψυχικῶς E διὰ τοῦ συνδέσμου τῆς ἀγάπης. Ἔτσι θὰ ἠμπορέσωμεν ἀξίως νὰ συμμετάσχωμεν εἰς τὴν τράπεζαν πού εὑρίσκεται ἐνώπιόν μας. Διότι ἐὰν ἔχωμεν χιλιάδας ἀγαθὰς πράξεις καὶ εἴμεθα μνησίκακοι, ὅλα ἀποβαίνουν ἄσκοπα καὶ μάταια, καὶ τίποτε ἐκ τούτων δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ χρησιμοποιήσωμεν προκειμένου νὰ σωθῶμεν. Γνωρίζοντες λοιπὸν ταῦτα, ἂς ἀφήσωμεν νὰ διαλυθῇ παντὸς εἴδους ὀργή, καὶ ἀφοῦ καθαρίσωμεν τὰς συνειδήσεις μας, μὲ πραΰτητα καὶ πλήρη ἀγάπη, ἂς προσέλθωμεν εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ δύναμις, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΔΟΣΙΑΝ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑ Β΄

ΕΙΣ ΤΟ ΘΕΙΟΝ ΚΑΙ ΜΥΣΤΙΚΟΝ ΔΕΙΠΝΟΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑ, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ, ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΩΣ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΙΜΕΘΑ ΜΝΗΣΙΚΑΚΟΙ. ΕΞΕΦΩΝΗΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΝ ΠΕΜΠΤΗΝ.

I. **386 A** Ἐσκέφθην, ἀγαπητοί, νὰ ἀναψηλαφήσω καὶ πάλιν τὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸν Πατριάρχην Ἀβραάμ, καὶ ἐξ ἀφορμῆς τούτων νὰ σᾶς προσφέρω πνευματικὴν τράπεζαν, ἀλλ᾿ ἡ ἀγνωμοσύνη τοῦ προδότου ὁδηγεῖ τὴν γλῶσσαν μου πρὸς τὰ γεγονότα ποὺ ἀναφέρονται εἰς αὐτὸν καὶ ἡ ἐπικαιρότης τῆς σημερινῆς ἡμέρας μᾶς ἐξωθεῖ νὰ ὁμιλήσωμεν διὰ τὴν παραφροσύνην καὶ τὴν τόλμην του. Διότι σήμερον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς παρεδόθη ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ του εἰς χεῖρας τῶν Ἰουδαίων. Σὺ ποὺ ἀκούεις τοῦτο, ἀγαπητέ, μὴ σκυθρωπάσῃς, μήτε νὰ λυπηθῇς, ἐπειδὴ παρεδόθη ὁ Κύριος, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ ἀναστενάξῃς καὶ νὰ δακρύσῃς, **B** ὄχι βεβαίως διὰ τὸν Ἰησοῦν ποὺ παρεδόθη, ἀλλὰ διὰ τὸν Ἰούδαν ποὺ τὸν παρέδωκε. Ἐπειδὴ ὁ μὲν Ἰησοῦς ἐνῷ ἐπροδόθη ἔσωσε τὴν οἰκουμένην, ὁ δὲ προδότης Ἰούδας ἔχασε τὴν ψυχήν του. Καὶ ὁ μὲν Ἰησοῦς ποὺ ἐπροδόθη εὑρίσκεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Πατρός του, ὁ δὲ προδότης Ἰούδας εὑρίσκεται εἰς τὸν ᾅδην καὶ ἀναμένει τὴν ἀναπόφευκτον καὶ αἰωνίαν τιμωρίαν. Δι᾿ αὐτὸν τὸν λόγον ἀναστέναξε καὶ δάκρυσε, ἀγαπητέ, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδάκρυσε καὶ ἐταράχθη ὅταν ἀντίκρυσε τὸν Ἰούδα· «Ἰδὼν γὰρ αὐτόν», λέγει, «ἐταράχθη καὶ εἶπεν· Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με» (Ἰω. 13, 21) καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐταράχθη; Διότι ἐσκέπτετο ὅτι μετὰ τόσον μεγάλην διδασκαλίαν, μετὰ τὰς τόσας πολλὰς συμβουλάς, εἰς ποῖον κρημνὸν κατηυθύνετο νὰ πέσῃ ὁ Ἰούδας καὶ δὲν τὸ ἀντελαμβάνετο. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔβλεπεν ὁ Κύριος τὴν παραφροσύνην **C** τοῦ μαθητοῦ του καὶ τὸν ἐλυπήθη, ἐταράχθη καὶ ἐδάκρυσεν. Αὐτὸ λοιπὸν οἱ εὐαγγελισταὶ μνημονεύουν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ διὰ νὰ πιστοποιήσουν τὴν ἀλήθειαν τῆς θείας οἰκονομίας.

Ἐταράχθη λοιπὸν ὁ Κύριος ὅταν εἶδε τὴν ὑπερβολικὴν

ἀγνωμοσύνην τοῦ μαθητοῦ του καὶ μᾶς διδάσκει νὰ θρηνῶμεν ἐκείνους ποὺ πράττουν τὸ κακὸν καὶ ὄχι ἐκείνους ποὺ πάσχουν ἐκ τούτου. Διότι αὐτοὶ ποὺ πάσχουν ἀδίκως ἐκ τοῦ κακοῦ, εἶναι μᾶλλον ἄξιοι μακαρισμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγε· «Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 5, 10). Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ἔδειξεν ὅτι εἶναι μέγα τὸ κέρδος αὐτῶν ποὺ πάσχουν κακῶς. Πρόσεξε εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν τὴν ἀναπόφευκτον τιμωρίαν αὐτῶν **D** ποὺ διαπράττουν τὸ κακόν· ἄκουσε τοὺς λόγους τοῦ μακαρίου Παύλου· «Ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, μιμηταὶ ἐγενήθητε τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν Κύριον ἀποκτεινάντων Ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ κωλυόντων ἡμᾶς», λέγει, «τοῖς ἔθνεσι λαλῆσαι, ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας· ἔφθασε δὲ ἐπ᾿ αὐτοὺς ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ εἰς τέλος» (Α΄ Θεσσ. 2, 14-16). Εἶδες, ὅτι εἶναι ὀρθὸν νὰ θρηνῶμεν καὶ νὰ ὀδυρώμεθα **E** περισσότερον δι᾿ ἐκείνους ποὺ διαπράττουν τὸ κακόν; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ φιλάνθρωπος Κύριος ὅταν εἶδε τὴν τολμηρὰν ἐνέργειαν τοῦ μαθητοῦ, ἐταράχθη καὶ ἐδάκρυσεν, ἐπιδεικνύων δι᾿ αὐτοῦ τοῦ τρόπου **387 A** τὴν συμπάθειαν πρὸς τὸν μαθητήν του. Καὶ ἀπέδειξε τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας του, διότι καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς προδοσίας δὲν ἔπαυσε νὰ σκέπτεται τρόπους διὰ τὴν διόρθωσιν τοῦ μαθητοῦ του. Διὰ τοῦτο λοιπὸν πρέπει νὰ δακρύσῃς πικρῶς καὶ νὰ ἀναστενάξῃς περισσότερον, ἐπειδὴ καὶ ὁ Κύριος ἐστενοχωρήθη δι᾿ αὐτόν· διότι λέγει· «Ἐταράχθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν· Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με» (Ἰω. 13, 21). Ὢ, πόσον μεγάλη εἶναι ἡ εὐσπλαγχνία, καὶ πόσον ἄπειρος ἡ φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου! Αὐτὸς ποὺ ἐπροδόθη ὑπέφερε διὰ τὸν προδότην του. Διότι ὅταν τὸν εἶδε νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν πονηρὰν πρᾶξίν του, «Ἐταράχθη καὶ εἶπεν· Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με». Σκέψου, πόση εἶναι ἡ ἀνοχή! πόση ἡ φιλανθρωπία! Πόσον λυπεῖται διὰ τὸν ἀχάριστον, καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι εἶναι ἀδιάντροπος, ἀλλὰ διὰ νὰ τοῦ προσφέρῃ κάποιαν ἀφορμὴν νὰ μετανοήσῃ διὰ τὴν παραφροσύνην του κάμει ὥστε νὰ αἰσθανθοῦν ὅλοι **B** οἱ μαθηταὶ δειλίαν καὶ ἀγωνίαν! Ὅταν ὅμως ἡ ψυχὴ γίνῃ ἀσυγκίνητος, ἀρνεῖται νὰ δεχθῇ τὸν σπόρον τῆς εὐσεβείας καὶ προτροπὰς ἢ συμβουλάς, ἀλλὰ τυφλὴ ἐκ τῶν παθῶν ἀπομακρύνεται πρὸς τὸν κρημνόν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰούδας οὐδόλως ὠφελήθη ἐκ τῆς ἄκρας μακροθυμίας τοῦ Κυρίου. «Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με» λέγει. Διατί ἐταράχθη καὶ ἐστενοχωρήθη; Διὰ νὰ ἀποδείξῃ συγχρόνως τὴν μεγάλην

του στοργὴν καὶ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ ὅτι περισσότερον πρέπει νὰ θρηνῶμεν ἐκείνους ποὺ διαπράττουν τὸ κακὸν κατὰ τοῦ πλησίον των. Ἐπειδὴ αὐτοὶ προκαλοῦν ἐναντίον των τὴν θείαν ὀργήν. Καὶ εἶναι ὀρθὸν γενικῶς νὰ θρηνῶμεν ὄχι αὐτὸν ποὺ ὑποφέρει ἀδίκως ἀλλ' ἐκεῖνον ποὺ **C** διαπράττει τὸ κακόν. Διότι τὸ νὰ ὑποφέρωμεν ἀδίκως γίνεται αἰτία νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐνῷ τὸ νὰ διαπράξωμεν εἰς κάποιον τὸ κακὸν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν τιμωρίαν εἰς τὴν κόλασιν. Διότι λέγει· «Μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης» (Ματθ. 5, 10). Βλέπεις, πῶς τὸ νὰ ὑποφέρωμεν ἔχει ὡς μισθὸν καὶ ἀμοιβὴν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Ἄκουσε τώρα κατὰ ποῖον τρόπον καὶ ἡ κακὴ πρᾶξις ἐπιφέρει τὴν κόλασιν καὶ τὴν τιμωρίαν εἰς αὐτήν. Διότι ὅταν ὁ Παῦλος εἶπεν διὰ τοὺς Ἰουδαίους ὅτι ἐθανάτωσαν τὸν Κύριον καὶ κατεδίωξαν τοὺς προφήτας, προσέθεσεν· «Ὧν τὸ τέλος ἐστὶ **D** κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν» (Β΄ Κορ. 12, 15). Εἶδες πῶς ἐκεῖνοι ποὺ διώκονται λαμβάνουν ὡς ἀμοιβὴν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἐνῷ οἱ διῶκται ἐπισύρουν ἐπάνω τους τὴν θείαν ὀργήν;

Ἀπευθύνω αὐτὰ πρὸς τὴν ἀγάπην σας ὄχι χωρὶς λόγον, ἀλλὰ διὰ νὰ διδαχθῶμεν νὰ μὴ ὀργιζώμεθα κατὰ τῶν ἐχθρῶν μας, καὶ μᾶλλον νὰ τοὺς εὐεργετοῦμεν καὶ νὰ κλαίωμεν καὶ νὰ πονῶμεν δι' αὐτούς. Διότι ἐκεῖνοι εἶναι ποὺ ὑποφέρουν, δηλαδὴ αὐτοὶ ποὺ μᾶς μισοῦν ἀδίκως. Ἂν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον προετοιμάσωμεν τὴν ψυχήν μας, νὰ μὴ ὀργίζεται, ἀλλὰ νὰ ὑποφέρῃ δι' αὐτούς, θὰ δυνηθῶμεν συμφώνως πρὸς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου νὰ προσευχώμεθα δι' αὐτοὺς καὶ νὰ ἑλκύσωμεν ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος πλουσίαν τὴν ἐξ οὐρανοῦ εὔνοιαν. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἶναι ἡ τετάρτη κατὰ σειρὰν ἡμέρα ποὺ σᾶς ὁμιλῶ **E** περὶ προσευχῆς χάριν τῶν ἐχθρῶν, ὥστε διὰ τῆς συνεχιζομένης προτροπῆς νὰ ἐμπεδωθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς διδασκαλίας καὶ νὰ ριζώσῃ εἰς τὰς ψυχάς σας. Διὰ τοῦτο συνεχῶς σᾶς ἀπευθύνω λόγους, διὰ νὰ ὑποχωρήσῃ τὸ ἀπόστημα τῆς ὀργῆς, νὰ κατέλθῃ ὁ πυρετὸς καὶ νὰ ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ὀργὴν αὐτὸς ποὺ προσέρχεται διὰ νὰ προσευχηθῇ. Διότι ὁ Χριστὸς δὲν προτρέπει ταῦτα μόνον χάριν τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ καὶ χάριν ἡμῶν τῶν ἰδίων ποὺ συγχωροῦμεν τὰς ἁμαρτίας ἐκείνων. Ἐπειδὴ λαμβάνεις **388 A** πολὺ περισσότερα ἀπ' ὅσα ζημιώνεις, ὅταν συγχωρῇς τὴν ὀργὴν εἰς τὸν ἐχθρόν. Θὰ διερωτᾶτο ὅμως κάποιος· κατὰ ποῖον τρόπον λαμβάνω περισσότερα; Πρόσεξε ἰδιαιτέρως. Ἐὰν συγχωρῇς εἰς τὸν ἐχθρόν σου τὰ ἁμαρτήματα, θὰ σοῦ συγχωρηθοῦν καὶ τὰ ἁμαρτήματα ποὺ ἔκαμες εἰς τὸν Κύριον. Ἐκεῖνα εἶναι ἀθεράπευτα καὶ ἀσυγχώρητα, ἐνῷ αὐτὰ περιέχουν πολλὰς ἐλ-

πίδας καὶ συγχώρησιν. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Ἠλὶ εἰς τοὺς υἱούς του· «Ἐὰν ἁμαρτὼν ἁμάρτῃ ἄνθρωπος εἰς ἄνθρωπον, ὁ ἱερεὺς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ· ἐὰν δὲ εἰς τὸν Θεὸν ἁμάρτῃ, τίς προσεύξεται περὶ αὐτοῦ;» (Α΄ Βασ. 2, 25). Ἡ ἁμαρτία συνεπῶς ἀποτελεῖ μέγα τραῦμα, ποὺ δὲν θεραπεύεται οὔτε μὲ προσευχήν. Καὶ ἐνῷ τὸ ἁμάρτημα τοῦτο δὲν θεραπεύεται μὲ προσευχὴν συγχωρεῖται ἀμέσως μόλις κάποιος συγχωρήσει τὰς ἁμαρτίας **B** τοῦ ἐχθροῦ του. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τὰς κατὰ τοῦ Κυρίου ἁμαρτίας ὠνόμασε μύρια τάλαντα, ἐνῷ τὰς κατὰ τοῦ πλησίον δηνάρια ἑκατόν, ποὺ ἐὰν χαρίσῃς θὰ σοῦ χαρισθοῦν τὰ μύρια τάλαντα.

2. Περὶ τῆς προσευχῆς λοιπὸν εἴπαμεν ἀρκετά. Ἐὰν ὅμως προτιμᾶτε, ἂς ἐπανέλθωμεν εἰς τὰ σχετικὰ μὲ τὴν προδοσίαν, ποὺ προηγουμένως ἐν ὀλίγοις ἀναφέραμεν καὶ ἂς ἴδωμεν κατὰ ποῖον τρόπον παρεδόθη ὁ Κύριός μας. Διὰ νὰ ἔχωμεν δὲ ὁλοκληρωμένην ἀντίληψιν τῆς ὅλης παραφροσύνης τοῦ προδότου, καὶ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ἀχαριστίαν τοῦ μαθητοῦ καὶ τὴν ἀσύλληπτον φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, ἂς ἀκούσωμεν κατὰ ποῖον τρόπον μᾶς διηγεῖται ὁ εὐαγγελιστὴς **C** τὴν φρικτὴν ἐνέργειαν· «Τότε», λέγει, «πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, Ἰούδας ὁ λεγόμενος Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, εἶπεν αὐτοῖς· Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» (Ματθ. 26, 14 - 15). Τὰ λόγια αὐτὰ φαίνεται ὅτι εἶναι ἀπολύτως σαφῆ καὶ δὲν ὑποκρύπτουν τίποτε. Ἀλλ' ἂν ἐξετάσῃ κάποιος μετὰ προσοχῆς ἓν ἕκαστον τῶν λεχθέντων, θὰ διαπιστώσῃ πολλὰ σπουδαῖα καὶ βαθύτατα νοήματα. Καὶ κατ' ἀρχὴν ὁ καιρός. Διότι δὲν τὸν ἐπισημαίνει ὁ εὐαγγελιστὴς χωρὶς λόγον· ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ἁπλῶς «πορευθεὶς» ἀλλὰ προσέθεσε, «τότε πορευθείς». Τότε· πότε; Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἐπισημαίνει τὸν χρόνον; Ἀλλὰ τὸ γεγονὸς τῆς ὑπομνήσεως τοῦ χρόνου ἐκ μέρους τοῦ εὐαγγελιστοῦ δὲν στερεῖται σημασίας, ἀφοῦ ὁμιλεῖ κατόπιν φωτισμοῦ τοῦ ἁγίου **D** Πνεύματος, ἐφ' ὅσον δὲ ὁμιλεῖ ἔτσι, δὲν ὁμιλεῖ τυχαίως καὶ ἀσκόπως.

Τί σημαίνει λοιπὸν τὸ «τότε»; Πρὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου, πρὸ τῆς συγκεκριμένης ὥρας ἐπλησίασε κάποια κόρη, ποὺ ἐκράτει δοχεῖον ἐξ ἀλαβάστρου πλῆρες μύρου καὶ ἔχυσε τὸ μύρον ἐκεῖνο εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Κυρίου. Ἐπέδειξε μεγάλην πίστιν ἡ γυναίκα ἐκείνη καὶ πολλὴν περιποίησιν. Ἐπέδειξε πολλὴν ταπείνωσιν καὶ εὐλάβειαν. Μετεστράφη ἐκ τῆς προηγουμένης της ζωῆς καὶ κατέστη καλυτέρα καὶ πλέον σώφρων. Ὅταν δὲ ἡ πόρνη μετενόησεν, ὅταν ἐπίστευσεν εἰς τὸν Κύριον, τότε ὁ μαθητὴς παρέδωσε τὸν διδάσκαλον. «Τότε» πότε; Ὅταν ἐπλησίασεν ἡ πόρνη καὶ ἔχυσε τὸ μύρον εἰς

τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοὺς ἐσκούπισε μὲ τὰς τρίχας E τῆς κεφαλῆς της, καὶ ἐξεδήλωνε πολλὴν φροντίδα, ὅταν διὰ τῆς ἐξομολογήσεώς της ἐκείνης ἐξηφάνισε τὰ ἁμαρτήματα, ποὺ διέπραξε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς της. Τότε λοιπόν, ὅταν εἶδεν ἐκείνην νὰ ἐπιδεικνύῃ τόσον ζωηρὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὸν διδάσκαλον, τότε ἀκριβῶς ἔσπευσεν αὐτὸς νὰ διαπράξῃ τὴν παράνομον προδοσίαν. Καὶ ἐκείνη μὲν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἁμαρτίας ἀνῆλθεν εἰς τὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ, ἐνῷ αὐτὸς μετὰ τόσα θαύματα καὶ ἀποδείξεις, μετὰ τόσην διδασκαλίαν, μετὰ τὴν ἀνέκφραστον ἐπιείκειαν κατέπεσεν εἰς τὰ κατάβαθα τοῦ Ταρτάρου.[3] Τόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ἡ ἀδιαφορία καὶ ἡ διεφθαρμένη 389 A ἐπιθυμία. Διὰ τοῦτο ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος· «Ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ» (Α' Κορ. 10, 12) καὶ ὁ προφήτης παλαιότερον διεκήρυττε· «Μὴ ὁ πίπτων οὐκ ἀνίσταται; ἢ ὁ ἀποστρέφων οὐκ ἐπιστρέφει;» (Ἱερ. 8, 4), διὰ νὰ μὴ ἔχῃ ὑπερβολικὸν θάρρος αὐτὸς ποὺ ἵσταται ὀρθός, ἀλλὰ διαρκῆ ἀγωνίαν, καὶ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὴν ἀπόγνωσιν αὐτὸς ποὺ ἤδη ἔχει πέσει. Ἐπειδὴ ἡ δύναμις τοῦ διδασκάλου εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε νὰ προσελκύῃ πλησίον του καὶ πόρνας καὶ τελώνας. Πῶς λοιπόν, δὲν ἐπέτυχε νὰ προσελκύσῃ τὸν μαθητήν του, αὐτὸς ποὺ προσελκύει τὰς πόρνας, θὰ ἰσχυρίζετο κάποιος; Βεβαίως ἐπέτυχε νὰ προσελκύσῃ καὶ τὸν μαθητήν, ἀλλὰ δὲν ἠθέλησε νὰ μεταβάλῃ αὐτὸν εἰς καλὸν ἀναγκαστικῶς, οὔτε πλησίον του νὰ τὸν ἑλκύσῃ διὰ τῆς βίας. Διὰ τοῦτο ὁ εὐαγγελιστὴς B ἐνῷ μᾶς διηγεῖται τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὸν ἀχάριστον μαθητὴν λέγει· «Τότε πορευθείς», δηλαδή, δὲν ἐκλήθη ὑπὸ ἄλλων, οὔτε ἐπιέσθη ἀπὸ κάποιον, οὔτε τὸν προέτρεψε κανεὶς νὰ δεχθῇ καὶ ἐδέχθη, ἀλλ' ἀφ' ἑαυτοῦ του ἀπεφάσισε καὶ ἐξεκίνησε· καὶ ἀπέδειξεν ὅτι αὐτοβούλως καὶ ἐξ ἰδικῆς του πρωτοβουλίας ἐκινήθη πρὸς τὸ σκοτεινὸν τοῦτο ἐγχείρημα, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξωτερικῆς πιέσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς κακίας ποὺ πηγάζει ἐκ τῆς ψυχῆς ἐκινήθη πρὸς τὴν προδοσίαν τοῦ Κυρίου. «Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα». Καὶ τοῦτο, δηλαδὴ τὸ ὅτι λέγει ὁ εὐαγγελιστής· «Εἷς τῶν δώδεκα» δὲν ἀποτελεῖ μικρὰν κατηγορίαν. Ἐπειδὴ ἦσαν καὶ ἄλλοι C ἑβδομήκοντα μαθηταί, διὰ τοῦτο εἶπεν, «Εἷς τῶν δώδεκα», δηλαδὴ ἕνας τῶν ἐκλεκτῶν, ποὺ καθημερινῶς ἦσαν μαζί του, ἐξ ἐκείνων ποὺ ἀπελάμβανον μεγάλης οἰκειότητος. Διὰ νὰ πληροφορηθῇς λοιπὸν ὅτι ἦτο μαθητὴς ἐκ τῶν ἐκλεκτῶν λέγει· «Εἷς τῶν δώδεκα». Καὶ δὲν ἀποκρύπτει τοῦτο ὁ εὐαγγελιστὴς καθὼς γρά-

3. Ἄβυσσος σκοτεινή, βαθυτέρα τοῦ Ἅδου, ὅπου κατὰ τὰς ἐθνικὰς ἀντιλήψεις ἀπεστέλλοντο πρὸς τιμωρίαν μετὰ θάνατον οἱ ζήσαντες ἀσεβῶς-

φει, διὰ νὰ πεισθῇς καὶ σὺ ὅτι αὐτὰ ποὺ φαίνονται ὅτι εἶναι αἰσχρὰ ἀποδεικνύουν τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ προσέφερε τόσα ἀγαθὰ εἰς τὸν προδότην καὶ τὸν κλέπτην καὶ τὸν συνεβούλευε μέχρι τὸ τελευταῖο βράδυ. Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον ἐσώθη ἡ πόρνη; ἐπειδὴ μετενόησε. Καὶ ὁ μαθητής, ἐπειδὴ ἠδιαφόρησε D ἐκρημνίσθη εἰς τὴν ἄβυσσον.

Μὴ ἔλθῃς λοιπὸν εἰς ἀπόγνωσιν βλέπων τὴν πόρνην, μήτε πάλιν νὰ λάβῃς ὑπερβολικὸν θάρρος προσέχων τὸ θράσος τοῦ μαθητοῦ, διότι καὶ τὰ δύο ὁδηγοῦν εἰς τὴν καταστροφήν. Ἐπειδὴ ἡ κρίσις μας εὐκόλως παρασύρεται καὶ ἡ διάθεσίς μας μεταβάλλεται, διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προφυλάσσωμεν τοὺς ἑαυτούς μας ἐξ ὅλων τῶν πλευρῶν. «Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης». Βλέπεις ἀπὸ ποῖον ὅμιλον ἀπεμακρύνθη; βλέπεις ἀπὸ ποίαν διδασκαλίαν ἐστέρησε τὸν ἑαυτόν του; βλέπεις πόσον μεγάλον κακὸν εἶναι ἡ ἀδιαφορία; Λέγει «Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης» ἐπειδὴ ὑπῆρχε καὶ ἄλλος μὲ τὸ ἴδιον ὄνομα, ποὺ ἐλέγετο Ἰούδας ὁ υἱὸς τοῦ Ἰακώβου. Βλέπεις τὴν σοφίαν τοῦ εὐαγγελιστοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν μᾶς τὸν καθιστᾶ γνωστὸν ἐκ τῆς φοβερᾶς πράξεώς του, E ἀλλ' ἐκ τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς του, ἐνῷ τὸν ἄλλον γνωστοποιεῖ ὄχι ἐκ τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς, ἀλλ' ἐκ τῆς πατρωνυμίας αὐτοῦ. Ἂν καὶ ἦτο φυσικὸν νὰ τὸν ὀνομάσῃ προδότην Ἰούδαν, ἀλλὰ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ νὰ ἔχωμεν καθαρὰν τὴν γλῶσσαν ἀπὸ κατηγορίας, ἀποφεύγει νὰ χρησιμοποιήσῃ ἀκόμη καὶ τὴν λέξιν προδότης. Διδασκόμεθα λοιπὸν νὰ μὴ ἔχωμεν κακίαν δι' οὐδένα ἐκ τῶν ἐχθρῶν μας. Διότι ἐὰν ὁ μακάριος ἐκεῖνος ἀπέφυγε νὰ κατηγορήσῃ τὸν προδότην, ἐνῷ μᾶς διηγεῖται τὸ φοβερὸν τοῦτο ἐγχείρημα καὶ αὐτὸ μὲν τὸ ἀπεσιώπησε, ἐκεῖνο δὲ μᾶς τὸ ἐγνώρισε τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς του, ποία συγχώρησις θὰ ἥρμοζεν εἰς ἡμᾶς οἱ ὁποῖοι κατηγοροῦμεν τοὺς συνανθρώπους μας; Καὶ συχνάκις ὄχι μόνον ἐνθυμούμεθα 390 A τοὺς ἐχθρούς μας μὲ ὕβρεις, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ φαίνονται ὅτι ἔχουν πρὸς ἡμᾶς καλὰς διαθέσεις. Μή, σᾶς παρακαλῶ. Αὐτὸ προτρέπει καὶ ὁ Παῦλος διὰ τῶν λόγων του· «Πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω» (Ἐφ. 4, 29). Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Ματθαῖος ποὺ ἦτο ἀπηλλαγμένος ἐκ παντὸς ἀναλόγου πάθους, ἔλεγε· «Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς εἶπε· Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;». Ὢ φωνὴ μεμολυσμένη! ὢ τόλμη παράλογος! Συγκλονίζομαι, ἀγαπητοί μου, ὅταν ἐνθυμηθῶ πῶς ἐξῆλθαν ἐκ τοῦ στόματος αἱ λέξεις, πῶς ἐκίνησαν τὴν γλῶσσαν, πῶς B

δὲν ἐγκατέλειψεν ἡ ψυχὴ τὸ σῶμα, πῶς δὲν παρέλυσαν τὰ χείλη, πῶς δὲν ἐσαλεύθη τὸ λογικόν.

3. «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;». Πές μου, Ἰούδα, αὐτὰ σὲ ἐδίδαξεν ἐπὶ τόσον χρόνον ὁ διδάσκαλος; Τόσον γρήγορα ἐλησμόνησες τὰς συνεχεῖς παραινέσεις; διὰ τοῦτο δὲν ἔλεγεν· «Μὴ κτήσησθε χρυσόν, μήτε ἄργυρον» (Ματθ. 10, 9), ἐπιθυμῶν νὰ συγκρατήσῃ τὴν ὑπερβολικὴν μανίαν σου διὰ τὰ χρήματα; Δὲν σοῦ συμβούλευε λέγων· «Ἐάν τίς σε ῥαπίσῃ εἰς τὴν δεξιὰν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην;» (Ματθ. 5, 39). Πές μου, διατί προδίδεις τὸν διδάσκαλον; Ἐπειδὴ σοῦ ἔδωσε τὴν ἐξουσίαν νὰ διατάσσῃς τοὺς δαίμονας, C νὰ θεραπεύῃς ἀσθενείας, νὰ καθαρίζῃς ἐκ τῆς λέπρας λεπροὺς καὶ νὰ πραγματοποιῇς πολλὰ ἄλλα θαύματα; Ἀντὶ λοιπὸν τῶν εὐεργεσιῶν ἐκείνων, αὐτὰς τὰς ἀνταποδόσεις τοῦ προσφέρεις; Ὢ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ μανία, ἢ καλλίτερον ἡ φιλαργυρία σου! Διότι ἡ φιλαργυρία ἐπροξένησεν ὅλας αὐτὰς τὰς ἁμαρτίας, αὐτὴ ἡ ρίζα τῶν κακῶν, ποὺ ἐπιφέρει σκότος εἰς τὰς ψυχάς μας καὶ τοὺς φυσικοὺς νόμους, καὶ μᾶς σαλεύει τὰ λογικὰ καὶ δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἐνθυμούμεθα οὔτε φιλίαν, οὔτε συγγένειαν, οὔτε ἄλλο τι. Ἀλλ' ἀφοῦ μᾶς τυφλώσῃ τὸ λογικόν, ἔτσι μᾶς κάμνει νὰ βαδίζωμεν εἰς τὸ σκότος. Καὶ διὰ νὰ ἀντιληφθῇς τὴν πραγματικότητα, βλέπε τί ἀκριβῶς ἀπεμάκρυνεν τότε ἐκ τῆς ψυχῆς τοῦ Ἰούδα. Εἰσῆλθεν ἡ φιλαργυρία αὐτὴ ἐντός του καὶ ἔγινεν αἰτία νὰ λησμονηθοῦν ἡ συναναστροφή, ἡ γνωριμία, ἡ κοινωνία μεταξύ των, D ἡ ὑπέροχος διδασκαλία. Πολὺ ὀρθῶς ἔλεγεν ὁ Παῦλος ὅτι· «Ρίζα πάντων τῶν κακῶν ἐστιν ἡ φιλαργυρία» (Α' Τιμ. 6, 10).

«Τί θέλετέ μοι δοῦναι κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» Παραδίδεις, Ἰούδα, ἐκεῖνον ποὺ συγκρατεῖ τὰ πάντα διὰ μόνου τοῦ λόγου του; πωλεῖς ἐκεῖνον ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ συλλάβῃ ἡ ἀνθρωπίνη λογική, τὸν κτίστην τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, τὸν δημιουργὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, αὐτὸν ποὺ διὰ τοῦ λόγου καὶ τοῦ νεύματός του ἐδημιούργησε τὸ σύμπαν; Ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ ὅτι παρεδόθη ἐθελουσίως ἄκουσε τί κάμνει: Τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς τῆς προδοσίας, ὅταν ἦλθαν ἐναντίον του μὲ μαχαίρας καὶ ξύλα, λαμπάδας καὶ πυρσούς, τοὺς λέγει· E «Τίνα ζητεῖτε;» (Ἰω. 18, 4). Δὲν ἐγνώριζαν οὔτε ποῖον ἐπρόκειτο νὰ συλλάβουν. Τόσον ἀνίσχυρος ἦτο ἐκεῖνος νὰ ἐπιτύχῃ τὴν προδοσίαν, ἀφοῦ αὐτὸν ποὺ θὰ ἐπρόδιδεν ἐνῷ ἦτο ἐνώπιόν του δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν διακρίνῃ, ἂν καὶ ὑπῆρχαν λαμπάδες καὶ τόσον πολὺ φῶς. Ὅτι βεβαίως τοῦτο ὑπαινίσσετο ὅταν ἔλ.γεν, ὅτι εἶχαν λαμπάδας καὶ πυρσοὺς καὶ παρὰ ταῦτα οὔτε ἔτσι δὲν τὸν εὕρισκαν. λέγει· «Καὶ

Ἰούδας εἱστήκει μετ' αὐτῶν», διότι ἐκεῖνος εἶπεν· «Ἐγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν». Ἐπειδὴ ἤθελε νὰ φανερώσῃ τὴν δύναμίν του ὁ Κύριος, διέστρεψε τὸ λογικόν των, διὰ νὰ μάθουν ὅτι ἐπιχειροῦν νὰ φέρουν εἰς πέρας ἔργον ἀκατόρθωτον. Ἔπειτα ὅταν ἤκουσαν 391 A τὴν φωνήν του ἀπετραβήχθησαν σκύπτοντες καὶ ἔπεσαν κατὰ γῆς. Εἶδες πῶς οὔτε τὴν φωνὴν ἠμπόρεσαν νὰ ἀνθέξουν, ἀλλὰ μὲ τὴν πτῶσιν των ἀπέδειξαν δημοσίως τὴν ἀδυναμίαν των; Κύτταξε τὸ μέγεθος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου. Ἐπειδὴ λοιπὸν οὔτε ἔτσι ἐκτύπησε τὴν ἀναισχυντίαν τοῦ προδότου, καὶ τὴν ἀχαριστίαν τῶν Ἰουδαίων, παραδίδεται ὁ Κύριος καὶ λέγει· Ὅταν τοὺς ὑπέδειξα ὅτι ἐπιχειροῦν ἀκατόρθωτον ἔργον ἤθελα νὰ ἀνακόψω τὴν παραφροσύνην των. Δὲν θέλουν, ἀλλ' ἐπιμένουν ἀκόμη καὶ τώρα εἰς τὴν πονηρὰν σκέψιν των· νὰ λοιπὸν παραδίδομαι!

Σᾶς τὰ λέγω αὐτά, διὰ νὰ μὴ κατηγορήσουν μερικοὶ τὸν Χριστὸν καὶ εἴπουν· διατί δὲν μετέστρεψεν τὸν χαρακτῆρα τοῦ Ἰούδα; διατί δὲν τὸν ἔκαμε B καλύτερον; Ἀλλὰ κατὰ ποῖον τρόπον θὰ ἠμποροῦσε νὰ κάμῃ τὸν Ἰούδαν φρόνιμον καὶ καλόν; ἀναγκαστικῶς ἢ διὰ τῆς θελήσεώς του; Διότι ἐὰν μὲν ἀναγκαστικῶς, οὔτε ἔτσι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ καλύτερος, ἐπειδὴ οὐδεὶς γίνεται καλύτερος ἀναγκαστικῶς· ἐὰν δὲ διὰ τῆς θελήσεώς του καὶ τῆς ἐλευθέρας ἐκλογῆς, προσέφερε τὰ πάντα ποὺ θὰ ἠδύναντο νὰ τὸν μεταστρέψουν. Καὶ ἐὰν ἠρνήθη ἐκεῖνος νὰ δεχθῇ τὰ φάρμακα, δὲν πταίει ὁ ἰατρός, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ποὺ ἀπέκρουσε τὴν θεραπείαν. Θέλεις νὰ μάθῃς πόσα ἔκαμε διὰ νὰ τὸν κερδίσῃ; Ἐνώπιόν του ἐπετέλεσε θαύματα, τοῦ προανήγγειλε τὴν προδοσίαν, τίποτε δὲν παρέλειψεν ἐξ ὅσων ἔπρεπε νὰ ἐπιδείξῃ C εἰς τὸν μαθητήν του. Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῇς, ὅτι δὲν ἠθέλησεν ἂν καὶ ἠδύνατο νὰ μετανοήσῃ ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀδιαφορίας του ἔγιναν ὅλα, ὅταν παρέδωσε τὸν Κύριον καὶ ἐπεράτωσε τὴν παραφροσύνην του, «Ἔρριψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια, λέγων· ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα ἀθῷον» (Ματθ. 27, 3-4). Προηγουμένως ἔλεγε· «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;». Μόλις συνετελέσθη ἡ ἁμαρτία, τότε ἀντελήφθη τὴν ἁμαρτίαν.

Ἐκ τούτων διδασκόμεθα ὅτι, ὅταν ἀδιαφορῶμεν, δὲν μᾶς ὠφελεῖ οὔτε συμβουλή, οὔτε νουθεσία, ἐνῷ ὅταν προσέχωμεν καὶ μόνοι μας ἠμποροῦμεν νὰ σωθῶμεν. Πρόσ[illegible]ε διὰ νὰ καταλάβῃς. Ὅταν τὸν συνεβούλευε καὶ προσεπάθει νὰ τὸν συγκρατήσῃ ἐκ D τῆς ἁμαρτωλῆς πράξεως, δὲν ἐπρόσεξεν ἐκεῖνος, οὔτε ἐδέχθη τὴν νουθεσίαν· ὅταν ὅμως δὲν ὑπῆρχε κανεὶς διὰ νὰ νουθετήσῃ ἀφυπνίσθη ἡ συνείδησίς του καὶ χωρὶς νὰ εἶναι κανεὶς διὰ νὰ τὸν διδάξῃ μετενόησε καὶ

ἐπέταξε τὰ τριάκοντα ἀργύρια. Διότι λέγει· «Ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια» (Ματθ. 26, 15). Ἐπλήρωσαν τὴν ἀξίαν αἵματος, τοῦ ὁποίου ἡ ἀξία δὲν ἠδύνατο νὰ ἐκτιμηθῇ. Διατί, Ἰούδα, λαμβάνεις τριάκοντα ἀργύρια; Ὁ Χριστὸς ἦλθε διὰ νὰ χύσῃ δωρεὰν τὸ αἷμα του χάριν τῆς σωτηρίας τῆς ἀνθρωπότητος. Διὰ τὸ αἷμα τοῦτο, σὺ τώρα διαπραγματεύεσαι συμφωνίας. Τί θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι αἰσχρότερον τῆς συναλλαγῆς αὐτῆς; Ποῖος εἶδε καὶ ποῖος ἤκουσε ποτὲ κάτι ἀνάλογον;

4. E Ἀλλὰ διὰ νὰ ἀντιληφθῶμεν τὴν διαφορὰν μεταξὺ προδότου καὶ μαθητῶν, ἂς ἀκούσωμεν. Διότι ὁ εὐαγγελιστὴς μᾶς διηγεῖται τὰ πάντα λεπτομερῶς. Ὅταν, λέγῃ, ἐγένοντο αὐτά, ὅταν ἡ προδοσία ἦτο πρὸς τὸ τέλος, ὅταν ὁ Ἰούδας ἔχασε τὴν ψυχήν του, ὅταν διεπραγματεύετο τὰς ἐγκληματικὰς ἐκείνας συμφωνίας καὶ ἀνεζήτει, λέγει, εὐκαιρίαν διὰ νὰ παραδώσῃ τὸν Κύριον, «Τότε προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ λέγοντες· Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» (Ματθ. 26, 17). Εἶδες μαθητάς, εἶδες μαθητήν; Ἐκεῖνος διεπραγματεύετο συμφωνίας καὶ προσεπάθει νὰ λάβῃ ἀμοιβὴν ἐκ τῆς πωλήσεως τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου, αὐτοὶ προητοιμάζοντο διὰ νὰ τοῦ 392 A προσφέρουν ὑπηρεσίαν. Εἶδαν τὰ ἴδια θαύματα κι αὐτὸς κι ἐκεῖνοι, ἤκουσαν τὴν ἰδίαν διδασκαλίαν· ποῦ λοιπὸν ὀφείλεται ἡ διαφορά; Εἰς τὴν προαίρεσιν. Αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τῶν κακῶν καὶ τῶν καλῶν.

Τὸ βράδυ αὐτὸ ἦτο ἐκεῖνο κατὰ τὸ ὁποῖον οἱ μαθηταὶ ἔλεγαν αὐτά. Ἀλλὰ τί σημαίνει τὸ «Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;». Ἐξ αὐτοῦ πληροφορούμεθα, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶχε ξεχωριστὴν ἰδικήν του οἰκίαν. Ἂς τὸ ἀκούσουν ἐκεῖνοι ποὺ κατασκευάζουν περιλάμπρους οἰκίας καὶ μακρὰ περιτειχίσματα, ὅτι ὁ θεάνθρωπος δὲν ἔχει τόπον διὰ νὰ ἀναπαύσῃ τὴν κεφαλήν του. Διὰ τοῦτο ἐρωτοῦν οἱ μαθηταί· «Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πάσχα;» Ποῖον Πάσχα; Τὸ Ἰουδαϊκόν; αὐτὸ ποὺ ἔλαβε τὴν ἀρχήν του εἰς τὴν Αἴγυπτον· διότι ἐκεῖ ἑωρτάσθη B διὰ πρώτην φοράν. Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἑορτάζει τοῦτο ὁ Χριστός; Καθὼς ἐτήρησεν ὅλας τὰς διατάξεις τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, ἔτσι τηρεῖ καὶ αὐτό. Διὰ τοῦτο ἔλεγε καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην· «Οὕτω γὰρ πρέπον ἡμῖν ἐστι πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην» (Ματθ. 3, 15). Ὄχι λοιπὸν τὸ ἰδικόν μας Πάσχα, ἀλλὰ τὸ ἰουδαϊκὸν ἤθελαν νὰ ἑτοιμάσουν οἱ μαθηταί. Διότι αὐτοὶ μὲν ἡτοίμαζαν αὐτό, ἐνῷ ὁ Κύριος παρεσκεύαζεν τὸ ἰδικόν μας, καὶ ὁ ἴδιος ἔγινε Πάσχα διὰ τοῦ τιμίου πάθους του. Διὰ ποῖον ὅμως λόγον ὑφίσταται τὸ πάθος, Διὰ νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἐκ τῆς κατάρας τοῦ νόμου. Διὰ τοῦτο διεκήρυττε καὶ ὁ Παῦλος· «Ἐξαπέστειλεν

ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα C τοὺς ὑπὸ νόμον ἐξαγοράσῃ» (Γαλ. 4, 4 - 5). Διὰ νὰ μὴ ἰσχυρίζεται λοιπὸν κανείς, ὅτι διὰ τοῦτο κατήργησε τὸν νόμον, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν τηρήσῃ ἀπολύτως λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο πιεστικός, βαρὺς καὶ δυσκατόρθωτος, διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἐτήρησεν ὅλας τὰς διατάξεις του, τότε τὸν κατήργησε. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἐώρτασε καὶ τὸ Πάσχα· ἐπειδὴ ὁ μωσαϊκὸς νόμος διέτασσεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τὴν συμμετοχὴν εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα. Ἄκουσε λοιπόν· ἦσαν ἀχάριστοι πρὸς τὸν εὐεργέτην των οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ συντόμως ἐλησμόνησαν τὰς εὐεργεσίας του. Καὶ διὰ νὰ γνωρίζῃς ἀκριβῶς, ἔφυγαν ἐκ τῆς Αἰγύπτου, διεπέρασαν τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, τὴν εἶδαν νὰ σχίζεται καὶ νὰ συνενώνεται πάλιν, καὶ μετ᾽ ὀλίγον λέγουν εἰς τὸν Ἀαρών· «Ποίησον ἡμῖν θεοὺς οἵ προπορεύσονται ἡμῶν» (Ἐξοδ. 32, 1). Τί λέγεις, D ἀχάριστε Ἰουδαῖε, εἶδες τέτοια θαύματα, καὶ ἐλησμόνησες τὸν Θεὸν ποὺ σὲ ἐξέθρεψεν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ δὲν ἐνθυμεῖσαι πλέον τὸν εὐεργέτην σου; Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐλησμόνησαν τὰς εὐεργεσίας του, διὰ τῆς καθιερώσεως τῶν ἑορτῶν συνέδεσεν ὁ Θεὸς τὰς ἀναμνήσεις τῶν εὐεργεσιῶν, διὰ νὰ ἔχουν ζωηρὰν τὴν ἀνάμνησιν εἴτε θέλουν εἴτε ὄχι. Καὶ ἐκεῖνοι συνεμορφώθησαν εἰς τοῦτο· διὰ ποῖον λόγον; «Ἵν᾽, ὅταν ἐπερωτήσῃ σε ὁ υἱός σου», τί σημαίνει τοῦτο, νὰ τοῦ εἴπῃς· ὅτι τοῦτο ἀναφέρεται εἰς τὸ γεγονὸς τῆς ἐπιχρίσεως τῶν ἀνωφλίων δι᾽ αἵματος προβάτου διὰ τοῦ ὁποίου καὶ διέφυγαν τὸν θάνατον ποὺ ἔφερε εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Αἰγύπτου ὁ ἐξολοθρευτὴς ἄγγελος. Ἐξ αἰτίας τοῦ αἵματος τούτου ὁ ἄγγελος δὲν ἠδυνήθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς οἰκίας καὶ νὰ διασπείρῃ τὸν θάνατον. E Οἱ ἀμνοὶ λοιπὸν ἐκεῖνοι ἐσφάγησαν παρὰ τὴν θέλησίν των, ἐνῷ αὐτὸς ἐδῶ ὁ Χριστὸς θυσιάζεται ἐθελουσίως. Διατί; Ἐπειδὴ τὸ Πάσχα ἐκεῖνο ἦτο προτύπωσις τοῦ πνευματικοῦ. Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῇς, πρόσεξε πόση συγγένεια ὑπάρχει μεταξὺ τῶν δύο. Ἀμνὸς εἰς τὸ ἓν Πάσχα, ἀμνὸς καὶ εἰς τὸ ἄλλον, ἀλλ᾽ ὁ μὲν πρῶτος εἶναι ἄλογος, ὁ δὲ δεύτερος λογικός. Ἀμνὸς εἰς τὸ ἕν, ἀμνὸς καὶ εἰς τὸ ἄλλον, ἀλλ᾽ ὁ μὲν εἶναι σκιά, ὁ δὲ πραγματικότης. Ἀλλ᾽ ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης, ἐξηφανίσθη ἡ σκιά. Διότι ὅταν ὑπάρχῃ ἥλιος ἡ σκιὰ χάνεται. Διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὴν τράπεζαν τοῦ μυστηρίου ὑπάρχει ἀμνὸς διὰ νὰ καθαγιαζώμεθα διὰ τοῦ αἵματός του. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἦλθεν ὁ ἥλιος δὲν ὑπάρχει πλέον λόγος νὰ φωτίζῃ ὁ λύχνος, ἐπειδὴ ὅλα ὅσα ἔγιναν ἦσαν προτυπώσεις αὐτῶν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν εἰς τὸ μέλλον.

5. Λέγω ταῦτα πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, διὰ νὰ μὴ ἐξαπατῶνται καὶ νομίζουν ὅτι ἑορτάζουν τὸ Πάσχα, ἐπειδὴ αἰσχρό-

τατα 393 A προβάλλουν ὡς ἐπιχείρημα τὴν ἑορτὴν τῶν ἀζύμων καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι τὴν ἑορτίζουν, αὐτοὶ πού παρέμειναν διὰ παντὸς σκληρόκαρδοι καὶ τελείως κωφοί. Πές μου, Ἰουδαῖε, πῶς ἑορτάζεις τὸ Πάσχα; Ὁ ναὸς κατεστράφη ὁλοσχερῶς, ἐκρημνίσθη ὁ βωμός, τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων ἐβεβηλώθησαν καὶ κατηργήθη κάθε εἴδους θυσία. Λοιπόν, ποία ἡ αἰτία διὰ τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖς τὴν ἀσεβῆ ταύτην πρᾶξιν; Ἠχμαλωτίσθης κάποτε εἰς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ ἄκουγες αὐτοὺς πού σᾶς ἠχμαλώτισαν νὰ λέγουν· «Ἄσατε B τὴν ᾠδὴν ἡμῖν τοῦ Κυρίου» (Ψαλμ. 136, 3) καὶ ἠρνήθης. Καὶ διατί ἑορτάζεις τὸ Πάσχα μακρὰν τῶν Ἱεροσολύμων; Σὺ δὲν εἶπες· «Πῶς ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν τοῦ Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;» (Ψαλμ. 136, 3) Εἰς μίαν προσπάθειαν νὰ καταδείξῃ τὰ γεγονότα ταῦτα ὁ Δαυΐδ, ἔλεγεν· «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος, ἐκεῖ ἐκαθίσαμεν καὶ ἐκλαύσαμεν· ἐπὶ ταῖς ἰτέαις ἐν μέσῳ αὐτῆς ἐκρεμάσαμεν τὰ ὄργανα ἡμῶν» (Ψαλμ. 136, 1 - 2), δηλαδὴ τὸ ψαλτήριον, τὴν κιθάραν, τὴν λύραν· ἐπειδὴ ὅλα αὐτὰ ἐχρησιμοποιοῦντο τὴν παλαιὰν ἐποχὴν καὶ δι' αὐτῶν ἔψαλλον τοὺς ψαλμούς των. «Ἐκεῖ γάρ», λέγει, «ἐπηρώτησαν ἡμᾶς οἱ αἰχμαλωτεύσαντες ἡμᾶς λόγους ᾠδῶν» (Ψαλμ. 136, 3)· καὶ ἀπαντήσαμεν· «Πῶς ᾄσωμεν τὴν ᾠδὴν Κυρίου ἐπὶ γῆς ἀλλοτρίας;» Πές μου, τί λέγεις; δὲν ψάλλεις εἰς ξένην χώραν τὸν ὕμνον εἰς τὸν Κύριον, καὶ ἑορτάζεις εἰς αὐτὴν τὸ Πάσχα του; Βλέπεις πόσον ἀναίσθητοι εἶναι οἱ Ἰουδαῖοι; Ὅταν τοὺς ἐπίεζαν C οἱ ἐχθροί, δὲν ἐπεχείρουν οὔτε ὕμνον νὰ ψάλλουν εἰς τὴν ξένην χώραν, τώρα ὅμως μόνοι των καὶ χωρὶς νὰ τοὺς ἀναγκάζῃ κανεὶς ἀντιστρατεύονται κατὰ τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ μακάριος Στέφανος τοὺς ἔλεγεν· «Ὑμεῖς ἀεὶ τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε» (Πραξ. 7, 51). Βλέπεις πόσην ἁμαρτίαν κρύπτουν τὰ ἄζυμα; Πόσην παρανομίαν περιέχει ἡ Ἰουδαϊκὴ ἑορτή; Ὑπῆρχε κάποτε Ἰουδαϊκὸν Πάσχα, ἀλλὰ κατηργήθη.

Τότε λέγει· «Ὁ Ἰησοῦς, ἐσθιόντων αὐτῶν καὶ πινόντων, λαβὼν ἄρτον ἐπὶ τῶν ἁγίων καὶ ἀχράντων αὐτοῦ χειρῶν, εὐχαριστήσας καὶ κλάσας εἶπε τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς· Λάβετε, φάγετε· τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ἡμῶν καὶ πολλῶν κλώμενον εἰς ἄφεσιν D ἁμαρτιῶν» (Ματθ. 26, 26). «Καὶ τὸ ποτήριον πάλιν λαβών, ἐδίδου αὐτοῖς λέγων· Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν» (Ματθ. 26, 28). Καὶ ἦτο παρὼν καὶ ὁ Ἰούδας ὅταν ἔλεγεν αὐτὰ ὁ Κύριος. Αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα, Ἰούδα, πού ἐπώλησες εἰς τὴν τιμὴν τῶν τριάκοντα ἀργυρίων· αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα διὰ τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου διεπραγματεύθης τὰς αἰσχρὰς συμφωνίας μετὰ τῶν ἀχαρίστων Φαρισαίων. Ὢ πόσον μεγάλη εἶναι ἡ

φιλανθρωπία τοῦ Χριστοῦ καὶ πόσον αἰσχρὰ ἡ ἀχαριστία τοῦ Ἰούδα! Ὁ Κύριος προσέφερεν καὶ ὁ δοῦλος ἐπώλει. Καὶ ὁ μὲν δοῦλος τὸν ἐπώλησεν ἀφοῦ ἔλαβε τριάκοντα ἀργύρια, ὁ δὲ Χριστὸς ἔχυσε τὸ αἷμά του χάριν ἡμῶν καὶ τὸ ἔχει προσφέρει καὶ δι' αὐτὸν πού τὸν ἐπώλησεν, ἐὰν βεβαίως τὸ ἤθελε καὶ ὁ ἴδιος. E Διότι ἦτο παρὼν καὶ ὁ Ἰούδας πρὸ τῆς προδοσίας καὶ παρεκάθησεν εἰς τὴν ἱερὰν τράπεζαν καὶ ἀπήλαυσε τὸν μυστικὸν δεῖπνον. Διότι καθὼς ἔπλυνε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, ἔτσι παρεκάθησε καὶ εἰς τὴν ἱερὰν τράπεζαν ὁ Ἰούδας ὥστε νὰ μὴ ἔχῃ καμμίαν δικαιολογίαν, ὅταν λάβῃ τὴν καταδίκην. Ἐπειδὴ ἐπέμεινε εἰς τὴν διεστραμμένην σκέψιν του καὶ ἀφοῦ ἔφυγεν ἐπραγματοποίησε διὰ φιλήματος τὴν προδοσίαν, χωρὶς νὰ ἀναλογισθῇ τὰς εὐεργεσίας ἐκείνου, καὶ μετὰ τὴν προδοσίαν ἐπέταξεν τὰ τριάκοντα ἀργύρια καὶ εἶπεν· «Ἥμαρτον παραδοὺς αἷμα 394 A ἀθῷον» (Ματθ 27, 3). Ὢ πόσον μεγάλη ἦτο ἡ τύφλωσις! Παρεκάθησες εἰς τὸ δεῖπνον καὶ παρέδωσες τὸν εὐεργέτην σου; Καὶ ὁ Κύριος ἑκουσίως ἐξεπλήρωσεν ἐκεῖνο πού ἔλεγεν ἡ ἁγία Γραφή· «Οὐαὶ δὲ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἦλθεν» (Ματθ. 18, 7).

6. Ἀλλ' εἶναι καιρὸς πλέον νὰ πλησιάσωμεν εἰς τὴν φρικτὴν καὶ φοβερὰν αὐτὴν τράπεζαν. Ὅλοι λοιπὸν ἂς προσέλθωμεν μὲ καθαρὰν συνείδησιν, καὶ οὐδεὶς ἂς μὴν εὑρεθῇ Ἰούδας ἐδῶ μὲ δολιότητα κατὰ τῶν συνανθρώπων του, οὐδεὶς ἂς μὴ ἔχῃ πονηρίαν, οὐδεὶς κεκρυμμένον δηλητήριον εἰς τὴν καρδίαν του. Εἶναι καὶ τώρα ὁ Χριστὸς παρὼν καὶ στολίζει τὴν τράπεζαν· ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἄνθρωπος αὐτὸς πού μεταβάλλει εἰς σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ τὰ προσφερόμενα δῶρα. Ἵσταται ὁ ἱερεὺς συμφώνως πρὸς τὸν τύπον καὶ παρακαλεῖ· ἡ χάρις δὲ καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ πραγματοποιοῦν τὰ πάντα. B «Τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα» (Ματθ. 26, 26) λέγει. Αἱ λέξεις αὐταὶ μετουσιώνουν τὰ προσφερόμενα δῶρα. Καὶ καθὼς τὰ λόγια ἐκεῖνα πού ἔλεγαν· «Αὐξάνεσθε, καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν» (Γέν. 1, 28) ἦσαν λόγια, καὶ ἔγιναν ἔργον πού ἐνδυναμώνει τὸ ἀνθρώπινον γένος νὰ ἀποκτᾷ τέκνα, ἔτσι καὶ τὰ λόγια αὐτά, πού ἀνεφέραμεν, διαρκῶς ἐνδυναμώνουν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἐκείνους πού ἀξίως μεταλαμβάνουν. Κανεὶς λοιπὸν νὰ μὴ εἶναι ὕπουλος, κανεὶς πονηρός, κανεὶς ἅρπαξ, κανεὶς συκοφάντης, κανεὶς μισάδελφος, κανεὶς φιλοχρήματος, κανεὶς μέθυσος, κανεὶς πλεονέκτης, κανεὶς ἀρσενοκοίτης, κανεὶς ζηλόφθονος, κανεὶς πόρνος, κανεὶς κλέπτης, κανεὶς ῥαδιοῦργος διὰ νὰ μὴ ἐπιπέσῃ C ἐπ' αὐτοῦ ἡ τιμωρία τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ τότε καὶ ὁ Ἰούδα παρεκάθησεν ἀναξίως εἰς τὸν μυστικὸν δεῖπνον, καὶ ἀφοῦ ἔφυγε παρέδωσε τὸν Κύριον, διὰ νὰ πληροφορηθῇς ὅτι εἰς

ἐκείνους πού μεταλαμβάνουν ἀναξίως τῶν μυστηρίων, ἰδιαιτέρως εἰς αὐτοὺς εἰσέρχεται ὁ διάβολος καὶ καταλήγουν εἰς τὴν μεγαλυτέραν τιμωρίαν.

Λέγω αὐτὰ ὄχι διὰ νὰ προκαλέσω μόνον φόβον, ἀλλὰ καὶ νὰ σᾶς προφυλάξω καλύτερον. Ἐπειδὴ καθὼς ἡ ὑλικὴ τροφή, ὅταν εἰσέλθῃ εἰς στόμαχον πλήρη ἀκαταλλήλων ὑγρῶν ἰδιαιτέρως ἐπιδεινώνει τὴν ἀσθένειαν, ἔτσι καὶ ἡ πνευματικὴ τροφή, ὅταν λαμβάνεται ἀναξίως γίνεται πρόξενος μεγαλυτέρων ἁμαρτιῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Κανεὶς λοιπὸν νὰ μὴ διατηρῇ ἐντός του **D** πονηρὰς σκέψεις, σᾶς παρακαλῶ, ἀλλ' ἂς καθαρίσωμεν τὰς καρδίας μας, διότι ὅταν εἴμεθα ἁγνοὶ εἴμεθα ναοὶ τοῦ Θεοῦ. Ἂς καταστήσωμεν τὴν ψυχήν μας ἁγνὴν ἀφοῦ τοῦτο εἶναι δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ ἐντὸς μιᾶς μόνης ἡμέρας. Πῶς καὶ διὰ ποίου τρόπου; Ἐὰν ἔχῃς κάτι ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ σου, ἐκρίζωσε τὴν ὀργήν, διάλυσε τὴν ἐχθρότητα διὰ νὰ λάβῃς ἐκ τῆς ἱερᾶς τραπέζης τὴν θεραπείαν τῆς συγχωρήσεως. Προσέρχεσαι εἰς φρικτὴν καὶ ἁγίαν θυσίαν. Ἐνώπιόν σου εὑρίσκεται ἐσφαγμένος ὁ Χριστός. Σκέψου ὅμως διὰ ποῖον ἐσφαγιάσθη. Ὢ τί μυστήρια ἔχασες, Ἰούδα!

Ὁ Χριστὸς ἔπαθεν ἑκουσίως, διὰ νὰ κρημνίσῃ «τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ» (Ἐφεσ. 2, 14) καὶ νὰ συνενώσῃ τὴν γῆν μὲ τὸν οὐρανόν, νὰ σὲ κάμῃ σύντροφον τῶν ἀγγέλων ἐνῷ ἦσουν ἐχθρὸς **E** καὶ ἀντίπαλος αὐτῶν. Καὶ ὁ μὲν Χριστὸς προσέφερε τὴν ζωὴν πρὸς χάριν σου, σὺ δὲ ἐπιμένεις νὰ διατηρῇς μῖσος κατὰ τοῦ συνανθρώπου σου; Πῶς θὰ δυνηθῇς νὰ πλησιάσῃς τὴν τράπεζαν τῆς εἰρήνης; Ὁ Κύριός σου δὲν ἀπέφυγε νὰ ὑπομένῃ τὰ πάντα δι' ἐσὲ καὶ σὺ δὲν δέχεσαι οὔτε τὴν ὀργήν σου νὰ ἀφήσῃς; Πές μου, διὰ ποῖον λόγον; Ἡ ἀγάπη εἶναι ῥίζα καὶ πηγὴ καὶ μητέρα ὅλων τῶν ἀγαθῶν. Μοῦ ἐφέρθη, λέγει, αἰσχρότατα, ποικιλοτρόπως μὲ ἠδίκησε καὶ ἠπείλησε τὴν ἰδίαν ζωήν μου. Ἀλλὰ τί εἶναι τοῦτο; **395 A** οὔτε σὲ ἐσταύρωσε ποτὲ καθὼς τὸν Κύριον οἱ Ἰουδαῖοι. Ἐὰν δὲν συγχωρήσῃς τὰς ἀδικίας πού διέπραξεν εἰς βάρος σου ὁ συνάνθρωπός σου δὲν θὰ συγχωρήσῃ καὶ εἰς ἐσὲ τὰ ἁμαρτήματά σου ὁ οὐράνιος Πατήρ σου. Μὲ ποίαν δὲ συνείδησιν θὰ εἴπῃς: «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου» (Ματθ. 6, 9) καὶ τὰ ὑπόλοιπα; Καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ Χριστὸς προσέφερε καὶ τὸ αἷμα του διὰ τὴν σωτηρίαν ἐκείνων πού ἔγιναν αἰτία νὰ σταυρωθῇ. Τί δύνασαι νὰ κάμῃς ἴσης πρὸς αὐτὸ ἀξίας; Ἐὰν δὲν συγχωρήσῃς τὸν ἐχθρόν, δὲν ἀδικεῖς ἐκεῖνον, ἀλλὰ τὸν ἑαυτόν σου· ἐπειδὴ ἐκεῖνον μὲν πολλὰς φορὰς ἠδίκησες εἰς τὴν παροῦσαν ζωήν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἑαυτόν σου ἔκαμες ἀσυγχώρητον τὴν

τιμωρίαν κατὰ τὴν μέλλουσαν κρίσιν. Διότι οὐδένα ἀπεχθάνεται καὶ ἀποστρέφεται ὁ Θεὸς τόσον ὅσον ἐκεῖνον πού **B** μνησικακεῖ, ὅσον τὴν καρδίαν πού ἔχει καρκινώματα καὶ τὴν ψυχὴν πού φλέγεται ἀπὸ τὰ πάθη. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ὁ Κύριος· «Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς, ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἄπελθε πρῶτον καὶ διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου· καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου» (Ματθ. 5, 23 - 24). Τί λέγεις; Νὰ ἀφήσω ἐκεῖ τὸ δῶρον, δηλαδὴ αὐτὸ πού σκέπτομαι νὰ θυσιάσω εἰς τὸν Θεόν; Ναί, λέγει· διότι καὶ αὐτὴ ἡ θυσία χάριν τῆς εἰρήνης πρὸς τὸν ἀδελφόν σου καθιερώθη. Ἐὰν λοιπὸν γίνεται ἡ θυσία αὐτὴ διὰ νὰ εἰρηνεύῃς μὲ τὸν συνάνθρωπόν σου καὶ σὺ ἐνῷ συμμετέχῃς εἰς τὴν θυσίαν δὲν κατορθώνεις νὰ συμφιλιωθῇς καὶ ἀποτυγχάνεις εἰς τὴν συμφιλίωσιν, **C** τότε σοῦ εἶναι ἀνωφελὴς ἡ μετάληψις. Πραγματοποίησε λοιπὸν ἐκεῖνο κατ' ἀρχήν, ἐννοῶ τὴν εἰρήνην, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ ἔχει προσφερθῇ ἡ θυσία καὶ τότε θὰ ὠφεληθῇς πολὺ ἐξ αὐτῆς. Ἐπειδὴ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ συμφιλιώσῃ τὸ ἀνθρώπινον γένος μας μετὰ τοῦ Πατρὸς καθὼς λέγει καὶ ὁ Παῦλος· «Νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἑαυτῷ τὰ πάντα» (Κολ. 1, 22), «διὰ σταυροῦ ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ» (Ἐφεσ. 2, 16). Διὰ τοῦτο αὐτὸς δὲν ἦλθεν ἁπλῶς διὰ νὰ προσφέρῃ τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ μακαρίζει καὶ ἡμᾶς ἐὰν κάμωμεν τὸ ἴδιον, καὶ μᾶς ἀπονέμει τὸ ὄνομά του. Διότι· «Μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται» (Ματθ. 5, 9).

Αὐτὸ λοιπὸν τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ κάμε καὶ σὺ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην δύναμίν σου καὶ γίνε εἰρηνοποιὸς διὰ τὸν ἑαυτόν σου **D** καὶ τὸν συνάνθρωπον. Διὰ τοῦτο καὶ ἀποκαλεῖται ὁ εἰρηνοποιὸς υἱὸς τοῦ Θεοῦ, διὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς θυσίας καμμίαν ἄλλην ἀρετὴν δὲν ἐνεθυμήθη παρὰ μόνον τὴν συμφιλίωσιν μετὰ τοῦ συνανθρώπου, ἐπιθυμῶν νὰ καταδείξῃ ὅτι ἐξ ὅλων τῶν ἀρετῶν μεγαλυτέρα εἶναι ἡ ἀγάπη. Θὰ ἐπεθύμουν λοιπόν, ἀγαπητοί, νὰ συνεχίσω τὴν ὁμιλίαν μου ἐπ' ἀρκετόν, ἀλλὰ ὅσα ἐλέχθησαν εἶναι ἀρκετὰ δι' ἐκείνους πού δέχονται μὲ προσοχὴν καὶ σύνεσιν τὸν σπόρον τῆς εὐσεβείας καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἀκούουν μετὰ προσοχῆς ὅσα λέγονται. Νὰ ἐνθυμώμεθα λοιπόν, σᾶς παρακαλῶ, πάντοτε τὰ λόγια αὐτὰ καὶ τὸν μεταξύ μας ἀσπασμόν. Διότι ὁ ἀσπασμὸς αὐτὸς συνδέει τὰς καρδίας καὶ μᾶς βοηθεῖ νὰ γίνωμεν ὅλοι ἓν σῶμα, **E** καὶ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ἐπειδὴ ὅλοι ἀνήκομεν εἰς ἓν σῶμα. Γινόμεθα λοιπὸν εἰς τὴν πραγματικότητα ἓν σῶμα, χωρὶς νὰ ἑνώσω-

μεν τὰ σώματά μας, ἀλλ' ἀφοῦ συνδέσωμεν τὰς ψυχάς μας διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς ἀγάπης. Διότι μόνον ἐφ' ὅσον συμπεριφερθοῦμεν ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀπολαύσωμεν ἀξίως τὰ ἀγαθὰ τῆς προτιθεμένης τραπέζης καὶ νὰ γίνωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς μας σκεύη τῆς εἰρήνης ποὺ δίδει ὡς ἐπιθράβευσιν ὁ Χριστός. Διότι καὶ ἂν ἀκόμη ἐπιτύχωμεν πολλά, παραμένομεν δὲ μνησίκακοι, ματαιοπονοῦμεν 396 A καὶ ἀγωνιζόμεθα ἀδίκως καὶ δὲν θὰ ἠμπορέσωμεν τίποτε νὰ ἐπιτύχωμεν ἐξ αὐτῶν διὰ τὴν σωτηρίαν μας. Ὅταν λοιπὸν ὁ Σωτὴρ ἐπρόκειτο νὰ ἀνέβῃ εἰς τὸν οὐρανὸν διὰ νὰ καθήσῃ ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός του, ἀντὶ προσωρινῆς δόξης καὶ μεγάλου πλούτου, αὐτὴν τὴν κληρονομίαν ἄφησεν εἰς τοὺς μαθητάς του, λέγων· «Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν» (Ἰω. 14, 27). Διότι ποῖος πλοῦτος καὶ πόση χρηματικὴ περιουσία θὰ ἠδύνατο νὰ θεωρηθῇ πολυτιμοτέρα τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶναι ὑπεράνω πάσης διανοίας καὶ λογικῆς. Αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ προφήτης Μαλαχίας, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι φοβερὸν καὶ βαρὺ ἁμάρτημα, ἔλεγεν ὡς ἐκπρόσωπος τοῦ Θεοῦ· «Λαός μου, λαλεῖτε ἀλήθειαν ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκαστος κακίαν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ πλησίον αὐτοῦ μὴ μνησικακείτω, καὶ ὅρκον B ψευδῆ μὴ ἀγαπᾶτε· καὶ οὐ μὴ ἀποθανεῖτε, οἶκος τοῦ Ἰσραὴλ λέγει Κύριος (Ζαχ. 8, 16-17). Ὡς νὰ λέγῃ· ἐὰν γίνητε ψεῦσται, μνησίκακοι, ἐπίορκοι καὶ λησμονήσητε τὰς ἐντολάς μου θὰ ἀποθάνητε. Ἀφοῦ λοιπὸν γνωρίζομεν ὅλα αὐτά, ἀγαπητοί, ἂς διαλύσωμεν παντὸς εἴδους ὀργὴν καὶ ἂς συμφιλιωθῶμεν μεταξύ μας, καὶ ἀφοῦ ἐκριζώσωμεν τὰς ρίζας τῆς κακίας, καὶ καθαρίσωμεν τὴν συνείδησίν μας, ἂς προσέλθωμεν διὰ νὰ μεταλάβωμεν τῶν φρικτῶν καὶ φοβερῶν αὐτῶν μυστηρίων μὲ πραότητα καὶ καλωσύνην καὶ πολλὴν εὐλάβειαν, χωρὶς λακτισμοὺς καὶ βιαιότητας, ἢ κτυπήματα καὶ κραυγάς, ἀλλὰ μὲ φόβον καὶ τρόμον πολύν, μὲ δάκρυα C καὶ κατάνυξιν, διὰ νὰ μᾶς ἀξιώσῃ ὁ φιλάνθρωπος Κύριος ποὺ βλέπει ἐξ οὐρανοῦ τὴν μεταξύ μας εἰρήνην καὶ τὴν ἀνυπόκριτον ἀγάπην καὶ τὴν ἀδελφικὴν κοινωνίαν, νὰ ἀπολαύσωμεν ὅλα αὐτὰ τὰ ἀγαθά, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνα ποὺ ὑπεσχέθη, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ δύναμις τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΔΟΣΙΑΝ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑ Γ΄

721 A Τώρα ἡ Δάφνη[4] εἶναι εὐχάριστος καὶ ἀγαπητὴ εἰς τὸν Θεόν, ὄχι μόνον διότι ἐξ αὐτῆς πηγάζουν καθαρώταται πηγαί, ὄχι μόνον διότι εἰς τὸ ἔδαφός της φυτρώνουν πυκνόφυλλα δένδρα, ἀλλὰ διότι ἀπέκτησεν ἕνα παράξενον φυτόν, τὸν σταυρόν. Τώρα ἡ πηγὴ εἶναι ἀληθῶς φρόνιμος καὶ προκαλεῖ φόβον εἰς τὸν Θεὸν Ἀπόλλωνα. Δὲν προσφέρει πλέον τὸ ἔδαφός της εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας, ἀλλὰ παραχωρεῖ εἰς ἐσᾶς τοὺς εὐσεβεῖς τὸ ἄλσος, ποὺ ἀποτελεῖ πολυπόθητον εἰκόνα τοῦ τόπου ἐκείνου, ἐννοῶ τὸν κῆπον εἰς τὸν ὁποῖον ἀπετολμήθη ἡ προδοσία τοῦ Σωτῆρος καὶ ἐθεμελιώθη τὸ οἰκοδόμημα τῆς σωτηρίας μας. Δὲν ἔχω ὅμως τί νὰ εἴπω διὰ τὴν σημερινὴν ἑορτήν, διότι ἡ ἑορτὴ παρακινεῖ τὴν γλῶσσαν μου νὰ κατηγορήσω τὸν Ἰούδαν, ἐνῶ ἡ B φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου μὲ ὑποχρεώνει νὰ ὁμιλήσω δι' αὐτήν. Καὶ διακατέχομαι ἐξ αὐτῶν τῶν δύο, ἐκ τοῦ μίσους κατὰ τοῦ προδότου καὶ ἐκ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Κύριον. Ἀλλ' ἡ ἀγάπη νικᾷ τὸ μῖσος διότι εἶναι μεγαλυτέρα καὶ δυνατωτέρα αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ἀφήνω τὸν προδότην καὶ ὑμνῶ τὸν εὐεργέτην, ὄχι βεβαίως ὅσον πρέπει, ἀλλ' ὅσον δύναμαι νὰ ἐξυμνήσω.

Διατί ἄφησε τὸν οὐρανὸν καὶ κατέβη εἰς τὴν γῆν; Πῶς ἦλθε πλησίον μου αὐτός, ποὺ γεμίζει διὰ τῆς παρουσίας του τὸ σύμπαν καὶ ἐγεννήθη ὡς ἄνθρωπος διὰ νὰ μὲ σώσῃ; πῶς ἔλαβεν ὡς μαθητὴν ἐκεῖνον ποὺ ἐγνώριζεν ὅτι θὰ τὸν προδώσῃ καὶ τὸν ἐχθρόν του ὡς φίλον προσεκάλεσεν εἰς τὴν ἀκολουθίαν του; Πῶς δὲν ἐνδιεφέρετο διὰ τὴν προδοσίαν, ἀλλ' ἐφρόντιζεν διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ προδότου του; Διότι λέγει «Ὀψίας γενομένης, ἀνέκειτο ὁ Ἰησοῦς μετὰ τῶν δώδεκα μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· C Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με» (Ματθ. 26, 20-21). Προεῖπε τὴν προδοσίαν, διὰ νὰ ἀναστείλῃ τὴν φοβερὰν πρᾶ-

4. Ἐπιφανὲς προάστειον τῆς Ἀντιοχείας, ὅπου ὑπὸ τοῦ Σελεύκου πατρὸς τοῦ Ἀντιόχου ἐκτίσθη ναὸς πρὸς τιμὴν τοῦ Δαφναίου Ἀπόλλωνος. Εἰς τὴν Δάφνην Γάλλος ὁ ἀδελφὸς Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου ἀνήγειρε περικαλλῆ ναὸν ἔνθα μετεκομίσθη τὸ λείψανον τοῦ ἐπὶ Μαξιμιλιανοῦ μαρτυρήσαντος πατριάρχου Ἀντιοχείας Βαβύλα. Ἐπὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου διετάχθη ἡ ἀπομάκρυνσις τοῦ ἱεροῦ λειψάνου ἐκ τῆς Δάφνης καὶ ἡ ἐπαναλειτουργία τοῦ παλαιοῦ ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος, ὁ ὁποῖος ὅμως δὲν ἐλειτούργησε λόγῳ μὴ προσελεύσεως πιστῶν. Ὁ ναὸς οὗτος ἐκάη πρὸ τῆς κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείας τοῦ Ἰουλιανοῦ. Πλεῖονα βλ. Θεοδωρήτου Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία 111, 10 PG 82, 1101-1104· 111, 10 PG 82, 1112-1121.

ξιν. Προεῖπε χωρὶς νὰ ἀναφέρῃ τὸ πρόσωπον τοῦ προδότου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐμποδίσῃ τὴν παράνομον πρᾶξιν τοῦ μαθητοῦ ποὺ ἀγνοοῦσαν οἱ καθήμενοι εἰς τὴν ἰδίαν τράπεζαν μαθηταί. Ποῖος εἶδεν εἰς ἄλλον Κύριν τόσον μεγάλην φιλανθρωπίαν. Προδίδεται καὶ περιβάλλει μὲ ἀγάπην τὸν προδότην του. Ποῖος ἔχει τὴν δύναμιν νὰ εὐεργετῇ ἐνῷ περιφρονεῖται; Ποῖος ἐνῷ πωλεῖται ὡς ἀντικείμενον λαμβάνει πλησίον του ὡς ὁμοτράπεζον ἐκεῖνον ποὺ τὸν ἐπώλησε, καὶ φροντίζει δι' ἐκεῖνον ποὺ τοῦ συμπεριεφέρθη μὲ πονηρίαν; «Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· Ἀμήν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με». Ἔτρωγεν ὡς ἄνθρωπος καὶ ὡμίλει διὰ τὸ μέλλον ὡς Θεός. Διὰ τὴν σωτηρίαν μου κάμνει αὐτὰ ποὺ ἁρμόζουν D εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν. Καὶ ἐνῷ ὅλοι οἱ μαθηταὶ συνεκλονίζοντο ἐκ τῶν λόγων καὶ ἠλέγχοντο αἱ συνειδήσεις των ἐντόνως καὶ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου μετέβαλαν εἰς ὥραν ἀγωνίας, ἐπειδὴ ἔλεγεν ἕκαστος· «Μήτι ἐγώ εἰμι, Κύριε;» (Ματθ. 26, 22)· καὶ ἐπεθύμουν μὲ τὴν ἐρώτησιν νὰ γαληνεύσουν ἐκ τῆς ὑπονοίας, θέλων ὁ Κύριος νὰ ἠρεμήσῃ τὰς ψυχάς των, αἱ ὁποῖαι ἀδίκως ἐταράσσοντο, ὑποδεικνύει διὰ τῆς ἀπαντήσεώς του ἐκεῖνον ποὺ ἦτο ἄγνωστος· «Ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ», λέγει, «τὴν χεῖρα ἐν τῷ τρυβλίῳ, οὗτός με παραδώσει· καὶ ὁ μὲν Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, E δι' οὗ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος» (Ματθ. 26, 23 - 24). Εὐεργετεῖ ἐκεῖνον ποὺ ἀρνεῖται νὰ εὐεργετήσῃ τὸν ἑαυτόν του, φροντίζει δι' ἐκεῖνον ποὺ δὲν ἐσκέφθη νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ψυχήν του. Ἠρνήθη νὰ ἀφήσῃ ἀπροστάτευτον ἐκεῖνον 722 A ποὺ ἠδιαφόρησε νὰ προστατεύσῃ τὸν ἑαυτόν του, καὶ ἀφοῦ τοῦ προσέφερεν εὐκαιρίαν διὰ νὰ μετανοήσῃ, ἠρέμησε τὰς τεταραγμένας καρδίας τῶν ὑπολοίπων μαθητῶν. Ἀλλ' ὁ προδότης εἰς οὐδὲν ἐβελτιώθη ἐξ ὅλων αὐτῶν. Ἔπρεπε λοιπὸν κατόπιν τῶν φοβερῶν ἐκείνων λόγων νὰ ἀποχωρήσῃ ἀμέσως ἐκ τοῦ δείπνου, ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῶν συμμαθητῶν του, ἔπρεπε νὰ πέσῃ καὶ νὰ ἐναγκαλισθῇ τὰ γόνατα τοῦ Σωτῆρος καὶ μὲ τέτοιους λόγους νὰ τὸν ἐκλιπαρήσῃ. —Συγγνώμην φιλάνθρωπε, ἡμάρτησα, διέπραξα παρανομίαν, ἐπώλησα εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὸν πολύτιμον μαργαρίτην εἰς ἀσήμαντον ἀξίαν. Διέπραξα παρανομίαν ποὺ ἠδιαφόρησα ἔναντι ὀλίγων χρημάτων διὰ τὸν πλέον ἀδαπάνητον θησαυρόν. Συγχώρησέ με, ποὺ ἔγινα ἔμπορος ζημίας καὶ καταστροφῆς, συγχώρησέ με, B ποὺ ὁ χρυσὸς ἔκλεψε τὸ λογικόν μου, δεῖξε τὴν συμπάθειάν σου, πρὸς ἐμὲ ποὺ ἐξηπατήθην οἰκτρῶς ὑπὸ τῶν Φαρισαίων. — Ἐκ τῶν λόγων τούτων ἀφ' ἑνὸς μὲν

δὲν ἀνέφερεν τίποτε, οὔτε καὶ ἐσκέφθη κάτι ἀνάλογον, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπεδείκνυε τὴν ψυχικήν του ἰταμότητα, φωνάζων ἐντόνως· «Μήτι ἐγώ εἰμι, Κύριε;» (Ματθ. 26, 25). Ὢ γλῶσσα αἰσχρά! ὢ ψυχὴ σκληρά! Ἐρωτᾷ ὡς νὰ μὴ ἐγνώριζε δι' αὐτὰ ποὺ ὁ ἴδιος ἐσχεδίαζε καὶ ἐνόμιζεν ὅτι διαφεύγει τὴν προσοχὴν τοῦ ἀκοιμήτου ὀφθαλμοῦ. Ἐκράτει τὴν πονηρίαν εἰς τὴν ψυχήν του καὶ διὰ τοῦ στόματος προσεποιεῖτο ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτε. Διὰ τῆς σκέψεως προητοίμασε τὴν προδοσίαν καὶ διὰ τοῦ στόματος, καθὼς ἐνόμισε, ἀπέκρυπτε τὴν ἁμαρτίαν. Τὰ ἴδια λόγια καθὼς οἱ ἄλλοι μαθηταὶ ἐχρησιμοποίει, χωρὶς ἀνάλογον συμπεριφοράν. Ἐνῷ εἶχε πρόθεσιν C λύκου, ἀπεκρίθη μὲ φωνὴν προβάτου. Καὶ τί ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν ὁ Σωτήρ; «Σὺ εἶπας;». Μὲ φωνὴν πλήρη μακροθυμίας ἤλεγξε τὴν προσποίησιν τοῦ πονηροῦ. Διότι ἐνῷ ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ εἰς αὐτόν· Τί λέγεις, ἀχρεῖε καὶ πονηρέ; τί λέγεις, δοῦλε τῶν χρημάτων καὶ γνήσιε συνεργάτα τοῦ διαβόλου; Τολμᾷς νὰ ὑποκρίνεσαι ὅτι δὲν γνωρίζεις τίποτε; τολμᾷς νὰ ἀποκρύπτῃς αὐτὰ ποὺ εἶναι ἀδύνατον νὰ κρυβοῦν; Μήπως δηλαδὴ δὲν τὸ ἐγνώριζα ὅταν ἐνήργεις τὴν πονηρὰν κατὰ τοῦ Θεοῦ πρᾶξιν; μήπως δηλαδὴ δὲν σὲ εἶδα διὰ τοῦ θείου μου ὀφθαλμοῦ νὰ προσέρχεσαι εἰς τοὺς ἀρχιερεῖς; μήπως δηλαδὴ μολονότι ἤμουν ἀπὼν δὲν σὲ ἤκουα νὰ λέγῃς, «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» (Ματθ. 26, 15). Μήπως δηλαδὴ δὲν γνωρίζω καὶ πόσον με ἐπώλησες; Λοιπόν, ἔτσι συνεχίζεις νὰ μὴ ἐντρέπεσαι μετὰ ταῦτα; Τί προσπαθεῖς νὰ καλύψῃς D αὐτὰ ποὺ σκέπτεσαι νὰ πραγματοποιήσῃς; Εἰς ἐμὲ τὰ πάντα εἶναι φανερά.

Ἂν καὶ ἠδύνατο νὰ ἀπαντήσῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὁ Χριστός, δὲν ἀπήντησεν, ἀλλὰ μὲ ἁπλότητα, ἀνεξικακίαν καὶ πραότητα· «Σὺ εἶπας»· προβάλλων εἰς ἡμᾶς ὑπέροχον δίδαγμα ὅτι ἔτσι πρέπει νὰ φερώμεθα εἰς τοὺς ἐχθρούς μας. Ὅμως καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσην θεραπείαν ὁ Ἰούδας παρέμεινεν ἀσθενής, βεβαίως ὄχι ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας τοῦ ἰατροῦ, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς του ἀδιαφορίας. Διότι ἐκεῖνος μὲν τοῦ προσέφερε ὅλα τὰ φάρμακα διὰ νὰ τὸν σώσῃ αὐτὸς ὅμως δὲν ἠθέλησε νὰ τὰ δεχθῇ, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐγνώριζε μόνον τὴν φιλαργυρίαν, ἠγάπησε τὸν χρυσὸν περισσότερον τοῦ Χριστοῦ καὶ ἔγινεν εὐχάριστος καὶ συνεπὴς εἰς ἐκείνους ποὺ τὸν ἐμίσθωσαν. Καὶ ἀφοῦ προσῆλθεν ὁ Ἰούδας εἶπεν εἰς τὸν Χριστόν· E «Χαῖρε, Ραββί, καὶ κατεφίλησεν αὐτὸν» (Ματθ. 26, 49). Παράξενος ὁ τρόπος αὐτὸς τῆς προδοσίας ποὺ τὸν ἀκολουθεῖ προσφώνησις καὶ φίλημα. «Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἑταῖρε ἐφ' ᾧ πάρει;» (Ματθ. 26, 50): Διατί μοῦ λέγεις νὰ χαίρω, ἀφοῦ ἐπροτίμησες νὰ μὲ λυπήσῃς; διατί μὲ περιποι-

εἶσαι μὲ λόγους, ἀφοῦ μὲ ἔργα μὲ κτυπᾷς. Μὲ ὀνομάζεις διδάσκαλον, ἐνῷ δὲν εἶσαι πιστὸς μαθητής; διατί παραβιάζεις τὰ σύμβολα τῆς ἀγάπης; διατί μεταβάλλεις τὸ σύμβολον τῆς εἰρήνης 723 A εἰς σύμβολον προδοσίας; Ποῖον ἐμιμήθης καὶ ἔκαμες αὐτό; Ἔτσι εἶδες νὰ ἀσπάζεται προηγουμένως ἡ πόρνη τοὺς πόδας μου; ἔτσι ἀντίκρυσες τὸν ἑκατόνταρχον νὰ γονατίζῃ ἐμπρός μου; ἔτσι εἶδες τοὺς δαίμονας νὰ ὑποτάσσωνται; Γνωρίζω ποῖος σοῦ ἔμαθε τὸν τρόπον τοῦ δολίου ἀσπασμοῦ· ὁ διάβολος σοῦ ἐνέβαλε τὸν τρόπον αὐτοῦ τοῦ ἐναγκαλισμοῦ, καὶ σὺ ἀφοῦ ἐπείσθης εἰς τὰς ὑποδείξεις τοῦ κακοῦ συμβούλου, ἐκτελεῖς τὴν ἐπιθυμίαν του.

«Ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει;». Ἐκπλήρωσε τὰς πονηρὰς συμφωνίας ποὺ συνωμολόγησες μετὰ τῶν Φαρισαίων. Φρόντισε νὰ ἐκτελεσθῇ τὸ συμβόλαιον τῆς πωλήσεως. Ὑπόγραψε αὐτὸ ποὺ προηγουμένως ὑπηγόρευσες. Παράδοσε αὐτὸν ποὺ θέλει νὰ παραδοθῇ. B Κάμε λοιπὸν ἰδικόν σου μαζὶ μὲ τὸ βαλάντιον τῶν ἀργυρίων καὶ τὸ βαλάντιον τῆς ἀδικίας. Παραχώρησε τὴν θέσιν σου εἰς τὸν λῃστὴν ποὺ πρόκειται διὰ τῆς ὁμολογίας του νὰ λάβῃ τὴν θέσιν ποὺ διὰ τῆς προδοσίας σὺ ἔχασες. «Τότε προσελθόντες ἐπέβαλλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν». Καὶ ἐπραγματοποιήθησαν οἱ προφητικοὶ ἐκεῖνοι λόγοι· «Ἐκύκλωσάν με ὡσεὶ μέλισσαι κηρίον, καὶ ἐξεκαύθησαν ὡς πῦρ ἐν ἀκάνθαις» (Ψαλμ. 117, 12)· καὶ εἰς ἄλλον σημεῖον· «Ἐκύκλωσάν με κύνες πολλοί, ταῦροι πίονες περιέσχον με» (Ψαλμ. 21, 17· 13). Ὢ πόσο μεγάλη εἶναι ἡ ἀνεξικακία του ποὺ μόνον εἰς αὐτὸν ἁρμόζει. Εἰς τοὺς οὐρανοὺς τὰ Χερουβὶμ καὶ τὰ Σεραφὶμ διὰ τῶν πτερύγων ὡς ἐὰν εἶχαν χεῖρας σκεπάζουν τὰ πρόσωπά των ἐπειδὴ δὲν τολμοῦν νὰ ἀτενίσουν τὴν ἀσύλληπτον δόξαν, ἐνῷ εἰς τὴν γῆν C καταδέχεται νὰ συλληφθῇ ὁ ἴδιος ὑπὸ χειρῶν ἁμαρτωλῶν ἀνθρώπων. Βλέπετε ποίου μακροθύμου καὶ φιλανθρώπου Κυρίου ἔχετε γίνει δοῦλοι; Συμπεριφερθεῖτε λοιπὸν ἔτσι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς ποὺ εἶναι σύνδουλοί σας καθὼς εἴδετε τὸν Κύριον νὰ συμπεριφέρεται πρὸς τοὺς ἐχθρούς. Διότι καὶ σεῖς πρόκειται νὰ κληθῆτε εἰς πνευματικὸν δεῖπνον, πρόκειται νὰ παρακαθήσητε εἰς τράπεζαν μετὰ τοῦ Κυρίου. Δὲν πρέπει νὰ εὑρεθῇ κανεὶς μὲ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ Ἰούδα. Νὰ προσέλθητε ὅλοι μὲ γαλήνην καὶ εἰρήνην, ὅλοι νὰ πλησιάσωμεν μὲ καθαρὰν συνείδησιν τὸν Σωτῆρα. Διότι αὐτὸς εἶναι ἡ νηστεία καὶ ἡ τράπεζα τῶν πιστῶν. Αὐτὸς μᾶς τρέφει καὶ εἶναι συγχρόνως ἡ τροφή. Αὐτὸς εἶναι συγχρόνως ποιμὴν καὶ πρόβατον. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἡ δοξολογία εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

1. A Πολλάκις διερωτήθην διὰ ποῖον λόγον οἱ πρόγονοί μας παρέβλεψαν τὴν ὕπαρξιν τῶν ναῶν τῶν πόλεων καὶ καθιέρωσαν τὸν σημερινὸν ἐκκλησιασμὸν ἐδῶ ἔξω. Διότι δὲν νομίζω ὅτι ἁπλῶς καὶ χωρὶς λόγον ἔκαμαν τοῦτο. Δι' αὐτὸ καὶ ἀνεζήτησα τὸν λόγον καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἀνεκάλυψα ὅτι εἶναι ὀρθὸς καὶ δίκαιος καὶ ἁρμόζει εἰς τὴν σημερινὴν ἑορτήν. Ποῖος λοιπὸν εἶναι ὁ λόγος; Ἑορτάζομεν τὴν μνήμην τοῦ Σταυροῦ. Καὶ ὁ Κύριος ἐσταυρώθη ἔξω τῆς πόλεως, διὰ τοῦτο καὶ μᾶς ὡδήγησαν ἔξω τῆς πόλεως. Διότι, λέγει, τὰ πρόβατα ἀκολουθοῦν τὸν ποιμένα. Ὅπου εἶναι ὁ βασιλεὺς ἐκεῖ καὶ οἱ στρατιῶται, καὶ ὅπου τὸ πτῶμα ἐκεῖ πλησίον καὶ οἱ ἀετοί. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν B εὑρισκόμεθα ἔξω τῶν πόλεων. Ἀλλ' ἂς ἀποδείξωμεν καλύτερον τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἁγίων Γραφῶν. Διὰ νὰ μὴ νομίσητε λοιπὸν ὅτι εἶναι ἰδική μου σκέψις σᾶς φέρω μάρτυρα τὸν Παῦλον. Τί λοιπὸν λέγει ἐκεῖνος διὰ τὰς θυσίας; «Ὧν γὰρ εἰσφέρεται ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ Ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα ἔξω τῆς παρεμβολῆς κατακαίεται» (Ἑβρ. 13, 11). Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἰησοῦς διὰ νὰ ἐξαγνίσῃ τὸν κόσμον διὰ τοῦ αἵματός του ἐσταυρώθη ἔξω τῶν πυλῶν τῆς πόλεως. Ἐξερχόμεθα λοιπὸν πρὸς αὐτὸν ἔξω τῶν πόλεων φέροντες μεθ' ἡμῶν τὴν ἐντροπὴν ποὺ ἐκεῖνος ἐδέχθη. Εἶπεν ὁ Παῦλος, μᾶς προέτρεψεν, ὑπακούσαμεν εἰς αὐτὸν καὶ ἐξήλθαμεν τῶν πόλεων. Διὰ τοῦτο λοιπὸν συγκεντρούμεθα C ἔξω. Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον εἰς τὸ μαρτύριον[6] τοῦτο καὶ ὄχι εἰς ἄλλο; Διότι ἡ πόλις μας μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ πανταχόθεν προστατεύεται μὲ τὰ λείψανα τῶν ἁγίων. Διατί λοιπὸν ἐδῶ καὶ ὄχι εἰς ἄλλο μαρτύριον οἱ πρόγονοί μας καθιέρωσαν νὰ ἐρχώμεθα; Διότι ἐδῶ ἀναπαύονται πολλοὶ νεκροί. Ἐπειδὴ λοιπὸν σήμερον κατέβη 398 A ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς νεκρούς, διὰ τοῦτο συγκεντρωνόμεθα ἐδῶ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ τόπος αὐτὸς ὠνομάσθη κοιμητήριον διὰ νὰ πληροφορηθῇ ὅτι αὐτοὶ ποὺ ἀπέθανον καὶ εὑρίσκονται ἐδῶ, δὲν ἀπέθαναν εἰς τὴν πραγματικότητα, ἀλλὰ κοιμῶνται καὶ ἀναπαύονται. Διότι ὁ θάνατος ὠνομάζετο

6. Μαρτύριον ὀνομάζεται ὁ ἐπὶ τοῦ τάφου μάρτυρος κτιζόμενος ναός. Ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων μαρτυρίων περίφημον εἶναι τὸ κυκλικὸν οἰκοδόμημα ἐπὶ τοῦ Παναγίου Τάφου τοῦ Κυρίου, ἀνεγερθὲν ἐπὶ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου. Χαρακτηριστικὸν τῶν μαρτυρίων ἀποτελεῖ τὸ περιφερικόν, ἢ πολύπλευρον ἢ στρογγυλὸν σχῆμα. Βλ. Κ. Καλοκύρη, Εἰσαγωγὴ εἰς τὴν Χριστιανικὴν καὶ Βυζαντινὴν Ἀρχαιολογίαν, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 52 ἑξ.

θάνατος πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ· «Ἡ ἂν ἡμέρᾳ φάγητε ἀπὸ τοῦ ξύλου», λέγει, «θανάτῳ ἀποθανεῖσθε» (Γεν. 2, 17) καὶ εἰς ἄλλον σημεῖον· «Ψυχὴ ἡ ἁμαρτάνουσα αὐτὴ καὶ ἀποθανεῖται» (Ἰεζ. 18, 20). Καὶ ὁ Δαυῒδ λέγει· «Θάνατος ἁμαρτωλῶν πονηρὸς» (Ψαλμ. 33, 22)· καὶ «Τίμιος ἐναντίον Κυρίου ὁ θάνατος τῶν ὁσίων αὐτοῦ» (Ψαλμ. 115, 15). Καὶ ὁ Ἰώβ· «Θάνατος ἀνδρὶ ἀνάπαυσις» (Ἰὼβ 3, 23 καὶ 17, 16). Καὶ δὲν ὠνομάζετο μόνον θάνατος ἀλλὰ καὶ ᾅδης. Ἄκουσε τί λέγει **B** ὁ Δαυῒδ· «Πλὴν ὁ Θεὸς λυτρώσεται τὴν ψυχήν μου ἐκ χειρὸς ᾅδου, ὅταν λαμβάνῃ με» (Ψαλμ. 48, 16), καὶ ὁ Ἰακώβ· «Κατάξατε τὸ γῆράς μου μετὰ λύπης εἰς ᾅδην» (Γεν. 42, 38). Αὐτὰ τὰ ὀνόματα εἶχε τὸ τέλος τῆς ζωῆς μας πρὸ τῆς ἐλεύσεώς του. Ἀλλ' ὅταν ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ ἀπέθανεν διὰ νὰ ζήσῃ ὁ κόσμος, ἔπαυσεν ὁ θάνατος νὰ ὀνομάζεται θάνατος, ἀλλὰ ὕπνος καὶ κοίμησις. Καὶ ὅτι ὀνομάζεται κοίμησις ἀποδεικνύεται ἐξ ὅσων λέγει ὁ Χριστός· «Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοίμηται» (Ἰω. 11, 11). Ἐπειδὴ δὲν εἶπεν ἀπέθανε, μολονότι βεβαίως εἶχεν ἀποθάνει. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἡ λέξις κοίμησις εἶχε ξένην πρὸς τὸν θάνατον σημασίαν, πρόσεξε ὅτι οἱ μαθηταὶ ταράσσονται καθὼς ἤκουσαν τοῦτο, **C** καὶ λέγουν· «Κύριε, εἰ κεκοίμηται, σωθήσεται» (Ἰω. 11, 12). Τόσον ἠγνόουν τὴν σημασίαν τῶν λόγων του. Καὶ ὁ Παῦλος πάλιν λέγει εἰς ὡρισμένους· «Ἆρα οἱ κοιμηθέντες ἀπώλοντο;» (Α´ Κορ. 15, 18). Καὶ πάλιν ἀναφερόμενος εἰς τοὺς νεκροὺς ἐπαναλαμβάνει· «Ἡμεῖς οἱ ζῶντες οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας» (Α´ Θεσσ. 4, 15). Καὶ πάλιν· «Ἔγειρε, ὁ καθεύδων» (Ἐφεσ. 5, 14), καὶ διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι λέγει τοῦτο διὰ τὸν νεκρόν, προσθέτει· «Καὶ ἀνάστα ἐκ νεκρῶν». Πρόσεξε ὅτι ὁ θάνατος παντοῦ ὀνομάζεται ὕπνος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ τόπος ὀνομάζεται κοιμητήριον. Ἐπειδὴ ἔχει μεγάλην σημασίαν δι' ἡμᾶς ἡ λέξις καὶ εἶναι πλήρης νοήματος. Ὅταν λοιπὸν συνοδεύῃς ἐδῶ προσφιλῆ νεκρόν, μὴ ὀδύρεσαι, διότι δὲν τὸν συνοδεύεις εἰς τὸν θάνατον ἀλλὰ εἰς τὸν ὕπνον. Εἶναι ἀρκετὴ ἡ **D** λέξη αὐτὴ διὰ νὰ σὲ παρηγορήσῃ εἰς τὴν συμφοράν σου. Μάθε ποῦ τὸν συνοδεύεις· εἰς τὸ κοιμητήριον· καὶ πότε τὸν συνοδεύεις· μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἐκόπησαν ἤδη τὰ νεῦρα τοῦ θανάτου. Ὥστε εἶναι δυνατὸν νὰ κερδίσητε ἀπὸ τὸν τόπον καὶ τὸν χρόνον πολλὴν παρηγορίαν. Ἰδιαιτέρως ἁρμόζουν οἱ λόγοι αὐτοὶ εἰς γυναῖκας, ἐπειδὴ εἶναι περισσότερον εὐπαθεῖς καὶ κλίνουν ἰδιαιτέρως πρὸς τὴν θλῖψιν. Ἀλλὰ ἔχεις πολὺ ἱκανοποιητικὸν φάρμακον διὰ τὴν θλῖψιν, τὸ ὄνομα τοῦ τόπου. Διὰ τοῦτο συγκεντρωνόμεθα ἐδῶ.

2. Σήμερον λοιπὸν ὁ Κύριός **E** μας περιοδεύει εἰς τὸν Ἅδην. Σήμερον ἔθραυσε τὰς χαλκίνας πύλας καὶ τοὺς σιδηροῦς μοχλούς του. Πρόσεξε τὴν ἀκριβολογίαν. Δὲν εἶπε, Ἄνοιξε τὰς χαλκίνας πύλας, ἀλλά, «Συνέθλασε πύλας χαλκᾶς» (Ψαλμ. 106, 16· Ἠσ. 45, 2), διὰ νὰ ἀχρηστεύσῃ τὸ δεσμωτήριον. Δὲν ἀφήρεσε τοὺς μοχλούς, ἀλλὰ τοὺς συνέτριψε, διὰ νὰ ἀχρηστεύσῃ τὴν φυλακήν. Ὅπου βεβαίως δὲν ὑπάρχει πλέον οὔτε θύρα, οὔτε μοχλός, καὶ ἂν κάποιος εἰσέλθῃ δὲν ἐμποδίζεται νὰ ἐξέλθῃ. Ὅταν λοιπὸν συντρίψῃ ὁ Χριστός, ποῖος ἄλλος εἶναι δυνατὸν νὰ διορθώσῃ; Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ θὰ καταστρέψῃ ὁ Θεός, ποῖος θὰ διορθώσῃ; Οἱ βασιλεῖς ὅταν πρόκειται νὰ ἀπολύσουν τοὺς φυλακισμένους δὲν ἐνεργοῦν συμφώνως πρὸς τὰ ἀνωτέρω, ἀλλ' ἀποστέλλουν ἐγγράφους διαταγὰς καὶ ἀφήνουν ὡς ἔχουν τοὺς φύλακας καὶ τὰς θύρας, ἐπιθυμοῦντες νὰ καταστήσουν σαφὲς **399 A** ὅτι ὑπάρχει περίπτωσις νὰ ἐπανέλθουν οἱ ἀπολυόμενοι, ἢ ὡρισμένοι ἄλλοι εἰς τὴν θέσιν των. Ἀλλ' ὁ Χριστὸς δὲν ἐνεργεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἐπιθυμῶν νὰ δείξῃ ὅτι κατηργήθη ὁ θάνατος, ἔθραυσε τὰς χαλκίνας πύλας του. Καὶ τὰς ὠνόμασεν χαλκίνας, ὄχι ἐπειδὴ ἦσαν ἐκ χαλκοῦ, ἀλλὰ διὰ νὰ δηλώσῃ τὴν σκληρότητα καὶ τὴν ἀδιαλλαξίαν τοῦ θανάτου. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὁ χαλκὸς καὶ ὁ σίδηρος ἐκφράζουν τὴν ἀκαμψίαν καὶ τὴν σκληρότητα, ἄκουσε τί λέγει εἰς κάποιον ἐλεεινόν· «Τὸ νεῦρόν σου σιδηροῦν, ὁ τράχηλός σου καὶ τὸ μέτωπόν σου χαλκοῦν» (Ἠσ. 48, 4). Καὶ ἐξεφράσθη ἔτσι ὄχι διότι εἶχε σιδηρὰ νεῦρα, ἢ μέτωπον χάλκινον, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ἔκφρασιν αὐστηρὰν **B** ἀδιάντροπον καὶ σκληράν. Ἐπιθυμεῖς νὰ μάθῃς πόσον αὐστηρὸς καὶ ἄκαμπτος καὶ ἀδάμαστος ἦτο ὁ θάνατος; Οὐδεὶς ἐπέτυχε νὰ τὸν πείσῃ εἰς τόσον διάστημα νὰ ἐλευθερώσῃ κάποιον ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους του, μέχρις ὅτου κατῆλθεν ἐξ οὐρανῶν καὶ τὸν ἐξηνάγκασεν ὁ Κύριος τῶν ἀγγέλων. Διότι κατ' ἀρχὰς συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισεν ἐκεῖνον, ποὺ ἦτο πανίσχυρος, καὶ ἀκολούθως τοῦ ἐπῆρε ὅ,τι τοῦ ἀνῆκε. Διὰ τοῦτο προσθέτει· «Θησαυροὺς σκοτεινούς, ἀοράτους» (Ἠσ. 45, 3). Ἂν καὶ ἀναφέρεται εἰς ἓν πρᾶγμα, ἡ σημασία εἶναι διπλῆ. Ὑπάρχουν βεβαίως χῶροι σκοτεινοί, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατὸν νὰ φωτισθοῦν πολλάκις, ἐφ' ὅσον τοποθετήσουμεν ἐντός των λυχνίαν καὶ φῶς. Οἱ χῶροι ὅμως τοῦ ᾅδου ἦσαν θεοσκότεινοι καὶ θλιβεροὶ καὶ ποτὲ δὲν εἰσῆλθαν ἐντός των ἀκτῖνες φωτός, διὰ τοῦτο τοὺς ἐχαρακτήρισεν σκοτεινοὺς καὶ ἀοράτους. Ἐπειδὴ **C** ἦσαν εἰς τὴν πραγματικότητα σκοτεινοὶ μέχρι τῆς στιγμῆς τῆς καθόδου εἰς αὐτοὺς τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης καὶ τοὺς κατελάμπρυνε μὲ φῶς καὶ ἔκαμεν οὐρανὸν τὸν ᾅδην. Διότι ὅπου εὑρίσκεται ὁ Χριστός, ὁ τόπος μεταβάλλεται εἰς οὐρανόν. Εὐλόγως δὲ ὀνομάζει τὸν ᾅδην σκοτεινὰ θησαυροφυλάκια διότι πολὺς πλοῦτος ἐναπέκειτο ἐ-

κεῖ. Πράγματι δλον τὸ ἀνθρώπινον γένος ποὺ ἀπετέλει πλοῦτον τοῦ Θεοῦ ἐληστεύθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου ποὺ ἐξηπάτησε τὸν πρῶτον ἄνθρωπον καὶ ὑπεδουλώθη εἰς τὸν θάνατον. Τὸ ὅτι δὲ ἀπετέλει πλοῦτον τοῦ Θεοῦ ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος τὸ ἀποδεικνύει καὶ ὁ Παῦλος διὰ τῶν λόγων του· «Πλουτῶν εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντα τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτὸν» (Ρωμ. 10, 12). Ὅπως λοιπὸν κάποιος βασιλεὺς ὅταν συλλάβῃ κάποιον ληστήν, ποὺ περιέρχεται τὰς πόλεις καὶ παντοῦ ἁρπάζει ὅ,τι συναντήσει, καὶ D κρύπτεται εἰς σπήλαια ὅπου ἔχει ἀποθηκεύσει τὰ πλούτη του, ἀφοῦ φυλακίσει τὸν ληστήν, ἐκεῖνον μὲν παραδίδει εἰς τιμωρίαν, τοὺς δὲ θησαυρούς του μεταφέρει εἰς βασιλικὰ ταμεῖα, ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Χριστός, τὸν ἀρχιληστὴν καὶ τὸν δεσμοφύλακα, δηλαδὴ τὸν διάβολον καὶ τὸν θάνατον μαζὶ ἀφοῦ διὰ τοῦ θανάτου του εἰς φυλακὴν περιώρισε, ὅλα τὰ πλούτη, ἐννοῶ τὸ ἀνθρώπινον γένος, μετέφερε εἰς τὰ βασιλικὰ ταμεῖα. Τοῦτο δηλώνει καὶ ὁ Παῦλος διὰ τῶν λόγων του· «Ἐλυτρώσατο E ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τῆς ἀγάπης» (Κολ. 1, 13). Καὶ τὸ πλέον ἀξιοθαύμαστον, ἠσχολήθη μὲ τοῦτο ὁ ἴδιος ὁ βασιλεύς, ἂν καὶ οὐδεὶς βασιλεὺς κατεδέχθη νὰ κάμῃ ποτὲ ἀνάλογόν τι, ἀλλὰ δι' ἐντολῆς πρὸς τοὺς ὑπηρέτας ἐλευθερώνει τοὺς φυλακισμένους. Ἐδῶ ὅμως δὲν συνέβη ἔτσι, ἀλλὰ ἦλθεν ὁ ἴδιος ὁ βασιλεὺς πρὸς τοὺς φυλακισμένους καὶ δὲν ἐνετράπη οὔτε τὴν φυλακὴν οὔτε τοὺς φυλακισμένους. Διότι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐντραπῇ τὸ πλάσμα του. Καὶ ἔθραυσε τὰς θύρας καὶ κατέσπασε τοὺς μοχλοὺς καὶ ἐκυριάρχησεν εἰς τὸν ᾅδην καὶ ἐξηφάνισεν 400 A ὅλην τὴν φρουρὰν καὶ ἀφοῦ συνέλαβε δέσμιον τὸν δεσμοφύλακα· ἔτσι ἐπανῆλθε πρὸς ἡμᾶς. Μετεφέρετο αἰχμάλωτος ὁ τύραννος, ἦτο δεμένος ὁ ἰσχυρός· ὁ ἴδιος ὁ θάνατος ἀφοῦ ἔρριψε τὰ ὅπλα του ἔτρεξεν ἄοπλος καὶ ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως.

Εἶδες ἀξιοθαύμαστον νίκην; Εἶδες τὰ κατορθώματα τοῦ σταυροῦ; Νὰ σοῦ εἴπω καὶ ἄλλο πλέον ἀξιοθαύμαστον; φρόντισε νὰ πληροφορηθῇς τὸν τρόπον διὰ τοῦ ὁποίου ἐνίκησε καὶ τότε θὰ ἐκπλαγῇς περισσότερον. Μὲ τὰ ὅπλα δηλαδὴ ποὺ ἐνίκησεν ὁ διάβολος, μὲ τὰ ἴδια τὸν ὑπέταξεν ὁ Χριστός. Ἀφοῦ ἔλαβε τὰ ὅπλα ἐκείνου μὲ ἐκεῖνα τὸν κατενίκησε. Καὶ ἄκουσε πῶς. Παρθένος, ξύλον καὶ θάνατος ἦσαν τὰ σύμβολα τῆς ἥττης μας. B Παρθένος ἦτο ἡ Εὕα, διότι δὲν εἶχεν ἀκόμη γνωρίσει τὸν ἄνδρα της. Ξύλον ἦτο τὸ δένδρον καὶ θάνατος ἡ τιμωρία τοῦ Ἀδάμ. Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ πάλιν παρθένος καὶ ξύλον καὶ θάνατος αὐτὰ τὰ σύμβολα τῆς ἥττης ἔγιναν νίκης σύμβολα. Διότι ἀντὶ τῆς Εὔας ἔχομεν τὴν Μαρίαν, ἀντὶ τοῦ

ξύλου τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ καὶ ἀντὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀδὰμ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. Εἶδες ὅτι ὁ διάβολος ἐνικήθη μὲ τὰ ὅπλα ποὺ ἐνίκησεν ἄλλοτε; Τὸν Ἀδὰμ ἐπολέμησεν ὁ διάβολος καὶ τὸν ἐνίκησε πλησίον τοῦ δένδρου, τὸν διάβολον ἐνίκησεν ὁ Χριστὸς ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Καὶ ξύλον τὴν πρώτην φορὰν ὡδήγησεν εἰς τὸν ᾅδην, ἀλλὰ ξύλον καὶ τὴν δευτέραν τοὺς μεταβάντας ἐκεῖ ἀνεκάλεσε. Τὸ ξύλο ἐπίσης τὴν πρώτην φορὰν ἔκρυψε τὴν C γυμνότητα τοῦ αἰχμαλώτου καὶ τὴν δευτέραν ἐπέδειξεν εἰς ὅλους ἐκ τοῦ ὕψους του γυμνὸν τὸν νικητήν. Καὶ ἀφ' ἑνὸς μὲν ὁ θάνατος τοῦ Ἀδὰμ κατεδίκασεν ὅλους ἐκείνους ποὺ ἐγεννήθησαν μετὰ τὸν Ἀδάμ, ἀφ' ἑτέρου ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ἀνέστησεν ὅλους ὅσοι ἐγεννήθησαν πρὸ αὐτοῦ. «Τίς λαλήσει τὰς δυναστείας τοῦ Κυρίου;» (Ψαλμ. 105, 2). Ἀπὸ τῆς καταστάσεως τοῦ θανάτου ἐφθάσαμεν εἰς κατάστασιν ἀθανασίας. Αὐτὰ εἶναι τὰ κατορθώματα τοῦ σταυροῦ. Ἐπληροφορήθης διὰ τὴν νίκην, ἔμαθες κατὰ ποῖον τρόπον ἐπετεύχθη; Μάθε τώρα καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἐπετεύχθη ἄνευ κόπου. Δὲν ἐβάψαμεν τὰ ὅπλα μας εἰς τὸ αἷμα, δὲν παρετάχθημεν εἰς στάσιν μάχης, δὲν ἐτραυματίσθημεν, οὔτε εἴδαμεν πόλεμον, καὶ ὅμως ἐνικήσαμεν. Ἠγωνίσθη ὁ Κύριος καὶ ἡμεῖς ἐστεφανώθημεν. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι καὶ ἰδική μας ἡ νίκη, ἂς ψάλλωμεν D ὅλοι σήμερον ὡς στρατιῶται ὕμνον ἐπινίκιον· «Κατεπόθη ὁ θάνατος εἰς νῖκος· ποῦ σου, θάνατε, τὸ νῖκος, ποῦ σου, ᾅδη, τὸ κέντρον;» (Ὠσηὲ 13, 14· Α' Κορ. 15, 54 - 55).

Αὐτὰ ἐπέτυχε δι' ἡμᾶς ὁ σταυρός. Ὁ σταυρὸς ποὺ εἶναι σύμβολον νίκης κατὰ τῶν δαιμόνων, μάχαιρα κατὰ τῆς ἁμαρτίας, ξίφος διὰ τοῦ ὁποίου ἐτρύπησε τὸ φείδι ὁ Χριστός. Ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πατρός, ἡ δόξα τοῦ Μονογενοῦς Υἱοῦ, ἡ χαρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, τὸ κόσμημα τῶν ἀγέλλων, ἡ ἀσφάλεια τῆς Ἐκκλησίας, τὸ καύχημα τοῦ Παύλου, ἡ προστασία τῶν ἁγίων, τὸ φῶς ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης. Διότι ὅπως εἰς σκοτεινὴν οἰκίαν, ἂν κάποιος ἀνάψῃ λαμπάδα E καὶ τὴν κρατήσῃ ὑψηλὰ διαλύεται τὸ σκότος, ἔτσι καὶ ἡ οἰκουμένη ἐπειδὴ κατείχετο ὑπὸ ζοφεροῦ σκότους, ὡς κάποιαν λαμπάδα ἀφοῦ ἤναψε τὸν σταυρὸν ὁ Χριστὸς καὶ τὸν ἔστησεν ὀρθόν, διέλυσε τὸ ζοφερὸν σκότος ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἡ λαμπάδα ἔχει τὸ φῶς ὑψηλὰ εἰς τὴν κορυφήν, ἔτσι καὶ ὁ σταυρὸς εἶχεν ὑψηλὰ εἰς τὴν κορυφὴν λαμπρὸν τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης. Ὁ κόσμος ἔφριξεν ὅταν τὸν εἶδε καρφωμένον ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, ἐσείσθη ἡ γῆ, ἐρράγισαν αἱ πέτραι. Ἀλλ' ἂν καὶ ἐρράγισαν αἱ πέτραι, ἡ ἀναισθησία τῶν Ἰουδαίων οὐδόλως ἠνοχλήθη. Ἐσχίσθη τὸ καταπέτασμα τοῦ

ναοῦ, ἀλλὰ δὲν διελύθη 401 A ἡ ἀνήθικος συμφωνία ἐκείνων.

Διατὶ ἐσχίσθη τὸ παραπέτασμα; Ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ βλέπῃ ὁ ναὸς τὸν Κύριον νὰ σταυρώνεται. Δι' ὅλων δὲ αὐτῶν ποὺ ἔγιναν εἰς τὸ καταπέτασμά του, κατὰ κάποιον τρόπον μᾶς συνεβούλευσε λέγων· αὐτὸς ποὺ ἐπιθυμεῖ δύναται εἰς τὸ ἑξῆς ἐλευθέρως νὰ εἰσέρχεται εἰς τὰ Ἅγια τῶν ἁγίων. Διότι τί ὠφελοῦμαι ἐξ αὐτῶν; ἀφοῦ τέτοια θυσία προσεφέρθη ἔξω. τί ὠφελοῦμαι πλέον ἐκ τῆς διαθήκης; ποῖον ὄφελος δύναται νὰ μοῦ προσφέρῃ ὁ νόμος; Ἀσκόπως καὶ ματαίως τοὺς ἐδίδασκα τόσον χρόνον. Τοῦτο ἐδίδασκε καὶ ὁ προφήτης, ὅταν ἔλεγε· «Ἱνατὶ ἐφρύαξαν ἔθνη καὶ λαοὶ ἐμελέτησαν κενά; (Ψαλμ. 2, 1). Καὶ ἄκουσαν· «Ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐναντίον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος» (Ἠσ. 53, 7). Καὶ ἐνῷ ἐμελέτουν ἐπὶ τόσους αἰῶνας τὴν προφητείαν, B ὅταν αὕτη ἐπραγματοποιήθη, ἐκεῖνοι δὲν ἐπίστευσαν. Εἶδες πῶς ἐμελέτων ἀσκόπως; Διὰ τοῦτο ἐσχίσθη ὁ ναός, ἀφοῦ προειδοποίησε διὰ τὴν αἰωνίαν ἐρήμωσίν του ποὺ θὰ ἠκολούθη τὰ γεγονότα.

3. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρόκειται καὶ ἡμεῖς νὰ ἴδωμεν τὴν ἑσπέραν αὐτὴν τὸ ἐσταυρωμένον πρόβατον ὡς ἐσφαγμένον καὶ προσφερόμενον πρὸς θυσίαν, ἂς πλησιάσωμεν μὲ φόβον, παρακαλῶ, μὲ σεβασμὸν πολὺν καὶ εὐσέβειαν. Δὲν γνωρίζετε πῶς οἱ ἄγγελοι παρίσταντο εἰς τὸν C τάφον ἐνῷ δὲν ὑπῆρχε σῶμα, καὶ ἦτο κενός; Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ μόνον ἐδέχθη τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου, τοῦ ἀπέδωσαν πολὺν σεβασμόν. Οἱ ἄγγελοι ποὺ εἶναι ἀνώτεροί μας ἐστάθησαν μὲ τόσον σεβασμὸν καὶ εὐλάβειαν ἐμπρὸς εἰς τὸν τάφον, καὶ ἡμεῖς ποὺ δὲν πρόκειται νὰ παρασταθοῦμεν ἐμπρὸς εἰς ἄδειον τάφον, ἀλλ' εἰς αὐτὴν τὴν τράπεζαν ποὺ ἔχει ἐπάνω της τὸν ἀμνόν, προσερχόμεθα μὲ θόρυβον καὶ ταραχήν; Πῶς λοιπὸν εἶναι δυνατὸν νὰ λάβωμεν συγχώρησιν; Δὲν ἀναφέρομαι εἰς αὐτὰ χωρὶς αἰτίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ βλέπω πολλοὺς τὸ βράδυ τοῦτο νὰ προκαλοῦν θόρυβον, νὰ φωνάζουν καὶ νὰ D συνωθοῦνται μεταξύ των, νὰ πηδοῦν, νὰ ὑβρίζουν καὶ νὰ ἐπισύρουν μᾶλλον ἐπάνω των τὴν τιμωρίαν παρὰ τὴν σωτηρίαν. Ἐξ αἰτίας τούτου καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν των κάμνω αὐτὴν τὴν προτροπήν.

Τί κάμνεις, ἄνθρωπέ μου; Ὅταν ἵσταται ἐνώπιον τῆς ἁγίας τραπέζης ὁ ἱερεὺς καὶ ὑψώνει τὰς χεῖρας του εἰς τὸν οὐρανόν; ἐπικαλούμενος τὸ ἅγιον Πνεῦμα νὰ κατέλθῃ καὶ νὰ ἐγγίσῃ τὰ προσφερόμενα δῶρα, πολλὴν ἡσυχίαν καὶ πολλὴν σιγήν. Ὅταν προσφέρῃ τὴν χάριν τὸ ἅγιον Πνεῦμα κατὰ τὴν κάθοδον καὶ ἐγγίσῃ τὰ προσφερόμενα δῶρα, καὶ ὅταν ἴδῃς τὸν ἀμνὸν E ἐσφαγμένον καὶ τεμαχισμένον, τότε προκαλεῖς θόρυβον, ταραχήν, φιλονικίας καὶ ὕβρεις; Πῶς ὅμως θὰ

δυνηθῇς νὰ ἀπολαύσῃς τὴν θυσίαν αὐτὴν ἂν προσέλθῃς εἰς τὴν τράπεζαν μὲ τόσον μεγάλην ταραχήν; Δὲν μᾶς εἶναι ἀρκετὸν ὅτι πλησιάζομεν ἐνῷ εἴμεθα ἁμαρτωλοί, ἀλλὰ καὶ τὴν ἰδίαν τὴν στιγμὴν τῆς προσελεύσεως δὲν θέλομεν νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἐκ τῶν ἁμαρτημάτων; Διότι πῶς θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν, ὅταν φιλονεικῶμεν, ὅταν προκαλῶμεν θόρυβον, ὅταν μεταξύ μας ἀδικούμεθα; Διατὶ σπεύδεις μὲ βίαν, πές μου; διατὶ εἶσαι βιαστικὸς ὅταν βλέπῃς σφαγιασμένον τὸ πρόβατον; Διότι ἐὰν καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς ἤσουν ἀπησχολημένος μὲ τὴν τήρησιν τῆς νηστείας, πές μου, θὰ σὲ ἐκούραζε τὸ γεγονός; 402 A Ὅλην τὴν ἡμέραν ἀνέμενες μὲ ὑπομονήν, καὶ τὸ μέγιστον τῆς νυκτὸς διῆλθες, καὶ πόσην κούρασιν εἰς μίαν στιγμὴν ἀχρηστεύεις καὶ διαλύεις; Πρέπει νὰ αἰσθανθῇς, τέλος πάντων, τί εἶναι αὐτὸ ποὺ εὑρίσκεται ἐμπρός σου καὶ διὰ ποῖον λόγον ἔγινε. Διὰ σὲ ἐσφάγη καὶ σὺ τὸν ἐγκαταλείπεις ἐνῷ τὸν βλέπῃς σφαγιασμένον. «Ὅπου τὸ πτῶμα» λέγει, «ἐκεῖ καὶ οἱ ἀετοί» (Ματθ. 24, 28). Καὶ ἡμεῖς δὲν προσερχόμεθα ὡς ἀετοί, ἀλλ' ὡς σκύλοι. Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ αἰσχρότης μας! Πρέπει νὰ αἰσθανθῇς βαθύτατα τί εἶναι αὐτὸ ποὺ ἐχύθη. Εἶναι αἷμα, αἷμα ποὺ ἐξηφάνισε τὰς ἁμαρτίας ποὺ περιεῖχε τὸ χειρόγραφον· αἷμα ποὺ ἐκαθάρισε τὴν ψυχήν σου, ποὺ ἔπλυνε τὴν μαύρην κηλῖδα, ποὺ ἐθριάμβευσεν διὰ τῆς νίκης ἐπὶ τῶν πονηρῶν ἀρχῶν καὶ ἐξουσιῶν. Διότι λέγει· «Ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρησίᾳ θριαμβεύσας ἐν τῷ σταυρῷ» (Κολ. 2, 15). Πολλά, B λέγει, ἔχει σύμβολα τὸ τρόπαιον τῆς νίκης. Τὰ λάφυρα κρέμανται ἐπάνω εἰς τὸ ὑψηλότερον σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Διότι καθὼς κάποιος γενναῖος βασιλεὺς ποὺ ἐνίκησεν εἰς δυσκολώτατον πόλεμον, τοποθετεῖ πάνω εἰς ὑψηλὸν τρόπαιον τὸν θώρακα, τὴν ἀσπίδα καὶ τὰ ὅπλα τοῦ ἀντιπάλου καὶ τῶν στρατιωτῶν του ποὺ ἐνίκησεν, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἀφοῦ ἐνίκησεν εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ διαβόλου, ἐκρέμασεν ὑψηλὰ εἰς τὸν σταυρὸν ὡς εἰς κάποιον τρόπαιον, τὰ ὅπλα ἐκείνου, δηλαδὴ τὸν θάνατον καὶ τὴν κατάραν, διὰ νὰ βλέπουν τὸ τρόπαιον ὅλοι καὶ αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὴν γῆν καὶ αὐτοὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες ποὺ ἐνικήθησαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀπολαύσαμεν τόσον μεγάλην εὐεργεσίαν, ἂς ἐπιδείξωμεν, ὅσον μᾶς εἶναι δυνατόν, ὅτι εἴμεθα ἄξιοι διὰ τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς προσέφερε, διὰ νὰ κερδίσωμεν καὶ τὴν οὐράνιον βασιλείαν διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ ὁποίου καὶ μετὰ τοῦ ὁποίου ἀνήκει δόξα τιμὴ καὶ κράτος εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΤΑΥΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΛΗΣΤΗΝ Α'

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΕΥΤΕΡΑΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΕΧΘΡΩΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ.

1. 403 **Α** Σήμερον ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εὑρίσκεται ἐπὶ τοῦ σταυροῦ καὶ ἡμεῖς ἑορτάζομεν, διὰ νὰ πληροφορηθῇς, ὅτι ὁ σταυρὸς εἶναι ἑορτὴ καὶ πανήγυρις πνευματική. Διότι παλαιότερον ὁ σταυρὸς ἦτο σύμβολον καταδίκης ἐνῷ τώρα ἔχει γίνει ἀντικείμενον τιμῆς. Παλαιότερον ἦτο σύμβολον καταδίκης ἐνῷ τώρα εἶναι προϋπόθεσις σωτηρίας. Διότι αὐτὸς ἔγινε δι' ἡμᾶς πρόξενος μυρίων ἀγαθῶν. Αὐτὸς μᾶς ἀπήλλαξεν ἐκ τῆς πλάνης, αὐτὸς μᾶς ἐφώτισεν ἐνῷ εὑρισκόμεθα εἰς τὸ σκότος, αὐτὸς μᾶς συνεφιλίωσεν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐνῷ ἤμεθα μαζί του εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν, ἐνῷ ἤμεθα ὡς ξένοι μᾶς ἔκαμεν οἰκείους του, ἐνῷ εὑρισκόμεθα μακρὰν μᾶς ἔφερε πλησίον του. Αὐτὸς κατέστη αἴτιος ἀφανισμοῦ τῆς ἐχθρότητος, αὐτὸς ἡ **Β** ἀσφάλεια τῆς εἰρήνης, αὐτὸς ἡ πηγὴ μυρίων ἀγαθῶν εἰς ἡμᾶς. Χάρις εἰς αὐτὸν δὲν περιπλανώμεθα πλέον εἰς τὰς ἐρήμους, διότι εὑρήκαμεν τὴν ἀληθινὴν ὁδόν. Δὲν εἴμεθα πλέον ἐκτὸς τῆς βασιλείας, διότι ἀνεκαλύψαμεν τὴν εἴσοδον αὐτῆς. Δὲν φοβούμεθα τὰ πύρινα βέλη τοῦ διαβόλου, διότι εἴδομεν τὴν πηγήν. Χάρις εἰς αὐτὸν δὲν εἴμεθα πλέον εἰς κατάστασιν χηρείας, ἐπειδὴ ἀνεύρομεν τὸν γαμβρόν. Δὲν φοβούμεθα τὸν λύκον, ἐπειδὴ ἔχομεν τὸν καλὸν ποιμένα, διότι λέγει· «Ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς» (Ἰω. 10, 11) Χάρις εἰς αὐτὸν δὲν φοβούμεθα τὸν διάβολον, ἐπειδὴ εἴμεθα πλησίον τοῦ βασιλέως. Δι' ὅλα αὐτὰ ἑορτάζομεν καὶ μνημονεύομεν τὸν σταυρόν. Καὶ ὁ **C** Παῦλος ἔτσι ὥρισε νὰ ἑορτάζωμεν τὸν σταυρόν, διότι λέγει· «Ἑορτάζομεν μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας» (Α' Κορ. 5, 8). Ἔπειτα ἀφοῦ προσέθεσε τὴν αἰτίαν, συνέχισε· «Ὅτι τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστὸς» (Α' Κορ. 5, 7). Βλέπεις διὰ ποῖον λόγον μᾶς προτρέπει νὰ ἑορτάζωμεν τὸν σταυρόν; Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς ἐθυσιάσθη εἰς τὸν σταυρόν. Καὶ ὅπου γίνεται θυσία, ἐκεῖ ἀπαλείφονται τὰ ἁμαρτήματα, ἐκεῖ πραγματοποιεῖται ἡ συμφιλίωσις μετὰ τοῦ Κυρίου, ἐκεῖ γίνεται ἑορτὴ καὶ χαρά. «Τὸ Πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός». Καί,

μου, εἰς ποῖον τόπον ἐθυσιάσθη; Εἰς ὑψηλὸν ἰκρίωμα. Νέον εἶναι τὸ θυσιαστήριον τῆς θυσίας αὐτῆς, ἐπειδὴ εἶναι πρόσφατος καὶ ἀξιοθαύμαστος ἡ θυσία. Ἐπειδὴ **D** ὁ ἴδιος ἦτο θῦμα καὶ ἱερεύς. Θῦμα μὲν κατὰ τὴν σαρκικὴν ὑπόστασίν του ἱερεὺς δὲ κατὰ τὴν πνευματικὴν φύσιν του. Ὁ ἴδιος προσεφέρετο καὶ προσέφερε τὴν σαρκικὴν φύσιν του ὡς θυσίαν. Ἄκουσε λοιπὸν πῶς ὁ Παῦλος καθιστᾶ γνωστὰ καὶ τὰ δύο· «Πᾶς ἀρχιερεύς», λέγει, «ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται· ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὃ προσενέγκῃ. Ἰδοὺ οὗτος προσφέρει ἑαυτὸν» (Ἑβρ. 5, 1· 8, 3). Καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει ὅτι «Χριστὸς ἅπαξ προσενεχθεὶς εἰς τὸ 404 **Α** πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρτίας, ὀφθήσεται τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις εἰς σωτηρίαν» (Ἑβρ. 9, 28). Νὰ λοιπόν, ἐδῶ προσεφέρθη, ἐνῷ ἐκεῖ προσέφερε τὸν ἑαυτόν του. Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ὑπῆρξε θῦμα καὶ θύτης, καὶ πῶς ἦτο θυσιαστήριον ὁ σταυρός; Καὶ διὰ ποῖον λόγον, λέγει, δὲν προσεφέρθη ἡ θυσία εἰς τὸν ναὸν ἀλλ' ἔξω τῆς πόλεως καὶ τῶν τειχῶν; Διὰ νὰ ἐπαληθεύσῃ ἡ προφητεία ποὺ ἔλεγε· «Ἐν τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη» (Ἡσ. 53, 12). Ἀλλὰ διατί ἐθανατώθη ἐπὶ τοῦ ὑψηλοῦ σταυροῦ εἰς τὸ ὕπαιθρον καὶ ὄχι εἰς ἐστεγασμένον χῶρον; Διὰ νὰ καθαρίσῃ τὴν ἀτμόσφαιραν, δι' αὐτὸ εἰς τὸ ὕψος τοῦ σταυροῦ ἐθυσιάσθη καὶ ὑπεράνω αὐτοῦ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη στέγη πλὴν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐκαθαρίσθη λοιπὸν ἡ ἀτμόσφαιρα διὰ τῆς θυσίας τοῦ ἀμνοῦ ὁ ὁποῖος ἐσφάγη εἰς τὰ ὕψη, ἀλλ' ἐκαθαρίσθη καὶ ἡ γῆ, ἐπειδὴ ἔσταζεν ἐκ τῆς πλευρᾶς του τὸ αἷμα ἐπ' αὐτῆς. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον δὲν ἐσταυρώθη ὑποκάτω στέγης, ἀλλ' ἔξωθεν τοῦ ναοῦ τῶν Ἰουδαίων, διὰ νὰ μὴ ἐκμεταλλευθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι **Β** τὴν θυσίαν μήτε νὰ νομίσῃς ὅτι προσφέρεται αὐτὴ μόνον χάριν τοῦ ἰουδαϊκοῦ ἔθνους. Διὰ τοῦτο ἐσταυρώθη ἔξω τῆς πόλεως καὶ τῶν τειχῶν, διὰ νὰ πληροφορηθῇς ὅτι ἡ θυσία ἐνέχει παγκόσμιον χαρακτῆρα, ὅτι προσεφέρθη δι' ὁλόκληρον τὴν γῆν, καὶ διὰ νὰ κατανοήσῃς ὅτι ὁ καθαρμὸς ποὺ ἀπορρέει ἐξ αὐτῆς εἶναι ὄχι μερικὸς καθὼς συμβαίνει εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ γενικός. Διὰ τοῦτο, προέτρεψεν ὁ Θεὸς τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἐγκαταλείψουν ὅλην τὴν γῆν καὶ νὰ περιορισθοῦν εἰς ἕνα τόπον νὰ προσφέρουν θυσίας καὶ νὰ προσευχηθοῦν, ἐπειδὴ ἡ γῆ ὁλόκληρος ἦτο μολυσμένη ἀπὸ τοὺς καπνοὺς καὶ τὰς ὀσμὰς κρεάτων καὶ παντὸς εἴδους ἀκαθαρσίας ἐκ τῶν εἰδωλολατρικῶν θυσιῶν ποὺ ἐτελοῦντο ἐπ' αὐτῆς. Δι' ἡμᾶς ὅμως, ἀφοῦ ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ ἐκαθάρισεν ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, ἔγινεν ἕκαστον τμῆμα τῆς γῆς τόπος **C** προσευχῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος πλήρης ἐνθουσιασμοῦ συνεβούλευε νὰ προσευχώμεθα ἀφόβως ὁπουδήποτε, λέγων τὰ ἑξῆς· «Βού-

λομαι προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν παντὶ τόπῳ ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας» (Α΄ Τιμ. 2, 8). Εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ἐκαθαρίσθη ἡ οἰκουμένη; Χάρις εἰς τὸν τόπον τῆς θυσίας λοιπόν, δυνάμεθα νὰ προσευχώμεθα ὁπουδήποτε, ἐπειδὴ ἐξηγιάσθη ὁλόκληρος ἡ γῆ καὶ ἔγινεν ἁγιωτέρα ἀπὸ τὰ ἅγια ποὺ εἶναι μέσα εἰς τὸ θυσιαστήριον. Διότι ἐκεῖ μὲν προσεφέρθη ὡς θυσία, ἄλογον πρόβατον, ἐνῷ ἐδῶ πνευματικόν. Καὶ ὅσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ θυσία τόσον μεγαλύτερος εἶναι καὶ ὁ ἁγιασμός. Διὰ τοῦτο καὶ τιμῶμεν τὸν σταυρὸν συμμετέχοντες εἰς τὴν ἑορτήν του.

2. Ἐπιθυμεῖς νὰ πληροφορηθῇς καὶ ἄλλο κατόρθωμα τοῦ σταυροῦ; Σήμερον ἤνοιξε δι᾽ ἡμᾶς τὸν παράδεισον ποὺ ἦτο κλεισμένος κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς περιόδου ἄνω τῶν πέντε χιλιάδων ἐτῶν.[6] Κατ᾽ αὐτὴν τὴν ἡμέραν **D** καὶ τὴν ὥραν ἤνοιξεν ὁ Θεὸς τὰς πύλας του εἰς τὸν λῃστήν, καὶ ἐπραγματοποίησε δύο κατορθώματα· τὸ πρῶτον ὅτι ἤνοιξε τὰς πύλας τοῦ παραδείσου, καὶ τὸ δεύτερον ὅτι ὡδήγησεν εἰς αὐτὸν τὸν λῃστήν. Σήμερον μᾶς ἐπανέδωκεν τὴν παλαιὰν πατρίδα, σήμερον μᾶς ἐπανέφερεν εἰς τὴν πόλιν τῶν προγόνων μας καὶ προσέφερε κατοικίαν εἰς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Διότι λέγει· «Σήμερον μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ» (Λουκ. 23, 43). Τί λέγεις; Ἐσταυρώθης καὶ ἐκαρφώθης καὶ ὑπόσχεσαι παράδεισον; Ναί, ἀπαντᾷ, διὰ νὰ γνωρίσῃς τὴν δύναμίν μου καὶ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι λυπηρὸν τὸ γεγονός, καὶ διὰ νὰ μὴ στρέψῃς τὴν προσοχήν σου εἰς τὴν σταύρωσιν, ἀλλὰ νὰ γνωρίσῃς τὴν δύναμιν τοῦ ἐσταυρωμένου, τὸ θαῦμα τοῦτο ἐπιτελεῖ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ, γεγονὸς ποὺ ἰδιαιτέρως ἀποδεικνύει τὴν δύναμίν του. Βεβαίως οὔτε μὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οὔτε μὲ τὴν ἐπιτίμησιν τῆς θαλάσσης καὶ τῶν πονηρῶν πνευμάτων, οὔτε μὲ τὴν ἐκδίωξιν τῶν δαιμόνων, ἀλλὰ μὲ τὴν σταύρωσιν καὶ τὴν προσήλωσιν εἰς τὸν σταυρόν, μὲ τὰς ὕβρεις καὶ τοὺς ἐμπτυσμοὺς καὶ τοὺς χλευασμοὺς καὶ τὰς κακολογίας ἐναντίον του ἐπέτυχε νὰ μεταβάλῃ τὰς πονηρὰς σκέψεις τοῦ λῃστοῦ, διὰ νὰ ἴδῃς καὶ ἐκ τῶν δύο πλευρῶν τὴν δύναμίν του. Διότι καὶ συνεκλόνισε τὴν ὅλην δημιουργίαν καὶ 405 **A** ἐρράγισε τὰς πέτρας, καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ λῃστοῦ ποὺ ἦτο σκληροτέρα τῆς πέτρας συνετάραξε καὶ ἀντήμειψε. Διότι εἶπε· «Σήμερον μετ᾽ ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». Ἐφρούρουν τὸν Παράδεισον τὰ Χερουβίμ, ἀλλ᾽ αὐτὸς εἶναι Κύριος καὶ τῶν Χερουβίμ. Ἐκεῖ περιστρέφονται πύ-

6. Κατὰ τὸ ἑβραϊκὸν ἡμερολόγιον τὸ ὁποῖον ἐδέχθη ἀρχικῶς καὶ ἡ Ἐκκλησία, ἴσχυε δὲ καὶ ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χρυσοστόμου, ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου ἐτοποθετεῖτο εἰς τὸ ἔτος 5.000 π. Χ.

ρινα ξίφη, ἀλλ᾽ αὐτὸς εἶναι ἐξουσιαστὴς τοῦ πυρὸς καὶ τῆς κολάσεως, τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου. Ἂν καὶ οὐδεὶς βασιλεὺς θὰ ἠδύνατο νὰ ἀνεχθῇ ποτὲ κάποιον λῃστήν, ἢ κάποιον ἄλλον ὑπήκοόν του νὰ καθίσῃ πλησίον του καὶ δι᾽ αὐτοῦ τοῦ τρόπου νὰ εἰσέλθῃ μετ᾽ αὐτοῦ εἰς κάποιαν πόλιν, ὁ Χριστὸς ὅμως ἔκαμε τοῦτο καὶ εἰσερχόμενος εἰς τὴν ἱερὰν πατρίδα **B** συνεισάγει μαζί του καὶ τὸν λῃστὴν εἰς αὐτήν. Ὄχι διὰ νὰ περιφρονήσῃ τὸν παράδεισον, οὔτε νὰ τὸν προσβάλῃ διὰ τῆς καταπατήσεώς του ὑπὸ τοῦ λῃστοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ νὰ τὸν τιμήσῃ. Διότι τιμὴ διὰ τὸν παράδεισον ἦτο νὰ ἔχῃ τέτοιον Κύριον, ποὺ ἠξίωσε καὶ τὸν λῃστὴν νὰ ἀπολαύσῃ τὴν χαρὰν τοῦ παραδείσου. Πράγματι ὅταν εἰσήγαγε τελώνας καὶ πόρνας εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δὲν ἔκαμε τοῦτο ἐκ προθέσεως περιφρονήσεως, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπερβολικῆς τιμῆς, ἀποδεικνύων ὅτι τέτοιος εἶναι ὁ Κύριος τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὥστε νὰ καθιστᾷ τόσον ἱκανοὺς τοὺς τελώνας καὶ τὰς πόρνας, διὰ νὰ φανοῦν ἀντάξιοι τῆς τιμῆς καὶ εὐεργεσίας ποὺ προσεφέρετο ἐκ μέρους του. Καθὼς λοιπὸν θαυμάζομεν τότε ἰδιαιτέρως τὸν ἰατρόν, ὅταν ἴδωμεν νὰ ἀπαλλάσσῃ ἐκ τῆς ἀσθενείας καὶ νὰ ἐπαναφέρῃ **C** τὴν ὑγείαν εἰς ἀνθρώπους ποὺ πάσχουν ἐξ ἀνιάτων ἀσθενειῶν, ἔτσι εἶναι δίκαιον νὰ θαυμάζωμεν καὶ τὸν Χριστόν, ὅταν θεραπεύῃ ἀνιάτους πληγάς, ὅταν ἐπαναφέρῃ εἰς τοιαύτην ψυχικὴν ὑγείαν τὸν τελώνην καὶ τὴν πόρνην, ὥστε νὰ θεωρηθοῦν ἄξιοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Θὰ διερωτᾶτο ὅμως κάποιος· τί τὸ σπουδαῖον ἔκαμεν ὁ λῃστὴς διὰ νὰ κερδίσῃ μετὰ τὴν σταύρωσιν τὸν παράδεισον; Θέλεις νὰ σοῦ εἴπω ἐν συντομίᾳ τὴν ἀνδρείαν πρᾶξίν του;

Ὅταν ὁ Πέτρος ἠρνήθη κάτωθεν τοῦ σταυροῦ, ἐκεῖνος ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἐπίστευσε. Καὶ ἀναφέρω ταῦτα ὄχι διὰ νὰ κατηγορήσω τὸν Πέτρον, πρὸς Θεοῦ, ἀλλὰ μὲ πρόθεσιν νὰ καταδείξω τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ λῃστοῦ. Ὁ μαθητὴς ἐκάμφθη εἰς τὴν ἀπειλὴν μικρᾶς κόρης, ἐνῷ ὁ λῃστὴς ἂν καὶ ἔβλεπε **D** πλῆθος λαοῦ μαινομένου καὶ φωνασκοῦντος, λαοῦ ποὺ ἐξετόξευε βλασφημίας καὶ ἐμπαιγμούς, δὲν ἐκάμφθη οὔτε καὶ ἐπηρεάσθη ἐκ τῆς φαινομενικῆς ἀδυναμίας τοῦ ἐσταυρωμένου, ἀλλ᾽ ἀφοῦ παρέβλεψε ὅλα ταῦτα διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς πίστεως ὑπερεπήδησε τὰ ἀσήμαντα ἐμπόδια, ἐπίστευσεν εἰς τὸν Κύριον τῶν οὐρανῶν καὶ ἀφοῦ ἐστράφη πρὸς αὐτὸν μὲ συντριβήν, ἔλεγε· «Μνήσθητί μου, Κύριε, ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου» (Λουκ. 23, 42). Ἂς μὴ περιφρονήσωμεν ἑπομένως τὸν λῃστὴν καὶ ἂς μὴ ἐντραπῶμεν νὰ θεωρήσωμεν διδάσκαλόν μας, αὐτὸν ποὺ δὲν ἐντράπη ὁ Κύριός μας νὰ εἰσαγάγῃ πρῶτον εἰς τὸν παράδεισον. Ἂς μὴ

ὀντραπῶμεν νὰ λάβωμεν ὡς διδάσκαλον τὸν ἄνθρωπον, ποὺ ἠξιώθη, πρῶτος ἐξ ὅλων τῶν ἀνθρώπων, τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ἂς ἐξετάσωμεν μὲ ἀκρίβειαν τὰς λεπτομερείας, **E** διὰ νὰ μάθωμεν τὴν δύναμιν τοῦ σταυροῦ. Δὲν εἶπεν εἰς αὐτόν, ὡς εἰς τὸν Πέτρον· «Δεῦρο ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω σε ἁλιέα ἀνθρώπων» (Ματθ. 4, 19)· οὔτε, ὡς εἰς τοὺς δώδεκα μαθητάς, ὅτι «Καθίσεσθε ἐπὶ δώδεκα θρόνους κρίνοντες τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραὴλ» (Ματθ. 19, 28)· καὶ μάλιστα δὲν τοῦ ἀπηύθυνεν οὔτε μίαν λέξιν. Οὔτε ἐπέδειξεν εἰς αὐτὸν τὴν δύναμίν του διὰ θαύματος, οὔτε ὁ ἴδιος εἶδε κάποιον νεκρὸν νὰ ἀνίσταται, οὔτε δαίμονας νὰ ἐκδιώκωνται, οὔτε θάλασσαν νὰ ὑπακούῃ. Τίποτε δὲν τοῦ εἶπε περὶ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν ἢ περὶ τῆς κολάσεως, ἀλλ' ἐν τούτοις ἐνώπιον πάντων ὡμολόγησεν αὐτὸν καὶ μάλιστα τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ ἄλλος ληστὴς ἐχλεύαζε τὸν Χριστόν. Ἐπειδὴ ὑπῆρχε καὶ ἄλλος ληστὴς ἐσταυρωμένος μετ' αὐτοῦ διὰ νὰ ἐπαληθεύσῃ ἡ προφητεία ποὺ ἔλεγε· «Ἐν **406 A** τοῖς ἀνόμοις ἐλογίσθη» (Ἡσ. 53, 12). Ἐπειδὴ ἐσκέπτοντο οἱ Ἰουδαῖοι νὰ διασύρουν τὴν δόξαν καὶ διὰ παντὸς τρόπου ἐξύβριζαν τὰ γινόμενα, ἀλλ' ἡ ἀλήθεια ἔλαμπε πανταχόθεν καὶ ἐνεδυναμοῦτο ἐκ τῶν ἀντιδράσεών των. Τὸν ἐχλεύαζε λοιπὸν ὁ ἄλλος ληστής. Εἶδες, ληστὴς καὶ ὁ μέν, ληστὴς καὶ ὁ δέ. Καὶ οἱ δύο εἰς τὸν σταυρόν, καὶ οἱ δύο ἔνοχοι ληστείας, καὶ οἱ δύο κακῆς διαγωγῆς· ἀλλ' ὄχι τοῦ ἰδίου τέλους. Ὁ μὲν ἐκληρονόμησε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ὁ δὲ ἀπεστέλλετο εἰς τὴν κόλασιν. Ἔτσι ἔγινε καὶ ἐχθές· μαθηταὶ οἱ μέν, μαθητὴς ὁ δέ, ὁ Ἰούδας δηλαδὴ καὶ οἱ ἕνδεκα. Ἐκεῖνοι ὅμως ἔλεγαν· «Ποῦ θέλεις ἑτοιμάσωμέν σοι **B** φαγεῖν τὸ Πάσχα;» ἐνῷ αὐτὸς προητοίμαζε τὴν προδοσίαν καὶ ἔλεγε· «Τί θέλετέ μοι δοῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτόν;» (Ματθ. 26, 17). Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἠτοιμάζοντο διὰ νὰ περιποιηθοῦν τὸν διδάσκαλον καὶ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν θείαν μυσταγωγίαν, αὐτὸς δὲ ἔτρεχε διὰ νὰ προδώσῃ. Ἔτσι καὶ ἐδῶ, ληστὴς ὁ μέν, ληστὴς καὶ ὁ δέ· ἀλλ' ὁ μὲν χλευάζει, ὁ δὲ προσκυνεῖ· καὶ ὁ μὲν ἐκστομίζει βλασφημίας, ὁ δὲ ἀναπέμπει εὐχαριστίας καὶ κλείει τὸ στόμα τοῦ βλασφήμου λέγων· «Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεόν; ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν ἀπολαμβάνομεν» (Λουκ. 23, 40 - 41).

3. Εἶδες παρρησίαν εἰς ληστήν; παρρησίαν νὰ ἐκδηλοῦται ἐπὶ **C** τοῦ σταυροῦ; Εἶδες πίστιν εἰς στιγμὴν τιμωρίας καὶ εὐλάβειαν εἰς στιγμὴν βασανισμοῦ; Ποῖος δὲν θὰ ἐξεπλήσσετο διὰ τὸ ὅτι ἦτο κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ εἶχε σώας τὰς φρένας, ἐνῷ ἦτο τρυπημένος μὲ τὰ καρφιά; Καὶ αὐτὸς δὲν ἦτο ἁπλῶς εἰς τὰ λογικά του, ἀλλ' ἀδιαφορῶν διὰ τὸν ἑ-

αυτόν του ἐφρόντιζε διὰ τὰ προβλήματα τῶν ἄλλων καὶ ἐγένετο εἰς τὸν σταυρὸν διδάσκαλος καὶ ἐπέπληττε τὸν ἄλλον λέγων· «Οὐδὲ φοβῇ σὺ τὸν Θεόν;». Μὴ δίδεις προσοχήν, λέγει, εἰς τὸ ἐπίγειον δικαστήριον· ὑπάρχει ἄλλος κριτὴς ποὺ δὲν βλέπεις καὶ δικαστήριον ἀμερόληπτον. Μὴ δώσῃς λοιπὸν σημασίαν, ἐπειδὴ κατεδικάσθη εἰς τὸ ἐπίγειον δικαστήριον, διότι δὲν συμβαίνουν τέτοια εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐπειδὴ ἐδῶ μὲν εἰς τὸ ἐπίγειον δικαστήριον **D** καταδικάζονται καὶ δίκαιοι, καὶ ἄδικοι διαφεύγουν τὴν τιμωρίαν καὶ ὑπεύθυνοι ἀθωώνονται καὶ ἀνεύθυνοι τιμωροῦνται. Διότι θέλοντες καὶ μὴ οἱ δικασταὶ διαπράττουν πολλὰ σφάλματα, εἴτε ἐπειδὴ δὲν γνωρίζουν ποῦ εὑρίσκεται τὸ δίκαιον καὶ ἐξαπατῶνται, εἴτε διότι γνωρίζουν μέν, ἀλλ' ἐπειδὴ διεφθάρησαν διὰ χρημάτων ἐπώλησαν πολλάκις τὴν ἀπόφασίν των. Εἰς τὸν οὐρανὸν ὅμως δὲν συμβαίνει τίποτε ἀνάλογον· ἐπειδὴ δίκαιος κριτὴς εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ἡ ἀπόφασίς του ἀνατέλλει ὡς φῶς ποὺ δὲν ἐπιδέχεται σκότος ἢ ἀμφισβήτησιν. Διὰ νὰ μὴ λέγῃ λοιπὸν ὁ ἄλλος ὅτι ὁ Χριστὸς κατεδικάσθη καὶ ἐτιμωρήθη εἰς τὴν γῆν, τοῦ ἀνέφερε τὸ οὐράνιον δικαστήριον καὶ τοῦ ὑπενθύμισε τὸ φοβερὸν ἐκεῖνο βῆμα λέγων τὰ ἑξῆς περίπου· Κύταξε ἐκεῖ, καὶ δὲν θὰ ρίψῃς καταδικαστικὴν ψῆφον, οὔτε θὰ ἀποδεχθῇς τὴν ἀπόφασιν τῶν διεφθαρμένων ἐπιγείων κριτῶν, **E** ἀλλὰ θὰ συμφωνήσῃς πρὸς τὴν οὐρανίαν ἀπόφασιν. Εἶδες φιλοσοφίαν εἰς ληστήν; Εἶδες σύνεσιν καὶ διδασκαλίαν; Διὰ μιᾶς ἀπὸ τοῦ σταυροῦ ἐπέταξεν εἰς τὸν οὐρανόν. Ἔπειτα δὲ ἀποστομώνων ἐκεῖνον ἐπὶ πλέον τοῦ λέγει· «Οὐ δέδοικας ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματί ἐσμεν;». Τί σημαίνει, «Ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματί ἐσμεν;» (Λουκ. 23, 40). Εἰς τὴν ἰδίαν τιμωρίαν. Μήπως δηλαδὴ καὶ σὺ δὲν εἶσαι ἐπὶ τοῦ σταυροῦ; Ὑβρίζων λοιπὸν ἐκεῖνον, τὸν ἑαυτόν σου ἀντ' ἐκείνου προσβάλλεις. Διότι καθὼς ὁ ἁμαρτωλὸς ποὺ κατηγορεῖ ἄλλον πρωτίστως κατηγορεῖ τὸν ἑαυτόν του καὶ ὄχι τὸν ἄλλον, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ ὑποφέρει καὶ χλευάζει ἄλλον διὰ τὴν συμφοράν του, πρωτίστως **407 A** τὸν ἑαυτόν του χλευάζει καὶ ὄχι τὸν ἄλλον. «Ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματί ἐσμεν». Τοῦ διαβάζει ἀποστολικὸν νόμον, λόγους τοῦ Εὐαγγελίου, ποὺ λέγουν· «Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε» (Ματθ. 7, 1). «Ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ κρίματι ἐσμέν». Τί κάμεις ὦ ληστά; εἰς τὴν προσπάθειάν σου νὰ ἀπολογηθῇς δι' αὐτόν, τὸν ἔκαμες σύντροφον τοῦ ληστοῦ; Ὄχι λέγει· θὰ διώξῃ τὴν ὑποψίαν αὐτὴν μὲ τὰ ἀκόλουθα. Διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἐξ αἰτίας τῆς αὐτῆς τιμωρίας ἐθεώρησε τὸν Χριστὸν ὑπεύθυνον τοῦ ἰδίου παραπτώματος, προσέθεσε τὴν διόρθωσιν, λέγων· «Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐπράξαμεν πεπόνθαμεν» (Λουκ. 23, 41). Εἶδες τελείαν ἐξομολό-

γησιν; εἶδες κατὰ ποῖον τρόπον ἀπέβαλε τὰ **B** ἁμαρτήματα εἰς τὸν σταυρόν; Διότι λέγει ὁ προφήτης· «Λέγε σὺ τὰς ἁμαρτίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς» (Ἡσ. 43, 26). Οὐδεὶς τὸν ἠνάγκασεν, οὐδεὶς τὸν ἐπίεσεν, ἀλλ' αὐτοκατηγορήθη λέγων· «Καὶ ἡμεῖς μὲν δικαίως· ἄξια γὰρ ὧν ἐποιήσαμεν πεπόνθαμεν· οὗτος δὲ οὐδὲν πονηρὸν ἐποίησε» (Λουκ. 23, 41 - 42). Καὶ μετὰ ταῦτα λέγει· «Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου». Δὲν ἐτόλμησε προηγουμένως νὰ εἴπῃ «Μνήσθητί μου ἐν τῇ βασιλείᾳ σου», μέχρι τὴν στιγμὴν ποὺ διὰ τῆς ἐξομολογήσεως ἀπέρριψε τὸ βάρος τῶν ἁμαρτιῶν.

Βλέπεις τὴν ἀξίαν τῆς ἐξομολογήσεως; Ἐξωμολογήθη καὶ ἤνοιξεν ὁ παράδεισος· ἐξωμολογήθη καὶ ἔλαβε τόσην ἐνθάρρυνσιν ὥστε, ἐνῷ ἦτο λῃστής, ἐζήτησε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Βλέπεις πόσων ἀγαθῶν πρόξενος μᾶς ἔχει γίνει ὁ σταυρός; **C** Ἀναλογίζεσαι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Βλέπεις λοιπὸν κάτι τέτοιο, πές μου; Αὐτὰ ποὺ βλέπεις εἶναι καρφιὰ καὶ σταυρός· ἀλλ' ἀκριβῶς ὁ σταυρὸς αὐτὸς λέγεται σύμβολον τῆς βασιλείας. Καὶ διὰ τοῦτο τὸν ἀποκαλῶ βασιλέα, ἐπειδὴ τὸν βλέπω νὰ σταυρώνεται· ἐπειδὴ εἶναι χαρακτηριστικὸν τοῦ βασιλέως νὰ ἀποθνήσκῃ χάριν τῆς σωτηρίας τῶν ὑπηκόων του. Ὁ ἴδιος ἀνέφερε διὰ τὸν ἑαυτόν του· «Ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων» (Ἰω. 10, 11). Καὶ ὁ καλὸς ὁ βασιλεὺς λοιπὸν θυσιάζει τὴν ζωήν του χάριν τῶν ὑπηκόων του. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐθυσίασε τὴν ζωήν του, διὰ τοῦτο τὸν ἀποκαλῶ βασιλέα. «Μνήσθητί μου, Κύριε, ἐν τῇ βασιλείᾳ σου».

4. Εἶδες καὶ διὰ ποῖον λόγον ὁ σταυρὸς εἶναι σύμβολον τῆς βασιλείας; Θέλεις δι' αὐτὸ καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν; Δὲν τὸν ἄφησεν εἰς τὴν γῆν ἀλλὰ τὸν ἔλαβε μαζί του καὶ τὸν ἔφερεν **D** εἰς τοὺς οὐρανούς. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερόν; Ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι πρόκειται μετ' αὐτοῦ νὰ ἔλθῃ κατὰ τὴν δευτέραν καὶ ἔνδοξον παρουσίαν του. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς πόσον ἀξιοσέβαστον πρᾶγμα εἶναι ὁ σταυρός, διὰ τοῦτο καὶ τὸν ὠνόμασε δόξαν. Ἂς ἴδωμεν ὅμως πῶς θὰ ἔλθῃ μετὰ τοῦ σταυροῦ, διότι καὶ τοῦτο ὀφείλω νὰ ἀποδείξω. «Ἐὰν εἴπωσιν» λέγει «ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις ἐστὶν ὁ Χριστός, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστί, μὴ ἀπέλθητε» (Ματθ. 24, 26), ἀναφέρεται εἰς τὴν δευτέραν αὐτοῦ ἔνδοξον παρουσίαν καὶ ὁμιλεῖ διὰ τοὺς ψευδοπροφήτας, τοὺς ψευδοχρίστους καὶ τὸν Ἀντίχριστον, διὰ νὰ μὴ πλανηθῇ κανεὶς καὶ πέσῃ εἰς τὴν παγίδα τοῦ Ἀντιχρίστου. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔρχεται ὁ Ἀντίχριστος πρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ διὰ νὰ μὴ πέσῃ κανεὶς εἰς τὸ στόμα τοῦ λύκου ἐνῷ **E** ἀναζητεῖ τὸν ποιμένα, διὰ τοῦτο σοῦ καθιστῶ γνωστὸν ἕνα σημεῖον τῆς παρουσίας τοῦ ποιμένος. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἡ πρώτη

παρουσία του ἔγινε κατὰ τρόπον συγκεκαλυμμένον, καὶ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι καθ' ὅμοιον τρόπον θὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ἡ δευτέρα, μᾶς ἔδωσε τὸ σημεῖον τοῦτο. Διότι αὐτὴ ποὺ ἐπραγματοποιήθη κατὰ τρόπον συγκεκαλυμμένον πολὺ ὀρθῶς ἔγινε ἔτσι, ἐπειδὴ ἦλθε διὰ νὰ ἀναζητήσῃ τὸ ἀπολωλὸς πρόβατον. ἀλλ' ἡ δευτέρα δὲν θὰ γίνῃ ἔτσι. Πῶς ὅμως, πές μου: «Ὥσπερ γὰρ ἐξέρχεται ἡ ἀστραπὴ ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου» (Ματθ. 24, 27). Εἰς ὅλους μαζὶ θὰ φανῇ αἰφνιδίως καὶ δὲν θὰ χρειασθῇ οὐδεὶς νὰ ἐρωτήσῃ ἐὰν εἶναι ἐδῶ ἢ ἐκεῖ **408 A** ὁ Χριστός. Διότι καθὼς ὅταν φανῇ μία ἀστραπὴ δὲν χρειάζεται νὰ ἐρευνήσωμεν ἐὰν συνέβη· ἔτσι καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ Χριστὸς δὲν θὰ παραστῇ ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν ἐὰν ἦλθε.

Ἀλλὰ αὐτὸ ποὺ θέλομεν νὰ ἀποδείξωμεν εἶναι, ἐὰν δηλαδὴ θὰ ἔλθῃ μετὰ τοῦ σταυροῦ. Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν τὴν ὑπόσχεσιν. Ἄκουσε λοιπὸν τὰ ἑξῆς· «Τότε», λέγει· τότε, πότε; «Ὅταν ἔρχηται ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς» ἐπειδὴ θὰ εἶναι τόσον ὑπερβολικὴ τότε ἡ λάμψις τοῦ φωτός, ποὺ θὰ κρυβοῦν καὶ τὰ πλέον λαμπρὰ ἄστρα. «Τότε καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται, τότε τὸ σημεῖον φανήσεται τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ» (Ματθ. 24, 30). **B** Εἶδες τὴν δύναμιν τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ; Ὁ ἥλιος θὰ σκοτισθῇ καὶ ἡ σελήνη θὰ παύσῃ νὰ φαίνεται, μάθε δὲ ὅτι ὁ σταυρὸς λάμπει καὶ φωτίζει ἰσχυρότερον τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης. Καὶ καθὼς ὅταν εἰσέρχεται βασιλεὺς εἰς μίαν πόλιν, οἱ προπορευόμενοι στρατιῶται ὑψώνουν εἰς τοὺς ὤμους των τὰ κοινῶς λεγόμενα σίγνα[7] καὶ προαναγγέλλουν τὴν εἴσοδόν του, ἔτσι καὶ ὅταν ὁ Κύριος θὰ κατέρχεται ἐκ τῶν οὐρανῶν αἱ στρατιαὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων θὰ φέρουν εἰς τοὺς ὤμους των τὸν σταυρὸν ἐκεῖνον ἀναγγέλλοντες εἰς ἡμᾶς τὴν ἔνδοξον βασιλικὴν εἴσοδόν του. «Τότε σαλευθήσονται αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. 24, 29) ἐννοεῖ τοὺς ἀγγέλους. Θὰ τοὺς καταλάβῃ φόβος πολὺς καὶ τρόμος. **C** Ἀλλά, πές μου, διὰ ποῖον λόγον; Εἶναι φοβερὸν τὸ δικαστήριον ἐκεῖνο, ἐπειδὴ πρόκειται νὰ κριθῇ καὶ νὰ δώσῃ λόγον εἰς τὸν φοβερὸν κριτὴν ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν φοβοῦνται καὶ τρέμουν οἱ ἄγγελοι; Διότι δὲν πρόκειται νὰ δι-

7. Σίγνα ὀνομάζονται αἱ σημαῖαι ἢ τὰ λάβαρα τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, τὰ ὁποῖα ἐφέροντο ἐπὶ κοντοῦ κατόπιν νίκης τῶν ρωμαϊκῶν λεγεώνων. Ἐθεωροῦντο ἱερὰ σύμβολα καὶ ἀπελάμβανον μεγίστου σεβασμοῦ. Ἐν περιπτώσει ἐκστρατειῶν ἐνεπηγνύοντο ὄρθια πέριξ τῆς σκηνῆς τοῦ αὐτοκράτορος ἢ τοῦ ἀρχιστρατήγου καὶ διεφυλάσσοντο νυχθημερὸν ὑπὸ εἰδικῆς φρουρᾶς.

κασθοῦν οἱ ἴδιοι. Ἐπειδὴ ὅπως ὅταν δικάζῃ κάποιος ἄρχων, ὄχι μόνον οἱ ἔνοχοι, ἀλλὰ καὶ οἱ φρουροί, ποὺ δὲν ἐλέγχονται ὑπὸ τῆς συνειδήσεώς των, αἰσθάνονται φοβίαν καὶ τρόμον ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ. Ἔτσι ἀκριβῶς θὰ συμβῇ καὶ τότε, ὅταν θὰ κριθῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ οἱ ἄγγελοι ποὺ δὲν ἔχουν τίποτε νὰ φοβηθοῦν, θὰ φοβηθοῦν ὑπὲρ τοῦ δέοντος **D** ἐνώπιον τοῦ δικαστοῦ. Ἀλλὰ διατί τότε θὰ ἐμφανισθῇ ὁ σταυρὸς καὶ διατί θὰ ἔλθῃ μετ' αὐτοῦ ὁ Κύριος; Διὰ νὰ συλλάβουν ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἐσταύρωσαν τὸ μέγεθος τῆς ἀχαριστίας, διὰ τοῦτο θὰ τοὺς ἐπιδείξῃ αὐτὸ τοῦτο τὸ σύμβολον τῆς αἰσχύνης των. Καὶ διὰ νὰ πεισθῇς ὅτι θὰ τὸ φέρῃ μαζί του, ἄκουσε τοὺς λόγους τοῦ προφήτου ποὺ λέγει· «Τότε κόψονται αἱ φυλαὶ τῆς γῆς» (Ματθ. 24, 30· Ἀββ. 1, 8), διότι θὰ ἴδουν τὸν κατήγορόν των καὶ θὰ συναισθανθοῦν τὸ σφάλμα των. Διατί ὅμως ἐκπλήττεσαι ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι θὰ ἔλθῃ μετὰ τοῦ σταυροῦ, πρᾶγμα ποὺ συνεπάγεται τότε καὶ ἀποκάλυψιν τῶν πληγῶν τῆς σταυρώσεως· «Ὄψονται γάρ», λέγει, «εἰς ὃν ἐξεκέντησαν» (Ζαχ. 12, 10). Ἐπειδὴ ὅπως ἀκριβῶς καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Θωμᾶ ἐνήργησεν ἐπιθυμῶν νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν ἀπιστίαν τοῦ μαθητοῦ, καὶ ἀφοῦ ἐσηκώθη τοῦ ἐπέδειξε τὰ τραύματα τῶν καρφιῶν, λέγων· «Βάλε τὴν χεῖρά σου, καὶ βλέπε. **E** ὅτι πνεῦμα, σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει» (Ἰω. 20, 27· Λουκ. 24, 39), ἔτσι καὶ τότε θὰ δείξῃ τὰς πληγὰς καὶ τὸν σταυρόν, διὰ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἦτο ὁ ἴδιος ἐκεῖνος ποὺ ἐσταυρώθη.

5. Ἀλλ' εἶναι δυνατὸν νὰ διαπιστώσωμεν τὴν ὑπερβολικὴν ἀγάπην του διὰ τὸν ἄνθρωπον ὄχι ἁπλῶς καὶ μόνον ἐκ τοῦ σταυροῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἰδίων τῶν λόγων ποὺ εἶπεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Διότι ἀκόμη καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ ἦτο ἐσταυρωμένος καὶ ὑφίστατο τοὺς χλευασμούς, τοὺς γέλωτας καὶ τοὺς ἐμπτυσμούς, ἔλεγε· «Πάτερ ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι» (Λουκ. 23, 34). Ἐνῷ σταυρώνεται προσεύχεται εἰς τὸν Πατέρα του χάριν τῶν σταυρωτῶν του ἂν καὶ ἐκεῖνοι ἔλεγαν τὰ ἀντίθετα· «Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομέν σοι» (Ματθ. 4, 40-42). Καὶ ὅμως **409 A** διὰ τοῦτο δὲν καταβαίνει ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἐπειδὴ εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο ἦλθε διὰ νὰ σταυρωθῇ χάριν ἡμῶν. «Κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ», λέγει, «καὶ πιστεύσομέν σοι». Λόγια ἦσαν αὐτὰ καὶ προφάσεις τῆς ἀπιστίας των. Διότι τὸ νὰ ἀναστηθῇ τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ τάφος ἦτο σφραγισμένος μὲ τεράστιον λίθον, ἦτο ἔργον πολὺ μεγαλύτερον ἀπὸ τοῦ νὰ καταβῇ ἀπὸ τὸν σταυρόν. Καὶ τὸ νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ μνῆμα τὸν Λάζαρον ποὺ ἦτο τέσσαρας ἡμέρας νεκρὸς καὶ δεμένος μὲ νεκρικὰ σάβανα ἦτο ἔργον μεγαλύτερον ἀπὸ τοῦ νὰ καταβῇ ἀπὸ τὸν σταυρόν. Ἐκεῖνοι λοιπὸν ἔλεγαν·

«Εἰ Υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, σῶσον σεαυτόν»· ἐνῷ αὐτὸς ἔκαμε τὸ πᾶν διὰ νὰ σώσῃ τοὺς ὑβριστάς του καὶ ἔλεγε· «Ἄφες αὐτοῖς **B** τὴν ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι» (Λουκ. 23, 34). Τί λοιπὸν συνέβη; Ἐσυγχώρησε τὴν ἁμαρτίαν; Τὴν ἐσυγχώρησεν, ἐφ' ὅσον ἠθέλησαν νὰ μετανοήσουν. Διότι ἂν δὲν τοὺς συνεχώρει τὴν ἁμαρτίαν δὲν θὰ ἐγένετο ὁ Παῦλος ἀπόστολος. Ἂν δὲν τοὺς συνεχώρει τὴν ἁμαρτίαν δὲν θὰ ἐπίστευαν ἀμέσως τρεῖς χιλιάδες καὶ ἀργότερον πέντε καὶ ἄλλαι πολλαὶ μυριάδες. Ἐπειδὴ ἐπίστευσαν πολλαὶ μυριάδες Ἰουδαίων, ἄκουσε τί λέγουν εἰς τὸν Παῦλον οἱ ἄλλοι ἀπόστολοι· «Θεωρεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν Ἰουδαίων τῶν πεπιστευκότων;» (Πράξ. 21, 20).

Ἂς μιμηθῶμεν λοιπὸν τὸν Κύριον καὶ ἂς εὐχηθῶμεν χάριν τῶν ἐχθρῶν μας. Ἐπανέρχομαι λοιπὸν εἰς τὴν συμβουλὴν αὐτήν. Πέντε ἡμέραι συμπληροῦνται σήμερον ἀφ' ὅτου ἤρχισα νὰ σᾶς ὁμιλῶ διὰ τὸ θέμα τοῦτο κι ὄχι βεβαίως μὲ πρόθεσιν νὰ σᾶς καταλογίσω παρακοήν, πρὸς Θεοῦ, **C** ἀλλ' ἐπειδὴ ἐλπίζω ἰδιαιτέρως ὅτι θὰ πεισθῆτε. Ἂν ὅμως μερικοὶ εἶναι σκληροὶ καὶ κακοὶ καὶ δύστροποι, ὥστε νὰ ἀγνοήσουν ὅσα εἴπαμεν περὶ τῆς προσευχῆς, ἴσως ἀφοῦ ἐντραποῦν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ὁποίων σᾶς ὁμιλῶ, ἀπομακρύνουν κάποτε τὴν ἐχθρότητα καὶ τὴν μικροψυχίαν.

Ἂς μιμηθῶμεν λοιπὸν τὸν Κύριον. Ἐσταυρώνετο καὶ συνωμίλει μετὰ τοῦ Πατρὸς διὰ τοὺς σταυρωτάς. Θὰ διερωτᾶτο ὅμως κανείς· πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ μιμηθῶ τὸν Κύριον; Ἠμπορεῖς ἂν θέλῃς. Διότι ἂν δὲν ἠμποροῦσες πῶς θὰ ἔλεγε, «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ» (Ματθ. 11, 29); Ἂν ἦτο ἀδύνατος ἡ μίμησις, δὲν θὰ ἔλεγεν ὁ Παῦλος· «Μιμηταί μου γίνεσθε, καθὼς κἀγὼ Χριστοῦ» (Α' Κορ. 11, 1). **D** Παρὰ ταῦτα δὲν ἐπιθυμεῖς νὰ μιμηθῇς τὸν Κύριον; Μιμήσου τὸν συνάνθρωπόν σου, ἐννοῶ τὸν ἀπόστολον (διάκονον) Στέφανον· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνος ἐμιμήθη τὸν Κύριον. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ὁ Χριστὸς ἐν μέσῳ τῶν σταυρωτῶν του καὶ ἀδιαφορῶν διὰ τὴν σταύρωσιν καὶ τὸν ἑαυτόν του παρεκάλει τὸν Πατέρα νὰ συγχωρήσῃ τοὺς σταυρωτάς, ἔτσι καὶ ὁ Στέφανος ἐν μέσῳ ἐκείνων ποὺ τὸν ἐλιθοβόλουν καὶ ἐνῷ ἐκτυπᾶτο ὑπὸ πάντων, καὶ ἐδέχετο τοὺς καταιγισμοὺς τῶν λίθων, ἀφοῦ ἠδιαφόρησε διὰ τοὺς πόνους ποὺ προεκάλουν τὰ κτυπήματα, ἔλεγε· «Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην» (Πράξ. 7, 59). Εἶδες πῶς συνομιλεῖ ὁ Υἱὸς καὶ πῶς παρακαλεῖ ὁ ἄνθρωπος; Ἐκεῖνος λέγει· «Πάτερ ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· **E** οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσι» (Λουκ. 23, 34) ἐνῷ αὐτός· «Κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν

ἁμαρτίαν ταύτην» (Πράξ. 7, 59). Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῆς ὅτι προσεύχεται εἰλικρινῶς, δὲν ἵσταται καὶ προσεύχεται τὴν στιγμὴν τοῦ λιθοβολισμοῦ, ἀλλ' ἀφοῦ ἐγονάτισε προσηυχήθη μὲ κατάνυξιν καὶ πολλὴν ἀγάπην. Θέλεις νὰ σοῦ δείξω καὶ ἄλλον συνάνθρωπον, ποὺ ἔπαθε περισσότερα ἐκείνου; Λέγει ὁ Παῦλος· «Ὑπὸ Ἰουδαίων τρὶς ἐρραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, νυχθημερὸν ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα» (Β' Κορ. 11, 24-25). Καὶ μετὰ ταῦτα, τί λέγει λοιπόν; λέγει· «Ηὐχόμην αὐτὸς ἀνάθεμα εἶναι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα» (Ρωμ. 9, 3). Θέλεις νὰ 410 A ἴδῃς καὶ ἄλλον, ὄχι τῆς Καινῆς ἀλλὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης; Τοῦτο βεβαίως εἶναι ἰδιαιτέρως ἀξιοθαύμαστον, εἰς ἐποχὴν ὅπου δὲν ὑπῆρχε προτροπὴ ἀγάπης ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλὰ τὸν ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος, καὶ ἡ ἀνταπόδοσις τῶν ἴσων εἰς τοὺς ἐχθρούς, νὰ φθάσουν οἱ ἄνθρωποι τὴν ἀποστολικὴν συμπεριφοράν. Ἄκουσε τί λέγει ὁ Μωϋσῆς ποὺ τὸν ἐλιθοβόλησαν πολλάκις οἱ Ἰουδαῖοι καὶ τὸν περιεφρόνησαν· «Εἰ μὲν ἀφίῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μή, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας» (Ἔξοδ. 32, 31-32). Βλέπεις πῶς θέτει ἕκαστος τὴν ἀσφάλειαν τῶν ἄλλων ὑπεράνω τῆς ἰδικῆς του σωτηρίας; Εἰς τίποτε δὲν ἡμάρτησες· καὶ διατί ἐπιθυμεῖς νὰ τιμωρηθῇς μετὰ τῶν ἄλλων; Διότι, λέγει, B δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ αἰσθανθῶ τὴν ἀπόλυτον εὐτυχίαν, ὅταν οἱ ἄλλοι ὑποφέρουν. Θὰ μᾶς ἦσαν ἀρκετὰ λοιπὸν τὰ παραδείγματα αὐτά, ἀλλὰ διὰ νὰ διορθωθῶμεν ἐκ τοῦ πλήθους αὐτῶν, θὰ ἀναφέρω καὶ ἄλλον ποὺ φιλοσοφεῖ διὰ τὰ ἴδια πράγματα. Ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαυΐδ, ὁ μακάριος ἐκεῖνος καὶ εἰρηνικὸς ἄνθρωπος, ὅταν ἐπανεστάτησε κατ' αὐτοῦ ὅλο τὸ στράτευμά του μὲ ἀρχηγὸν τὸν υἱόν του Ἀβεσσαλὼμ νὰ καταλάβῃ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ ἤθελε νὰ κατασφάξῃ τὸν βασιλέα, καὶ ὠργίσθη ἀκολούθως ὁ Θεὸς (διότι ποία εἶναι ἡ σημασία τοῦ γεγονότος ἂν ἐξηυρέθη ἄλλη πρόφασις διὰ τὴν σφαγήν;) ἀφοῦ ἔστειλε τὸν ἄγγελόν του μὲ γυμνὸν σπαθὶ καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐκτύπησε, βλέπων ὁ Δαυΐδ νὰ ἀφανίζωνται ὅλοι, C τί λέγει; «Ἐγὼ ὁ ποιμὴν ἥμαρτον, κἀγὼ ὁ ποιμὴν ἐκακοποίησα. Γενέσθω ἐπ' ἐμὲ ἡ χείρ σου, καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου» (Β' Βασ. 24, 17). Βλέπεις πάλιν παρόμοια κατορθώματα; Θέλεις νὰ σοῦ δείξω καὶ ἄλλον; Διότι δὲν θὰ παραξενευθῶμεν, ἐὰν ἴδωμεν καὶ ἄλλον νὰ σκέπτεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Τὸν προφήτην ἐκεῖνον, ποὺ ἐλέγετο Σαμουὴλ ὕβρισαν οἱ Ἰουδαῖοι, καθῄρεσαν καὶ προσέβαλαν ἔτσι, ποὺ ἠθέλησεν ὁ Θεὸς νὰ τὸν παρηγορήσῃ καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ· «Οὐ σὲ ἐξουθενήκασιν, ἀλλ' ἐμὲ» (Α' Βασ. 8, 7). Καὶ τί ἀπήντησεν ἐκεῖνος ποὺ περιεφρονήθη καὶ καθυ-

βρίσθη; «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο», λέγει, «ἁμαρτεῖν οὕτως, ὡς διαλιπεῖν προσευχόμενον ὑπὲρ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ» (Α' Βασ. 12, 23). Ἐθεώρησεν ὅτι εἶναι ἁμαρτία νὰ μὴ προσεύχεται ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν. Νὰ μὴ ἀξιωθῶ, λοιπόν, D νὰ διαπράξω τέτοιο ἁμάρτημα, ὥστε νὰ μὴ προσεύχωμαι διὰ σᾶς. Ὁ Χριστὸς λέγει· «Πάτερ ἄφες αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν· οὐ γὰρ οἴδασι τί ποιοῦσιν» (Λουκ. 23, 24). Ὁ Στέφανος λέγει· «Κύριε μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην» (Πράξ. 7, 59). Ὁ Παῦλος λέγει· «Ηὐχόμην ἀνάθεμα εἶναι ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν συγγενῶν κατὰ σάρκα» (Ρωμ. 9, 3). Ὁ Μωϋσῆς λέγει· «Εἰ μὲν ἀφίῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ἄφες· εἰ δὲ μή, κἀμὲ ἐξάλειψον ἐκ τῆς βίβλου ἧς ἔγραψας» (Ἔξοδ. 32, 31-32). Ὁ Δαυΐδ λέγει· «Γενέσθω ἡ χείρ σου ἐπ' ἐμὲ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου» (Β' Βασ. 24, 17). Ὁ Σαμουὴλ λέγει· «Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο ἁμαρτεῖν τοῦ διαλιπεῖν προσευχόμενον ὑπὲρ ὑμῶν τῷ Κυρίῳ» (Α' Βασ. 12, 23). Πές μου λοιπὸν πῶς θὰ συγχωρηθῶμεν ἀπὸ τὸν Κύριον, ὅταν οἱ συνάνθρωποί μας τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης, E ὅλοι μᾶς προτρέπουν νὰ προσευχώμεθα διὰ τοὺς ἐχθροὺς καὶ οἱ ἴδιοι κάμνομεν τὸ ἀντίθετον προσευχόμενοι διὰ τὸ κακὸν τῶν ἐχθρῶν; Μὴ διαπράττετε ἀδελφοὶ τέτοιο ἁμάρτημα, μή! Διότι ὅσον περισσότερα παραδείγματα ἔχομεν, τόσον μεγαλυτέρα εἶναι ἡ τιμωρία ἂν δὲν μιμηθῶμεν αὐτά. Εἶναι σπουδαιότερον νὰ προσεύχηται κανεὶς ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν παρὰ ὑπὲρ τῶν φίλων. Διότι ἡ ὑπὲρ τῶν φίλων προσευχὴ δὲν ὠφελεῖ ὅσον ἡ ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν. «Ἐὰν γὰρ φιλῆτε τοὺς φιλοῦντας ὑμᾶς, οὐδὲν μέγα ποιεῖτε» λέγει· «καὶ γὰρ οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσιν» (Ματθ. 5, 46). Ὥστε ἂν προσευχηθῶμεν ὑπὲρ τῶν φίλων, δὲν θὰ γίνωμεν εἰς τίποτε καλύτεροι τῶν εἰδωλολατρῶν ἢ τῶν τελωνῶν, ὅταν ὅμως ἀγαπήσωμεν τοὺς ἐχθρούς, κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως δυνατόν, 411 A θὰ ὁμοιάσωμεν πρὸς τὸν Θεόν, διότι «Τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθούς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (Ματθ. 5, 45). Ἂς γίνωμεν λοιπὸν ὅμοιοι πρὸς τὸν Πατέρα, διότι λέγει· «Γίνεσθε ὅμοιοι τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς», διὰ νὰ γίνωμεν ἄξιοι τῆς οὐρανίου βασιλείας διὰ τῆς χάριτος καὶ τῆς ὑπὲρ ἡμῶν ἀγάπης τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.